

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі
Министерство образования и науки Республики Казахстан

Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы
Национальная академия образования им. И. Алтынсарина

«Тәрбиелік іс-шара»: *алға қойылған мақсатқа жету деңгейінің өлшеу критерийлері* (бәсекелік қабілет; прагматизм; ұлттық бірегейлікті сақтау; білімнің салтанат құруы; Қазақстанның революциялық емес эволюциялық дамуы; сананың ашықтығы») әдістемелік ұсынымдамалары

Методические рекомендации

«Воспитательное мероприятие: *критерии измерения уровня достижений поставленных целей* (конкурентоспособность; прагматизм; сохранение национальной идентичности; культ знания; эволюционное, а не революционное развитие Казахстана; открытость сознания)

Астана 2018

Б. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы Ғылыми кеңесімен баспаға ұсынылды (2018 жылғы 15 маусым №7 хаттама).

Рекомендовано к изданию Ученым советом Национальной академии образования им. И. Алтынсарина (протокол № 7 от 15 июня 2018 года).

«Тәрбиелік іс-шара»: алға қойылған мақсатқа жету деңгейінің өлшеу критерийлері (бәсекелік қабілет; прагматизм; ұлттық бірегейлікті сақтау; білімнің салтанат құруы; Қазақстанның революциялық емес эволюциялық дамуы; сананың ашықтығы») әдістемелік ұсынымдамалары – Астана: Б. Алтынсарин атындағы ҰБА, 2018. – 143 б.

Методические рекомендации «Воспитательное мероприятие: критерии измерения уровня достижений поставленных целей (конкурентоспособность; прагматизм; сохранение национальной идентичности; культ знания; эволюционное, а не революционное развитие Казахстана; открытость сознания). – Астана: НАО имени И. Алтынсарина, 2018. – 124 с.

Жұмыста жаңартылған мектеп пен оқушылар тәрбиесіндегі тәрбиелік іс-шаралардың рөлі қарастырылады. Тәрбиелік іс-шаралардың қойылған мақсаттарға жету деңгейін өлшеу критерийлерінің сипаттамалары берілген. «Рухани жаңғыру» бағдарламасы критерийлері негізінде тәрбиелік іс-шараларға педагогикалық талдауды ұйымдастыру бойынша әдістемелік ұсынымдар дайындалды.

Жұмыс тәрбие процесін ұйымдастырушыларға: тәрбие жұмысы жөніндегі мектеп директорларының орынбасарларына, сынып жетекшілеріне және қосымша білім беру педагогтеріне арналған.

В работе рассматривается роль воспитательного мероприятия в обновленной школе и воспитании школьников. Дана характеристика критериев измерения уровня достижений поставленных целей воспитательного мероприятия. Подготовлены методические рекомендации по организации педагогического анализа воспитательного мероприятия на основе критериев программы «Рухани жаңғыру».

Работа адресована организаторам воспитательного процесса: заместителям директоров школы по воспитательной работе, классным руководителям, педагогам дополнительного образования.

© Б. Алтынсарин атындағы
Ұлттық білім академиясы, 2018

© Национальная академия
образования им.И.Алтынсарина, 2018.

Кіріспе

Қазақстандағы әлеуметтік-экономикалық және мемлекеттік-саяси түрлендірулер балалардың тәрбиесіндегі стратегиялық бағдарларға, мазмұнына, амалдары мен құралдарына елеулі әсерін тигізіп, ол 27.07. 2007 жылғы № 319-III «Білім туралы» Заңында, Қазақстан Республикасында білім мен ғылымды дамытудың 2016 – 2019 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасында, Тәрбиенің тұжырымды негіздерінде және нормативтік құжаттарда көрініс тапқан. Практикалық патриотизмнің негізі болатын тәрбиенің жаңа типін қалыптастыру ісі өзектендірілуде.

Елбасы Н. Назарбаев «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» бағдарламалық мақаласында - «Болашаққа бағдар: қоғамдық сананы жаңғырту» патриоттық сезімді меншікті ұлттық мәдени-генетикалық кодтың іргелі негізі ретінде тұжырымдайды [1].

«Білім туралы» Заңында тәрбиелік бағдарламалардың білім алушылардың, тәрбиеленушілердің патриоттық, азаматтық сезімдерін, интернационализмді, жоғары моральін және рухани дүниесін қалыптастыруға, сонымен қатар жан-жақты қызығушылықтары мен қабілеттерін дамытуға бағытталатыны атап көрсетілген [2].

Заманауи мектепте қазақстандық патриотизмнің өткізуші құралы ретінде «Рухани жаңғыру» бағдарламасының базалық жобалары шығады [3].

Балалар тәрбиесінде белгіленген түбегейлі міндеттердің шешімі тәрбиелік үдерістесініптан тыс және мектептен тыс тәрбиелік жұмысында кеңінен қолданылатын оның ұйымдастырушылық нұсқаларының бірі - тәрбиелік іс-шарасымен салғастырылады.

Тәрбиелік іс-шарасы тәрбиелік жүйенің мәнмәтінінде оның мақсат, қызмет, әрекеттің субъектісі, қарым-қатынастар, басқару секілді құрамдастарының кірігуін қамтамасыз ететін мектепті басқарудың нысаны ретінде қарастырылады: (Л.И. Новикова, В.А. Караковский, Н.Л. Селиванова, М.Е. Демеуова, К.Ж. Кожаметова, Н.И. Хван и др.).

Білім мазмұнын жаңартуда оның функционалдық рөлі арта түседі. Дәл осы тәрбиелік іс-шара мектеп оқушыларына тек педагогикалық қана емес, сонымен бірге әлеуметтік фактор ретінде әсер етеді, өйткені олардың өзара әрекеттесуін, жас ерекшеліктері мен шығармашылық әлеуетін ескерумен шынайы мәнді процестердің қосылуын арта түседі.

Жалпы білім деңгейлерімен және бастауыш, орта және жоғары сыныптарда оқытудың білімділік, педагогикалық міндеттерімен сәйкестікте білім беру процесін іске асырып отырған әрбір білім беру ұйымында дерлік өзінің тәрбиелік жүйесі қалыптасқан. Оның тиімділігінің, яғни тәрбиелік іс-шараның пәрменділігінің, нәтижелілігінің өлшемі ретінде сәйкес критерийлер шығады.

Инновациялар жағдайында практик-мұғалімге тәрбиелік іс-шараның оның сапасын арттыруды көздеп, оны бағалау көрсеткіштері мен критерийлерін әзірлеуді қажет ететінін түсінген маңызды. Нәтижелелік пен тиімділіктің мәселелері педагогтардың білім алушылардың тәрбиесін ұйымдастыру

процесіндегі сараптамалық жұмысының пән ретінде шығуы тиіс.

Тәрбие – әрбір мұғалімнің рухани-практикалық қызметі болып табылып, оның кәсіби күшін тудыратын түрлі салаларды өзектен өтіп, шығармашылықпен, ізденіспен, қажетті дағдылармен, жаңа білімдермен қатар ілесіп келеді. Тәрбие тәжірибесін басшылыққа алса, білім беру саласын реформалау қисынында мектеп директорларының тәрбие ісі жөніндегі орынбасарларына бәсекеге қабілеттілік; прагматизм; ұлттық бірегейлікті сақтау; білімнің салтанат құруы; Қазақстанның революциялық емес, эволюциялық дамуы; сананың ашықтығы деген заманауи критерийлерге сай тәрбиелік іс-шараны модельдеу мен әзірлеуде әдістемелік қажеттілік қажет.

Бұл дегеніміз, біздің міндетіміз тәрбиелік процес ұйымдастырушыларына осы саладағы зерттеушілік ізденісіне қосылуда көмек көрсету; педагог тәрбиеші айқындамасынан ұйымдастырылып отырған іс-шараны құруға шығармашылықпен келіп, оны түзетіп, нивелирлейтін жағдайына жетуі үшін, тәрбиелік іс-шараның критерийлер жүйесін сипаттауда екенін көрсетіп отыр.

1. Жаңартылған мектептегі тәрбиелік іс – шаралардың рөлі

Қазақстан мектептерінің қазіргі кезеңдегі тән ерекшеліктерінің бірі – оның барлық сатыларда жаңартылып отырғанында.

Мектепте өтіп жатқан өзгерістердің ауқымы оның сыртындағы да өзгерістерге байланысты маңызды: өндірістердің және технологиялардың жаңартылуы, ақпаратты жолдау мен пайдаланудың жаңа мүмкіндіктерінің шығуы, еңбек және іскерлік өмірдегі функционалдық өзгерістер, әлеуметтік шақырулар. Жаңартулар мектеп білімінің 12-жылдық үлгісіне ауысу шеңберінде өтіп отыр. Орта білім құрылымы қайта қарастырылған, білімнің жаңа мазмұны анықталуда, оқыту тәрбиелеудегі инновациялық көзқарастар мен әдістер зерттелуде, оқушылар жетістіктерін бағалаудың түбегейлі түрде жаңа жүйесі енгізілуде, педагог кадрларды заманауи әдістемелер бойынша даярлау ісі жүзеге асырылуда. Жаңа стандарт бойынша мектеп функционалды сауатты, яғни белсенді және шығармашылықпен ойлайтын, әрекет ететін, зияткерлігімен, рухани және дене бітімімен өз бетінше дамуға қабілетті мектеп бітірушісін дайындап отыр.

ҚР МЖМБС әзірлеуде мектеп білімін дамытудың халықаралық бетбұрыстары, PISA, TIMSS, PIRLS халықаралық зерттеулерінде жақсы нәтижелерге қол жеткізген Финляндия, Сингапур, Оңтүстік Корея, Жапония, Қытай және т.б. елдердің білім беру тәжірибесі ескерілген.

Республикамыздың орта білім жүйесіне, барлық үлгідегі мектептердің (гимназиялар, лицейлер) тәжірибесіне Назарбаев Зияткерлік Мектептерінің (НЗМ) инновациялық білім беру үлгісінің таңдаулы қазақстандық тәжірибесі ауыстырылуда.

Жаңарту ерекшеліктерінің бірі ретінде білімнің құндылықтары ретінде «Мәңгілік Ел» Патриоттық Актісінде белгіленген құндылықтары тұжырымы анықталды. ҚР Президенті Н.Ә.Назарбаевпен «Болашаққа бастар жол - 2050: бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ» атты Жолдауында «Мәңгілік Ел» ұлттық идеясы балалар мен жастардың бойында әлеуметтік жауапкершілікті, қазақтандық қоғамның игілігі және бірлік сезімі үшін еңбек етуге дайындықты тәрбиелеуге бағытталған [4]. «Мәңгілік Ел» ұлттық идеясын іске асырудың іргесі мектептің кезінде қалануы тиіс.

Құндылықтарды табысты таратудың факторларының бірі ретінде мектеп жүйесіндегі тәрбиелік іс-шараларды сапалы түрлендіру шығады.

Тәрбиелік іс-шара дегеніміз бұл – оқушылар қызметін ұйымдастырудың оперативті, уақытша, модификацияларының алуан түрі бар амал, ол олардың қарым-қатынастары мен қоршаған ортасының белгілі жүйесін түзуге, мектеп оқушысының жан-жақты дамыған тұлғасын қалыптастыруға мүмкіндік береді.

А.А. Сухомлинскийдің пікірі бойынша, «сыныптан тыс іс-шаралар сабақтармен қатар оқу-тәрбие жұмысының нұсқалары болып табылып, оған қоса ерекше нұсқаларына да ие» [5].

«Іс-шара» термині қазіргі педагогикалық лексикон қатарынан тіпті шығып та кеткен, осы уақытта заманға сай сөздер, қысқартылған сөздер қолданылуда, мысалы: өз бетінше басты – «өткізу үшін» іс-шаралардың

тізбегінен бас тарту секілді мәселені шеше алмайтын «акция», ҰШЖ (ұжымдық шығармашылық жұмыс) деген сөздер.

Қарама-қайшылық заманауи білім үлкен тәрбиелік әлеуеті болатын тәрбиелік іс-шараларсыз ақылға сыйматынында. Мазмұны – тәрбиенің, тәрбиелік әрекеттердің анықтаушы қыры, онығ құрылымына тәрбиелік іс-шара енген.

Е.В. Бондаревскаяның пікірінше, тәрбиенің мазмұнын пәндік негізі ретінде тәрбиелік үдерістің және тәрбиелік әрекеттердің мазмұнының құрамдасы ретінде ажырата білу қажет [6].

Практикалық мақсаттармен тәрбиенің құрылымында адамның қалыптасуына қатысты түрлі функцияларды атқаратын шартты түрде бірнеше блоктарды ажыратады [6]. Біреуінің құрамына қоғамда «қазір және осында» бейімделуге мүмкіндік беретін тұрақты әлеуметтік-мәдени нормалар мен дәстүрлер (бейімделу функциясы) кіреді. Екіншісі тәрбиеленушінің өзінің өзінің адами бейнесіне қатысты шығармашылығын (креативті функция) қамтамасыз етеді. Үшіншісі тәрбиедегі ақаулықтарды толықтыруға бағдарланған (түзетуші функция). Төртіншісі уақыт шақыруларына және қоршаған ортаға қатысты жауапты қалыптастырып, тұлғаның болашаққа бағдар алған жеке идеалды қасиеттерін және жүріс-тұрыс сипаттамаларын дәріптеуге көмектеседі (прогностикалық функция). Осылайша, тәрбиенің мазмұнында нормативтік және шығармашылық бастамалар тығыз байланысады. Құрылымдық блоктардың әрқайсысы тәрбие барысында белгілі бір мазмұндық құрамдастармен толықтырылады. Білім мазмұнының құрамдастары өзінің классикалық түсінігінде (М.Н. Скаткин, В.В. Краевский, И.Я. Лернер) білімдер, біліктер, дағдылар; қызмет пен құндылықты қатынастардың тәжірибесі шығады; оларды білім алушылар білім беру стандарттарының деңгейінде меңгеруі тиіс. Тәрбиенің жүйесінде олар оқыту барысынан өзге «түрі» мен мазмұндық-мағыналы толықтыруын алады.

Осылайша, тәрбие үшін қажетті ақпараттың шеңберіне кіретіндері: әлеуметте талап етілетін жеке тұлғалық сипаттамаларға және көріністерге, «тәбиелілік» ұғымымен байланысты эмоционалдық және жүріс-тұрыс реакцияларына қатысты қоғамның күтулері; өркениетті, ұлттық, туралы білімдер, аймақтық, «жергілікті» дәстүрлер мен әдет-ғұрыптар деңгейінде мәдени нормалар мен жүріс-тұрыстың стереотиптері туралы білімдер.

Оларға осы білімдердің тәжірибеде көрініс табуын қамтамасыз ететін білімтекрдің және дағдылардың шеңбері, сонымен қатар адамның шынайы өмірге қатынасын білдіретін алуан түрлі – іс-әрекеттің тәжірибесі қосылады.

Бұл эмоционалдық, жүріс-тұрыс, рефлексиялық тәжірибе, күш-жігердің және әрекеттердің тәжірибесі, өнімді әрекеттің және ауқымы әртүрлі ұйымдардың және адами тұтастық құрамындағы қарым-қатынастың тәжірибесі.

Іс-шараның табысты өтуіндегі шарттардың бірі – сынып жетекшісінің барлық іске асырылып отырған өзгерістердің маңыздылығын ұғынуында, олардың өзінің әрекетін тәрбиелік процестің шеңберінде талдауы.

Тәрбиелік іс-шараларға тұтас мектептің тәрбиелік әрекеті мазмұнын жаңарту жолында беріледі.

Бұл контексте тәрбиелік іс-шараның негізгі функциялары мыналар:

- қоғам мен ортаның жаңғыруы, кәсіптің өзін-өзі тануы және үздіксіз білім беру жағдайында тұлғаның ойдағыдай әлеуметтенуі үшін педагогикалық жағдайлар жасалуы;

- жаңа әлеуметтік-экономикалық шарттар жағдайында тұлғаның өз қабілеттерін іске асыруға, ұлттық және әлемдік мәдениетке бағытталуы;

- білім беру кеңістігінің бірыңғайлығын қамтамасыз етуі;

- Тәрбиелік кеңістіктің мазмұнын жаңарту;

- «Рухани жаңғыру» бағдарламасының платформасы арқылы балалардың «Мәңгілік Ел» базалық құндылықтарын меңгеруі *болып табылады*.

Мектеп тәрбиесі контекстінде жобалар белгілі бір мақсаттар мен міндеттерді орындайды.

Олардың біріншісі — *қазақ тілінің біртіндеп латын графикасына көшу жобасы*. Бұл жоба тілдің дамуына жаңа импульс беруге бағытталған және тілді әлемдік кеңістікке бейімдеуге, оқушылардың тілді меңгеруге қызығушылықтарын арттыруға бағытталған.

Екінші жоба — *«Қазақ тіліндегі 100 жаңа оқулықтар»*. Мектеп мұғалімдері алдында мемлекеттік тілді меңгерудегі сабақтастықты қамтамасыз ету, тәрбиелік кеңістікті оны кең қолдану үшін құру міндеттерін қояды.

«Туған жер» бағдарламасының басты мақсаты оқушыларда нағыз патриоттық сезім тәрбиелеу болып табылады, бұл сезім өз ауылына, қаласына, өңіріне, оның тарихына, мәдениетіне, дәстүрі мен тұрмысына, Отан алдындағы борышына деген сүйіспеншілігімен, мақтанышымен және адалдығымен түсіндіріледі.

Төртінші жоба *«Қазақстанның қасиетті географиясы»* болып табылады. Бұл жоба балалар мен мектеп оқушыларын мәдени жадын, қасиетті және мәдени-тарихи заттарды сақтауға тәрбиелеуге бағытталған..

«Жаһандық әлемдегі заманауи Қазақстан мәдениеті» жобасы шеңберінде мұғалімдер оқушыларды әлемдік қоғамдастыққа ұсынылған ең жақсы қазақ мәдениеті туындыларымен таныстыруы өте маңызды. Мақсат отандық шығармашылық зияткерлерге деген мақтаныш сезімін тәрбиелеу, солардың тәжірибесі аясында талантты оқушылардың шығармашылық таланттарын көрсету болып табылады.

«Қазақстанның 100 жаңа тұлғалары» жобасы өзінің ойын, талантын, еңбексүйгіштігін Отанымыздың гүлденуіне арнаған тұлғалардың тарихына, өмірбаянына арналған. Олар Қазақстанның бет-бейнесі болып табылатын еліміздің түкпір-түкпірінен жинақталған қазақстандықтар, әр жастағы әртүрлі ұлт өкілдері, мектеп оқушыларының замандастары. Мұғалімнің міндеті өскелең ұрпақты осы нақты тұлғаларға бағыттай білуі, аса көрнекті замандастарды насихаттау болып табылады.

Жаңартылған мектептің жағдайында *тәрбиелік іс-шараның рөлі* әсіресе арта түседі, өйткені ересектер мен балалар бастамасы жағынан тең серіктестер ретінде танылып, бірлесе әрекет етеді. Бос уақыттағы-тәрбиелік іс-шараларға қатысу балалар және ересектер ұжымдарын біріктіруге көмектеседі. Осындай *іс-шаралардың әлеуеті үлкен азартушы, танымдылық, шығармашылық*

мүмкіндіктеріне ие, олардың игерілуі бос уақыттың мазмұны мен құрылымын байытып, жалпы мәдениетті дамытады.

Іс-шаралардағы қарым-қатынастардың желісі:

- серіктестік,
- бірлескен шығармашылық,
- бірлескен әрекет.

Тәрбиелік іс-шаралар түрлі көзқарастардың және қағидалардың бағдарламалық-мақсатты көзқарастың, сфералық және проблемалық қағидалардың негізіндегі тәрбиелік бағдарламалардың үйлестірілген жиынтығына қосылуы мүмкін.

Басқарудағы бағдарламалық-мақсатты көзқарас дегеніміз – бұл басшының мақсаттар шежіресін құру, сайма-сай атқарушы бағдарламаны әзірлеу, басқарушы бағдарламаны іске асыру секілді кезеңімен жүрген әрекеттердің ақырғы нәтижесіне бағдар алған көзқарас. Бағдарламаның негізінде жүйені дамытудың белгіленген мақсаттары, оған жетудің түрлі нұсқаларын әзірлеу, анағұрлым тиімді нұсқаларын таңдау мен олардың негізінде мақсатты бағдарламаларды қалыптастыру жатыр.

Бағдарлама – бұл қандай да бір басымдылықтағы мақсатқа жетудің негізделген және қисынды байланыстырылған іс-шаралардың бірыңғай, мақсатты, аяқталған кешені. Бағдарламаны әзірлеуге келесі қағидалар салынған:

- элементті;
- құрылымдық;
- функционалдық;
- коммуникативтілік қағидасы
- кіріктіру қағидасы;
- мақсатты;
- ресурстық.

Бағдарламалық-мақсатты іс-шаралар бағдарламалық бақылауды жан-жақты кешенді талдауының негізінде қалыптастырылады. Іс-шараның барлық тарауларын келесілерді көздейтін бірыңғай бірізділікке түскен нұсқасы бойында түзу керек: іс-шараның атауы, белгіленген мақсаттарға жету деңгейін, әрбір іс-шара бойынша жауапты атқарушыларды өлшеудің критерийлері, бағдарламадағы іс-шараларды орындаудың басталу және аяқталу мерзімдері. Материалдық-техникалық және қаржы қамтамасыздығы.

Іс-шараны критериалдық өлшеудің негізінде бағалау бейресми жүргізілуі тиіс: нәтижелер талқыланып, барлық қатысушылардың пікірлері ескеріледі. Кейде бұл мақсат үшін сараптамалық бағалаулар теориясын ескерумен өңделетін арнайы анкеталар әзірленеді.

Бағдарламалық-мақсатты көзқарастың шеңберінде үйлестірудің орталықтандырылған тетіктерін құру, сонымен қатар индикаторлардың және өзгерістердің көрсеткіштерінің жүйесі арқылы тәбиелік іс-шаралар кешенін іске асыру қарастырылып отырған саладағы мәселелерді шешуге мүмкіндік береді.

Мәселені бағдарламалық емес құралдармен шешу мәселені кешенді үйлестірілген көзқараспен шешілуі жолынан айырып, белгіленген мақсаттарды

айтылған мерзімінде шешу мүмкін болмай қалады, тәрбиенің қандай да бір саласындағы даму үдерісі жүйелігінен айырылып, нақты мақсаттармен, ресурстарымен, орындалу мерзімдерімен және атқарушыларымен байланыстырылған бағдарламалық іс-шаралардың кешені орын алмай қалады.

Жоспарлаудың бағдарламалық-мақсатты әдісінің енгізілуі білім беру ұйымындағы тәрбиелік іс-әрекеттің сапасы мен тиімділігін арта түседі.

Тәрбие мақсаттарына жету амалдары дегеніміз – бұл Тәрбиенің тұжырымдамалы негіздерінде белгіленген тәрбиелік жұмыстағы басым бағыттар (Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің 2015 жылғы «22» сәуіріндегі № 227 [7] бұйрығымен бекітілген):

- 1) Қазақстандық патриотизм және азаматтық тәрбие, құқықтық тәрбие
- 2) рухани-адамгершілік тәрбие
- 3) ұлттық тәрбие
- 4) отбасы тәрбиесі
- 5) еңбек, экономикалық және экологиялық тәрбие
- 6) көпмәдениетті және көркем-эстетикалық тәрбие
- 7) зияткерлік тәрбие, ақпараттық мәдениет тәрбиесі
- 8) дене тәрбиесі, салауатты өмір салты

Тәрбиелік іс-шаралардың бағыттары бойынша жіктелуі мейлінше шартты түрде жүргізіледі, олар өзара тығыз байланыста болып, тұтас жеке тұлғаны қалыптастыруға бағытталған. Әр бағыт бойынша тәрбие іс-шарасының функционалдық рөлі мақсатты белгілеу арқылы жүзеге асырылады.

1) *Қазақстандық патриотизм және азаматтық тәрбие, құқықтық тәрбие. Мақсаты:* Жаңа демократиялық қоғамда өмір сүруге қабілетті патриотты және азаматты; жеке тұлғаның саяси, құқықтық және сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетін; балалар мен жастардың құқықтық санасын, оларда балалар мен жастар ортасындағы қатыгездік пен зорлық-зомбылыққа қарсы тұруға дайындығын қалыптастыру

Тәрбиелік іс-шаралары:

- «Азаматтың және патриоттық тәрбие», «Жеңіс күні, жалынды сәлем!» айлықтары; «Жас ұлан» республикалық балалар-жасөспірімдер ұйымы қатарына мектеп оқушылары кіруінің салтанатты рәсімі;

-«Қазақстан Республикасының халықтарының бірлігі күні», Қазақстан Республикасы халықтарының рухани келісім күніне орай «Көпұлтты Қазақстан», «Конституция күні», «Тәуелсіздік күні», «Даңқың биік болсын, жеңімпаз әскер!», «Бұл күндердің даңқы өшпес», «Қазақстанның рәміздер күні», «Отан қорғаушылар күні», «Астана - біздің Отанымыздың астанасы» тақырыпты сұхбаттар

- ҰОС ардагерлеріне арналған концерттер;
- мұражайға экскурсиялар;
- өлкетану конференциялары;
- өлкетану бойынша материалдарды жинақтау;
- әскери-спорттық жиындарға қатысу;
- акцияларға қатысу;

- әшекейленген гүл тізбегін (гирляндарды) даңқ мемориалдарына қою.

2) *Рухани-адамгершілік тәрбие*. Мақсаты: Тұлғаның қазақстандық қоғам өмірінің жалпыадамзаттық құндылықтарымен, нормаларымен және дәстүрлерімен келісілген рухани-адамгершілік және этикалық ұстанымдарын, моральдық қасиеттерін және көзқарастарын қалыптастыру.

Тәрбиелік іс-шаралары:

- кітапханада ұйымдастырылған сабақтар;
- мұражай ұйымдастырылған сабақтар;
- сахналық қойылымдарға және кинотеатрларға бару;
- сұхбаттар: «Сән мен ыңғай», «Сұлулық пен тәртіп», «Әдеп сабақтары», «Рухани дүние туралы әңгімелер»;
- конкурстық бағдарламалар, фестивальдар және т.б.;
- халық және мәдени дәстүрлерге қосылуға арналған мерекелер, концерттер;
- мұғалімдер және педагогикалық еңбек ардагерлеріне арналған мерекелік концерттер.

3) *Ұлттық тәрбие*. Мақсаты: тұлғаны ұлттық және жалпыадамзаттық құндылықтарға бағдарлау, ана тілін және мемлекеттік тілді, қазақ халқының, Қазақстан Республикасындағы этностар мен этникалық топтардың мәдениетін құрметтеуге тәрбиелеу.

Тәрбиелік іс-шаралары:

- Байқаулар: «Наурыз - көктем мерекесі» қабырға газеті, «Қазақ халқының салт-дәстүрлері»; «Қазақстан халықтар достығы» фестивалі;
- сұхбаттар: «ҚР халықтарының тілдері күні»; «Қазақстанның ғылыми, мәдени қайраткерлері», «Мәңгілік Ел құндылықтары - қазақстандықтардың басты құндылықтары», «Қазақстан халықтарының Ассамблеясы»;
- көрмелер: ұлттық костюмдер; Қазақстан және басқа елдердің сәндік-қолданбалы өнері; қазақ ою-өрнегі; Қазақстан халқының ұлттық тағамдары;
- ұлттық ойындар, әлемнің түрлі елдерінің ойындары.

Тәрбиелік іс-шаралары:

4) *Отбасы тәрбиесі*. Мақсаты: ата-аналардың арасында ағарту ісін жүргізу, олардың бала тәрбиесіндегі психологиялық-педагогикалық құзыреттіліктерін және жауапкершіліктерін арттыру.

Тәрбиелік іс-шаралар:

- Ата-аналардың жиналыстары;
- Күнтізбелік даталарға арналған салтанатты іс-шаралар: «Аналар күні», «8 наурыз», «Қарттар күні»;
- Көрсету іс-шаралары: «Отбасылық қонақтар», «Отбасылық дәстүрлер фестивалі», «Ашық есік күні»; «Отбасылық құндылықтар ағашы» ойын жаттығулары;
- Конкурстық-ойын бағдарламалары, кездесулер, концерттер: «Отбасылық ансамбль сайысы», «Жыл отбасы», «Отбасы жылнамасы», «Фото-байқаулар», «Отбасылық кино салоны», «Әкем, анам, мен - оқымысты отбасым», Әкем, анам, мен - спорттық отбасым және т.б.

5) *Еңбек, экономикалық және экологиялық тәрбие*. Мақсаты: жеке

тұлғаның кәсіби анықталуына саналы қарым-қатынасын қалыптастыру, экономикалық ойлауын және экологиялық мәдениетін дамыту.

Тәрбиелік іс-шаралары:

- 8 наурыз, 9 мамыр ҰОС ардагерлері үшін мерекелік открыткаларды, кәдесыйларды, аналарға қолөнер бұйымдарын дайындау;

- тәрбиеленушілердің қалалық байқауларға қатысуы: «Аяз атаның шеберханасы», «Үздік жанажылдық ойыншық»;

- мектеп алаңдарын жақсартуда оқушылардың сенбілікке қатысуы;

- күндізгі уақыттағы лагерьлердегі жұмыс;

- мектепте кезекшілігін ұйымдастыру;

- сатылым-жәрмеңкелеріне қатысу;

- қандай да бір кәсіптің құпияларын ашатын сұхбаттар;

- қаладағы кәсіпорындарға ұйымдастырылған экскурсиялар балаларға бірқатар кәсіптердің ерекшеліктерін өз көзімен көруге мүмкіншілік береді;

- кәсіби бағдар беру мақсатында сауалнама жүргізу;

- «Өмір мен мансапты жоспарлау» жобасы;

- сынып сағаттары: «Мейірімділік пен жақсылық мамандықтары», «Мамандықтар әлемінде», «Ата-анамның мамандықтары», «Біз таңдаған жолдар»;

- экологиялық тақырыптар бойынша суреттер байқауы;

- табиғи материалдардан қолөнер байқауы;

- экологиялық тақырыптарға арналған плакаттар байқауы;

- экологиялық білімдері бойынша сабақтар;

- «Қызыл кітаптың беттерімен», «Экологиялық калейдоскоп» байқаулары мен викториналарын өткізу;

- «Қыстап қалған құстарға көмектес» акциясы.

б) көпмәдениетті және көркем-эстетикалық тәрбие.

Мақсаты: әрбір тұлғаның зияткерлік мүмкіндіктерін, көшбасшылық қасиеттерін және дарындылығын, сонымен қатар ақпараттық мәдениетін дамытуды қамтамасыз ететін мотивациялық кеңістікті қалыптастыру.

Тәрбиелік іс-шаралары:

- Сынып сағаттары: «Толеранттылық немесе интолеранттылық: қайсысы жақсы?»; «Қазақстан - көпұлтты мемлекет»; «Толеранттылық-ынтымақтастықтың жолы»; «Мен - әлемнің азаматымын»; «Қазақстан - біздің ортақ үйіміз»; «Әрбір тіл өз халқы үшін керемет»

- зияткерлік ойындар: «Менің азаматтық құқықтарым мен міндеттерім», «Қақтығыстар мен оларды шешу жолдары», «Менің елімнің есте қаларлық күндері», «Қауіпсіз маршрут»;

- «Мәртебелі заң» жас заңгерлердің байқауы, «Әдеп білгірлері», «Жақсы үлгідегі мектеп» байқаулары;

- балалар шығармашылығы фестиваліне қатысу.

7) *зияткерлік тәрбие, ақпараттық мәдениет тәрбиесі.* Мақсаты: жеке тұлғаның жалпы мәдениеттік жүріс-тұрыс дағдыларын қалыптастыру, оның өнер мен шынайы өмірде эстетикалық объектілерді қабылдауға, меңгеруге, бағалауға дайындығын дамыту, білім беру ұйымдарында көпмәдениетті

ортаны құру.

Тәрбиелік іс-шаралар:

- пәндік апталықтар;
- викториналарға қатысу;
- «зияткерлік орталар», «ақылды бейсенбі» (ғалымдармен кездесу);
- ұлы ғалымдармен және олардың ашқан жаңалықтарымен танысуға арналған сұхбаттарды өткізу;
- Ақпараттық сағаттарды өткізу: «Медиатекадағы кітапхана», «Дәстүрлі емес ақпаратты қолдаушылар».

8) *Дене тәрбиесі, салауатты өмір салты. Мақсаты:* Салауатты өмір салты, дене дамуы және психологиялық денсаулық сақтау дағдыларын, денсаулыққа зиян келтіретін факторларды анықтау біліктілігін ойдағыдай қалыптастыру үшін кеңістік орнату.

Тәрбиелік іс-шаралар:

- Денсаулық фестивалі, шахмат, дойбы, баскетбол, волейбол, теннис, футбол сияқты жарыстар;
- психологпен, әлеуметтік педагогпен кездесулер;
- СӨС профилактикасы бойынша, есірткі профилактикасы бойынша мамандармен кездесулер;
- демалыс уақытында табиғатқа жорықтар;
- «Алтын күз» бағы, орманға және т.б. тақырыпты экскурсиялар;
- сұхбаттар: «Дені саудың, тәні сау», «Зиянды әдеттер», «Дұрыс тамақтану туралы әңгімелер» және т.б. тақырыпты әңгімелер.

Тәрбиелік іс-шараларды өткізу нұсқалары:

- байқаулар,
- викториналар,
- конкурстық-ойын бағдарламалары,
- саяхат-ойындары,
- сауықтыру ойындары,
- сахналық –ойын қойылымдары,
- мастер-кластар,
- «Көңілді старттар»
- сұхбаттар,
- экскурсиялар,
- көрмелер,
- акциялар,
- жиналыстар [8]

Қазіргі заманғы жағдайлар тәрбиелеудің басты идеясына байланысты әлеуметтік жағынан белсенді адамның жоғары моральдық қасиеттерін, шығармашылық белсенділігін және азаматтық көзқарасын біріктіретін жаңартылған білім мазмұнын, формаларын, тәсілдерін жетілдіруді талап етеді.

Осы тұрғыдан алғанда салалық қағидаттарға негізделген білім беру бағдарламаларының құрылымында (өзара, қиылысу, танымдық, қозғалыстың, бос уақытты, қарым-қатынас жасау) білім беру іс-шаралары тұжырымдамасы

маңызды әдістемелік рөл атқарады.

В.И. Слободчикова, И.С. Павлов, В.В. Швецова және басқаларының айтуынша, құндылықтардың кез келгені басқалармен бірдей болатын және салалық практикалық жағдайға байланысты ғана пайда болған сала қағидаты қалыптасады [9, 45-бет].

Құндылықтардың иерархиялық түрінен айырмашылығы, олардың жоғарғы қабаты жеткілікті түрде тамырланып, күшті болса, сала түрінің қосылыстары олардың сан алуандығымен байланысты, демек, айналадағы жағдайлардың динамикасының ықпалымен еркін түрде өзгереді.

Салалық ұйымдастыру және тәрбиелік жұмыс әдістері диалектикалық сала әдіснамасына негізделген. Практиктер әлеуметтік салалық тәсілдің авторы Л.М.Семашконың технологиясын пайдаланады.[10].

Егер мұғалім тәрбие іс-шараларын аяқтаудың «саласы» қағидатын қабылдайтын тәрбие бағдарламасында жұмыс жасаса, онда сіз 1-кестені пайдалана аласыз, мұнда сұрақтарды тәрбиелеу бағытына қатысты жалпы тақырыптармен анықтаңыз. Егер мұғалім материалды зерттеудің «проблемалық» қағидатын жоспарлауға бейім болса, онда барлық сұрақтарды тақырыптық жоспарлау нұсқасы 2-кестеде ұсынылған білім беру қызметінің бір блогында қарастыруға болады.

1-кесте «Еңбек, экономикалық және экологиялық тәрбиесінің» тәрбие бағыты (үлгі)

№	Тақырып	Мәселелер
1.	Адам еңбегі технология ғасырында.	Мамандық таңдаудағы мәселелер
2.	Суды қорғау	Су ресурстарын үнемедеу
3.	Тұрмыстық қоқыстың экологиялық проблемасы	Қоқысты жою, сұрыптау және жою мәселесі

Кесте 2. Еңбек, экономикалық және экологиялық білім беру бөлімдерін тақырыптық жоспарлауы (үлгі)

№	Тәрбие жұмысының іс-шара тақырыптары	Сұрақ мазмұны	Негізгі ұғымдар	Өткізу формасы
1.	Адам еңбегі технология ғасырында.	1. Еңбек түрлері 2. Қазіргі заманғы технологиялар және жаңа мамандықтар 3. Мамандықты қалай таңдауға болады?	Зияткерлік және физикалық еңбек Еңбек нарығы Мансап өсуі Технология	Сынып сағаты (технологиялық пікірталас бойынша)

2.	Суды қорғау	1. Ауыз судың проблемалары 2. Адамдардың қажеттіліктері үшін су ағыны 3. Суды тұтынуды қалай азайтуға болады	Суды тұтыну Сақтау (су үнемдеу)	Сынып сағаты (интерактивті әдістерді қолдану арқылы)
3.	Тұрмыстық қоқыстың экологиялық проблемасы	Қоқысты жою, сұрыптау және жою мәселесі	Қайта өңдеу Қоршаған ортаның ластануы Тұрмыстық қоқысты екінші рет пайдалану	Сынып сағаты (жоба әдісімен)

Мысал:

ТАҚЫРЫП «Суды қорғау»

Мақсаты: адамның өміріндегі судың мағынасын және оны тигізетін пайдасын анықтау; суды ысырапсыз пайдалануға баулу.

Тапсырмалар.

1. Отбасының табиғаты мен бюджетіне байланысты суды ысырапсыз тұтынудың маңызды екенін түсіндіру.
2. Адамдардың қажеттіліктері үшін суды тұтынуды бағалау және талдау.
3. Суды үнемдеу қажеттілігін түсіну және оны қалай жасау керектігін түсіну.

Сынып сағатының өтілу барысы:

I. Басталуы: «Суды қорғау» мультфильмін көреді.

II. «Ми шабуылы». Топта жұмыс істеп, күнделікті өмірде мүмкіндігінше суды қолданудың көптеген мысалдарын жазыңыз. Негізгі сөздер тақтайша жазылады.

III. Зерттеу. Адам қажеттіліктері үшін суды пайдалану диаграммаларын салу.

Карта - навигатор

1. Киім жуу және ыдыстарды жуу. Қазіргі заманғы (ыдыс жуатын) кір машиналары, әдетте, су мен энергияны аз тұтынады. Ыдыс жуу кезінде суды ағызып немесе суды ағызып тастағаныңызға байланысты, судың әр түрлі мөлшері жұмсалады. Ең үнемді әдіс - бұл екі ыдысқа немесе жекелеген контейнерлерге арналған ыдыстарды жуу. Кейбір есептерге сәйкес, килограмм кір жуғыш машина бүйірлік жүктемені әдетте 10 литр, ал үстіңгі жағынан 13-15 литр жұмсайды.

2. Асқа және ішуге арналған су. Ерлер күніне шамамен 3 литр суды пайдаланады, әйелдер - 2,2 литр, барлық тұтынылған судың 20% -ы азық-түлікпен (ерлерге - 0,750 литр, әйелдер үшін - 0,5 л) қолданылады. Бір стакан су - 100-200 мл су. Сонымен қатар, суды дайындау үшін (пісіру, шаю және т.б.)

қолданылады.

3. Бакшаны суару. Суарудың тиімділігі көп жағдайда тәулік уақытының дұрыс таңдалған уақытына байланысты (таңертең және кешке күн тез суды буланбайды) және дұрыс суаруды (су өсімдіктердің тамырларына емес, жапырақтарға қарай суарылу керек!). Түрлі өсімдіктер судың әр түрлі мөлшеріне мұқтаж. Шөпті кептіруге қарсы (көгалдарға), бұл көгалдар көбіне жеткілікті, бірақ тым төмен емес болған кезде көмектеседі.

4. Автокөлікті жуу. Қолмен жуған жағдайда шамамен 300 литр су жұмсалыады. Автоматты жуу машиналарында, әдетте, су аз тұтынылады (шамамен 150 литр). Әсіресе, шайған жағдайда судың аз бөлігі жұмсалады.

5. Тістерді тазалау, душ немесе ваннаға шомылу. Ваннаны қабылдаған кезде шамамен 200 литр су жұмсалыады (20 толық шелек!), Душ қабылдау кезінде су ағымы судың және уақыттың қысымына байланысты. Душка минутына 7-10 литр су жұмсалыады. Тістерді тазалау кезінде кранды жауып тастағанға немесе үнемдеуге байланысты болады, егер болмаса, онда су ағымы душта минутына шығыс жылдамдығымен өлшенуі мүмкін. Шындығында, 0,5 литр суды табысты өңдеуге болады.

6. Өрттің қозғалтқышы бар резервуардың көлемі 2100 литрді құрайды, өртті сөндірген кезде ол әдетте көбірек жұмсалады.

7. Шынында, қолданатын әрбір өнім жасырын су ағынымен жүреді. Азық-түлік, жабдықтар мен киім өндірісінде өнеркәсіпте үлкен мөлшерде су пайдаланылады (мысалы, бір құмыра мөлшерінде кофе шығару үшін шамамен 140 литр су жұмсалады).

8. Суды пайдаланудағы ысырап өте жақсы. Көбінесе бұл жалқаулық немесе немқұрайдылық. Суды бір нәрсе немесе басқа әрекетті жуу процесі кезінде үзіліссіз су құяды. Сантехниканың бұзылған сорғылардың салдарынан су жоғалуы: • 2 секундтық жиіліктегі кептіргіш машина күніне 25 литрге дейін кетеді; • тәулігіне 100 литрге дейін 0,5 секундтан асатын тамшылау майы; • су ағып кететін кран, тәулігіне 600 литрге дейін ысырып таста йды; • ауланы тазарту цистернасынан тәулігіне 500-8000 л / тәул.

IV. Үй шаруашылықтарындағы су ағынын күнделікті зерттеу, іс-әрекетті бағалау.

Апта күндері	Бетті жуу	Душ		Ванна	Дәрет хана	Кір жууғыш машина	Ыдыс жуу машинасы	Стакан су	Ыдысты қолмен жуу	басқа
1										
2										
3										
4										
5										
6										
7										
1 рет тұтыну	7л	70 л	0,5/20 л	200 л	3/6/9 л	12 л	70/15 л	0,15 л	20/100 л	

V. Суды үнемдеу мүмкіндігі: • тұтынылатын жылы судың температурасын төмендету (бойлерді реттеу); • ағып кететін крандарды жөндеу (кран ашық қалған жағдайда минутына 9 литр су шығындалады); • Ыдыстарды жуу кезінде, раковинаны суға толтыру керек – алайда ыдыстарды су ағымымен бірге жуудан аулақ болыңыз; • Тістеріңізді щеткамен тазалау кезінде шүмекті жабыңыз. Тәулігіне 15-20 литр үнемдеңіз; • Ваннаға қарағанда, душ қабылдау керек, өйткені орташа есеппен ваннаны қабылдаған кезде, душқа қарағанда 3 есе көп су жұмсайды, үнемді душ басын пайдаланыңыз; • Егер сіз әлі де ваннаны қабылдауға шешім қабылдасаңыз, оны жартылай азайтып ағызыңыз; • бақшаны күн батқаннан кейін кешке суару.

VI. Күнделікті өмірде су үнемдеуге арналған тақтайшалар безендіру. Тақтайша жазылған қанатты сөздер өте әсерлі және терең мағынада болуы керек.

Үлгілер.

1. Кез келген іштен шыққан кран ағын суын жөндеу немесе ауыстыру. Бір күннің жарамсыз клапаны 30-200 литр су тамшылатуы мүмкін! Шүмекті жабыңыз. 2. Су құрылғыларын таңдағанда, тетікті ұзындау болғанын қадағаланыз. Олар суды екі кранмен бірге жиі араластырады, бұл судың оңтайлы температурасын көтергенде су аз жұмсалатындығын білдіреді. 3. Тістеріңізді тазалаған кезде суды өшіріңіз. Аузыңызды шаю үшін стақан су жеткілікті. 4. Су ағызатын бочоктарда дәретханада үздіксіз ағып кетуі мүмкін. Осы ағып кетуіне байланысты күн сайын ондаған литр су жоғалады. Пәтеріңіздегі сантехниканың жай-күйін қадағалауға тырысыңыз және уақытында ақаулықтарды жоюға тырысыңыз. 5. Мүмкін болса, экономикалық сантехниканы сатып алыңыз, мысалы, екі разрядтау режимі бар дәретхана. 6. Ағынды су астында шаймаңыз. Осы мақсаттарда толтырылған ваннаны немесе бассейнді қолданған жөн. 7. Ыдыс жуғыш машинаны және кір жуғыш машинаны толығымен жүктеген кезде пайдаланыңыз. 8. Тағам суының астындағы тағамды суытпаңыз. Өнімдерді мұздатқыштан тоңазытқышқа алдын ала аудару керек. 9. Егер душта шағын тесік диаметрі бар экономикалық диффузорды пайдалансаңыз, су аз жұмсалады. 10. Саңылауларды крандарға орнатыңыз. Бұл суды тұтынуды азайтуға көмектеседі.

Л.М. Семашко бойынша отбасылық тәрбиелеу контексінде «салалық қағида» рухани және гуманитарлық, қаржы, байланыс (ұйымдық): Семашко төрт сала қажеттіліктерін дамыту кіреді және саналы арқылы адам мүмкіндіктерін төрт сала қызмет саласындағы төрт түрлерін өзгертеді балалардың толық дамыту болып табылады. Саласы қажет - материалға қажеттілігін, коммуникативтік, рухани және гуманитарлық жеңілдіктер мен тиісті іс-шаралар талаптарын. Саласы қабілеті - материалды нақты нысандарын бөліп қабілеті, коммуникативтік, рухани және гуманитарлық (моральдық және педагогикалық) қызметі.

Кешенді даму тәсілі дамудың төрт салалық бағытын қалыптастыратын қызметтің төрт түрінің арасындағы даму уақытын теңгерімді түрде бөлу болып табылады. Негізгі шара қызмет салаларының қолайсыз түрлері үшін уақытты

үнемдеу және босату болып табылады.

Баланың жан-жақты дамуы барлық салалар үшін жалпыға ортақ емес. Сонымен қатар әрбір адамға, әр адамға арналған таза және жеке дара.

Жеке тұлғаның рухани қасиеттерін дамытуға бағытталған сыныптан тыс тәрбиелік іс-шаралардың рөлі өте үлкен.

Жаңартылған мектептегі тәрбиелік іс-шаралардың рөлі тәрбие мазмұнының дербестендіру қағидасы мәнмәтініне байланысты арта түседі.

Мектеп оқушылардың жас ерекшеліктеріне бағдарланудың объективті қажеттілігі.

Тәрбиеленушінің тәрбиелік іс-шараға субъект айқындамасынан қосылуы тек оның түрлі жас санаттарына қатысты сараланған кезінде ғана орын алады.

Осыдан мектептің құрылымдық буындарына қатысты тәрбиелік іс-шаралардың рөлін де қарастыру қажет:

- бастауыш мектеп;
- орта буын;
- жоғары сыныптар.

Мектеп оқушысының жеке тұлғасының құндылықтарын тәрбиелік іс-шараларда қалыптастырылуы түрлі деңгейлерде орындалады:

- Бірінші деңгей (сынып ұжымы)
- Екінші деңгей (жалпы мектепшілік)
- Үшінші деңгей (аудан, қала).

Төменгі сынып оқушыларын тәрбиелеу жүйесінде сыныптан тыс іс-шаралар (сынып сағаттары, сабақтан тыс оқулар, ойындық бағдарламалар, танымдық әңгімелер) аса маңызды роль атқарады.

Атап айтқанда, сыныптан тыс іс-шаралар тәрбиелік, білім беру және дамыту функцияларын жақсы атқарады.

Төменгі сынып оқушыларын үшін жүргізілетін сыныптан тыс іс-шаралардың адами қасиеттерді қалыптастыруда және тәрбиелеуде үлкен мүмкіндіктері бар. Төменгі сынып оқушылары эмоционалдығымен, әуестігімен, құпияны іздеп тауып оны ашуға ұмтылыстарымен ерекшеленеді. Ойындық іс-қимылдар, ережелер арқылы іске асырылатын сюжеттік рольдік ойындарды қатыса отырып, балалар:

- табиғат, қоғам, техника, адам туралы өзінің білімін толықтыралы;
- ойлау және практикалық іс-қимыл біліктерін және дағдыларын дамытады;
- эмоционалдық- сезім сферасын дамытады;
- жеке даралық, шығармашылық қабілеттерін көрсетеді;
- әр тұлғаның ерекшеліктері негізінде, құндылықтар және құндылықтар негізінде өзара қарым-қатынасын қалыптастырады (қалыптасатын қарым-қатынас тұлғаның әрі қарай дамуына бағытын анықтайды);
- өздік білім алуға, өзін-өзі дамытуға қызығушылық танытады.

Төменгі сынып оқушылары үшін тәрбиелік іс-шаралар жүргізу барысында педагогтің ролі мыналармен анықталады:

■ балалардың өте күшті табиғи әлеуетінің болуы, ол олардың әртүрлі белсенділігін тудырады, балалардың өзіндік қызығушылықтарын тудырады,

сонымен қатар балалардың осындай табиғи қажеттілігін қозғалысқа келтіретін нақты механизмдердің болмауы ;

■ балалардың сарқылмас тәрбиелік және дамытатын ойындық конкурстық бағдарламаларының әлеуеттері, олардың жалпымойындалған өзіндік құндылығы;

■ тұтастықты, тәрбиелік іс-қимылдың мазмұнының жүйелілігі мен ішкі логикасын сақтау;

■ тәрбиелік іс-қимылда эмоционалдық және сыртқы тартымдылықты, арттыру, балалардың белсенділігінің, олардың шығармашылығының және психологиялық зарядтарының ерекше өрісін тұрғызу.

Орта сынып оқушылары үшін сыныптан тыс іс-шаралар жеке тұтынысты іске асыру сапасына, білім алуға, өмірлік проблемаларды шешу тәжірибелері мен біліктеріне бағытталған.

Балалардың дамуының негізгі ерекшеліктері:

1. Психиканың даму сатылығы;
2. Психиканың тұрғызылуының «Пирамидалдығы»;
3. Сәбидің ұмтылуының және оның қабілеттерінің дамуының бір қалыпты еместігі;
4. Даму қарқынының (жылдамдығының) біртіндеп кемуі;
5. Дамудан өзіндік дамуға, объектіден субъектіге көшу.

Сондықтан тәрбиелік іс-шаралар жүйесінің мәнін сипаттайтын түйінді түсініктер мыналар: «жеке-даралық», «дербестік», «мейірімділік», «шығармашылық», «белсенділік», «ұжым».

Жоғарғы сыныптарда оқушылардан тез қарқынды өзгертін әлемге бейімделу қабілеттерінің арту мүмкіндіктері күтіледі.

Тәрбиелік іс-шаралар ұжымдық қарым-қатынасты, қоғамдық өмірдің белсенді және саналы қатысушыларын тәрбиелеуді, тұлғаның рухани құндылыққа негізделген азаматтық позициясын қалыптастыруда үлкен роль атқарады.

Тәрбиелеу мазмұнын жаңарту жағдайында тәрбиелік іс-шараларды ұйымдастыру әдістері мен нысандарын таңдап, іріктеп алу өзекті мәселе болып табылады. Әртүрлі сыныптан тыс оқу жұмыстарының ролі және олардың тәрбиелік әлеуеті артады.

Сыныптан тыс деген түсініктің өзі ондай іс-шараны жүргізу үшін сыныптың толық қатысуын талап етпейді, оған өз еріктерімен басқа да сынып оқушылары қатыса алады және ол іс-шара міндетті оқу сабақтарының кестесінен тыс өткізіледі. Осыған байланысты сыныптан тыс оқу жұмыстарының нысандарына мыналар жатады: пәндік үйірмелер, ғылыми қоғамдар, олимпиадалар, конкурстар және т.б.

Шығармашылық іс-қимылдың жетекші нысаны ретінде үйірмелерді, шығармашылық бірлестіктерді, студияларды, факультативтерді, шығармашылық шеберханалардағы практикалық сабақтарды, дене шынықтыру секцияларын айтуға болады. Оларға қосымша шығармашылық іс-шаралардың нысандарына оқырмандар, көрермендер, тыңдаушылар конференциялары, өзіндік баяндамаларды қорғау, бұқаралық әдеби, музыкалық, театралды

мерекелер, балалардың жұмыстарының көрмелері жатады. Қосымша нысандарға өлкетанулық, фольклорлық экспедицияларды, мектептік клубтық бірлестіктерді, жарыстарды, конкурстарды, олимпиадаларды жатқызуға болады. Бұл оқу нысандарында іс-шараның жүйелі компоненті ретінде педагог бағыттайтын және дамытатын *балалар шығармашылығы* болып табылады.

Соңғы кездерде оқушылардың ғылыми қоғамдары құрылып, кеі тарала бастады. Олар үйірмелердің жұмыстарын біріктіріп, үйлестіреді, *ғылым мен техникаға арналған бұқаралық іс-шаралар өткізеді, білімнің әр саласы бойынша конкурстар мен олимпиадалар ұйымдастырады.*

Шығармашылыққа оқытудың ілеспе нысандарына *әртүрлі оқырмандар, көрермендер, тыңдаушылар конференциялары, көрмелер, бұқаралық мерекелер, экскурсиялар* жатады. Кітаптар, жазушының творчествосы, кинофильдер, театралды немесе теледидардағы қойылымдар, радиоспектакльдер оқушылардың зейіндерін өнердің өзекті шығармаларына аударады, балалардың өзіндік баға берудегі, пікір айтудағы мүмкіндіктерін жандандырады. Дайындық барысында оқушылар көркем шығармалармен өте жақын танысады және өздерінің айтар сөздерін терең дайындайды. Өзінің кіріспе сөзінде мұғалім баяндамаларда және пікір сөздерде қарастырылатын негізгі проблемалар шеңберін анықтайды. Қорытындылай келе мұғалім аса маңызды қорытындылар жасайды.

Көрме балалардың бейнелеу өнері, өлкетану және туристік жорықтар салаларындағы шығармашылық еңбектерінің нәтижелеріне арналады. Барлық оқушылар тартылатын дайындық жұмыстарының үлкен білімдік-тәрбиелік мәні бар. Осындай көрмелерде экскурсоводтар ретінде балалардың өздері қызмет етеді: олар түсініктеме береді, сұрақтарға жауап береді, сол жерде шығармашылық қызметі бойынша тәжірибе алмасуды ұйымдастырады.

Көпшілік мейрамдар музыкаға, бейнелеу өнеріне, киноға, театрға немесе көрнекті жазушы, ақын шығармашылығына назар аудару күні, апталығы, айлығы ретінде оқу-тәрбие жұмыстарының нысаны болып ұйымдастырылады. Олардың арасында балалар кітабы, театр, музыка, поэзия күндері апталықтары бар. Осындай мерекелер барысында балалар жаңа өнер шығармалары, ақын-жазушылар, суретшілер, композиторлар туралы ақпарат алады, олардың шығармашылық жоспарларымен танысады.

XX ғ. көрнекті әдіскерлері мен педагогтері: Д.Н. Кайгородов, В.В. Половцев, Е.А. Звягинцев, Н.Г. Тарасов, С.П. Аржанов, Н.П. Анциферов, И.М. Гревс, Б.Е. Райков және басқалар экскурсиялық практикаға сүйене отырып, мектептің экскурсиялық әдістемесін жасауға кірісті. Олар экскурсиялық іс теориясын дамытуға үлкен үлес қосты.

Экскурсия – тәрбиелеу мен оқытудың ұйымдастыру нысандарының бірі болып табылады, ол тікелей нақты жағдайда объектілерді, құбылыстарды және заңдылықтарды зерттеуге мүмкіндік береді, жалпыадамзаттық, мәдени, ғылыми және жеке тұлғалық құндылықтарды қалыптастырға көмектеседі [11].

Жалпы адамзаттық құндылықтарға меңгерілген білім, өмір, тірі табиғат, қоғам, адам сияқты жүйелер жатады.

Мәдени құндылықтар деңгейі мынадай білім жүйесінен «адам - табиғат – қоғам - мәдениет» тұрады, ол оқушылардың адами және эстетикалық құндылықтарын қалыптастырады. Бұл сонымен қатар адамның табиғатқа деген этикалық қатынасының нормалары мен идеалы болып табылады.

Құндылықтардың үшінші деңгейі — әлемнің ғылыми бейнесін қалыптастыратын білім беру саласының құндылықтары.

Төртінші – жеке тұлғалық құндылықтар деңгейі, оған білім, сезім және тұлғаның қоршаған ортамен қарым-қатынасы жатады.

Кез-келген жастағы топтар үшін экскурсия қатысушылардың қызығушылығын және оң көз қарасын тудырады.

Конкурстар, балаларды қызығушылықтары бойынша біріктіру мұғалімдердің жұмысының творчестволық сипаты, олардың таланттарды іздеп, дамыту туралы көзқарас қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Тәрбиелік іс-шаралар айлық шеңберінде жүргізіледі. Оларға жататындар: пьесаны жасау және оны қою, балалар салған суреттер конкурстары, еңбекпен жасалған ұсақ-түйек бұйымдар, техникалық құрылғылар және т.б.

Оқытуды ұйымдастырудың сыныптан тыс нысандары оқушыларға еркін алынған рухани-шығармашылық, денсаулық сақтау-спорттық, ойын-сауық іс-қимылдар арқылы өмірді жан-жақты терең түсініп-тануға, өзінің шығармашылық күшін дамытуға мүмкіндік береді. Олардың көмегімен балалар қосымша терең ақпарат алады, өмірге қажетті біліктер мен дағдылар қалыптастырады, оларды жаттықтырулар арқылы және практикада творчестволық тұрғыда қолдана білу арқылы бекітеді, өзінде шығармашылыққа деген ұмтылысты және қабілетті, мінез-құлықты іскерлікке тәрбиелейді.

— балалар өзінің мүмкіндігін асыра бағалаудан, өзін-өзі асыра мақтаушылықтан, эгоизмнен, ұжымға және мінез-құлық нормасына немқұрайды қараудан, олардың спорттағы, техникалық, драмадағы, хореографиядағы, әдебиеттегі, музыкалық шығармашылықтағы жетістіктерін шекте аса мақтаудың нәтижесінде туындайтын көре-алмаушылықтан сақтайтын адами тәрбиені қамтамасыз ету.

2. Тәрбиелік іс-шаралар: белгілеген мақсаттарға жету деңгейін өлшеудің критерийлері (бәсекеге қабілеттілік; прагматизм; ұлттық бірегейлікті сақтау; білімнің салтанат құруы; Қазақстанның революциялық емес, эволюциялық дамуы; сананың ашықтығы)

Тәрбиелік іс-шараның жетістіктері деңгейін өлшеу критерийлері қоғамдық-мемлекеттік деңгейде қойылған мақсаттарға байланысты алынады, ондағы олардың негізгі міндеттері әлеуметтік-мәдени нормалардың сақталуын, берілуін, қайта орындалуын қамтамасыз ету болып табылады.

Жаңарған мектеп жағдайында тәрбиелік іс-шаралардың алдына қойылатын мақсаттар мыналар:

- бәсекеге қабілеттілік;
- прагматизм;
- ұлттық бірегейлікті сақтау;
- білімнің салтанат құруы;
- Қазақстанның революциялық емес, эволюциялық жолмен дамуы;
- сананың ашық болуы.

Қазіргі көзқарасты қарап көрейік [12].

1. Бәсекелік қабілет

25 жыл бұрын Қазақстан жаһандық қауымдастыққа өз тәуелсіздігін жариялады. Қазақстан 25 жыл тәуелсіз даму барысында 2030 стратегиясын уақытынан бұрын жүзеге асырып, дамыған 50 ел қатарына кіріп, 2050 стратегиясын, «100 нақты қадам: баршаға арналған қазіргі заманғы мемлекет» ұлт жоспарын іске асыруды бастады.

Қазіргі таңда Қазақстанның алдында 30 бәсекеге қабілетті елдер қатарына кіру бойынша жаңа мақсат тұр. Бұл ретте, Қазақстанның барлық мүмкіндіктері: үлкен аумақ, ресурстар, инвесторларды тартатын пайдалы қазбалар, Қазақстандағы бизнес субъектілерінің құқығы мен еркіндігін және шетелдік қаражат мүддесін қамтамасыз ететін заң бар.

Елбасының 2006 жылғы «Қазақстанның бәсекеге қабілетті 50 елдің қатарына кіру стратегиясы» жолдауында ең алғаш рет аталған мақсатты индикаторларды қолданған болатын.

Әлем елдерінің бәсекеге қабілеттілігін бағалаумен көптеген жылдар бойы Дүниежүзілік экономикалық форум (WIF/ДЭФ), Менеджментті дамытудың халықаралық институты (IMD), Дүниежүзілік банк (World Bank).

Әлем елдерінің алдыңғы қатарлы бәсекеге қабілетті рейтингі болып, ДЭФ жыл сайынғы «Жаһандық бәсекеге қабілеттілік индексі» есебі табылады.

Дүниежүзілік экономикалық форум 35 жыл көлемінде, жаһандық бәсекеге қабілеттілік есебінде көрініс табатын, елдердің бәсекеге қабілеттілік рейтингін жасайды.

Дүниежүзілік экономикалық форумның жаһандық бәсекеге қабілеттілік индексі (ДЭФ ЖБИ) беделді халықаралық рейтинг және оған қатысу маңызды болып табылады, себебі, аталған рейтингте әлем елдерінің экономикалық дамуының тәуелсіз бағалануы көрініс табады.

Елдер санының жылдан жылға өзгеріс тауып жатқанын атап өткен жөн.

Осы ретте, ЖБИ-де 2016-2017 жылдары бағаланушы елдер санының 138 (өткен жылғы рейтингте 140 ел) құрағанын атап өткен жөн [13].

Рейтингке қатысудың критерийі сауалнама мәліметтерінің нәтижесі және олардың көрнекілігі болып табылады, сонымен қатар, жеке сектор мүддесіне өкілдік ететін респонденттердің қатысуы маңызды фактор ретінде қарастырылады.

Бәсекеге қабілетті экономикасы бар 10 ел [13].

ЖБИ 2016-2017	Елдер/экономикалар	ЖБИ 2015-2016	Мағынасы
1	Швейцария	1	>
2	Сингапур	2	>
3	АҚШ	3	>
4	Нидерланды	5	>
5	Германия	4	∇
6	Швеция	9	∧
7	Ұлыбритания	10	∧
8	Жапония	6	∇
9	Гонконг	7	∇
10	Финляндия	8	∇

Қазақстан ДЭФ ЖБИ рейтингіне 2006 жылдан бері қатысуда. Соңғы бес жылда ДЭФ рейтингіндегі елдің ең әлсіз көрсеткіштері 72 орын- 2010, 2011 жылдары байқалған. Кейінгі үш жылда Қазақстан көрсеткіші алға жылжып, 50 орын деңгейінде орналасқан. Рейтингтің 2015 жылғы қорытындысы бойынша Қазақстан, 2014 жылмен салыстырғанда 8 пунктке алға жылжып, 42 орынға орналасты.

Бірақ, 2016 жылдың 28 қыркүйегінде 2016-2017 жылға арналған жаһандық бәсекеге қабілеттіліктің кезекті жыл сайынға есебі жарияланған болатын, бұл ДЭФ ЖБИ 2016-2017 рейтингісінің қорытындысы бойынша Қазақстан 11 пунктке төмендеп, 53 орынға жайғасқан [13].

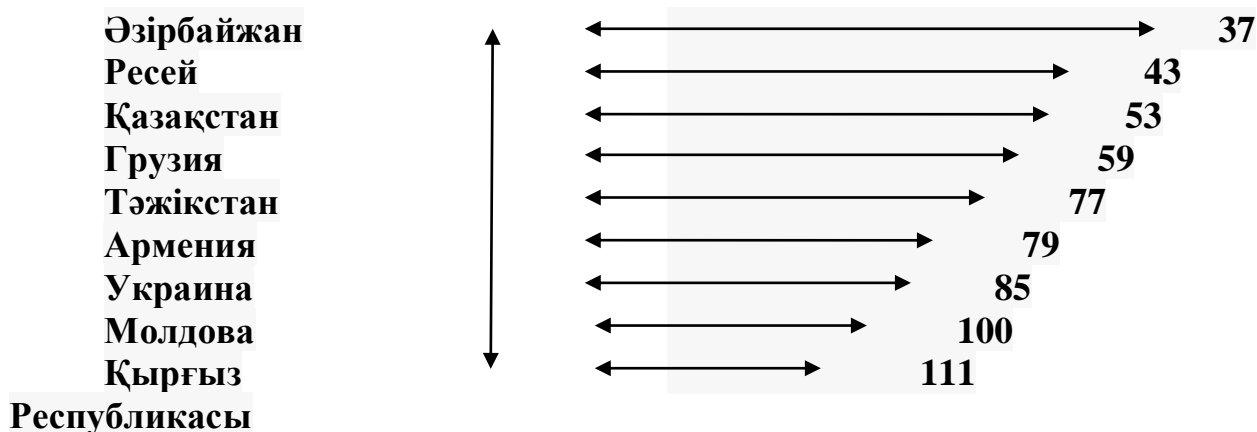
Осы ретте, Қазақстан ТМД мемлекеттері арасында Өзірбайжан (37 орын) және Ресей (43 орын) елдерінен кейін үшінші орынға орналасқан. Өзге де елдер келесідей ретте орналасқан:

Соңғы үш жыл көлемінде Қазақстанның ДЭФ ЖБИ рейтингіндегі көрсеткіші тұрақты болған жоқ:

- 2014 жылы-50 орын;
- 2015 жылы-42 орын (8 орынға алға жылжыған);
- 2016 жылы-53 орын (11 орынға төмен сырғыған) [14].

Осы ретте, 2016 жылы Қазақстанда бәсекелестіктің 12 факторының 5 бойынша алға жылжу, ал 7 бойынша төмендеу байқалып отыр. Соңғы 8 жыл бойы тұрақты көрсеткішке ие Швейцария, 2016 жылы тағы да көш бастаған. Бастапқы көшбасшы үштікте, сонымен қатар, Сингапур және АҚШ орналасқан.

Еуразия елдері арасындағы ЖБИ рейтингі

ЖБИ 114 көрсеткіш бойынша есептелінеді, оның ішінде, 34-і (1/3) статистикалық мәліметтер негізінде, қалған (2/3) – шағын және ірі кәсіпорындар басшыларының бағалаулары бойынша [14].

Қазақстан бойынша ДЭФ жаһандық бәсекеге қабілеттілік есебін талдау, жасалынып жатқан іс-шаралардың, Дүниежүзілік экономикалық форум тарапынан оң бағаланып жатқандығын көрсетеді.

Қазіргі таңда 2015-2020 жылдарға арналған «Ұлт жоспары: 100 нақты қадам: баршаға арналған қазіргі заманғы мемлекет» және инфрақұрылымдық дамудың мемлекеттік бағдарламасы «Нұрлы Жол» жүзеге асыру бойынша жұмыстар жалғасуда. Сонымен қатар, экономиканы, бизнес пен кәсіби бастаманы дамыту үшін қолайлы жағдаймен қамтамасыз етуге көңіл бөлінуде. Үкіметпен заманауи инфрақұрылымды дамытуға, елдегі жемқорлық деңгейін төмендетуге, сот және заң жүйесін жетілдіруге, білім мазмұнын жаңартуға, сонымен қатар, мемлекеттік басқару тиімділігін арттыруға бағытталған мүмкін іс-шаралар қабылдануда.

Нәтижесінде, Қазақстан әлемде инвестиция мен инвесторлар тартуға қолайлы жағдай жасалынушы, қарқынды дамушы экономикасы бар ел ретінде қарастырылады.

Бұл жағдайда рейтингтегі орынның артуына байланысты, бәсекелестер деңгейінің арта түсетінін есепке ала отырып, Қазақстанның ДЭФ ЖБИ рейтингісіндегі ендігі қозғалысы баяу болатынын айта кеткен жөн.

Бұл сандар алыс, түсініксіз болып көрінуі мүмкін. Бірақ, бұл көрсеткіштер барша қазақстандықтардың білімділігі мен бәсекеге қабілеттілігіне байланысты. Бұл ұлттың табыстылық факторы.

Барлық қазақстандықтар, жалпы ұлт ретінде, ХХІ ғасырға лайықты сапалық қасиеттерге ие болу қажет. Сол себепті, «Сандық Қазақстан», үштілділік, мәдени және конфессиялық келісім бағдарламалары – бұл, ұлтты (барлық қазақстандықтарды) ХХІ ғасырда өмір сүруге даярлаудың бір бөлігі.

Бұл біздің бәсекеге қабілеттілігіміздің бір бөлігі.

2. Прагматизм

Қазіргі қоғамда жас адам тұлғасының өзін-өзі анықтауы мен

қалыптасуы, мемлекет алдында тұрған ең өзекті және басым міндет болып табылады. Қазақстан жастарына өздерінің зияткерлік және инновациялық әлеуетін жұмсау үшін кеңістікті нақты белгілеуге көмек беру қажет. Қазақстан Президенті Н.Ә.Назарбаевтың «Жаңа онжылдық - жаңа экономикалық өрлеу - Қазақстанның жаңа мүмкіндіктері» жолдауында «жастар-болашақтың негізі, өз келешегін жасауға жаңа мүмкіндіктер алады» деп анықталған [15].

Қазіргі таңда адамға қаражат салу, адами капиталды инвестициялау кеңеюде. Адами капитал, білім беру, адамның әлеуметтік ресурсы, оның мәдени әлеуетімен анықталады. Қарыштап өзгеруші әлемде басымдық, адами капиталды тиімді жинақтайтын және продуктивті пайдаланатын, сонымен қатар, жастардың басты мүмкіндігі болып табылатын дамудың инновациялық әлеуеті болып табылады. Жастар, білім, қабілеттілік, ынта және оқу, өзін-өзі оқыту, тәжірибелік қызмет үрдісі барысындағы ақпаратты қабылдау және тарату дағдылары сынды құнды ресурстар жүзеге асырылған жиынтық ретінде қарастырылады.

Жаһанданушы әлемдегі заманауи болмыстың іргетасы гуманистік-бағдарлық мәдениет болып табылады. *Қазақстан жастары қазіргі заманғы жағдайда өзінің даралығымен, ізденісімен, құндылықтар әлеміне деген қарым-қатынасындағы үлкен ұтқырлығымен және таңдауымен ерекшеленеді.* Заманауи құндылықтар ауқымды таңдау арқылы күрделене түседі, құндылық бағдарлар жүйесінде жастардың жағдайлық және ұзақ мерзімді көзқарастары байқалады. *Жастар алғашқы орынға әлеуметтік табыстылықтың өмірлік жоспар танымалдылығын қою арқылы, нарық құндылығын қабылдады:* жастардың мақсат қоюшы (анықтаушы) құндылықтарының арасында иерархияның жоғарғы сатыларында орналасқан білім беру, сонымен қатар, адаммен жеке өмірін жоспарлау принципі, жеке бастама, тұлға тәуелсіздігінің құндылығы, оның бостандығы, еркін бәсекелестік, плюрализм, таныстар мен ықпалды достардың маңыздылығы, «қажетті» адамдардың көмегі, прагматизм, геодонистік құндылықтар, прагматизм орын алған. Экономикалық, рухани дағдарыс жастар арасында терең дүниетанымдық бағдардан жаңылу жағдайын туғызды және қалыптасқан жағдай өздігінен шешіледі деп ойлау қателік болып табылады. Бұл жағдайда Қазақстан жастарын қоғам өміріне тарту қажет, себебі, қоғам жаңа идеяларға, өмірлік күштерге қажеттілік танытады. *Қазақстан қоғамында заманауи жастар тұлғасында алдыңғы ұрпақтан айтарлықтай өзгешеліктері бар, жаңа мәдени түр қалыптасқан: жаңа бағдарға, табысқа жетудің құндылықты бағдарларына ие, рационалды экономикалық іс-әрекетті жастар тобы (қабаты) қалыптасқан.* Бұл ретте, Н.Ә.Назарбаев Қазақстан жастарымен көптеген кездесулер барысында «Әрбір адамға іске асыру, білім алу, өмір сүру, қазіргі қоғамдағы бірлесе өмір сүру дағдысын дарыту керек» екендігін атап өтуде [16].

Қазіргі қазақстандық жастардың мәдениеті мен ойлау қалпы біздің бірнеше жылдан кейінгі әлеуметтік-мәдени шындығымызға тән болады. Табиғаты бойынша жастар қоғам үшін маңызды, адами капитал, қоғамның инновациялық, стратегиялық ресурсы. Жастар қазірдің өзінде өз дамуының әрбір келесі сатысында өзін-өзі жаңғыртатын, екінші рөлі жоқ, керісінше

мәртебелік позициясы артып келе жатқан тарих субъектісі ретінде қабылданады. Прогрессивті өзгерістерге байланыстыра отырып, оңтайлы рөлді тағайындау барысында, ол әлеуметтік тұрақсыздықтың бастамашысы болып табылатынына, оның әлеуетінің жағымды-жасампаздық, конструктивтіктен экстремистік-революциялық сипатқа дейінгі бағдарларға ие болуы мүмкін екендігіне назар аудармауға болмайды. Осы ретте, жас ұрпаққа үйренуге болатын пайдалы нәрселерді игеру, қалыптастыру, тәжірибелік қызметте жүзеге асыру, денсаулыққа, жалпы алғанда өмірге зиян келтіретін өмірдің жағымсыз аспектілерін көрсету, жеке іс-қимылдарға қатысуға тыйым салу туралы дүниетанымдық көзқарастарды түсінуге көмектесу керек.

Қоғамның жоғары қарқындылығы, ақпараттың үлкен ағыны, адамдар арасындағы күрделі қарым-қатынастар, қазіргі заманғы жастармен игерілуі тиіс білім беру процесіндегі құзыреттілік мәселесін қалыптастыруды талап етеді.

XXI ғасырдағы жас адам өзіне басымдықты құндылықтарды, тұлғалық жүзеге асырылуға көмек беретін трендтерді, өзінің құндылықты деңгейін, артықшылықтардың иерархиялық баспалдағын құруға көмектесетін үрдістерді нақты анықтауы керек. Әр адам өз әлеуетін, қолда бар қабілеттерін, қоғамның толық мүшесі болуға әрекет жасау керек, сонда жас адам өзін қоғамның бір бөлігі ретінде сезінеді.

Батыстың алғашқы әлеуметтік тренді, көптеген музыкалық стильдер мен бағыттар бойынша анықталған қосалқы мәдениет (субкультуралар) институты болды.

Болашақта жастар ортасында жаңа сәнді тұжырымдама, ол «кулхантг» деп аталды - шығармашылық трендтер мен стильдерді көрсететін, жастардың талғамына сәйкес келетін жаңа түпнұсқа пайда болды. Қазіргі заманғы кулхантерлер жаңа құбылыстардың ағысын, массалардан туындайтын ағымдарды анықтайды.

Әлеуметтік-экономикалық өзгерістердің басталуымен қазақстандық жастар үшін жаңа міндеттер пайда болды, оның шешімі әрбір жас адамнан әлемді жеке түсінуді және оның өмірін ұстануды талап етеді.

1. Тренд *«Айқын, сапалы білім»* - қазақ қоғамының ұлттық жобасы. Білім беру - бұл жас ұрпақтың дүниетанымының басымдылығы, қоғамның мотивациялық және мәдени құраушысы, адам капиталы, қаржы және рухани дағдарысты еңсеру жолы.

2. Тренд *«Креативті, мобильді тұлға»* - Қазақстанның табысты, динамикалық, инновациялық экономикасы адамның ішкі ресурстарын шығармашылық іске асыруға, олардың өмірде жүзеге асырылуына ұмтылатын стандартты емес шешімдерді табуға және қабылдауға қабілетті жаңа құзыреттілік идеяларын құруға және іске асыруға қабілетті шығармашылық, мобильді тұлғаларды оқыту негізінде құрылады.

3. Тренд *«Бәсекеге қабілетті, кәсіби тұлға»* - мемлекеттің стратегиялық міндеті. Бұл үрдіс адамдарға жаңа жетістіктерге жетуге бағытталған білім беруді қамтиды. Нарық қатынастары жағдайында - кәсіптік және өмірлік мансапты дамытуға ықпал ететін ең ұтымды және моральдық-әділ жолды таңдай алатын нұсқаларды болжай алатын, белгілі бір саладағы кәсіпқой,

жоғары бәсекеге қабілетті тұлға қалыптастыру.

4. Тренд *«Жоғары ақпараттық мәдениет»* - ХХІ ғасырдағы адамға қол жетімді үлкен ақпараттық базаны жүйелеуге, талдауға, өңдеуге қабілетті, жеке және кәсіби өсудің моральдық-этикалық аспектілерін пайдаланудың жаңа ақпараттық технологияларын меңгерудің заманауи деңгейі.

5. Тренд *«Өмірдің айқын стратегиясы»* - жеке тұлғаның дүниетанымдық бағыттылығын теңестіруде қажетті компоненттерді біртұтас және көп аспектілі білім қалыптастыру, олар мыналарды қамтиды: негізгі мақсаттарды белгілеу, адам өмірінің белгілі бір тұжырымдамасын құру, құндылық бағдарларының бар болуы, өмірдегі қақтығыстар мен қиындықтарды еңсеруге дайындық, уақытша сәтсіздіктерден үйрену және бастамашылық көрсету, нәтижелерді барабар бағалау және т.б.

6. Тренд *«Жоғары құзыреттілік»*: осы үрдістің мазмұны келесі аспектілерді қамтиды: проблемалық-практикалық - әрбір адамның жағдайын барабар түсіну, нақты кәсіптік саладағы мақсаттарды, міндеттерді, нормаларды белгілеу және іске асыру; мағынасы мазмұнды - адам өмірінің маңызды стратегиясын жүзеге асыру қабілеті, жеке өсуіне шексіз мүмкіндіктерін үздіксіз ашуға ұмтылу; аксиологиялық - адам өмірінің жағдайын өзінің жеке және жалпы маңызды құндылықтар тұрғысынан дұрыс бағалау қабілеті.

7. Тренд *«Тұлғалық өсу»* - ішкі өзгерістер, өзін-өзі жетілдіру, қақтығыстарды жеңу (сыртқы, ішкі), логикалық қорытынды жоқ жеке әлеуетін анықтау, көрсетілген тапсырмаларды жүзеге асыру.

Мемлекеттің бәсекеге қабілеттілігі негізінен басқа мемлекеттермен салыстырғанда оның қабілеттері және мүмкіншіліктері анықталады: жастар арасында өмірдің өмірлік стратегиясын, өзін-өзі жетілдіруді және өзін-өзі басқаруды дамыту үшін прогрессивті, әлеуметтік маңызы бар құндылықтарды және құндылық бағдарларының басым бағыттарын қалыптастыру.

Осыған байланысты қазіргі заманғы жастар саясатының негізгі міндеті жас ұрпақтың қоғам өміріне қатысуына және Қазақстанның бәсекеге қабілеттілігінің тиісті деңгейін қамтамасыз ете отырып, Қазақстанның жастар әлеуетін дамытуға жағдай жасау болып табылады. Қазіргі жастардың прагматикасы жастар жұмысына инновациялық тәсілдерді қажет етеді. Жастардың мансаптық тұтынушысынан өзіндік және қоғамға деген шығармашылық және шығармашылық қарым-қатынастарына қайта бағдарлауды болжайтын әдістерді әзірлеу қажеттілігі бар.

Жастар, өмірге бастау алған ұрпақ ретінде, өз болашағына ерекше қызығушылық танытады. Жас ұрпақ өздерінің қабілеттеріне сенеді, болашақта қандай білім мен дағдыларды пайдалы болатынын анық біледі.

Қазақстанның қазіргі заманғы жастары қазақ қоғамы оны өзіндік әлеуметтік құндылық ретінде тапқан тарих субъектісі болып табылады. Қазіргі жастар өзгерудің айрықша және маңызды факторы, жаңа идеялардың тасымалдаушысы іспеттес. Осыған байланысты ХХІ ғасырдың талаптарын қанағаттандыратын заманауи мемлекеттік жастар саясаты қажет.

Қазақстанның жастар саясатын қалыптастырудың жаңа философиясы заманауи шындыққа негізделген. Қазақстан жастарының мемлекеттік

саясатының басымдылығы: әлеуметтік маңызы бар әлеуметтік рөлдерді орындауға жастардың жеке қабілеттерін ашу; жастардың некеге тұруына оң көзқарасты дамыту, жастарды отбасылық өмірге, ана болуға дайындау; қазіргі заманғы жастардың интеллектуалдық және моральдық әл-ауқатына әсер ететін жаңа бос уақыттағы практиканы дамыту болып табылады.

Прагматизм енді олардың ұлттық және жеке ресурстарын, олардың экономикалық шығындарын, болашағын жоспарлау қабілетін дәл білуді білдіреді.

Ғасырлар бойы біздің ата-бабаларымыз Ұлы Даладағы экологиялық дәстүрлерді сақтап, өз ресурстарын прагматикалық және экономикалық жағынан жұмсады.

Өткен ғасырдың ортасында ғана бірнеше жыл ішінде ресурстардың ұтымсыз пайдаланылуы Арал теңізінің жоғалуына, мыңдаған гектар құнарлы жерлерді экологиялық апат аймағына айналдырды.

Бұрынғы ұлттық прагматизм кең тараған.

Прагматизм - бұл менмендік, бейберекеттікке қарсы, өмір көрінісі. Қазіргі қоғамның мәдениеті - бұл ұстамдылық мәдениеті, мәдениеттің жеткіліктілігі, даңғаза емес, бұл түйткіл мәдениеттің болуы. Бұл қазіргі әлемдегі тұрақты дамудың жалғыз табысты моделі.

Мұнда ең алдымен, бюджетке және отбасының экологиясына әсер ететін көптеген әдеттер мен стереотиптердегі өзгерістер өте маңызды.

3. Ұлттық бірегейлікті сақтау.

Жаһандану қазіргі әлемдегі ең қуатты және елеулі үдеріс. Қазақстан Республикасы әлемдік қоғамдастыққа кіріп, онда өз орнын табатындықтан, ұлттық ерекшеліктерді қоса алғанда, жаһандану жағдайында барған сайын күшейе түседі [17]

Кез-келген ұлттық қоғамдастықтың ұлттық бірегейлігі тарихи, саяси, мәдени, аумақтық тілдік, өркениеттік және басқа факторлармен анықталады. Анықтау және оның мүшелерінің өзін-өзі анықтау проблемасы қоғам дамуындағы өзекті және күрделі болып табылады. Өйткені бұл адамның өзімен қандай адам екенін анықтауы немесе қоғаммен бөліспеуін білдіреді. Оған өздерінің нормалары мен құндылықтарын табысты меңгеруге көмектесетін, оның сыртқы ортасының ерекшеліктері мен сапасы жеке адамға беруіне септігін тигізетін жеке тұлғаның кез келген адаммен (топ, ұжыммен) анықтауға тиесілі сезім. Бірегейлік ол өз қалауымен керек қасиеттерді, дағдыларды және құндылықтарды еркін таңдауы, еліктеу процесінің негізі болып табылады. Әр адамның осы немесе басқа этникалық топқа тиесілі екенін білу керек. Этникалық бірегейлік этносаяси жұмылдырудың психологиялық негізі болып табылады, ол этникалық топтардың этникалық мүдделерді жүзеге асыруға бағытталған іс-әрекеттерге біріккен адамдар ретінде қарастырылуы керек. [18]

Бірегейлік ұлттық парадигма, ұлттық тарихи, әлеуметтік-психологиялық, әлеуметтік-мәдени, саяси-мәдени және басқа салалардың қиылысында қалыптасады. Оның мазмұны ұлттық мәдениеттің, этникалық сипаттамалардың, әдет-ғұрыптардың, сенімдерінің, мифтерінің, моральдық

императивтерінің және т.б. белгіленген ерекшеліктерін қамтиды. Бұл «ұлттық сипат» ұғымымен тығыз байланысты. Мұнда адамдар туралы өздерінің идеялары, әлемдегі орны туралы айтады. Ұлттық сәйкестік ішкі және сыртқы компоненттерді біріктіреді. Ол үшін сыртқы және ішкі сәйкестік, формасы мен мазмұны, көрінісі мен маңызы өте маңызды. Ішкі сәйкестілік сезімі маңызды бірегейлік, ортақ негіз, бірыңғай бастаманы білдіреді [19]

Этникалық өзін-өзі сәйкестендіру - этникалық өзін-өзі анықтаудың белгілі бір этникалық қауымдастыққа жүгінудің саналы әрекеті. Ұлттық бірегейлік - бұл кез келген қоғамның ішкі интеграциясының шарты. Ұлттық бірегейлік - бұл мемлекеттің негізі, оның айрықша ерекшелігі [20]

Томас Магстадтың айтуынша, кез-келген елдегі саяси жүйенің төрт маңызды элементі бар: тарих, тіл, мәдениет және дін, күшті сезім тудыратын және елдің немесе ұлттың жеке басының сәйкестігі болып табылады. [21]

Қазақстан Республикасында соңғы жылдарда ұлттық-мемлекеттік құрылыстың екі негізгі стратегиясы пайда болды, тиісінше, ұлттық бірегейлігінің басым моделі. Бірінші стратегия азаматтық қоғамдастыққа негізделген көпұлтты қоғамнан бірыңғай қазақ ұлтының қалыптасуына бағытталған, екінші стратегиясы қазақтардың өздерінің ұлттық бірегейлігіне байланысты болуы керек. [22]

Бұл жағдайда бірқатар елдердің қазіргі заманғы қоғамында жаңа біріктіретін құндылықтарды қамтитын ұлттық бірегейлікке ізденіс жүріп жатыр. Патриотизм сапасына, ұлттың, адамгершіліктің (дәстүрлі) осы қасиеттеріне не жатады? Бірегейлікке ізденіс қазір уақытта ыңғайлы ма? Мұнда басты мәселе - дәстүрлі өзіндік нысандарын бұзатын жаһандану, ескі салт-дәстүрлер, адамның құрылымдық элементтері негізінде қалыптасқан адам мен этностың өзін-өзі танудың субъективті сезіміне күмән тудырады, яғни ділдік, тарихи-ұжымдық жады, рухани мұра, тіл және т.б. сәйкестіктің құрылымдық элементтері болып табылады. Жеке басын жеке адамға тән қасиет ретінде емес, әлеуметтік өзара әрекеттесу барысында қалыптасқан қарым-қатынас ретінде қарастырған жөн. Көптеген зерттеушілердің пікіріне сүйенетін болсақ, сөздің қатаң мағынасында жеке тұлға тек жеке тұлғаларға жатқызылуы мүмкін, өйткені тек субъектілер субъективтіліктің сапасына ие және тиісінше белгілі бір сипаттамаларды өздеріне жатқызуға немесе белгілеуге қабілетсіз деп есептейді. [17]

Мемлекеттік, ұлттық, азаматтық бірегейлік, оның сақталуы және оның тұтастығын бұзбай одан әрі дамыту проблемалары Қазақстанды әлемдік қауымдастыққа ең тиімді түрде кіргізу және жаһандану проблемаларын анықтау үшін қажет болатын басты мәселелердің бірі болып табылады.

Ұлттық бірегейліктің әр түрлі аспектілері бар: саяси, мемлекеттік-құқықтық, әлеуметтік-экономикалық, идеялық-идеологиялық, мәдени, өркениеттік, тарихи және т.б. онда философияға орын табу қажет болуы мүмкін. Бұл бірегейлік қазақ халқының тарихы мен мәдениетіне негізделген Қазақстанның өзекті мазмұнын, өз жерінде ұлттық, шын мәнісінде қазақ тілін қалыптастыруға және оның мазмұнын, оның мемлекеттік сана-сезімін

тудыратын түпкілікті құқықтарына негізделеді. Бұл мәлімдемеде мағынасында ешқандай теріс ұлтшылдық жоқ. Сонымен қатар, ол тек нақты заттардың жай-күйін, яғни тиісті, негізгіні білдіреді.

Шындығында, этнос үшін күрделі сәттерде ұлттық бірегейлік байқалады, онда импульс ұлттық сәйкестікті нығайтудың немесе қалпына келтірудің негіздері мен тәсілдерін табуға, бізді біріктіретінді табуға, өмір сүруге немесе өлуге тұрарлық құндылықтарды тұжырымдайды. Ұлттық бірегейлік халықтың санасын қалыптастыратын қоректік орта болып табылады, әр халықтың өзінің «Мен» туралы хабардар болуы өткен тәжірибе мен болашақ мүдделердің негізінде және өз тарихынан, оның ерлік немесе қайғылы оқиғаларынан тәуелсіз, мүмкін емес.

Ұлттық құрылымның тәжірибесі көрсеткендей, бұл қайшылықты шешуде әртүрлі мемлекеттерде «және-және» емес, «немесе-немесе» принципі басым. Қазақстанның ұлттық идеясын дамытуда ұлттық-азаматтық және этномәдени концепцияны қолдана отырып, олардың біреуіне сүйеніп, екіншісін тастау керек. Энтони Смит әлемдегі ең кең тарағандардың бірі - «үстем этнос» үлгісін құруға бағытталған әдіс деп атайды [17]

Бүгінгі әлемде байқалып отырған жаһандану және трансформация процестері дәстүрлі өзіндік нысандарын бұзады, ескі дәстүрлер шеңберінде қалыптасқан адам мен этносдың өзін-өзі тануының субъективті сезіміне күмән келтіреді.

Бірқатар жаһандану процестері жеке-жеке дағдарыстың өршуіне тікелей әсер етеді.

Бұл процестер - демократияландыру, үнемдеу, ақпараттандыру, мәдени стандарттау, құндылықтарды әмбебаптау және т.б. - ұлттық дамудың өзіндік дамуына кедергі келтіретіні сөзсіз, ол мыңдаған жылдар бойы жинақталған, әртүрлі этносаралық қауымдастықтар туралы ұсынымдар [23].

Ақпараттық қоғамның пайда болуы әдеттегі нұсқаулықтарды ғана емес, сонымен бірге жеке басын сақтаудың әлеуметтік және мәдени механизмдерін де өзгертеді. Әлеуметтік және жеке тұлғаның қалыптасу шекаралары кеңейе түсуде.

Әлемдік экономика, қарым-қатыныстың кеңейуі, бұқаралық мәдениет күші батыстықтардың көптеген мінез-құлық үлгілерін сіңіріп, бағалау және идеялар ауқымын кеңейтіп, сәйкестендірудің өзгермелілігі үшін негіз құруға әкеледі. Осыдан, жаһандану дәуірінің жеке бірегейліктің ерекше белгілері динамизм, аморфизм және тұрақсыздық көрінеді.

Жаһандану дәуірінде этникалық бірегейлікке қауіп төндіретін тағы бір құбылыс ретінде жаппай көші-қон мәселесін атауға болады. Өткен ғасырдың соңында саяси шындықтың сапалы өзгеруіне және ксенофобияны, нәсілшілдікті және сепаратизмді еңсеру үшін ғаламданушы әлемнің саяси, экономикалық және мәдени әлеуетін тиімді пайдалану мүмкіндігіне сенімділік кең болды. Бірақ Батыс елдеріне шексіз көші-қон көптеген күтпеген қиындықтарды тудырды. Бұл міндеттер мигранттар үшін де, қабылдаушы қоғамдар үшін де пайда болды. Басқа өркениет дәстүріне жататын адамдардың батыстық қоғамдарға интеграциялану перспективалары туралы мәселе қазір саяси күн

тәртібіндегі негізгі мәселелердің бірі болды.[18]

Бір жағынан, қазіргі уақытта этникалық қозғалыстар мен көңіл-күйлердің тез жаңғыруы байқалады. Жаһандану, тек қана мәдениетті бір ізге салушы, гомогендеуші ғана емес, сондай-ақ, адамдардың жергілікті және этникалық сана сезімін оятып, ынталандырады.

Екінші жағынан, ішкі және сыртқы жаһандану процестері сәйкестік дағдарысының шиеленісуіне тікелей әсер етеді. Нәтижесінде, халықтың жеке басының жойылуы оның «жеке» бастамасының төмендеуіне, оның тарихи өмірін жоғалтуына өзін-өзі тану және оның тарихи тағдырымен халықты құру, өзінің терең тамырларына: мәдени, тарихи, геосаяси және рухани-дініне негізделеді [24].

Осылайша, ұлттық бірегейлік тұтастай ұлттың лайықты өмір сүруі үшін және оның әрбір өкілі үшін қажетті шарт болып табылады. Жаһандану тұрғысынан бірегейлік күші объективті (ұлттық сипат) және субъективті (діліне) компоненттерге байланысты. Ұлттық бірегейлікті нығайтудың ең тиімді жолы - ұлттық сана, жеке тұлғаның өзін-өзі анықтауы және өзін-өзі бағыттау [25].

Бүгінгі күні әлемде мәдени жаһанданудың екі қаупті сценарийі бар:

- олардың алғашқысы мәдениеттердің жаһандық тоғысу бейнесіне ұшырауы;

- екіншіден, әлем мәдениеттердің жаһандық қарсылығын болжайды.

Бірақ үшінші сценарий - әр ел мен аймақ үшін өздерінің даму модельдеріне негізделген мәдениеттердің жаһандық диалогы.

Мәдениеттер диалогының тұжырымдамасы адамның жаңа мәдени жағдайға жатпайтынын сезінбеуіне, басқа мәдени топтармен өзара қарым-қатынаста жаңа өзін-өзі бағалауды табуына мүмкіндік береді. Бірақ мәдени айырмашылықтарды сақтау керек.

Бұл біздің ұлттық рухымыз, біздің ерекше мәдениетіміз бізбен мәңгі қалуы керек дегенді білдіреді.

Бірақ жаңғыру жаһандану әлеміне жатпайтын көптеген архаикалық әдеттер мен тәуелділіктерді өткенге қалдырумен сипатталады.

Міндет - екі өзгермейтін ережені түсіну.

Біріншіден. Ұлттық мәдениетті сақтамай жаңғырту мүмкін емес.

Екіншіден. Алға жылжу үшін, біз ұлттың дамуына мүмкіндік бермейтін өткеннің элементтерінен бас тартуымыз керек.

4. Білімнің салтанат құруы.

Біздің білім беру жүйеміз бұрынғыдай түпкілікті мақсат, нәтиже ретінде білім, білік және дағдыларға бағдарланған. Білім деңгейі - мектепті бітіру, жоғары оқу орны және басқа оқу орындарына түсудің негізгі критерийіне қызмет етеді. «Білімнің салтанат құруы» - бұл мектеп іздейтін идеал, оған мектептер жету үшін талпынады. Тіпті ертедегілердің айтуынша, білімнің көптігі ақылға үйретпейді. Біздің мектеп оқушылары, соңғы ЮНЕСКО-ның деректерімен расталғандай, пәндік білім мен білік бойынша екінші ондықтың соңғы орындарында. Біз бұл жағынан Оңтүстік Корея, Тайвань, Швейцария, Венгриядан және басқа да бірқатар елдерден артта қаламыз, бірақта АҚШ,

Ұлыбритания, Франция, Германия және басқа да дамыған елдерден айтарлықтай алдамыз. Бұл соншалықты жаман емес көрінеді. Алайда, сарапшылар шығармашылық зияткерлікті дамыту бойынша бізге әлдеқайда қарапайым орын береді. Бұл парадокс сияқты көрінеді. Бірақ шын мәнінде бәрі түсінікті. Білім өз бетімен дамуды, тіпті зияткерлікті қамтамасыз ете алмайды. Бірақ заманауи оқыту мақсаттары интеллекттің дамуын ғана емес, эмоциялардың дамуын, қажеттіліктер, идеалдардың қалыптасуын, мінез-құлық ерекшеліктер мен қызығушылықтарды қалыптастыруды қамтиды. Білім - бұл аралық дамыта оқытудың негізі, бірақ оның соңғы нәтижесі емес. Оқыту толығымен тұлғаны және өскелең адамның даралығын дамытуға, ондағы мүмкіндіктерді іске асыруға бағытталуы керек. Біздегі білім беру білімнен, адами құндылықтарды, әрбір тәрбиеленушінің жеке тұлғасын дамытуға көшуі қажет [26].

Өз мүмкіндіктерін іске асыруға қабілетті, дені сау, әлеуметтік тұрақты және мобилді, бейімделгіш, өмірдің өзгеріп жатқан жағдайларында өз стратегиясын жасап, өзгерте алатын және бақытты сезіне алатын жеке тұлғаны қалыптастыру - бұл қазіргі заманғы білімнің табыстылығының шынайы мақсаты мен өлшемі, оның гуманистік-жеке бағдары мен заманауи қоғамдық бағдарларына сәйкес келеді. Осыған байланысты, білім берудің стратегиялық мақсаттары, бір жағынан әлеуметтік (қоғамдық, мемлекеттік, жалпы адамзаттық) құндылықтардың үйлесімді келуімен, ал екінші жағынан жеке дара құндылықтарға бағытталған әлеуметтік-тұлғалық ретінде айқындалады. Тікелей педагогикалық процеске байланысты, балалардың ұжымдағы, педагогпен оқушы арасындағы байланыс мазмұны, сондай-ақ тұлғалық бағдарлы оқытуды дамытуға басымдылық жасалады, яғни мұнда психологиялық білімдер мен тәсілдер ерекше рөл атқарады.

Білім мазмұны оның мәдени негізі өзгереді және бұл өзгеріс бірнеше бағытта жүреді:

- білім берудің мазмұны бүкіл әлемге және отандық мәдениетке негізделген білім берудің мәдени қарқындылығын едәуір арттыру, яғни оның «мақұлданған» бөлігін идеологиялық түрде сүзгілеу емес, басқаша айтқанда, білім мазмұны тек алынған білімге ғана емес, сондай-ақ ғылым шеңберінен тыс алыс адамзат жетістіктерінің ауқымына айналады: өнер, дәстүрлер, шығармашылық қызметтің тәжірибесі, дін, жалпы толыққанды жетістіктер;

- тұлғаның маңызды «ядросы» дамытудың негізі ретінде гуманитарлық білімнің рөлін арттыру;

- баршаға бірдей міндетті мазмұнынан вариативті және сараланған мазмұнға ауысу, ал шамадан тыс жағдайларда - дараланған; бірыңғай мемлекеттік ресми бекітілген мазмұннан авторлық түпнұсқа (мемлекеттік стандарттармен анықталған бірыңғай білім беру негізі жүйесінің сақталуымен) бағдарламалар, курстар мен оқулықтарға біртіндеп көшу.

Білім алушыларда әлемнің лайықты ғылыми көрінісін, азаматтық санасын қалыптастыруды, адамдар арасындағы өзара түсініктік пен келісімге әсер ете алатын тұлғаның әлемдік және ұлттық мәдениеттер жүйесіне интеграциялануын қамтамасыз етуге қабілетті білім берушілік және

дамытушылық әлеуеті тұрғысынан мазмұнды таңдауға және бағалауға бағытталған тәсілдер бекітіледі. Оқушының бойында әлемнің тұтас бейнесін қалыптастыру, жалпы адамзаттық және ұлттық құндылықтар негізінде оған зерделеген материалдағы жеке мағынасын анықтауына көмектесу, осы дәстүрлерді дамытуға үшін жас ұрпаққа шығармашылық қабілеттер, үздік дәстүрлерді беру міндеттері қойылуда. [26].

Білім беру ұйымдарының бірыңғай нысандарынан (жалпы орта мектеп, мектеп) білім беру нысандарының алуан түрлері мен білім беру мекемелерінің түрлері бойынша қозғалысы анық көрсетілген: гимназия, лицей, колледждер, жеке мектептер, жоғары колледждер, балабақша-мектеп, лицей—колледж – жоо және т.б. кешенді білім беру мекемелері. Жалпы мектептерді жаңарту мен жетілдіру саласындағы ізденіс оның әр түрлі санаттағы оқушылардың даму мүмкіндіктері мен қажеттіліктеріне бейімделген болуы, сонымен қатар, әр түрлі бейіндегі оңалту, оқыту-сауықтыру және арнайы мекемелерді дамытумен байланысты болуы да ерекше өзекті болуда.

Мектепте оқытуды ұйымдастырудың нысаны ретінде сабақтың абсолютизациясын еңсеру басталады. Сабақтармен қатар семинарлар, лекциялар, дебаттар және оқу ойындары қатар өткізіледі.

Бірте-бірте жаппай білім беруден кіріктірілген саралап оқытуға көшу – яғни ұжымдық жұмыс түрлерін жоққа шығаруға емес, сонымен қатар әрбір тыңдаушының қажеттіліктері мен мүмкіндіктерін ескере отырып, бағдарламаларды және әдістер мен әр білімалушы деңгейін саралау тұрғысынан қажеттілікті түсіну керек. Сондай-ақ, кешеуілдеген білімнен ілгерлете оқытуға көшу қажеттілігі байқалады, бірақ бұл мәселені жеке мектеп шеңберінде шешу мүмкін емес. Бұл тұтастай алғанда әлеуметтік сала және оның әрқайсысы - білім беруді ұйымдастыру сияқты көп функционалдылығын жоғарылатуымен байланысты болып келеді. Жетекші дәстүрлі функциялар - білім беру, тәрбиелеу және дамыту - білім берумен қатар оның институттарына мәдени сабақтастықты, мәдени-шығармашылықты және педагогтер мен тәрбиеленушілердің әлеуметтік қорғалуын толығымен алуға, әлеуметтік-экономикалық дамудың тұрақтандырғышы және катализаторы рөлін орындауға тура келеді. Сонымен соңғы жылдары іздену-зерттеушілік қызмет үлкен рөл атқарады.

Білім беру ұйымдарында психологиялық қызметтің пайда болуына ықпал ететін білім беру мен тәрбиені диагностикалық негізге кезең-кезеңмен көшіру басталады. Білім беру стандартының жаңа түсінігі қойылатын талаптарды міндетті түрде біріздендіру емес, білімнің міндетті минимумы, ең төменгі талаптардың деңгейі және оқу жүктемесі бойынша шектеулердің бірыңғай базасы ретінде бекітіледі.

Білім беруде аймақтық және жергілікті (муниципалдық, қауымдық) факторлардың рөлін арттыру тенденциясына жол ашылады. Көптеген өркениетті елдердің тәжірибесі және отандық дәстүрлерге сәйкес, қауымдастық - тұрғылықты жердегі адамдардың (одақтастық принцип бойынша) бірлестігі - мектепке дейінгі білім беру ұйымының, мектептің, шағын ауданның әлеуметтік орталығының ең мүдделі және қамқор иесі. Әрине, мемлекет пен жалпыға ортақ

құндылықтардың басымдылығы ескеріле отырып, жалпы адам, қазақстандық (мемлекеттік), аймақтық және жергілікті құндылықтарды, өңірдің көзқарастары мен мүдделерін теңгеру қажет.

Мардымсыз өмірден біртіндеп реттелетін қарқынды түрге көшу, авторитарлық тәрбиені гуманистік, зорлық-зомбылықсыз, еркін тәрбиелеуге, қызмет түрлерін ерікті түрде таңдауға, тәрбиешілер мен тәрбиеленушілердің бастамаларына және өзара сеніміне негізделген. Білім беру жалпыға ортақ құндылықтарға, гуманизм мен қайырымдылық идеяларына бағдарланған. Бұл идеяларды діни түрде көрсету міндетті емес. Бала коммунисттік сияқты діни идеологияны қолданудан қорғалуы керек. Қазіргі заманғы білім беру жүйесінде шағын ауданның өміріне белсене қатысып, оның педагогикалық және материалдық ресурстарын қолдана отырып, мектептің әлеуметтік ортасына өздігінен кірмейтін, түсініксіз идеялар барған сайын өсіп келеді. Мектептегі білім беру және тәрбиелеу жүйесі қосымша (мектептен тыс) білім беру, отбасылық бағдарлы, адамға, гуманитарлық құндылықтармен белсенді өзара іс-қимыл жасайды.

Қазіргі заманғы жастардың негізгі құзыреттілігі: өмір бойы оқу қабілеті:

- «Үздіксіз білім беру моделі», «өмір бойы білім беру»;
- тұлғалық өсу: өздігінен білім алу, ішкі ресурстарды жандандыру, өмірлік стратегия құру;
- жоғары коммуникативтік деңгейді дамыту: әртүрлі мәдениеттер, діндер, кәсіптер және т.б. өкілдеріне құрметпен қарау
- ана тілі мен шетел тілдерін жетік меңгеру;
- ақпараттық технологиялардың дағдыларын: жаңа ақпараттық технологияларды қолдану, құжаттамамен жұмыс істеу, оларды ұйымдастыру мен жіктеу, модельдеу және есептегіш құралдарды қолдана білу керек.

Білімнің салтанат құруы, білімге ұмтылу қазіргі заманғы жас адам құндылықтарының иерархиясындағы жоғарғы саты. Білім қазіргі заманғы қоғамда негізгі құндылықтардың бірі ретінде көрінеді, уақыттың стандарты жоғары білімді, бәсекеге қабілетті тұлға болып табылады. Мұнда жастардың және мемлекет мүдделерінің сәйкес келуі байқалады, себебі тек білімді ұлт болашақта қоғамның проблемаларын табысты шешеді. Бұл Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың Әл-Фараби Қазақ ұлттық университетіндегі дәрісінде тұжырымдамалық түрде баяндалған. «Қазақстан постиндустриалды әлемде: болашаққа интеллектуалды серпіліс»: «Қазіргі заманғы білім беру жүйесінің басты міндеті - сыни ойлау қабілеті бар және ақпараттық ағындарға бейімделуге қабілетті адамдарды дайындау» [16]. Қазіргі кезде Қазақстанның білім беру саласында «Зияткерлік мектептер», «Балапан» бағдарламасы, «Ауыл жастары» жобаларына айрықша басымдық беріледі. «Н.Ә.Назарбаев атындағы Халықаралық Университеттің» инновациялық жобасын іске асыру, елдегі білім, ғылым және өндірісті интеграциялаудың қазіргі заманғы моделін қалыптастыруға, тиімді академиялық ортаны құруға үлес қосады.

5. Қазақстанның революциялық емес, эволюциялық дамуы

Неліктен кейбір қоғамдарда прогрессивті өзгерістер жылдам қарқынмен өсуде, ал басқалары сол экономикалық, саяси және рухани деңгейде тұрып қалды? Адамзат үнемі экономиканы және қоғамның дамуын тездетуге тырысты.

Бірақ оған әртүрлі елдерде әртүрлі тәсілдермен қол жеткізді, біреуі жаулап алу соғысы арқылы, басқалары қоғам мен шаруашылықты қалыптастыруға бағытталған прогрессивті реформалар жүргізді. Адамзат дамуының тарихында қоғамның дамуының екі жолы анықталды: революциялық және эволюциялық.

Эволюциялық жол («эволюция» сөзі латын тілінен «өрістету» деген мағынаны білдіреді) – қоғам алдында бейбітшілік түрде күштеусіз қалыптасу жолы, «уақыт өткеннен кейін» серпіліссіз және талпыныссыз, яғни прогрестің негізгі бағыттарына қол жеткізу және оларды барынша қолдауға, басқа мемлекеттердің озық тәжірибесін тез қабылдауға көмектесу.

Революциялық жолдың жақтаушылары игілікті мақсатпен, «жарқын болашақ» (жер бетіндегі жұмақ) үшін барлық тәсілдер зорлық-зомбылықты қоса есептегенде жақсы деп санады. Сонымен бірге, олардың көзқарасы мен сенімі бойынша прогресс жолында тұрған барлық нәрсе дереу алынып, жойылуы керек болды. Революция жағдайында қоғамның үкіметтің табиғатындағы кез келген (әдетте, зорлық-зомбылық) өзгерістерді түсінуге болады.

Революция (кейінгі латын терминінен «бетбұрыс», «төңкеріс», «біртіндеп серпіліс» деген мағынаны білдіреді) - бұл жүйенің дамуындағы екі эволюциялық кезеңнің арасындағы байланыстырушы жүйенің ішкі құрылымындағы өзгеріс, бұл іргелі сапалық өзгерістер, яғни секіріс. Сонымен қатар, реформа эволюцияның бір бөлігі болып табылады. Осылайша, эволюция және революция әлеуметтік және тарихи дамудың қажетті компоненттері болып, қарама-қайшылық бірлігін қалыптастырады. Әдетте эволюция сандық, ал революция сапалы өзгерістер ретінде саналады.

Біз тарихтағы революциялық сабақтарды білеміз. XX ғасырдың басында Қазақстан аумағы Ресейдің отарларының бірі болып табылды. XX ғасырдың соңында Қазақстан өз тәуелсіздігін алды.

Осы ғасырдың тарихы ауыртпалығы бірнеше ғасырларға жететін қайғылы оқиғаларға толы. Адамның қанына, көз жасына және басына түскен азапқа қарамастан, Қазақстанның тәуелсіздігі (1991 жылдан бастап) отаршылдықтан және большевизмнің ауыр салмағын бастан өткерген адамдардың тағдырын кешті.

Бәрімізге мәлім, отаршылдық кезеңдегі этникалық дамудың табиғи жолы үзілді. Қазақтың саяси құрылымы жойылды, аумақтық бірлік бұзылды, ұлттың қалыптасуы мен мәдениетті дамыту қиын болды. Ортақ экономиканы құру мүмкін болмады, оның инфрақұрылымы мегаполис мүдделерін қанағаттандыру үшін құрылған еді. Отарлық үстемдік, этностың әлеуметтік дамуын уақытша тоқтатты, дәстүрлі әлеуметтік институттар нашарлады.

XIX ғасырдың басы мен XX ғасырда отаршылдыққа қарсы қозғалыстар зиялы қауымның кішігірім топтарын құрды, ұлттық дамудың ең үлкен

ынталандырушысы болды, ол қазақ этносының барлық әлеуметтік топтарын қамтыды. Ұлттық жаңғырту қажеттілігі мәдениет пен дін бостандығын қалпына келтіруге байланысты болды. Отаршыл шенеуніктердің озбырлығына және мемлекеттік қызметтегі қысым көрсетушілікке қарсы күрес күшейді.

Бұл қозғалыстың тармақтары жаңа әлеуметтік қарым-қатынастармен, саяси және мәдени өмірдің орталықтары ретінде қалалардың өсуімен, ұлттық зиялылар санының ұлғаюымен және өзін-өзі тануымен байланысты. Қазақстандықтардың ұлттық оянуы Қазан революциясымен үзілді, ол Қазақстанды хаос жағдайына айналдырды.

Содан кейін ондаған жылдар бойы террор және геноцид пайда болды, бұл қазақ этносының қайғылы оқиғаларына әкелді. Сонымен қатар, Қазақстан үлкен тұтқындарды бір жерге жинап ұстайтын лагерьге айналды, онда империяның әртүрлі бөліктерінен әлеуметтік жағынан ұнамсыз кінәлі адамдарды жіберді.

Қазақстан аумағы Кеңестік билік жылдарында ядролық полигонға айналды, жүйенің жалпы қамтылмаған жері жоқ. XX ғасырдағы Қазақстан тарихының басты бағдары КСРО-ның тоталитарлық империясына кірген басқа халықтардан ерекшеленбеді (одақ ұғымы тіпті тәуелсіздіктің кішкентай белгілерімен де бекітілмеген): 1916 жылғы ақпан көтерілісі, кейінірек Қазан төңкерісі, ұжымдастыру мен индустриаландыру, Ұлы Отан соғысы, тың игеру, онжылдықтарда «еріктілік», Брежневтің «тоқырауы», қайта құру, 1986 жылғы желтоқсан оқиғалары, содан кейін тәуелсіздік.

Н.Назарбаев айтқандай: «Биылғы жылы 1917 жылдың қазан айында болған Еуразияның үлкен бөлігіндегі радикалды өзгерістердің басталуына 100 жыл толады. XX ғасырдың бәрі революциялық төңкерістер болды. Әрбір ұлт өз тарихын тарих сабақтарынан тартады. Бұл оның құқығы, және оның көзқарасын басқаларға жүктей алмайды. Бірақ ешкім де тарихтың субъективті көзқарастарын таңуға мәжбірлеуге құқылы емес» [1].

Қазіргі уақытта Қазақстанда теңдестік жағдайында 130-дан астам ұлттар мен ұлыстар бар, сондықтан республикада өкінішке орай, көрші елдерде және бірқатар ТМД елдерінде байқалатын этникааралық жанжалдар мен шиеленістер жоқ. 90-шы жылдардың басында Қазақстанда ұлттық мәдени орталықтар құрылды және үйлесімді түрде жұмыс істеп келеді, бұл тек олардың салт-дәстүрлерін жандандырып қана қоймай, сонымен қатар республикадағы халықаралық бірлік пен келісімді, бейбітшілік пен өзара ықпалдастықты нығайтуға елеулі үлесін қосады. Бұған Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаев бастаған Қазақстан халқы Ассамблеясының жұмысы айқын дәлел. Еліміздің Президенті Нұрсұлтан Назарбаев Қазақстан халқы Ассамблеясын құру идеясын алғаш рет 1992 жылы Тәуелсіздіктің бірінші жылдығына арналған Қазақстан халықтарының форумында айтты. 1995 жылы наурызда құрылған Ассамблеяда 33 ұлт өкілі болған 320 адамнан тұрды. Ассамблея мемлекет басшысының жанындағы кеңес беруші орган ретінде құрылды. Республикалық және жергілікті ұлттық-мәдени орталықтар Қазақстан халқы Ассамблеясының Стратегиясы туралы Жарлықта жарияланған ұлттық келісімді, қауіпсіздік пен азаматтық бейбітшілік идеяларын басшылыққа алады.

Қазақстандықтардың ортақ тарихы бар, онда көптеген қиындықпен

өткізген кездерді және қуанышты күндерді ризашылықпен тарих беттерін еске түсіреді. Олар бірге Наурыз, Рождество және Ханукка мерекелерін атап өтеді және халықтың ең басты мақсаты - мемлекеттің алтын байлығы - өз халықтарының бірлігін сақтау және нығайтудан тұрады. Ол үшін көптеген іс-шаралар жасалады. Мысалы, ел Президентінің соңғы идеяларының бірі - «біздің ел халқының бірлігінің нышаны» үшін Астанада Бейбітшілік және келісім сарайын салуды іске асырды. Бірегей құрылымға мешіт, шіркеу, синагога және буддистер храмы, сондай-ақ әрбір ұлттық мәдени орталықтар ғимараттары кіреді. Тағы бір бастама - Парламент Мәжілісі депутаттарының Ассамблеядан сайлануы - қазақстандықтардың өз отанының кең ауқымында өз отбасында өмір сүруін жалғастырудың тағы бір кепілі.

Бүгінгі күні республикада 350-ден астам республикалық және жергілікті ұлттық мәдени орталық жұмыс істейді: республикалық «Қазақ тілі қоғамы», Дүниежүзілік қазақтар қауымдастығы, Орыс қоғамы, Орыс одағы, «Келісім» орыс ұлттық мәдени орталығы, «Исток» славян мәдени-ағартушылық қоғамы, Республикалық татар мәдени орталығы, Қазақстан немістері кеңесі, «Вайнах» шешен және ингуш халықтарының мәдениетін дамыту қауымдастығы, румын және молдовандар және т.б. қауымдастық. 1994 жылы 25 тамызда Алматыда неміс үйі ашылды. «Простор», «Нива», «Мысль», «Жұлдыз», «Ақиқат», «Тамыр», «Евразия», «Нұрбах», «Дидар» альманахы, «Әдеби Азия» журналдары, татар және орыс тілдеріндегі «Фикер» республикалық бюллетені, «Феникс» альманахы, «Deutsche Allgemeine Zeitung» газеті, «Ұйғыр авазы», «корей билбо» және басқалар басылып шығады.

Ұлттық масштаб бойынша құндылық бағыттарын анықтайтын негізгі құбылыстар - мәдениет, тарихи жады және руханилық. Олар ұлттық және мемлекеттік құндылықтарды қалыптастырып, қоғамды әрі қарай интеграциялауды анықтайды. Бағдарламаны іске асыру барысында «Жібек жолы тарихи орталықтарының жаңаруы» түркі тілдес мемлекеттердің мәдени мұрасын дамытудың сақталуы мен үздіксіздігі, туристік инфрақұрылымды құру, Жібек жолының тарихи орындарын әлеуметтік-экономикалық дамытудың перспективалы бағыттарын талдау және есепке алуға басты назар аударылады.

1998 жылы ел астанасын Астана қаласына көшіру саяси және экономикалық маңызды қадам болды, елдің географиялық жүрегінде мемлекеттің терең басқаруына және өңірлік дамудағы бұрмалануларды түзетуге арналған алғышарттар жасауға мүмкіндік берді. Орталық Қазақстанның аймағы және республиканың солтүстігі елорданы ауыстыру арқылы екінші рет жаңғырды: облыс орталықтары өзгерді, қарқынды құрылыс жүріп жатыр, мыңдаған жаңа жұмыс орындары ашылып, көршілес өнеркәсіп салалары дамып келеді. Осылайша, Қазақстан Республикасы өзінің тәуелсіздігін, сапалы қайта қалыптасуын, сыртқы әлемнен оқшауланбағанын, керісінше, жаһандық әлеуметтік-мәдени процеске белсенді түрде араласқанын атап өтуге болады.

Әрине, тарихта тек қана ақ жол ғана емес қара жолдар да қатар жүреді. ХХ ғасыр Қазақстанға біршама жағымды әсер етті. Біз тәуелсіздігімізді алдық. Қазақстанның өркендеуінің символы – Астана болды. Біз қоғамда бірлік, бейбітшілік пен келісімді сақтай аламыз. ХХІ ғасырдың басындағы біздің

жетістіктеріміз индустрияландыру, әлеуметтік және өндірістік инфрақұрылымды құру, жаңа зиялы қауымды қалыптастыру болып табылады. Біз әлемнің дамыған 50 елінің қатарына кірдік және біздің экономикалық, саяси және әлеуметтік бағдарламалар Қазақстанды 30 табысты дамыған елдердің қатарында алға жылжытуға бағытталған.

Ұлттың өркендеуіне эволюциялық даму мүмкіндік етеді. Бұл мәңгілік консервациялауды сақтауды білдірмейді, тарих сабақтарын, қазіргі заманның мысалдарын және болашақтың дабылы екенін түсіну маңызды. *Эволюциялық даму әрбір қазақстандыққа арналған көрсеткіштердің бірі болуы керек* [1].

б. Сананың ашықтығы

Ашықтық туралы айтқан кезде олар көбінесе ұйымдық ашықтықты, яғни еркін сөйлеу құқығы мен ашықтықты ескереді. Себеп - басқаруға қатысу идеологиясын таратуда, адамдарды шешімдер қабылдау процесіне тарту.

Санадағы ашықтық тек қана жақсы ниетті ғана емес, белгілі бір дағдыларды да талап етеді. Ойлау және зерттеу біліктерін қажет етеді. Диалог жүргізіп, қорғаныстық реакциялармен күресу керек. Тікелей бақылаудан алынған фактілерді жалпылаудан ажырата білу керек.

Сана ашықтығы көптеген дағдыларды меңгеруді қамтиды, бірақ бұл одан да көп зерттеу мен басқалар сияқты ұтымды дағдылардың жиынтығы. Ашықтық - бұл басқа адамдармен қарым-қатынас, сонымен қатар рухтың өзгеруімен байланысты әдістер мен дағдылар. *Бұл жеке адамның ерекшелігі емес, өзара қарым-қатынастың сипатын білдіреді.*

Қазіргі заманғы қазақстандық қоғам оны одан әрі дамыту үшін құндылықтарды және саяси-стратегиялық баламаларды таңдауды көздейді. Елдің үздік басшылары үнемі мемлекетті жаңғыртуды қажет екенін мәлімдейді. Осыған байланысты қоғамның саяси өміріндегі саяси сана рөлі артып келеді. Әлеуметтік өзгеріс кезеңінде саяси сана трансформация процесінің маңызды бөлігі болып табылады және оның өзгеруі әлеуметтік өмірдің барлық салаларында өзгерістерге әкеледі. Бұл проблема әсіресе, дағдарыс жағдайында маңызды екенін байқаймыз.

Қазақстан қоғамы өз өмірінің барлық салаларын қамтитын модернизация тенденцияларына барған сайын көбірек ұшырайды. Нәтижесінде қоғамның іргелі, өркениеттік іргетасы үлкен жүктемені сезінеді. Қоғамдағы жаңғырту жағдайында, олардың дамуындағы келесі тарихи дәстүрлермен бірге, сырттан жаңғырту тәжірибесін қарастыруға қарсы өздерінің бағыттарын бекітеді.

Бұл жағдай болашақ дамудың стратегиялық векторы тәуелді болатын жастардың саяси сана-сезімін сақтау мәселесін және оны одан әрі реформалау бағытын дамыту мәселесін өзекті етеді. Бұл кезеңде қоғамымыз күрделі кезеңді бастан өткеруде, ол қоғамдық сипаттағы әлеуметтік өзгерістердің қайшылықты процестерімен ерекшеленеді, олар қоғамдық санада және ең алдымен жастардың саяси санасында көрініс табады.

Біздің елде болып жатқан саяси процестердің сипаты мен мазмұны жастардың болашақ азаматтық қоғамының белсенді құрамдас бөлігі ретінде болашақ әлеуметтік топ ретінде жастардың рөлі мен маңызын сапалы түрде өзгерткенін көрсетеді. Жастар қазақстандық қоғамды модернизациялау

үдерісінің локомотиві болуға тиіс, оның алдында бүгінгі Қазақстан тұр. Осыған байланысты жастардың саяси санасын қалыптастыру үдерісіне саяси процестерді қабылдаудың негізі ретінде мақсатты мемлекеттік әсер ету маңызды.

Жастардың саяси сана-сезімін қалыптастыру процесі қазіргі қазақстандық қоғамды реформалау мен модернизациялаудың маңызды заңдылықтарының бірі болып табылады. Жастардың саяси санасын қалыптастыру негізінен оның объективті және субъективті алғышарттарына жетуіне, сондай-ақ демократиялық қоғамды дамыту мен жетілдіруге арналған ғылыми негізделген жоспарларды субъективті фактордың қызмет дәрежесіне байланысты жүзеге асыруда. Саяси сана - бұл бүкіл қоғамның рухани өмірінің негізі, әрбір адамның адамгершілік негізі. Саяси әлемді оның барлық алуан түрлілігімен, барлық күрделілігімен және қайшылықтарымен зерттеуге мүмкіндік береді, сондай-ақ әлеуметтік-саяси даму тенденцияларын дұрыс түсінуге, адамның қызметіне мақсаттылықты қамтамасыз етуге мүмкіндік береді.

Саяси сананы қалыптастыру қоғамның тарихи дамуының объективті процесі болып табылады. Бүгінде демократиялық, өркениетті және ашық қоғам құру жаңа саяси ойлауды дамыту үшін маңызды алғышарттар жасайды. Әлеуметтік-экономикалық, идеологиялық және саяси мәселелерді шешудің қосымша шешімі жастардың саяси санасын қалыптастыру процесінің тиімділігі мен сапасын арттыруға үлкен ықпал етеді. Қоғамда салауатты моральдық-психологиялық ахуалды қалыптастыру жастардың саяси санасын одан әрі дамытудың іргелі факторы болып табылады.

Біздің қоғамның дамуындағы әр кезеңде өмір жаңа және күрделі міндеттерді жасайды, оның шешімі негізінен халықтың, әсіресе жастардың әлеуметтік шығармашылығын жандандыруына, олардың жоғары санасына және сенімділігіне байланысты. Демократиялық қоғамның құрылысы объективті түрде жастардың санасы мен психологиясын жетілдіруге жағдай жасайды, өзгерістердің мәнін түсінуге өз қажеттіліктерін дамытады және сананың, психологияның және дүниетанымның түбегейлі өзгеруінің міндеттерін алға тартады. Мұндай жағдайларда жастардың саяси санасы теріс құбылыстармен күресу процесінде қалыптасады, бұл демократиялық қоғамның антиподы деп аталады. Саяси бағдарлардың қалыптасуы саяси сананың маңызды бөлігі болып табылатын саяси стереотиптердің тұрақтылығымен немесе әлсіздігімен тікелей байланысты. Стереотиптердің дағдарыстық жағдайы саяси бағдарларды жоғалтуға әкеледі. Сонымен бірге саяси сананың идеологиялық позициялардың жарамдылығына және олардың қоғам деңгейі мен мазмұнына сәйкестігіне деген талаптары артып келеді. Мұндай жағдайларда саяси қайраткерлер, бірінші кезекте саяси көшбасшылар мен саяси элита, әлеуметтік қажеттіліктерге, қоғамның зияткерлік және саяси дамуына тек сенімді және саяси балама ғана жастардың саяси сана-сезімін дамытуға үлес қосуы мүмкін екенін ескеруі керек.

Біздің еліміздегі әлеуметтік-экономикалық және саяси өзгерістер жастардың саяси санасын қалыптастыруға түбегейлі әсер етеді.

Жастардың саяси санасын қалыптастыру үшін барлық мүмкін

ресурстарды пайдалану керек. *Кешенді талдау заманауи жастардың саяси сана мазмұнын оны одан әрі қалыптастырудың тиімді жолдарын айқындай алады, оның құнды құрылымын нығайтады:*

біріншіден, қазақстандық жастардың саяси санасын қалыптастыру процесінің тиімділігін қамтамасыз ету үшін рухани-идеологиялық институттардың (бұқаралық ақпарат құралдары, мәдени және білім беру мекемелері, сондай-ақ қоғамдық-саяси ұйымдар) практикалық қызметін күшейту қажет;

екіншіден, жастардың саяси санасын қалыптастыру процесі жағымсыз құбылыстарға қарсы күресте жүреді. Сондықтан теориялық және тәжірибелік конференцияларда, форумдарда, жастар деңгейінде кездесулерде және басқа да қоғамдық ұйымдардағы баяндамаларда мұғалімдер осы (бюрократиялық, догматизм, реакционизм, экстремизм, паракорлық, сыбайлас жемқорлық және басқа да антиподыларда жалпы адамазаттық моралдар) бұл жағымсыз құбылыстардың сәйкессіздігі мен зияндылығын көрсету үшін талдауларды нақты қарастыру керек;

үшіншіден, жастардың саяси санасын қалыптастыру процесі барлық факторлардың өзара іс-қимылын, ең алдымен, тәрбие, білім беру және еңбекпен өзара байланысты қамтитын тұтас үдеріс болып табылады. Оларды отбасында, оқу орындарында және еңбек ұжымдарында жүзеге асыруға бағыттау керек.

Мұнда, біздің ойымызша, жастардың саяси санасын қалыптастыру процесінде жастардың әр адамның мақсаттары мен міндеттерінің жалпы қоғамның мақсаттары мен міндеттеріне қатынасына баса назарын аудару қажет;

төртіншіден, жастардың саяси санасын қалыптастыруға кешенді көзқарас енгізу кезінде келесі ұсыныстарға назар аударған дұрыс:

- саяси, теориялық және саяси-практикалық мәселелерді зерттеуде жастардың қажеттіліктерін ескеру;

- жастардың мәдени-ағартушылық қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін жүйені әртараптандыру және мақсатты түрде ұйымдастыру;

- білім беру ұйымдарында білім беру нысандары мен құралдарын үнемі жетілдіру;

- патриотизм, интернационализм, халықтар достығы мен болашаққа деген сенім рухында жастарды тәрбиелеу жолдарын, құралдарын және нысандарын жетілдіру.

бесіншіден, жастардың саяси санасын қалыптастыру процесінің тиімділігін арттыру үшін идеологиялық жұмыстың теориясы мен практикасындағы тоқырауды еңсеру, бірінші кезекте бүкіл қоғамның рухани өмірге қатысын қайта қарау, саяси шындықтың құбылыстарын түсіндіруде догматикалық тәсілден бас тарту және барлық прогрессивті күшті әрбір адамның саяси санасын қалыптастыруға бағыттау қажет;

алтыншыдан, догматизм көріністеріне, моральдық, әлеуметтік тәуелділік және ресми теріс қылықтарға төзімсіз қарым-қатынасты, рухани және адамгершілік даму саласындағы гуманистік дәстүрлер мен критерийлерді жандандыру, саяси ойлаудың негізгі принциптерін шығармашылық пайдалану және дамыту. Осы көрсетілген ұсынымдар мен ұсыныстар, әрине, жастардың

саяси сана-сезімін тиімді қалыптастыру үшін барлық мүмкіндіктерді жоққа шығармайды.

Бұл олардың біліміне, кәсіптік даярлығына, моральдық құндылық бағдарларына және т.б. байланысты өмірдің, еңбегі мен тіршілігінің жалпы әлеуметтік және нақты жағдайларының әсерінен қалыптасады, тікелей бекімейді. Саяси сананың барлық компоненттері өздігінен емес, болжанатын заңды және табиғи процесс ретінде қалыптасуы маңызды. Мұның бәрі қазақстандық қоғамды жаңғырту жағдайында жастардың саяси санасын қалыптастыру мәселелерін әрі қарай шешуге тиімді мүмкіндіктер береді.

Көптеген проблемалар ғаламдық әлемнің тез өзгеруі, ал жаппай сананың «үй шеңберінде» қалуынан туындайды

«Ашық сана» деген не? Сананың ашықтығы:

- бұл үлкен әлемде не болып жатқанын, сіздің еліңізде не болып жатқанын, ғаламшардың өзінде болып жатқан нәрсені түсіну;

- бұл өзгеруге дайындық, жаңа, ерекше, стандартты емес нәрсені қабылдау мүмкіндігі;

- бұл қызығушылық пен оқуға деген ұмтылыс;

- бұл яғни кәсіби тәжірибе мен білімнен жоғары болу;

- бұл дәстүрлі «дұрыс» деп саналатын әдеттегі стереотиптер мен санаттардан арылу мүмкіндігі;

- бұл басқалардан үйрену, жақсы тәжірибе қабылдау.

Әрине, байланыс соқыр кейіпке түспеуі, мағыналы болуы, жалған сенімге құрылмауы керек.

Сананың ашықтығы әрдайым руханилықпен түйіскен - адамгершілік дамудың ең жоғары сатысы. Руханият зияткерлік, этикалық, эстетикалық құндылықтармен анықталады, олар нақты мақсаттарға айналады. Бұл жерде тоқырау болмауы керек. Осылайша сіз өзіңіздің туған жеріңізге деген сүйіспеншіліктің жоғары сезімін біле аласыз. Осы қағидаттарды сақтау арқылы біз аясы кеңіп «Туған елге» айналатын «Туған жер» бағдарламасын қабылдай аламыз [1].

Қойылған мақсаттарға қол жеткізу деңгейін өлшеу критерийлері аспектісінде тәрбиелік іс-шараларды қарастырып көрейік.

Критерий – жүйенің дамуының, іс-қимылдың табыстылығының жалпылама көрсеткіші. Критериалды көрсеткіштерді анықтайтын бірнеше белгілердің қатарын бөліп көрсетуге болады.

Тәрбиелеудің жағдайын және нәтижелілігін бағалау үшін критерийлі-диагностикалық аппарат жасалады.

Объективтік критерийлер жүйелері ретінде жалпылама бағалау көрсеткіштері (индикаторлар) алынады, олар тәрбиелік процесстің мақсатты бағытын, оның жүйелілігін, мазмұндылығын және ұйымдастырушылық деңгейін, қолданылған әдістердің ғылыми негіздемелігін және тәрбиелеудің заманауи технологияларын, тәрбие объектілерінің кең қамтылуын сипаттайды.

Тәрбиелік іс-шаралар жүйесін ұйымдастыруда оның тәрбиелік әсерінің тиімділігіне, қорытынды нәтижесіне аса назар аудару қажет.

Нәтижеге бағытталу білімді ғана қамтып қоймайды, сонымен қатар тұлғалық, әлеуметтік, танымдылық, коммуникативтік даму тәжірибелерін де қамтиды.

Егер педагогикалық жазықтықтағы педагогикалық қызметтің нәтижесі оң болған жағдайда тәрбиелеудің нәтижелілігі және тиімділігі туралы сөз қозғауға болады. Тәрбиелік қызметтің нәтижесінің ерекшелігі оның анық еместігі және басқа іс-қимылдардың нәтижелерінің ішіне кіріп кетуі, сонымен қатар уақытта байланысты екендігі (нәтиже уақыт өте келе байқалады).

Педагогикалық қызмет мынадай жағдайларда:

- мақсатқа жетуге бағытталған қозғалыстың логикасын анықтауға болатындай басынан тәрбиенің мақсаты оның міндеттері анықталған болса;

- педагог өз қызметінде тәрбиенің табиғатына байланысты принциптер мен заңдылықтарға сүйенсе;

- нәтижесінде тек білім, білік, көзқарас қана қалыптасып қоймай, сонымен қатар өмірлік принциптерде, адамның қарым-қатынас жүйесінде өзгерістер байқалса, былайша айтқанда, оның жаңа сапаға бетбұрысы байқалған жағдайда *тәрбиелік болып саналады.*

Тұлғаның тәрбиесі табысты болуы үшін педагог индексі төмен балалардың жағдайын тұлғаның сапасының көріну деңгейін арттыра отырып, өзгертуі тиіс. *Жағдайды ауыстыру технологиясы көпәспектiлi тәрбиелiк iс-шараларда мүмкiн болады және ол мыналардан анықталады:*

- іс-шаралардағы іс-қимылдардың вариативтігі, өзінің құзыреттерін көрсету мүмкіндігін беретін жаңа іс-қимылды табатын оқушылардың саны арттады;

- төменгі индексті балаларды олардың тұлғалық қабілеттерінің мүмкіндігін ескере отырып, тәрбиелік іс-шараларға қатыстыру;

- оқушының іс-қимылының табысты болуын, қоршаған ортада ол өзін жаңа жағына көрсете алатын іс-шарадағы өзінің ролін іске асыруын қамтамасыз ету; оң моменттерді көрсете отырып, оқушының мұндай табысын жария ету (тіпті, табысты асыра сілтеп көрсету) қажет. Тәрбиеленуші өз күшіне өзі сенетіндей болуы тиіс.

3 кесте.

Тәрбиелік іс-шараның қойылған мақсаттарға қол жетімділік деңгейін өлшеудің үлгілік критерийлері

№ п/п	Тәрбиелік іс-шараның мақсаты	Тәрбиеленушілерге қатысты мақсатқа қол жетімділік деңгейін өлшеу критерийлері		
		Олардың көріну деңгейлері		
		төмен	орта	жоғары
1	Бәсекеге қабілеттілік	Белсенділік, дербестікті, икемділікті, әлеуметтік	Белсенділікті, еркін таңдауды, өзіндік дамуға және өзіндік білім	Іс-шараларға өз еркімен белсенділігімен қатысады, өз

		жауапкершілікті танытпайды, өзіндік даму мен өзіндік білім алуға құлқы жоқ	алуға ұмтылуды анда-санда танытуы мүмкін	таңдауын жасай біледі, әрқашан өз іс-қимылына жауап береді, өзіндік дамуға және өзіндік білім алуға қабілетін көрсетеді және оның қажеттілігін түсінеді.
2	прагматизм	Білімді өз өмірінің бір бөлігі етуге, өз басымдықтарын реттеуге, ең маңыздыларды таңдап алуға және өмірде оларды біртіндеп қолдануға тырыспайды,	Анда-санда белсенділік танытады және білімді өзінің өмірлік тәжірибесінде анда-санда қолдануға тырысады	Жақын перспективадағы мақсатқа қол жеткізуге ұмтылады, білімді өзінің өмірінің тәжірибесінде қолданады.
3	Ұлттық ерекшеліктерді сақтау	Өз халқының және басқа халықтардың тілін, мәдениетін, дәстүрлерін меңгеруге ұмтылмайды	Өз халқының және басқа халықтардың тіл, мәдениет, дәстүрлер өзгешеліктерін жеткілікті дәрежеде біле бермейді.	Мынадай базалық құндылықтарды бағалайды және қабылдайды: «бірін-бірі түсінуге ұмтылу», «өзгенің позициясын түсіну», «халық», «ұлты» - өз ұлтына, өзге халықтарға құрметпен қарайды, өзінің ұлттық тиесілігін сезінеді, өз халқының және басқа

				халықтардың құндылықтарын, дәстүрлерін, тіл нормаларын қабылдайды, белсенді ынтымақтастықты көрсете біледі.
4	Білім мәдениеті	Өз оқуына жауапкершілікті сезінбейді, білімнің кең шеңбері және өз қызметі саласында терең білім бойынша ақпараттық хабардардығын, көп оқығандығын көрсету қабілеті жоқ	Өз оқуына жауапкершілікті анда-санда сезінеді, білімнің кең шеңбері және өз қызметі саласында терең білім бойынша ақпараттық хабардардығын, көп оқығандығын көрсету қабілетін анда-санда көрсетеді.	Оқуға саналы түрде қарайды, өзіндік оқу міндеттерін қз алдына қоя біледі және шеше біледі, білімнің кең шеңбері және өз қызметі саласында терең білім бойынша тұрақты түрде ақпараттық хабардардығын, көп оқығандығын көрсете біледі.
5	Қазақстанның революциялық емес, эволюциялық дамуы	Қоршаған ортаны объективтік бағалай білмейді, әлеуметтік-мәдени кеңістікке бейімделу қабілеті жоқ, өзін-өзі тұрақты дамыту қажеттілігін сезінбейді.	Анда-санда қоршаған ортаны объективтік бағалай біледі, әлеуметтік-мәдени кеңістікке бейімделу қабілеті байқалады, өзін-өзі тұрақты дамыту қажеттілігін сезінеді..	Әлеуметтік-мәдени кеңістіктің принциптерін, бейіндерін, эталондарын меңгеруге қабілетті, өзінің өмірлік траекториясын өзі іске асыру үшін әлеуметтік мүмкіндіктерін пайдалана біледі.
6	Сананың ашықтығы	Өзгерістерге ашықтық, әлеуметтік құндылық және	Өзгерістерге ашықтық, әлеуметтік құндылық және	Тапқырлықты, сенімділікті, оптимизмді, әлеуметтік

		өзінің тәжірибесі негізінде әртүрлі әлеуметтік рольдерді орындау білігі сезілмейді.	өзінің тәжірибесі негізінде әртүрлі әлеуметтік рольдерді орындау білігі анда-санда сезіледі.	құндылық және өзінің тәжірибесі негізінде әртүрлі әлеуметтік рольдерді орындауда жоғары креативтік білігін көрсете біледі.
--	--	---	--	--

МАҚСАТ: БӘСЕКЕГЕ ҚАБІЛЕТТІЛІК.

Ғылыми әдебиеттегі бәсекеге қабілеттілік анықтамасын талдау негізінде олардың барлығы негізінде жоғары оқу орындарына қатысты екенін байқауға болады. Сонымен қатар бүгінгі күні оның бірыңғай біріздендірілген түсінігінің жоқ екенін айтуға болады.

Түлектердің бәсекеге қабілеттілігі мынадай көрсеткіштер арқылы қалыптасады және сипатталады:

- экономикалық – еңбек нарқындағы түлектің бәсекеге қабілеттілігі;
- психологиялық-педагогикалық – кәсіптік қызметтерді табысты орындау үшін қажетті жеке мінездемелері мен біліктері;
- ұйымдастыру-нормативтік – дайындықтың нормаларға, стандарттарға, ережелерге сәйкестігі;
- әлеуметтік – әртүрлі әлеуметтік-рольдік позицияларды, кәсіптің этикалық нормаларын қабылдауға дайындығы [27].

Голубятникова Н.В. *бәсекеге қабілеттілікті бәсекелестік іс-қимылдарды атқара білу қабілетінің жиынтығы деп қарастырады* және терминнің осы анықтамасы бұл авторға ең тиімді болып көрінеді, оның ішінде жалпы орта білім беру ұйымдарының бәсекеге қабілеттілігін анықтағанда да әділетті деп есептейді [28].

Бәсекеге қабілеттілік – тұлғаның интегративтік мінездемесі, бәсекеге қабілеттіліктің құрылымдық компоненттерінің өзара икемді байланысын көрсететін белгілі бір интегративтік критерийлердің болуына қажеттілік туындайды. Ондай критерийлер ретінде бәсекеге қабілеттіліктің *ішкі критерийлері алынады*:

- әртүрлі стандарттық емес әлеуметтік /болашақта кәсіптік міндеттерді тиімді шешу,
- әлеуметтік /келешекте кәсіптік функцияларды атқару мүмкіндігіне және өзіндік жетілуге ұмтылуға қанағаттану,
- әлеуметтік/ келешекте кәсіптік функцияларын іске асыру үшін қажетті сапанның және қабілеттердің көрінуі [29].

«Бәсекеге қабілеттілік» мақсатына жету деңгейін өлшеу критерийлері: өзіндік білім алу, белсенділік, дербестік, әлеуметтік жауапкершілік, икемділік.

1) Өзіндік білім алу. Өзіндік білім алудың негізіне іс-қимыл амалдары, жекетұлғалық мағына, сапалар мен біліктер жатады:

- мақсат қою, оған жетудің құралдары мен әдістері, қойылған міндеттің мағынасын түсіну, өз іс-қимылыңды талдау және бағалау, мағыналық акценттерді қоя білу;

- қоршаған ортаны қабылдай білу, өз іс-қимылыңа және айналаңдағылардың қылықтарына сыни және өздік сынмен қарай білу;

- саналы таңдау жасай білу және сол үшін жауап беруге дайын болу;

- өзіндік білім алу іс-қимылын іштей ынталандырудың жаңа тәсілдерін ойлап табу және қолда барды пайдалана білу, осының негізінде өздік әсер және өздік сүйемелдеу инструментарийін жасау;

- жеке білім беру қызығушылықтарын және тұтынушылықтарын кеңейту.

Нағыз өзіндік білім алу ақыл-ой қызметінің рационалды тәсілдер жүйесінің жақсы қалыптасқан ақыл-ой еңбегі мәдениетінсіз мүмкін емес. Ол білімді қабылдау, өңдеу және беру процесстерінен тұрады.

Ол үшін қабылдаудың, зейіннің, жадының, ойлаудың, креативтіктің, өзіндік реттеудің барлық компоненттерінің дамуының жоғары деңгейі қалыптасқан болуы тиіс. Сондықтан өзіндік білім алу мәдениетін қалыптастыру танымдылық, шығармашылық және рефлексивтік қабілеттердің дамуынсыз мүмкін емес.

Г.М.Коджаспированың пікірі бойынша өзіндік білім алу мәдениеті деп өзіндік білім алудың барлық компоненттерінің жоғары даму деңгейін айтады, сонымен қатар толыққанды танымдылық-байқаушы (өзіндік оқудан тұлғаның нақты сапасының қалыптасуына дейінгі) іс-қимылын жүргізу үшін қажетті қабілеттердің, білімдердің, білік пен дағдылардың жүйесін де айтады.

Өзіндік білім алудың ерекше құндылығы — дербес ізденістік ойлануда, еркін таңдалған білім саласындағы білімді еркін меңгеру.

Бұл тип еркін эксперимент жүргізу, рухани мінез-құлық түріне жатады [30].

Дамитын қоғамға заманауи білімді кәсіпқой адамдар қажет, ол адамдар бастамашыл іс-қимыл жасауға, таңдау жағдайында дербес жауапты шешім қабылдауға, ынтымақтастыққа әрдайым бейім болып келеді.

2) Бастамашылық. Бастамашылық жекетұлғалық сапа ретінде зерттеу зейініне жақында ғана ілінді, алайда алғашқы идеялар Б.М. Кедровтың, К.К. Платоновтың, С.Л. Рубинштейннің жұмыстарында айтылған болатын. А.И. Крупнов жасаған көпөлшемді-функционалды тәсіл шеңберінде бастамашылық проблемасы бірқатар жұмыстарда (Н.В. Тучак, А.Э. Пятинин, С.М. Зиньковская, И.З. Кезикова, А.Ю. Польская, Линь Яцянь, Э.И. Карамова, В.И. Байков, А.С. Жарикова және т.б.) қарастырылған.

Бастама (инициатива) (лат. initia-ге - бастау) – әлеуметтік өмірдің әртүрлі саласында адамның өздік іс-қимылдық қатысуы, оның барысында адам белгілі-бір есепті шешу барысында өмірге белсенді өткізгіш ретінде жауапкершілікті өзіне алады; оның қоғамдық және саяси белсенділігінің көріну нысаны болып табылады. Бастама еркін іс-қимылда (қоғамда, топта, жеке қызығушылықта),

еңбекке шығармашылық қатынасы және мінез-құлықтың (әдет-ғұрып, адами, дәстүрлі) қалыптасқан тәртібінде көрініс табады [31].

Бастама (инициатива) (франц. initiative) – әлдебір істе алғашқы қадам болып табылады; іс-қимылдың жаңа нысанына деген ішкі талпыныс, ол баланың дамуының аса маңызды көрсеткіші. Іс-қимылдың жаңа нысанына ұмтылу балада бастамашылықты қалыптастырады. Мұндай бала әуесқой болады, ол өзінің сұранысына сәйкес өзі ойындарды ұйымдастырады, қарым-қатынас орната біледі.

Ғалымдар арасында «бастамашылық» деген термин бойынша бірдей ортақ пікір жоқ. Е.П. Ильин бастамашылықты дербестіктің жеке бір түрі ретінде қарастырады; басқа психологтар үшін «бастамашылық» ең алғаш адамның жеке тұлғасының мінездемесі, оның ішкі сұранысы бойынша мінез-құлқы және іс-қимылы; педагогтер бастамашылық ретінде білім алушылардың сапасын түсінеді, ол танымдық қызығушылық пен қажеттілікті қанағаттандыруға бағытталады.

Бастамашыл төменгі сынып оқушысы – бұл өзінің іс-қимылын жоспарлай алатын, алдына міндеттер қоя алатын және оларды біртіндеп шеше алатын бала, ол дербес, өзін-өзі жүзеге асыра алатын, тіл қатқыш, іс-қимылға шығармашылық көзқараспен қарай алады [32].

Жоғарғы сынып оқушыларының арасында бастамашылық ішкі белсенділік ретінде және әртүрлі салаларда және нысандарда көрініс табады, бірақ кез-келген іс-қимылға қажетті қасиеттерді: мақсатқа ұмтылушылықты, дербестікті, жауапкершілікті, табандылықты және т.б. ынталандырады және дамытады [33].

3) Дербестік. Төменгі сынып оқушыларының психикалық дамуының сензитивтілігін, педагогикалық әсерді қабылдай білулерін ескере отырып, балалардың дербес білім алуларына және оны қолдану білуге, жауапты қызмет етуге, тәуелсіз ойлауға және қимылға, өз қызметін және мінез-құлқын ұйымдастыруға үйрету аса маңызды. Осы тұрғыдан қарағанда оқушылардың тұлғалық сапасы ретінде дербестікті қалыптастыру тәрбиелеу саласындағы өзінше әлеуметтік сұраныс деп қарастыруға болады, сондықтан оның қоғамдық және педагогикалық маңыздылығы бар.

Оқушылардың дербестігін қалыптастырудың әртүрлі аспектілері Е.Н.Шияновтың, П.И.Пидкасистоның, Н.Ю.Дмитриеваның, З.Л.Шинтарьдің және т.б. еңбектерінде қарастырылды.

Педагогика бойынша заманауи анықтамалық әдебиеттерде дербестік интегративтік сапа ретінде тұлғаның жетекші сапасының бірі болып анықталды, ол бойынша белгілі бір мақсат қоя білуі, оны өз күшімен табандылықпен орындай білуі, өз қызметіне жауапкершілікпен қарауы, таныс жағдайда, сонымен қатар стандарттық емес шешім қабылдауға мәжбүр ететін жаңа таныс емес жағдайда саналы және бастамалық түрде іс-қимыл жасауы талап етіледі [34].

4) Әлеуметтік жауапкершілік. Әлеуметтік жауапкершілікті тәрбиелеудің заманауи басымдықтары Е.В.Бондаревскаяның, Г.Н.Волковтың, А.В.Головатенконың, Т.Ф.Иванованың, Ф.И.Иващенконың, Е.Б.Клинкованың,

Л.А.Радзиховскийдің, М.С.Славинаның, В.И.Селиванованың, Б.И.Хасанның, М.В.Целуйконың және т.б. еңбектерінде қаралды.

Педагогикалық психологияда жауапкершілік деп әртүрлі нормалар мен ережелерді орындау бойынша субъектінің іс-қимылына әртүрлі нысандардағы бақылауды айтады.

Жауапкершілік – жігерлілік сапасы теориясындағы ең қиын феномендердің бірі болып саналады. Оны тұлғаның эмоционалдық, адами және дүниетанымдық жақтарымен тығыз өзара байланысы үшін «жоғары сатылы сапа» деп атайды. Осы сапа тұлғаның жалпы қабылданған әлеуметтік нормаларды өз мінез-құлқында сақтауға, өзінің міндеттерін орындауға және қоғам және өз алдында өз іс-қимылы үшін жауапкершілікті сезінуге бейімділігін көрсетеді.

Әлеуметтік жауапкершілікті тәрбиелеу жүйесі, дүниетанымды қалыптастыру оқушыны сыртқы бақылаушы позициясынан белсенді іс-қимылға жетелейтін қозғалыс векторының бағытын қамтамасыз етеді, білім беру процессінің барлық субъектілерінің психологиялық жайлылығын, жариялылықты, тиімді серіктестік қарым-қатынасты, барлық қатысушылардың өз іс-қимылдарының орындылығын түсінуін қамтамасыз етеді. Өскелең адамның әлеуметтік жауапкершілігін дамыту проблемасы қазіргі кезде әсіресе өзекті мәселеге айналып отыр, себебі жалпы іс-қимылдың табыстылығы әрбір адамның жеке басы үшін, басқа адам үшін, ортақ іс үшін жауапкершілігіне тікелей байланысты. Әлеуметтік жауапкершілік әруақытта дүниетанымдық мағынамен тікелей байланысты, себебі ол тұлға ретінде кемелденген адамның санасына негізделеді. Жауапкершілік – ең алғаш тұлғаның әлеуметтік типтілігін сипаттайтын сапа болып табылады.

Осы сапаның төменгі сынып оқушыларында көрінуін қарастырайық. Осы жастағы балалардың жауапкершілігінің көрсеткіштері ретінде К.А.Климова мыналарды бөліп көрсетеді: балалардың берілген тапсырмаларды орындаудың басқалар үшін маңыздылығы мен қажеттілігін түсінуі; берілген тапсырмаларды табысты орындауды үшін іс-қимылдың бағыттылығы (бала өз уақытында іске кіріседі, қиындықты жеңуге тырысады, бастаған істі соңына дейін жеткізеді және т.б.); тапсырма, оның сипаты және орындалуын бойынша эмоционалды күйзелу (қиын тапсырма берілгені үшін ризашылық, табысты орындауға жаны ашиды, табысты орындағаны үшін қанағаттану сезімінің пайда болуы, басқалардың бағасын тағатсыздана күту және т.б.); берілген тапсырманы орындау бойынша жауап беру қажеттілігін сезіну [35].

Әлеуметтік жауапкершілік феноменін талдауда тұлғаның қарым-қатынас концепциясы практикасы ескеріледі (А.Ф. Лазурский, В.Н. Мясищев), онда жауапкершілік қарым-қатынас деп жоғарғы сынып оқушыларының тұлғалық сапалары мен қасиеттерінің толық кешенінің қалыптасу деңгейін белгілейтін әлеуметтік-адами тәрбиесінің кең және интегративтік сипаты: *жеке жауапкершілікті сезіну, өз іс-қимылының, мінез-құлқының нәтижелері үшін борыштылығын сезіну, әлеуметтік функцияларды орындау жетістілігін сезіну, қоршаған адамдармен қарым-қатынас жүйесін қалыптастыру,*

олармен бірігіп қойылаты талаптар мен нормаларға сәйкес қоғамдық-пайдалы іс-қимыл атқару қарастырылады.

Әлеуметтік жауапкершілік – субъектінің іс-қимылын өзін-өзі реттеудің ішкі нысаны, ол әлеуметтік құндылықтар, нормалар мен ережелерді интероризациялау нәтижесінде біріккен іс-қимылда қалыптасады. Әлеуметтік жауапкершілік оқушының өз ұжымында қабылданған дәстүрлерлер және нормаларды өзінің қоғамдастығымен біріге отырып, психологиялық тұрғыда сезіну ретінде қарастырылады. Трубников А.П. тұлғаның әлеуметтік жауапкершілігін жоғары сынып оқушыларының тұлғалық құрылымындағы біртұтас білім ретінде қарастырады. Ол бір-бірімен тығыз байланысты үш компонентті қамтиды: – когнитивтік, эмоциональды-жігерлік және практикалық-іс-қимылдық компоненттер.

А.П.Трубников жоғарғы сынып оқушыларының әлеуметтік жауапкершілігінің қалыптасуының негізгі критерийлері мен көрсеткіштерін анықтады:

Когнитивтік сферада – әлеуметтік қызығушылықтың кеңдігі, оның орнықтылығы, тереңдігі; өз іс-қимылының нәтижесіне жеке жауапкершілігін сезіну деңгейі, борыш, намыс, қадір-қасиеті туралы терең көз-қарастың, нағыз адамгершіліктің қалыптасуы; әлеуметтік позицияның қалыптасуы, оқушының қоғамдық-пайдалы іс-қимылмен айналысуының тұрақты позитивті әлеуметтік құнды мотивациясының бар болуы;

Эмоциональдық сферада – жоғары сынып оқушысының мініз-құлық пен қарым-қатынасты эмоционалды жігерлі өзіндік реттеу қабілеті; бірге қуану, бірге күйзелу, мейірімділік, өз ұжымының жетістіктері мен сәтсіздіктерін бірігіп сезіну, эмоционалды орнықтылық; эмпатияға, перцепцияға қабілеттілік; өз пайдасын ойламаушылық, альтруизм;

Практикалық-іс-қимыл сферасында – жоғары сынып оқушысының белсенді қоғамдық-пайдалы қызметпен, ұжымдық шығармашылықпен айналысуға, белсенділік көрсетуге, бастамалыққа, қоршаған ортаға және ұжым жұмысына немқұрайды қарамауға ұмтылуы, әлеуметтік іс-қимылдың мақсатына жету қозғалысының логикасын тұрғызу; адамгершілік нормаларды, адамгершілік борышты адал орындау, ұжымның тапсырмасын сапалы орындау, өз іс-қимылы және қылықтары үшін жауап беруге дайындығы және т.б. қарастырылады.

Жоғарғы сынып оқушыларында әлеуметтік жауапкершіліктің қалыптасуының негізгі критерийі - тұлғаның белсенділігінің әлеуметтік бағыттылығы болып табылады. Сонымен қатар, тұлғаның әлеуметтік жауапкершілігінің критерийлері ретінде оның орнықтылығы және нәтижелілігі алынады.

Жоғарғы сынып оқушыларының әлеуметтік жауапкершілігінің қалыптасуының үш деңгейі бар: субъективтік-шығармашылық (жоғары), нормативтік-қосылған (орта) және бейімделу-орындаушылық (төмен).

Әлеуметтік жауапкершіліктің субъективтік-шығармашылық (жоғары) деңгейі тұлғаның белсенді әлеуметтік позициясының, субъектіліктің жоғарғы деңгейінің, ұжымдық істердегі тұлғаның шығармашылығының,

әлеуметтік-адамгершілік құндылықтар мен қызығушылықтардың орнықты жүйесінің, құбылыстар мен процесстерді объективтік бағалау қабілетінің, эмоционалды-жігерлі өзіндік реттеу қабілетінің, өз қызметі мен мінез-құлқын бақылаудың, ұжымның тапсырмаларын белсенді және адал орындауға, өз іс-қимылына жауап беруге дайын, қоғамдық-пайдалы қызметке және қоғамдық пайда әкелуге ұмтылудың болуын талап етеді.

Әлеуметтік жауапкершіліктің нормативтік-қосылған (орта) деңгейі тұлғаның әлеуметтік позициясының белгісіздігімен, оның әлеуметтік қызығушылығының шектеулігімен, әлеуметтік құбылыстар мен процесстерді субъективті бағалаумен, қоғамдық-пайдалы іс-қимылға қажеттіліктің тұрақсыздығымен, эмоционалды-жігерлік өзіндік реттеу қабілетінің әлсіздігімен, өз қызметі мен мінез-құлқын бақылау деңгейінің төмендігімен, өз іс-қимылына жауап беру деңгейінің төмендігімен, әлеуметтік маңызды іс-шараларға сирек қатысуымен сипатталады.

Әлеуметтік жауапкершіліктің бейімделу-орындаушылық (төмен) деңгейі тұлғаның белсенді әлеуметтік позициясының жоқтығымен, оның әлеуметтік қызығушылық дәрежесінің кедейлігімен, қоғамдық-пайдалы қызметке негативті көзқарастарымен, эмоционалды-жігерлі өзіндік реттеу деңгейінің, төмендігімен, өз қызметі мен мінез-құлқын бақылау деңгейінің төмендігімен, ұжым тапсырмаларын іріктеп орындауымен, өз іс-қимылына жауап беру деңгейінің жағдайға байланыстығымен; әлеуметтік маңызды акциялар мен іс-шараларға тек ұжымның қоғамдық әсерімен, өзіндік басқару органдары нұсқаушыларының талабы арқасында ғана қатысуымен сипатталады.

Мектептің жоғарғы сынып оқушыларының өз еңбектерінің процесстері мен нәтижелеріне нақты қызығушылығының ситуациясын жасау шарттарының бірі мектептегі тәрбиелеу жұмысының барлық жүйесін демократтау болып табылады. Оны жоғары сынып оқушыларының тұлғалық құқығын кеңейту деп түсіну қажет, оқушыға творчестволық ізденіс, жұмыстың мазмұнын, нысандарын және әдістерін таңдап алу, әртүрлі басқару қызметтеріне қатыстыру мүмкіндігі қарастырылуы тиіс [36].

5) Икемділік. Өнеркәсіптің бәсекелестік негізде жүргізілуі және оларды заманауи әдістермен басқаруға байланысты біздің қоғамға қалыпты емес, жаңа экономикалық процесстердің туындауы, жылдам әлеуметтік және психологиялық бейімделу қажеттілігі, кәсіптік мобильдік шығармашылық ойлау адамдарды психологиялық және практикалық даярлаудың жаңа жолдары мен құралдарын іздеуге қажеттілікті тудырады. Педагогтің міндеті оқушыларда ойлау қабілетінің икемдігін және ерекшелігін дамыту болып табылады, сонымен қатар, конвергенттік ойлауды қалыптастырудан дивергенттік ойлауды қалыптастыруға өтуді қамтамасыз етуі тиіс, себебі дивергенттік ойлау жоғарғы сынып оқушысының ойлау икемділігінің негізгі сипаттамасы болып табылады.

Ақыл-ой икемділігі - жағдайды оның дамуына байланысты көре білу қабілеті: жағдайды оның құрамаларына бөлу, қайта бөлу, проблемаға (міндетке) басқа бұрыштан қарау және оқиғалардың немен бітетін барлық варианттарын

жорамалдай білу. Икемді ойлау көпдеңгейлі таным және жан-жақты түсіну қабілетін тудырады.

Егер тәрбиелік іс-шараларда оқушылардың ойлау икемділігін дамыту бойынша жұмыстар жүргізсек, онда оқушылардың зерттеу жұмыстарын жүргізуге қызығушылықтарын арттыруға себеп болады, себебі икемді ойлайтын адам іздену жұмыстарына қабілетті болады, жаңа тәсілдерді жеңіл меңгереді, ол қосалқы мағынасы бар бірнеше идеяларды ұсынуға қабілетті, ол тәжірибенің шеңберінен, фиксацияланған функциялардың шеңберінен шығуға қабілетті, міндеттердің шарттарын жоғары деңгейде талдауға көтерілуге және ол міндеттерді шешуге қабілетті [37].

МАҚСАТ: ПРАГМАТИЗМ. XIX ғасырдың 90-жылдары АҚШ-та «прагматизм философиясы» пайда болды (негізін қалаушылар Ч.Пирс, У.Джеймс). Прагматизм бағыттары (грек тіл. прагма- іс, іс-қимыл) шындық практикалық мағыналыққа негізделеді деп қарастырылады: «не пайдалы болса, сол шындық». Прагматиктер шындық критерийі ретінде пайдалылықты алады, бұл жағдайда пайдалылықтың маңыздылығы «ішкі қанағаттану» сезімімен немесе өзіндік қанағаттықпен анықталады.

Педагогика саласында прагматизмнің аса көрнекті өкілі ретінде американ философы және педагогі Джон Дьюиді (1859-1952) айтуға болады. «Келешек мектебі» атты өзінің еңбегінде Д. Дьюиді тәрбиені оның әлеуметтік мазмұнын тереңдету мақсатында тәжірибенің жинақталуы және қайта құрылу процесі деп қарады, оның ойынша баланың әлеуметтік тәжірибені жинақтауы оны тұлға болып қалыптасуына әкеліп тірейді [38].

Прагматизм – тұлғалық ерекшелік, ол үнемділікте, іскерлікте, өзінің қызығушылығын бірізділеп сақтауында, әуестігі тек өміріне маңызды салаларда ғана, өмірлік жағдайларда тек өзінің пайдасын үнемі іздеуінен, мақсатқа қысқа жолмен баруынан, күшін жұмылдыра білуінен байқалады.

Прагматисттік – ол қоршаған жағдайдан тек өзінің пайдасын ғана алып қана қоймай, сонымен қатар өмірлік нақты мақсаттар қоя білуімен, оны іске асырудың үнемді әдістерін таба білумен ерекшеленеді. **Прагматисттіктің маңызды қасиеті** – өзінің басымдықтарын ранжирлеу білігі, аса маңыздыларын іріктеп алу және оларды өмірде іске асыру. (<https://www.kakprosto.ru/kak-80363-что-такое-прагматичность>)

Бүгінгі күнгі оқушылар, аға ұрпақтардың ойынша, жақсы прагматисттікпен ерекшеленеді. Олардың көпшілігі кәсіп болмаса да, қызмет саласын қазірдің өзінде нақты таңдап алды деуге болады. Сондықтан өз күштерін және таланттарын мақсаттан басқаға жұмсауды жөн көрмейді.

«Прагматизм» мақсатына жету деңгейін өлшеу критерийлері: үнемділік, іскерлік, кәсіпкерлік.

1) Үнемділік. Үнемділік тұлғаның сапалық көрсеткіші – күрделі проблемаларды оңай шеше білу білігі, практикалық, өмірлік істерде оңай шешімін таба білуі, тұрмыстық мәселелерді шеше білуі, жеткілікті дәрежеде бастамалықты және іскерлікті көрсете білуі, өз ісінде нақты нәтиже беретін бағытты таңдай білуі. Осы мақсатта даму процессін әрқашан талдау,

салыстыру, жасап көру, байқау қажет болады, өз ақыл-ойын сауатты қолдана білу қажет.

2) **Іскерлілік.** Іскерлілік тұлғаның сапалық көрсеткіші ретінде – іс-қимылдың жеке стилінің көрсеткіші, істің мүддесіне нақты бағытталған іскерлік стиль, үнемді ұйымдастырылған белсенділікті көрсете білу қабілеті; іскерлілік стильді көрсете білу, іскерлік ұстау, түсінгіштік, жұмыста біліктілік және кәсіпкерлік (<https://vocabulary.ru/termin/delovitost.html>).

3) **Кәсіпкерлік.** Бұл тұлғаның адамгершілік-жігерлік сапасы, бұл сапа тиімді және тиісті шешімдерді тез таба білу қабілетін, керекті моментте қажетті іс-қимылдарды қолдану білу қабілетін көрсетеді. *Кәсіпкерлік мынадай қасиеттерге ие: үнемділік, тапқырлық, ойлап тапқыштық, белсенділік, жауапкершілік және тәуекелге қабілеттілік.* Кәсіпке адам дербес іс-қимылдар жасауға қабілетті, тәуекелге барғыш, қарым-қатынастың жаңа нысандарын қолдануға әзір, өзіне-өзі сенімді. (<http://didacts.ru/termin/predpriimchivost.html>)

МАҚСАТ: ҰЛТТЫҚ БАЛАМАЛЫҚТЫ САҚТАУ. *Ұлттық баламалық құрылымына М. Барретт мынадай екі компонентті жатқызады: 1) когнитивтік 2) аффективтік.* Когнитивтік компоненттің мазмұны: ұлттық топтардың бар екендігі туралы білім, ұлттық территория туралы білім, символика, салттар, дәстүрлер, тарихи оқиғалар және батырлар, өзін осы ұлттық топқа жатқызу; өзінің ұлттық тобына шығу тектерінің бір екендігін, туыстық жақындықтарын, типтік сапалық көрсеткіштерінің бірыңғай екенін көрсету. Ұлттық баламалықтың аффективтік компоненті субъективтік өзектілікті және міндеттеме деңгейін құрайды. Ұлттық баламалықтың міндеттеме деңгейі индивидтің белгілі бір ұлттық топқа қатыстылығының, белгілі ұлттық топқа жататын сезімінің, белгілі территорияда тұратындығы туралы сезімінің маңыздылығын анықтайды. Сонымен қатар, ұлттық баламалықтың аффектілік компонентіне мынадай сезімдер жатады: ұлттық мақтаныш немесе ұят, ұлттық өзін-өзі құрметтеу және т.б.

Ұлттық баламалықтың жасқа байланысты дамуын Ж. Пиаже зерттеді. Мысалы, ұлттық баламалықтың дамуын ол Отан деген түсінікпен байланысты когнитивтік модельдер жасау деп түсіндірді. Мұндай білімдер ұлттық сезімдер арқылы көрінеді.

Ұлттық баламалықты қалыптастыру процессінде Ж.Пиаже үш кезеңді бөліп көрсетеді:

1) 6 - 7 жастағы бала өзінің ұлттық белгілері туралы алғашқы , фрагментарлық, жүйелік білім алады. Бұл кезеңде мемлекет және ұлт маңызды емес, отбасы және жақын қоршаған орта маңызды болып көрінеді.

2) 8 - 9 жастағы бала өзін өз мемлекетімен тығыз ұштастырады. Баламалықтың негізін ата-аналардың ұлты, тұрған жері, ана тілі құрайды. Осы мезгілде ұлттық сезім пайда болады.

3) 10 – 11 жастағы баланың ұлттық баламалығы толық дәрежеде дамиды. Бала халықтардың айырмашылығын, олардың ерекшеліктерін, тіліне, тарихына, мәдениетіне және т.б. байланысты түсіне біледі [39].

Ұлттық баламалық көпмәдениетті тәрбиенің бір бөлігі болып табылады, оның өзі, көпмәдениетті білімге сүйенеді.

Басқа халықтардың салттары, дәстүрлері, мәдени құндылықтары, мінез-құлықтың стереотиптік нормалары туралы білімдер негізіне өз мәдениетінің этникалық ерекшеліктерін толыққанды меңгеру жатады, басқа халықтың, этникалық ұжымның мәдениетін тек өз халқының даралығын құрметтей және түсіне алатын адам ғана түсіне алады. Көпмәдениетті тәрбие мынадай бірізділікпен іске асырылуы тиіс:

1. Ұлттық тәрбие, оның барысында өз халқына деген сүйіспеншілікті және құрметті, халқының мәдени-тарихи жетістіктерін бойына сіңіру;

2. Балаларды ұлттық жақын өкілдермен таныстыру, басқа ұлт өкілдерімен олардың дәстүрлерін, салттарын білу негізінде мейірімділік қарым-қатынас қалыптастыру;

3. Алыс халықтардың этникалық даралықтары туралы білім алу негізінде әлемнің ұлттық әртүрлілігіне оң эмоционалдық қарым-қатынас қалыптастыру.

Сонымен, оқушылардың этномәдениетті әлеуметтену процесі өз халқының мәдениетін түсінуден бастау алады, этникалық баламалықты қалыптастырудан басталады. Осы процесс білім беру жүйесінде іске асырылады. Педагогикалық ұжымда көпмәдениетті тәрбиенің мынадай бағыттары есепке алынуы және бірдей қаралуы қажет:

1. Ақпараттық қанығу (әртүрлі халықтардың дәстүрлері, салттары, олардың мәдениеттері мен құндылықтарының ерекшеліктері және т.б. туралы хабарлар);

2. Эмоционалдық әсер ету (бірінші бағытты іске асыру процесі барысында баланың рухына сезім деңгейінде әсер ету);

3. Мінез-құлық нормалары (халықтар арасында өзара қарым-қатынас нормалары, этикет ережелері туралы баланың білімі, ол білім баланың өз мінез-құлқымен міндетті түрде бекуі тиіс).

Төменгі сынып оқушыларының этникалық топтарға кіргізілуінің көрсеткіші ретінде мыналарды айтуға болады: сөйлескенде ана тілін қолдануы; ұлттық киімнің элементтерін қолдануы; ана тілінде кітаптар мен журналдарды оқуы; халықтың меркекесіне қатысуы; мінез-құлқында, іс-қимылында өз этносының тәстүрлері мен салттарын сақтауы; ұлттық ойындарға қатысуы [40].

«Ұлттық баламалық» мақсатына жету деңгейін өлшеу критерийлері: ұлттық қадір-қасиет, толеранттық, белсенді ынтымақтасстық.

1) **Ұлттық қадір-қасиет** – тұлғаның өзінің қай ұлтқа жататынын сезініп, білуі, өзін өз халқымен, оның тарихымен және мәдениетімен баламалауы, өзінің ұлттық дәстүрлерін, салттарын танып, білуі. Ұлттық қадір-қасиет – әлемдік өркениет пен басқа халықтардың мәдениетінің дамуымен салыстырғанда өз ұлтының орны мен ролін түсіну. Ол өз халқы үшін мақтаныш, мәдениеті мен тарихына сүйіспеншілікпен, өз ұлтының қазірі мен болашағына жауапкершілік, өз ұлтын басқа халықтар алдында көрсете білу сезімімен анықталады. (<http://didacts.ru/termin/nacionalnoe-dostoinstvo.html>).

2) **Толеранттық**. Толеранттық (лат.сөз, tolerantia - төзімділік) - тұлғаның басқа адаммен тең тұлға ретінде қарым-қатынасын сипаттайтын сапа, ол басқалардың өзгешелігіне (сыртқы бейнесі, сөйлеу манерасы, талғамы, өмір сүру образы, көзқарасы және т.б.) байланысты оларды қабылдамау сезімін

саналы түрде басумен анықталады. Толеранттық басқаларды түсінуге, олардың басқадай болу құқығының бар екендігін сезінуге бағытталады (https://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_philosophy/3483).

3) **Белсенді ынтымақтастық** – бұл тек әлеуметтік факт ғана емес, сонымен қатар бірдей ойлауға, қызығушылықтың ортақтығына және бірге жауапкершілікке негізделген моральдік құндылық және іс-қимыл. (<http://slovochel.ru/sol-aktivnaja.htm>).

МАҚСАТ: БІЛІМНІҢ САЛТАНАТ ҚҰРУЫ. Білім және білімнің мазмұны туралы ғылым - эпистомологияға алғашқы үлес қосқан Конфуций болды. Ең бірінші және негізінде білім адамгершілік тұрғыда болуы қажет. Білім қоғамда тәртіптің және гармонияның болуына оң әсерін тигізуі қажет. Жаңа нәрсені білу және оны тани білу, танылған мәселе туралы ойлау және оны өмірді іске асыру - адамның өзіндік жетілуінде және дамуында негізгі болып табылады (<http://historylib.org/historybooks/Vasilev-L-C- Drevniy-Kitay--Tom-3--Period-CHzhango--V-III-vv--do-n-e--/33>).

Білімнің салтанат құруы қазіргі кезде ақпараттық қоғамның негізгі көрсеткіштерінің бірі болып саналады. Ол қоғамның моралінде материалдық әл-ауқаттыққа ынталандырудан гөрі рухани өзіндік жетілдіруге ұмтылу қажеттік деп саналады деген сөз. Білімнің салтанат құруы – бұл ақпараттық қоғамдағы адамның барлық басқа талаптарына әсер ететін әлеуметтік-психологиялық талап.

Жаһанды ақпараттық қоғамда *бесінші ақпараттық революция аспектісінде білімнің салтанат құруы маңызы артады, бірыңғай ақпараттық телекоммуникациялық инфрақұрылымға*, барлық мемлекеттер мен континенттерді қамтитын шекарааралық жаһандық ақпараттық-телекоммуникациялық желілерге байланысты білім қорына сәйкес білімнің салтанат құруы мәртебесі жоғарылайды.

Өзінің әрбір деңгейінде білім білімді, кеңірек айтқанда құзыретті тұлға, еңбектегі және қоғамдағы қызметтің тармақталған құрылымына «енгізілген» жасампаз-адам позициясын қалыптастыру тиіс. Сондықтан жақын жылдары білімнің салтанат құруы қазақстандықтардың ментальді құндылықтары болуы тиіс.

Қажетті білімдер мүмкіндігінше әрбір адамға қол жетімді болуы үшін жаңа пайдалы білім алудың маңызына акцент жасау керек, сонымен қатар білім саласында аса үлкен нәтижелерге қолы жеткен ақылды және қабілетті адамдарды мадақтау қажет.

Тұлғаның құрылымын түсіну бойынша бірнеше көзқарастың бар екенін айту қажет. К.К.Платонов «Психология жүйесі туралы» өзінің жұмысында тұлғаның динамикалық функционалдық құрылымы туралы түсінік енгізді, ол құрылым ішкі төрт кіші құрылымнан тұрады (К.К.Платонов, 1972). *Бірінші кіші құрылымға* автор бағыттылықты, тұлғаның қарым-қатынасы, моральдік бет-бейнесін жатқызады. *Тұлғаның екінші кіші құрылымын - тәжірибе кіші құрылымын* білім, дағдылар, біліктер және әдеттер құрайды. Оларды адам өзінің жоспарын іске асыратын жағдайда қолданады. Дағдылар, біліктер деңгейіне байланысты тұлға өзінің еңбек міндеттерін жақсы немесе нашар

орындайды. *Үшінші кіші құрылым* әрбір адамға тән тұрақты жекелеген психологиялық процесстерге: зейінге, қабылдауға, ойлауға, жадыға, жігерге, эмоцияға байланысты болады. *Тұлғаның төртінші кіші құрылымы* биологиялық ерекшеліктерге байланысты, оларға жататындар: нышандар, темперамент, жасы мен жынысы, бұлар адамның мінез-құлқына әсер етеді. Бәсекелестік жағдайында атқарылатын адамның іс-қимылында тұлғалық факторлар үлкен роль атқарады.

Біліміне байланысты қазіргі заманғы әрбір оқушы кез келген биіктен көріне алады, табысты өзін-өзі іске асырған, қоғамда өз орнын тапқан, бұл әлемді ерекше қабылдайтын тұлға бола алады.

Білімнің салтанат құруы бәсекелестік болуы мүмкін емес. Мәселе көпбілуде емес, ертедегі ойшылардың пікірінше «ақылға үйретпейді» *Білім жас адамның бәсекеге қабілеттілігін арттыруға бағытталуы қажет. Бәсекеге қабілеттілікке бағытталу* – қазіргі әлемде барлық ситуацияларда өзінің өмір сүруі үшін тұрақты күресудің қажеттілігіне, күрестің технологияларын меңгеруге ойлаудың ерекше бағыттылығы.

Қазіргі кезде еңбек нарқы, жоғары кәсіпқойлықпен қатар, жас мамандардан аса жоғары жауапкершілікті, әртүрлі қиын жағдайларға психологиялық дайындықты талап етеді. Ол үшін кәсіптік бағытта да, жеке тұлғалық бағытта да тұрақты түрде өзін-өзі жетілдіру қажеттігі аса маңызды роль атқарады. *Білімді алып қана қоймай, оны басқару білу, ақпараттық өріс құра білу маңызды.*

Осыған байланысты ілім, білім престижі біртіндеп жоғарылай бермек. Тәрбие де, білім де дайын күйде берілуі мүмкін емес. Білімді болу үшін ең бірінші, оқуға үйрену қажет, бұл дағдыны меңгерген адамдар үшін білім алу процесі өмір бойы жүретін болады, ал өмірдің өзі жан-жақты және қанықты болады.

Оқу – адам іс-қимылының аса күрделі түрі болып табылады, ол кездесетін көптеген мәселелерді шешу әдістерін меңгеруді талап етеді, мысалы: негізгі мәселені түсіну және оны бөліп қарау, қалай есте сақтау, меңгерілгендер бойынша қалай есеп беру және т.с.с. Өзінің оқу іс-қимылын тиімді ұйымдастыра білу әртүрлі оқу пәндерінің материалдарын жақсы меңгеруге оң әсерін тигізеді, сонымен қатар бұл білікті мақсатты дамыту үлкен жетістіктерге жетуге мүмкіндік береді [41].

«Білімнің салтанат құруы» мақсатына қол жеткізу деңгейін өлшеу критерийлері: сауаттылық, функционалды сауаттылық, эрудициялық, құзыреттілік.

1) Сауаттылық– белгілі бір салада білім мен дағдыларды меңгеру деңгейі, сонымен қатар оларды практикада қолдана білу қабілеті. Белгілі бір пәнді меңгеру деңгейі адам үшін ақпараттың қолжетімділік деңгейін анықтайды.

Сауаттылық деңгейі - заманауи білім беру жүйесіндегі аса өзекті мәселелердің бірі болып табылады. Мәселе қажетті мәліметтерді таба білу ғана емес, сонымен қатар шексіз ақпараттық ағында дұрыс бағыттану, алынған

білімнен пайда іздей отырып, оны практикада қолдану, талдау және синтездеу қабілеттерінің бар болуында.

Оқу зерттеу іс-қимылдары мынадай сауаттылықтың түрлерін қамтиды: мәтінді оқи білу және жаза білу сауаттылығы. Ақпараттық тасымалдаушыларды (компьютерлер және басқа да гаджеттер) меңгеру. Телекоммуникациялық саладан пайдалы ақпараттарды ала білу. Медиасауаттылық. Ақпараттық. (<http://fb.ru/article/247817/>)

2) Функционалдық сауаттылық – Оқушылардың мектепте оқу барысында алған білімінің деңгейін көрсетеді, алған білімінің негізінде өмірдің әр саласында кездесетін стандарттық және стандарттық емес мәселелерін адамның шеше білу қабілеттерін, былайша айтқанда, адамның әлеуметтенуін анықтайды.

Тұлғаның тұрақты қасиеті болып табылатын сауаттылықтан функционалды сауаттылықтың айырмасы, ол мектептің жоғарғы сынып оқушылары үшін өзекті: 1) мәтінді оқи білу, жаза білу, сөйлей білу және іс-қимыл жасай білу дағдыларын қалыптастыру үшін базалық деңгей болып саналады; 2) кездесетін әртүрлі мәселелер мен проблемаларды шешуге бағытталады; 3) нақты жағдайларда көрінеді және адамды сол жағдайға байланысты сипаттайды (<https://nao.kz/files/blogs/1410281395314.pdf>).

3) Эрудициялық тұлғаның сапасы ретінде – ақпараттық хабардардығын, көп оқығандығын, өз өмірінде кең көлемдегі білім бойынша реттілік пен құрылымдылық және білім беру нәтижесінде, жүйелі оқу және әртүрлі әдебиет көздерін оқу арқылы мүмкін болған терең білім, жақсы кең жадының барлығын көрсету қабілеті (<https://podskazki.info/erudirovannost/> © подсказки.инфо).

Эрудиция (лат. *Ēruditiō* - ғалымдық, ағартушылық) – жан-жақты білім, көптеген салада кең танымының болуы (<https://ru.wikipedia.org/wiki>).

4) Құзыреттілік – «білім - білік» арасындағы байланысты және ситуацияны анықтау және іске асыру дағдысы.

Құзыреттілік – нәтижеге табысты қол жеткізу үшін іс-қимылдың әртүрлі (когнитивтік, эмоционалдық, жігерлік) компоненттерін біріктіру бойынша оқушының қабілеті (festival.1september.ru/articles/).

Жалпымәдениеттік құзыреттілік: - қоршаған адамдармен сөйлесудің диалогтік нысаны; - түлектің эстетикалық және этикалық мәдениеті және т.б.; **әлеуметтік құзыреттілік:** - білімнің пәндік саласындағы негізгі идеялар, түсініктер, тұжырымдамалар туралы оқушылардың хабарлас болуы; - өзіндік сыни ойлау білігі; - әлемдегі пайда болатын нақты проблемалар ситуациясын талдау дағдылары, оларды тиімді жеңу жолдарын жобалау және жоспарлау; - қойылған мақсаттарға жету жөнінде өз дамуын және өз іс-қимылын өзіндік басқару; - өз мінез-құлқын және қоршаған ортадағы оқиғаларды рефлексивті бағалау; **коммуникативтік құзыреттілік** – шетел тілдерін меңгеру; саналы түрде өз таңдауын жасау; - ақпараттық құзыреттілік: - өзіндік жаңа білім алудағы зияткерлік қабілеті, танымдық іс-қимылдың құралдары мен тәсілдері және т.б.; - әртүрлі ақпарат түрлерімен жұмыс істей білу (pedagogika/Kompetentsii-v-shkole/006).

МАҚСАТ: ҚАЗАҚСТАННЫҢ РЕВОЛЮЦИЯЛЫҚ ЖОЛМЕН ЕМЕС, ЭВОЛЮЦИЯЛЫҚ ЖОЛМЕН ДАМУЫ. Эволюциялық және революциялық даму әрбір адамның өмірінде немесе өмірден тыс тұрақты және заңды болатын жағдай: себебі ол біздің әлемнің өмір сүруінің тәсілі.

Қазақстанның жаңғыруы жағдайында мектеп жүйесінде бүгінгі күндері эволюциялық процесстер жүріп жатыр. Ұжымдар мемлекеттік стандарттар негізінде бағдарламалар жазуда, оларды іске асыруда, бұл бағдарламалар мектептің жаңа атауы, жаңа маңдайшасы болып отыр. Тәрбие жұмысының қажеттілігінің негізін құндылық-маңызды іс-қимыл моделі құрайды. Тәрбие жұмысының тиімділігін тәрбиеленушінің жеке табысын өлшеу арқылы анықтауға болады, бұның өзі адамның эволюциялық процесстер контекстінде дамитынын көрсетеді.

Оқушының эволюциялық дамуының мақсаты «Рухани жаңғыру» бағдарламасында көрсетілгендей моральдық-этикалық платформаға қол жеткізу болып табылады. Әрбір мұғалімнің кәсіптік борышы – Қазақстандағы эволюциялық процеске оқушылардың қатысушы тұлғалар болып қалыптасуына қол жеткізу болып табылады.

«Қазақстанның революциялық емес, эволюциялық жолмен дамуы»: эволюциялық бейімделу, сананың өсуі, сезіну мақсатына қол жеткізу деңгейін өлшеу критерийлері.

1) *Эволюциялық бейімделу.* Кең мағынада «адаптация» сөзі (кеш лат. adaptatio — бейімделу) сыртқы ортаның өзгеру жағдайына бейімделу дегенді аңғартады.

2) *Сананың өсуі* – қоғамдағы болып жатқан өзгерістерді көрсететін қарқынды процесс. Қоғамдық сана көз алдыға елестетіп көретін әлемдегі сыртқы өзгерістермен салыстырғанда әлдеқайда терең. Оның болуы сөзсіз екендігі дау тудырмайды, дегенмен ол сыртқы өзгеріс. Алайда, сыртқы дегеніміз ол ішкі өзгерістердің көрінісі.

3) *Ұғынушылық*— заманауи психологияның түсінігі; оны ағымдағы қобалжуды үздіксіз бақылау деп түсіну қажет, былайша айтқанда, субъектінің өткен оқиғаларды да, болашақ оқиғаларды да ойламай қазіргі моменттегі күйзелуін анықтайтын жағдайы. Бұл сананың өз іс-қимылын интроспекциялау қабілеті болып табылады. Ұғынушылықтың мұндай анықтамасы субъективтік күйзелісті субъектінің өзі концептуализациясыз тікелей сезінуін білдіреді. Ұғынушылық бұдан да кең зейінділік түсінігіне кіреді (англ. *mindfulness*) (ru.wikipedia.org/wiki/).

Рухани тәрбиедегі ұғынушылық ерекше қасиет, себебі бүкіл әлемнің проблемасына қатысушылығын сезіну баланың дамуының ажырамас бөлігі болып табылады. Бұл деңгейде оқушының жалпыадамдық кең және әмбебапты жеке адамгершілік принциптері қалыптасады. Мәселе адамның қадір-қасиетінің, моральдік таңдауының, адамдар қарым-қатынасының негізгі реттеушісі ретінде жалпы негіздемесін іздеп табуда болып отыр.

МАҚСАТ: САНАНЫҢ АШЫҚТЫҒЫ.

Сана – болмысты ойлау арқылы идеал бейнесін көрсете алатын адам қабілетін анықтайтын философияның, әлеуметтанудың және психологияның

негізгі түсініктерінің бірі. Сана – қоғамдық дамыған адамға тән және сөйлеуге байланысты, мақсатты іс-қимылдың идеал жақтарының психикалық көрінісінің жоғарғы нысаны. Ол екі нысанда болады: жеке даралық және қоғамдық. (Үлкен Энциклопедиялық сөздік. 2000.)

Сананың ашықтығы оның кем дегенде үш ерекшелігімен сипатталады. Біріншіден, үлкенәлемде, өз елінің айналасында, планетаның өз бөлігінде не боып жатқанын түсіне біледі. Екіншіден, сананың ашықтығы – жана технологиялар алып келетін өзгерістерге дайындық. Жақын арадағы он жылда ол біздің өміріміздің үлкен бір бөлігін – жұмысты, тұрмысты, демалуды, тұрғын үйді, адам қарым-қатынасын түбегейлі өзгертетін болады. Соған дайын болу қажет. Үшіншіден, басқалардың тәжірибесін қолдана білу, басқалардан үйрену қабілеті болып табылады [42].

Н.К.Рерих және Е.И.Рерих жасаған Тірі этика ілімінде аса маңызды түсініктердің бірі сана, адамның жеке рухани өсуінің стимулы эволюциялық саты болып табылады. Тірі Этика абстрактілі сананың объективтік тәсіл проблемасын әркім үшін маңызды, нақты практикалық жазықтықтағы проблемаға айналдырады. Бұл ілімнің критерийлерінің бірі сананың ашықтығы ретінде қарастырылған. Осы критерий бойынша әлемді идеологиялық көзқарастан тыс және эгоистік бетперде арқылы қараудан аулақ тәсілмен танып білу, оның шексіз өзгертініне және дамуына қалыптасқан дағдылар, құндылықтар және білімнің жеткен деңгейі тұрғысынан қарамай еркін қабылдау болып табылады [43].

«Сананың ашықтығы»: мақсатына қол жетімдік деңгейін өлшеу критерийлері: өзгеріске дайын болу, әлеуметтік қоғамдық тәжірибе, өзінің әлеуметтік тәжірибесі

1) *Өзгеріске дайын болу* – бұл тұлғаның белгілі бір мінез-құлыққа дайындығы, белсенді қимылға дайын болу, қазіргі мезгілде тұлғаның психикалық ерекшеліктеріне негізделген тұлғаның табысты қимылдарға бейім болуы. М. И. Дьяченко және Л. А. Кандыбович алдын-ала, жалпы, немесе ұзақ дайындықты және уақытша (ситуациялық) дайындықты бөліп көрсетеді. Біріншісі алдын ала белгілі талаптардан, білімдерден, дағдылардан, біліктерден, іс-қимыл себебінен тұрады. Солардың негізінде іс-қимылдың ағымдағы мәселелерді орындауға дайындық жағдайы қалыптасады. Ситуативтік дайындық – бұл тұлғаның динамикалық тұтас жағдайы, белгілі бір мінез-құлыққа ішкі дайындық, нақты моментте барлық күштің белсенді және мақсатты іс-қимылға ұтқырлығы [44]. Жүйелік деңгейде – инновациялық өзгерістерге ашықтық.

2) *Әлеуметтік қоғамдық тәжірибе.* Әлеуметтік қоғамдық тәжірибе – адамзаттың бүкіл өміріндегі жинақталған және қоғамда бекітілген (белгілі бір тасымалдаушы нысанында) білімдер, біліктер, дағдылар, сезімдер, эмоциялар, рефлексстер, тілдер, бағдарланулар, дүниетаным жүйелері, көзқарастар, пікірлер.

Әлеуметтік әдебиетте әлеуметтік тәжірибе түсінігі міндетті түрде әлеуметтену түсінігімен байланыстырылады. «Мойындау қажет, - деп жазады О. Е. Куренкова, - әлеуметтену оның мәндік сипатында - әртүрлі әлеуметтік

рольдерді орындау және өзінің әлеуметтік тәжірибесін қалыптастыру барысында әлеуметтік тәжірибені меңгеру арқылы тұлғаның қалыптасуы». (https://superinf.ru/view_helpstud.php?id=1852)

Тұлғаның әлеуметтенуі — әлеуметтік сапаның, қасиеттердің, құндылықтардың, идеалдардың, әлеуметтік мінез-құлықтың нормалары мен принциптерінің, білімдерді, біліктерді және дағдыларды меңгеруінің қалыптасу процесстері. Осыған байланысты адам әлеуметтік байланыстарға, институттар мен қоғамдастыққа қабілетті, өз қабілеті мен мүмкіндіктерін іске асыра алатын қатысушы бола алады, ал қоғам аға ұрпақтарды ауыстыру арқылы өз өмірін өзіндік қайта жандандыруды қамтамасыз етеді (studfiles.net/preview/2838208).

3) *Өзіндік әлеуметтік тәжірибе.* Тұлғаның әлеуметтік тәжірибесі (субъектіленген тәжірибе) деп адамның әртүрлі іс-қимыл түрлеріне қатысу және кешенді әлеуметтік рольдерді орындау барысындағы тұлғалардың өзара қарым-қатынасы тәжірибесін айтады. Ол тәжірибе өмірді түсіну, оның әртүрлі көріністеріне адамның қатынасы арқылы жинақталған. Осы тәжірибе адамның білігі мен дағдыларының даму деңгейін анықтайды. Әлеуметтік тәжірибе әрқашанда адамның қоршаған ортамен өзара белсенді қарым-қатынасының нәтижесі болып табылады. *Әлеуметтік тәжірибе деп тек қана ақпараттар, үлгілер суммасын меңгеруді ғана айтпайды, сонымен қатар нәтижесі сол тәжірибе болатын іс-қимыл мен қарым-қатынас тәсілдерін де айтады.* Сонымен, әрбір адамға қоғамдық әлеуметтік тәжірибені меңгеріп қана қоймай, ол тәжірибені өзіндік екенін көрсете білуі тиіс.

3. «Рухани жаңғыру» бағдарламасының критерийлері негізінде тәрбие беру іс-шарасын педагогикалық талдауды ұйымдастыру бойынша әдістемелік ұсынымдамалар.

Тәрбиеші ретінде педагогтің іс-әрекеті тәрбиелік ойлар айналасында «жинақылыққа» бейім, оның мәнін түсінуде өнімді әрі дамушы бола бастайды. Кәсіби мақсаттардың қалыптасушылық көрсеткіштері ретінде – тәрбиелік іс-шаралардың педагогикалық талдауын меңгеру.

Педагогикалық талдауға ұмтылу жұмыс ерекшеліктерін, тәрбиелеу әдістерін, технологияларын жетілдіруге бағытталған кәсіби-педагогикалық ұстанымды көру қабілетін анықтайды. Өз әрекетін талдай білу, өз қызметінің қорытындыларын зерделеу, оның болашақ нәтижелерін болжай білу, олардың жетістіктері үшін нақты қадамдарды – жоғары кәсібилік көрсеткіштерін жоспарлай білу. Дұрыс жасалған талдау мен жоспар педагогтің тәрбие жұмысы мен сол жұмыс жүргізілетін білім алушылардың тәрбиелілік деңгейі арасындағы байланысты көруге ықпал етеді.

Жалпы жоспардың ұсынымдамалары.

1. *«Рухани жаңғыру» бағдарламасының критерийлері негізінде тәрбиелік іс-шараларға педагогикалық талдауды ұйымдастыру бірінші кезеңде «талдау», «педагогикалық талдау» ұғымдарын анық түсінуді талап етеді [45].*

Талдау – бұл пәнді үнемі ойша бөлікке бөлу, оны тұтас құрайтын элементтеріне жіктеу, сондай-ақ әр элементтің бағалау сипаттамасы жасалады, ал жалпы бұл пәнге толық сипаттама беруге ықпал етеді.

Жалпыға бірдей қабылданған түсінік төмендегі мағынада толықтырылады: «мазмұнын қарастыру», «қандай да бір сыныпқа, түрге, топқа тәуелділігін анықтау», «Анық емесін түсіндіру» және т.б. Талдау – бұл белгісіз емес дүниені де ашу. Мұндай түсінікте, талдау – яғни «айқындау», «осындай пәннің барын білу». Соңғы талдау жасау бөлшектеу, ажырату, жан-жақтан қарастыру екенін атап өту керек.

Педагогтің тәрбиеге концептуалдық көзқарастары, тәрбие процесінің теориялық бейнесі, өзара байланысты қажетті және жеткілікті элементтердің болуы ретінде барынша нақты ұсынылған үлгі – міне, педагогикалық талдаудың негізі. Егер мұндай негіз болмаса, ешқандай талдау да жоқ, болуы мүмкін де емес. Талдау алдын ала қойылған және шешілген екі сұрақпен түйіндеседі; тәрбие процесінде, оның құрылымдық мазмұнында не бар? Және бағалау сипаттамаларын шығару үшін алынған деректерді немен салыстыру керек? Педагогикалық талдаудың мазмұны бірінші сұрақтың шешіміне, екіншісі тәрбие процесінің бағалау критерийлеріне байланысты.

Педагогикалық талдау – бұл қажетті және жеткілікті элементтердің құрылымдық байланыстары ретінде берілген таңдаулы тәрбие үлгісі тұрғысынан тәрбиенің шынайы жайылмалы процесін бағалап қарастыру; бұл қарастыру бөлініп алынған элементтерге де, жалпы барлық процеске де сипаттама беруге екпін тигізеді.

2. *«Рухани жаңғыру» бағдарламасының критерийлері тұрғысынан педагогикалық талдау бағалап қарастыру душар болатын барлық процесс*

тәрбиелік іс-шаралар барысында мектеп оқушыларының бойында бәсекеге қабілеттілік, прагматизмді, ұлттық бірегейлікті сақтауды, білімнің салтанат құруын, Қазақстанның революциялық емес, эволюциялық дамуын, танымның ашықтығын қалыптастыру қадағаланатынын білдіреді.

«Рухани жаңғыру» критерийлері бойынша білім беру ұйымдарында жоспарланатын тәрбиелік іс-шаралар үш деңгей бойынша оқушылардың дамуымен теңдестіріледі.

Бірінші деңгей – мектеп оқушыларының әлеуметтік білім алуы және әлеуметтік шынайылық мен күнделікті өмірді алғаш түсінуі. Екінші деңгей – мектеп оқушыларының қоғамның негізгі құндылықтарына (адам, отбасы, Отан, табиғат, әлем, білім, еңбек, мәдениет) жанашырлық және позитивті қарым-қатынас тәжірибесіне ие болу, жалпы әлеуметтік шынайылыққа деген құнды қарым-қатынас. Үшінші деңгей – мектеп оқушыларының өз бетінше қоғамдық іс-әрекет тәжірибесіне ие болуы.

3. Тәрбиелік іс-шараларды талдауын жүйелі жүргізген дұрыс, себебі қол жеткізгендерге сүйене отырып, алға ойдағыдай жылжуға, ең үздіктерін нығайтып, кемшіліктерден арылу. Жүйелі талдау жұмысты жақсы ұйымдастыруға ықпал етеді, сынып жетекшісінің міндеттеріне барынша мұқият қарауды арттырады, оның қорытындылары мен нәтижелері ескерусіз қалмайды және бағаланады. Талдау – сондай-ақ қырағылыққа, өзіне-өзі сыни көзбен қарауға, талапшылдыққа, қоғамдық пікірлерді қалыптастыруға, сынға дұрыс қарауға, педагогикалық шеберлігін арттыруға тәрбиелеудің жақсы мектебі.

4. Қорытындыларды талдаудың екі негізгі қызметі бар – тәрбие процесінде аса маңызды ұйымдастырушы және тәрбиелеуші.

5. Тәрбиелік іс-шаралар жүйесін жасау және олардың құндылықты-мақсатты бағытын анықтау қажет.

6. Тәрбиелік іс-шаралар өз дамуында араларында өзара ықпалдасатын бірнеше топтардың дамуын жорамалдайтын процесс болып табылады:

- Іс-шаралар тақырыптарының өзектілігін анықтау, педагогикалық мақсаттарды түсіну;

- Білім алушыларға тікелей тәрбиелік ықпалды ұйымдастыру;
- Мақсат, міндеттерді қоса алғанда, тұжырымдаманы анықтау;
- Іс-шаралар кезеңдерін жоспарлау;
- Нәтижелілік – бұл іс-шараның ахуалын талдау.

Осындай логикалық байланыс кез келген іс-шара үшін тұрақты, тек мазмұны ғана өзгеріп отырады, өткізілетін іс-шаралардың мақсаттарына қарай сол не басқа кезеңінің мәні күшейтіледі.

Кез келген тәрбиелік іс-шараларды ұйымдастыру және өткізу процесінде оның ұйымдастырушыларына белгілі бір сұрақтарды шешіп алуға тура келеді:

- Іс-шараны қалай дайындау керек?
- Неден бастау керек?
- Іс-шараға дайындалу және өткізу кезінде нені ескеру керек?

Тәрбиелік іс-шаралардың педагогикалық талдауының операциялық жағы бойынша ұсынымдамалар

● Тәрбиелеуші іс-шаралардың педагогикалық талдауында жан-жақты мазмұндық сипаттамаларды ескеру керек:

- қоғамның әлеуметтік тапсырысын ескере отырып өткізу мақсаттарын анықтау (мақсат айқындалған болу керек, яғни тәрбиеленушілер мен педагогтің іс-әрекеттері мен қарым-қатынастары сипатталатындай);

- сәйкес келетін әдістерді, түрлер мен құралдарды таңдау;

- жобаланған жекелеген тәрбиелеуші жағдаяттар және олардың тәрбиеленушілерге ықпалы. Іс-шаралар барысында тәрбиелеуші жағдайларды жобалау төмендегі қағидаттарды ескере отырып жасалады:

- *дамуға бағытталу*– мүдделерге тұлғалық бағытталушылық, тәрбиеленушілердің қажеттілігі мен мүмкіншіліктері айтылады;

- *жобаланатын іс-шаралардың өздігінен дамуы*– оның серпінділігін, ашықтығын, мазмұны мен көлемінің өзгеруіне қабілеттілігін білдіреді;

- жоспарланған іс-шаралардың оқушылардың тәрбиелік деңгейіне, ұжымның ұйымшылдығына ықпалын бағалау мүмкіндігі.

● *Практика деңгейінде тәрбиелеу әдістерін іріктеуді басшылыққа алу керек.* Олар жалпы құрастыру түрінде қарастырылмайды, таңдалынған әдістердің әрқайсысы басқаларды іске асырумен бір мезетте жүзеге асырылады. Тәрбиелік іс-шараларды жобалауда әдістер өзара ықпалдасатындай іріктеледі, бірақ олардың саны шектелмейді.

● Тәрбие процесінің түрін белгілі бір логикалық қамтамасыз етуде қалыптасатын тәрбие әдістерін, қолданылатын құралдар жүйесінің арқасында туындайтын тәрбиеленушілердің педагогпен өзара іс-әрекеттерінің бейнесін қолжетімді сырттай қабылдау ретінде анықтауға болады. *Тәрбиелік іс-шаралардың түрлерін педагогикалық іздеу талаптармен қатар тұтасады:*

- *форма өзгермелі болуы тиіс*, бірақ бұл белгілі бір форманың екіншісіне тез алмасуы емес, әр кез жаңа детальдар мен элементтерді кіргізу жаңаша;

- *форма тұтас күйінде берілуі мүмкін емес*, ол әр кез нақты жағдайлар үшін жаңадан әзірленуі тиіс, бұл әзірлеменің идеясы мазмұнды болуы керек, форманың вариативтілігі оның шынайылығының қолданысын талдаудан туындайды;

- форма қабылдаудың түрлі арналарына бағытталуы тиіс, ол тәрбиеленушілердің ішкі белсенділігін арттырады. Іс-шараларды жобалау кезінде жүйелілік пен көп деңгейлілік негізінде тәрбиелеу түрлерін іріктеу.

● Мақсатқа жету процесінде қолданылатындардың барлығы құрал деп аталады. Тәрбиелеу құралының рөлі қоршаған ақиқаттың, құбылыстың, оқиғалардың, эпизодтардың, іс-әрекеттің және т.б. кез келген нысанынорындауы мүмкін, яғни тәрбиеленушілердің өмірлік қарекетінде ұйымдастырылатын жүйеге енген көп қырлы және көп бейнелі элем. *Тәрбие құралдарын іріктеуде педагог тірек қызметтерді басшылыққа алуы тиіс:*

- айтылып отырған құбылыстарды көрсетуде тірек болатын *көрнекілік*;

- *бастамашылық* жасау, қандай да бір проблемаларды, адам үшін

маңызды сол не басқа құбылыстарды ойлануды қамтамасыз ететін рухани белсенділікті, ойлау әрекетін ояту;

- заманауи адамға қажетті іскерліктер мен сапаға ие болуды қамтамасыз ететін аспаптылық;

- кез келген затқа, процеске, шектеусіз тәрбиелік әлеуетті анықтаудың ақиқат құбылыстарына ықпал ететін *өзектендіру*;

- тұлғалық даму әлеуетінің, заттық бейімділіктің, тәрбиеленушілер әлемімен өзара ақпараттық іс-қимылдардың басым тәсілінің барабарлығы.

Бірыңғай мектеп оқушыларының мүдделерінің басымдылығы зияткерлік немесе көркем салада болуы мүмкін. Басқалар үшін практикалық міндеттер мен іс-қимылдар тартымды болады. Үшіншілері адамзаттық қарым-қатынас саласын таңдайды. Соған қарай құралдарды іріктеуде осыны ескеру маңызды.

Жобалау кезінде педагогикалық проблема құралдардың болмауынан немесе жеткіліксіздігінен емес, олардың тәрбиелік міндеттегі барабарлығынан тұрады. Педагог өмірдің бар әртүрлілігінен сол не басқа педагогикалық жағдайларда тәрбиелік қызметтерді іске асыру бойынша ең мықтысы болып табылады.

Тәрбиеші құралдарды неғұрлым көп жинаса, соғұрлым оның жұмыстағы табысы да жоғары болмақ. Бірақ, *мынаны есте ұстау қажет: кез келген, тіпті «сәйкес келетін» құрал күтілетін тәрбие әрекетіне (ықпалға) қарама-қарсы болуы мүмкін, барлығы қандай қарым-қатынастар жүйесінде және қандай педагогикалық жағдайларда оның қолданылатынына байланысты.*

Тәрбиеленушінің құралдармен өзара іс-қимылын жеке, топтық, ұжымдық, фронтальдық, желілік формаларда ұйымдастыруға болады.

● Тәрбиешінің іс-қимыл тәсілдерін таңдау қойылған мақсаттардың сипатын ескере отырып іске асырылады. *Іс-қимыл тәсілдерін тәрбиеші өз еркімен құрастырмайды, бар көптеген тәсілдерден таңдап алады. Осылайша, тәрбиелік іс-шараларды жобалау әдістемесі төмендегідей түрде берілуі мүмкін:*

1. Тақырыптар өзектілігінің негіздемесі: тақырып қазіргі қоғамдағы тәрбие мақсаттары мен міндеттеріне, жас ерекшеліктері мен оқушылар ұжымының нақты міндеттеріне жауап бере ме.

2. І-шаралар жоспарын оған қатысушылардың өзара іс-қимылдарын ұйымдастырудың логикалылығын, анықтығын және бірізділігінескере отырып, мазмұнының оны өткізу формасымен, әдістерімен және құралдарымен сәйкестігін талдай отырып құрастыру.

3. Мазмұнды іріктеу: оның тәрбиелік және танымдық мәні, қолжетімділігі, эмоциональдығы, нақтылығы қарастырылады.

4. Дайындық сапасын қамтамасыз ету:

- іс-шараларды өткізу әдістемесін таңдау – дәстүрлі, ұжымдық шығармашылық іс, ойын;

- мазмұны, өткізу әдісі, балаларды қатыстыру, жобаланып отырған тәрбие нәтижелері бойынша неғұрлым маңызды кемшіліктер мен оң жақтарын бөліп алу;

- оқушылардың іс-шараларға қызығушылықтарын көрнекілік құралдарды

қолдану, оларды қолданудағы негіздемелер арқылы белсендендіру;

- жоспарланатын іс-әрекеттің эмоционалдық, ақпараттық, зерттеушілік, үйретуші, дамытушы, коммуникативтік, конструктивтік, ұтқырлық, ұйымдастырушылық, насихаттаушылық, өзін-өзі жетілдірушілік сияқты құрылымдық компоненттерінің болуын талдау;

- өзара іс-қимылдарда кері байланысты қамтамасыз ету құралдарын таңдау.

5. Дайындық деңгейлерін жалпы бағалау: тәрбиелеуші ықпалдардың алдын ала диагностикасы, тәрбиелеуші циклді қайталап алудың мүмкіндіктерін анықтау (процедур жиынтығы, іс-әрекеттер кезеңдері және т.б.).

● Тәрбиелік іс-шараларды ұйымдастыру және өткізуші жолмен іске асырылуы мүмкін:

1) дәстүрлі, іс-шараларды дайындау және өткізу бойынша жұмыстардың негізі бөлігін педагогтің өзі орындаса, ал оқушылар оның дайындығына не мүлде қатыспайды, не әр кезеңдеріне эпизодты тартылады;

2) ұжымдық шығармашылық іс негізінде, іс-шараларды әзірлеу, дайындалу және өткізудің барлық кезеңдері педагогтер мен тәрбиеленушілердің бірлескен шығармашылық ізденісі негізінде іске асырылғанда;

3) ойын, іс-шараларды ұйымдастыру және өткізу тек соңғы нәтижеге–ұжымның ұйымшылдығын арттыруға бағытталған тәрбиеленушілер мен педагогтердің арасындағы эмоционалдық байланысты қамтамасыз етуге емес, сондай-ақ тәрбиеленушілердің коммуникативтік және ұйымдастырушылық қабілеттерін дамыту құралы болып табылады.

● *Тәрбиелеу іс-шараларының барлық компоненттері жоспарлау, үлгілеу және іске асыру кезеңдерінен өтеді. Іс-шараларда олар анық құрылымға енгізіледі:* 1) іс-шаралар атауы; 2) жалпы мақсат және тәрбиелеу міндеттері; 3) іс-шараларды өткізуге қажетті әдістер мен құралдар тізбесінен тұратын жабдықтар (құралдар, ойыншықтар, бейнефильмдер, диапозитивтер, әдебиет және т.б.); 4) оның кезеңдерінің бірізділігі мен әрбір кезеңінің қысқаша мазмұны көрінетін іс-шаралар барысы.

Мақсат іс-шаралардың дамытушы, түзетуші және қалыптастырушы қызметтерін көрсетеді. Іс-шаралар атауы оның мазмұнын анық көрсетуі тиіс, ықшамды, түрі жағынан тартымды болу керек. Ол үшін мақал-мәтелдерді, жаңылтпаштарды, қанатты сөздерді, танымал цитаталарды, проблемалық сұрақтарды және т.б. қолдануға болады. Іс-шараларды үлгілеуде оны дайындау мен өткізу үшін қажетті мазмұнды, әдістер мен құралдарды таңдау жүзеге асырылады. Іс-шаралар барысын сипаттау не оны бірінші жақтан бірізді толық мазмұндауды, не карточкаларда көрсетілген негізгі мазмұны бар тезистік жоспардан тұрады. Іс-шаралар барысын үлгілеуде оның ұзақтығы мен құрылымын ескерген жөн.

● Тәрбиелік іс-шаралар тәрбиеленушілердің жасына қарай 15—20 минуттан 1—2 сағатқа дейін созылуы мүмкін. *Іс-шаралардың неғұрлым тиімді уақыты — 45-тен 60 минутқа дейін, оны төмендегідей түрде бөлуге болады:*

1. Ұйымдастырушылық сәт (1—3 минут). Педагогикалық мақсат:

балаларды оқу әрекетінен әрекеттің басқа түріне қосу, іс-шараға деген қызығушылықты тудыру, эмоционалдық оң күй қалыптастыру. Балаларды оқудан тыс іс-әрекетке тиімді қосуға тосын сый ықпал етеді, яғни жұмбақтарды, проблемалық сұрақтарды, ойын сәтін, дыбыстық жазбаларды және т.б. пайдалану, балаларды ұйымдастыру жағдайларының өзгеруі, басқа үй-жайға ауысу немесе балалардың сыныптағы әдеттегіден басқаша орналасуы және т.б.

2. Кіріспе бөлім (барлық іс-шараның 1/5 уақыты). Педагогикалық мақсат: балаларды белсендендіру, оларды тәрбиелеуге ықпал ету, баланың жеке тәжірибесінен іс-шаралар тақырыбына «көпір салу». Тәрбиеші балалардың мүмкіншіліктеріне, олардың жеке қасиеттеріне, тақырып бойынша хабардар болуының деңгейіне, эмоционалдық күйіне, белсенділік деңгейлеріне, қызығушылығына және т.б. қатысты педагогикалық болжамының шындыққа қаншалықты сәйкес келгенін анықтайды. Осының негізінде ол іс-шаралар барысына қажетті түзетулер енгізеді. Педагог бұл кезеңде ұзақ емес әңгіме жүргізеді (танымдық, эстетикалық, этикалық іс-шаралар немесе сұрақ-жауап, байқаулар, ребустар, сөзжұмбақтар, қызықты тапсырмалар, қырағылық және т.б. тұратын жаттығулар өткізеді). Сұрақтар мен тапсырмалар балаларға тек қана қызықты болмай, сондай-ақ педагогке оқушылардың дайындалған материалды қабылдауға дайындығы туралы ақпарат беретіндей болуы тиіс. Кіріспе бөлім барысында балаларды іс-шаралар жоспарымен таныстырады, командалар құрылады, іс-шараларды өткізу ережесі түсіндіріледі, балалардың оған қатысуын бағалаудың нақты критерийлері беріледі.

3. Негізгі бөлім ең ұзақ болуы тиіс, іс-шараға бөлінетін барлық уақыттың жартысын немесе үштен бір бөлігін құрайды. Педагогикалық мақсат: оның негізгі мақсаттары басты тәрбиелік міндеттерін іске асыру.

Егер балалар іс-шаралар барысында өте белсенді болса, мақсаттар мен міндеттерді іске асырудағы тәрбиелік әсер артады. Егер педагог мінез-құлықты қалыптастырудың әдістерін көп қолданса, іс-әрекеттің әр түрін енгізсе, мейірімді, іс-шаралар барысында жұмысқа қолайлы жағдайларды және балалармен қарым-қатынасты ойластыра отырып, «білек сезімін» қалыптастыра отырып, міндеттерді бөліп, бақталастық емес, ынтымақтастық негізінде командалар жұмысын ұйымдастыра отырып эмоционалдық атмосфера құра алса, негізгі бөлімнің тиімділігі артады.

4. Қорытынды бөлім (барлық іс-шараның 1/5 уақыты). Педагогикалық мақсат: балаларды мектептен тыс өмірде алған тәжірибесін практикада қолдануға бағыттау және іс-шаралар мақсатын соншалықты іске асыра алатындай белгілеу. Ол үшін балаларға тартымды болатын түрде тест сипатында тапсырмалар қолданылады: сөзжұмбақ, шағын сұрақ-жауап, ойын жағдаяттары және т.б..

● *Егер педагог іс-шараны ұжымдық шығармашылық іс (ҰШИ) түрінде ұйымдастырса және өткізсе (ұжым мүшелері ұзақ уақыт бойы өзіне және басқа адамдарға пайда мен қуаныш сыйлайтын маңызды оқиға ретінде іске асырылатын И.П. Ивановтың ұжымдық шығармашылық тәрбиесі технологиялары компоненті) алты біріншілік кезеңдерін қарастырған жән:*

1. Алдын ала жұмыс. Педагогтар мен басқа ересектер нақты тәрбиелік міндеттерді анықтайды, балалардың таңдауына ұсынылатын ҰШІ орындау нұсқаларын іріктейді, балаларды белсенді тарта отырып өз ойларын іске асыру тәсілдерін ойластырады, балаларды жұмысқа бағыттайтын іс-әрекеттерді белгілейді, әр қатысушының әрекетін белсендендіру мүмкіндіктерін анықтайды. Осы кезеңнің соңында балаларды алдағы іске қызықтыру үшін балалармен қызықты әңгімелер өткізіледі.

2. Ұжымдық жоспарлау. Жалпы жиын-стартта жетекші сынып алдына мынадай сұрақтар қояды: «Қандай іс жүргізу?», «Кімнің пайдасына және кімге қызықты?», «Оны кіммен өткізу?», «Қайда өткізу?» Бұл сұрақтар шағын ұжымдарда талқыланады, ал жетекші оларға білдірмей идеялар тастайды. Бұл сатыда балалар қойылған сұрақтарға жауаптар іздейді. Ересектер — балалармен диалогқа тең құқылы қатысушылар. Жиын-старттың нәтижесін көбінесе жүргізуші қамтамасыз етеді. Ол ҰШІ орындау нұсқаларын талқылауға ұсынады, жетектеуші, нақтылаушы сұрақтар қояды, алдыңғы қатарлы идеяларды негіздеуді ұсынады, қосымша «ойлану тапсырмаларын» береді. Нәтижесінде ең үздік нұсқа таңдап алынады. Оны іске асыру үшін басқарушы орган – ҰЖІ-ге дайындықты үйлестіретін әрбір шағын топтардың өкілдері кіретін «Іс кеңесі» сайланады.

3. Іске ұжымдық дайындық. Нақты істі өткізуге қажетті жұмыстың түрлеріне сәйкес құрылған шағын топтар (бригадалар, топтар), өздерінің жұмыс учаскелерін қалай орындайтынын талқылайды. «Іс кеңесі» «ойда қалатын топтарды», яғни жеткіліксіз дайындалған немесе жалпы дайындалуы мүмкін емес жұмыс учаскелерін анықтай отырып ҰЖІ-ге дайындық және өткізу жоспарын нақтылайды. Бұл жерде ересектердің рөлі жоғары: ашық қысым жасамай, ол балаларды мақсатқа сай, шығармашылық және ұжымдық істі жүзеге асыруға өздігінен қатысуға шақырады. Педагог қалып қойғандарға көмектесе отырып, қажеттілігіне қарай жұмыс учаскелері мен күшті орналастыруды қайта бөле отырып, байқатпай дайындық барысын бақылайды.

4. ҰШІ өткізу. Бұл сатыда шағын топтардың жұмыстарын ескере отырып, нақты жоспар белгіленеді. Мектеп оқушылары істі жоспарлау және дайындау барысында жианлған тәжірибелерін көрсетеді. Педагог (мүмкіншілігіне қарай барлық ҰЖІ-ге қатысушыларға және оны ұйымдастырушыларға белгілі), балалардың іс-қимылын бағыттайды, олардың көңіл-күйлерін реттейді, сәтсіздіктерді дұрыс түсінуге көмектеседі. Кейде ол ҰЖІ сценарийіне тосынсыйлар мен жоспарланбаған акцияларды енгізе отырып, «қайырымды сиқыршы» рөліне ене алады. Кез келген ҰЖІ-ні мереке түрінде, барлығы қатыса алатындай өткізуге тырысу керек.

5. ҰЖІ нәтижелерін ұжымдық қорытындылару. Бәрінен бұрын «Не жақсы болды, неге?», «Не сәтсіз болды және неліктен?», «Болашақта біз не істейміз?» деген сұрақтарға ұжыммен жауап беруге жалпы жиында қорытынды жасалады. Әдетте балалар шеңбермен не топпен өз пікірлерін айтады, ҰШІ-ге дайындықтың және өткізудің оң және теріс жақтарын талқылайды. Жалпы жиыннан басқа басқа да құралдар қолданылады: сауал, қабырға газеті арқылы сауалнама жүргізу, шығармашылық есептер. Басшы қорытындысын шығарады

және ол туралы тек балаларға ғана емес, ата-аналарға, шефтерге хабарлайды.

6. Іс-әрекеттен кейін (атқарылған жұмыстардың тәжірибесін пайдалану). Жалпы жиында неге қолжеткізілді, тағы нені жасауға болар еді дегендер талқыланады, жаңа ұжымдық шығармашылық істер ойластырылып, талқыға салынады. Көп жағдайда балалар мен ересектер сауалнамада өз ұсыныстарын ортаға салады, алған әсерлерімен, көңіл-күйлерімен бөліседі, нені үйренгендерін айтады. Бұдан кейін жасалатын іс-қимылдар бағдарламасы аталады, жаңа ұжымдық шығармашылық істер айқындалады. Төменде ҰШІ-нің барлық сатыларында қолданылатын кейбір тәсілдер аталынады:

- істің негізгі мақсатын не балалардың өздері, не ересектер құрастырады, бірақ бұндай жағдайда ол оқушыларға тартымды және түсінікті болуы тиіс;

- жекелеген міндеттерді шешу немесе шығармашылық тапсырмаларды орындау үшін ҰШІ-ге дайындық және оны өткізу кезінде әрқайсысының өз нақты жұмыс учаскесі бар шағын топтар құру қажет;

- ҰШІ таңдауға және оны өткізу сипатына байланысты негізгі мәселелерді талқылау «миға шабуыл» түрінде өтеді, мектеп оқушылары топтарда өз пікірлерімен алмасып, ең үздік деген нұсқаларды іздейді, идеялар банкін құрады, яғни шешуге мүмкін болатын жолдарды ұсынады;

- көптеген мүмкін нұсқалардың біреуін не екеуін таңдау қажет болғанда идеяларды іріктеу «бас тартсаң – ұсын», «маңызына қарай қарсылық таныт», «адам емес, көзқарас тұрғысынан сынға ал» қағидаты бойынша іске асырылуы тиіс;

- егер үздік идеяны таңдау қиын болса, идеялар қорғалады; ұжымның не шағын топтың әр мүшесі өз нұсқасын қорғайды, содан кейін оны іздестірудің нәтижесі шығарылады, нәтижесінде соңғы шешім туындайды;

- ҰШІ қорытындыларын шығару кезінде әрқайсысының үлесін артықшылығына қарай бағалау қажет.

Ұжымдық шығармашылық істің тәрбиелік мүмкіндіктерін іске асыруды қамтамасыз ету үшін педагог белгілі бір жағдайларды сақтауы қажет, олардың ішінде – іс-әрекеттің бірізділігін бұзуға болмайды; аға буын ретінде педагогтің айқындап берген рөлін бұрмалауға жол берілмейді; ересектер балалармен бірге алда тұрған істердің тәжірибесіне сүйеніп дайындалуды және өткізуді талап етеді; оқушылардың оқу-тәрбие процесінде және өмірден алған тәжірибесі мен білімін ескеру қажет; әр істе өзі, басқа адамдар, ата-аналар мен туысқандар, қоршаған әлем туралы идеялар асырылуы тиіс.

- *Ойын түрінде тәрбиелік іс-шаралар өткізу жағдайында оның ерекшеліктерін ескере отырып педагогикалық талдау жүргізу қажет:* онда қабылданған сюжетке және өзіне алынған рөлге сәйкес балалармен бірге ойналатын өзара қарым-қатынастардан басқа қарым-қатынастың басқа түрі – бейнелі емес, шынайы, ақиқат туындайды. Қарым-қатынастың бұл түрлері (ойын және шындық) өзара тығыз байланысты, бірақ теңбе-тең емес және бір-бірімен дау-дамайда болуы мүмкін. *Бірнеше кезеңдерден тұратын, ереже сияқты ұжымдық ойындарды ұйымдастыру әдістемесі де ескеріледі:*

- 1) Ойын стратегияларын әзірлеу, мақсаттарды және оларға қолжеткізу тәсілдерін анықтау, күтілетін нәтижені жоспарлау бойынша педагогтің

жұмысы. Бұл жұмыстардың нәтижелері ойын үлгілері мен оның жоспарын жасау, ойын ережелері мен талаптарын әзірлеу бойынша бастамашыл топтарды іріктеу болып табылады.

2) Педагогтар мен балалардан тұратын бастамашыл топтардың және ойын ережелері мен талаптарын анықтайтын жұмыстарды ұйымдастыру. Бұл іс-қимылдың нәтижесі — ойын ережелері мен талаптарын, оны жіберу тетіктерін әзірлеу, ойындарды ұйымдастыру комитеті мүшелерінің арасында міндеттерді бөлу.

3) Балаларды ойынға альтернативті қатыстыру негізінде ойын үлгілерін жіберу. Бұл кезеңнің қорытындылары — әр қатысушының ойындағы өз рөлдерін анықтауы, оған қатысатын балалардан топ не өзара бәсекелесетін бірнеше топ құру.

4) Ойын ережелері мен оны дамыту талаптарына сәйкес ойынға қатысушылардың іс-әрекеттерін үйлестіру. Бұл кезеңнің қорытындысы — барлық ойынға қатысушылардың өз рөлдерін қабылдауы, ойын ережелері мен талаптарын білуі, оларды орындауы, балалардың қажеттіліктері мен қызығушылықтарын іске асыру.

5) Ойын қорытындысын шығару, рефлексияны ұйымдастыру, яғни балалардың ойынға қатысуындағы мінез-құлқын және қолжеткізген нәтижелерін бағалау. Бұл кезеңнің қорытындысы — бұдан әрі бірлесіп жасайтын әрекеттердің перспективаларын, балалармен өзара әрекеттесудің жаңа тәсілдерін анықтау.

6) Кейінгі әрекет — балалармен басқа да жұмыс түрлерінен алынған позитивті үрдістер мен жетістіктерді бекіту және дамыту, ұжымның өмірлік қарекетін ұйымдастыруға өзгерістер енгізу.

Осылайша, балалармен іс-шаралар өткізудің кез келген түрін ұйымдастыра отырып, қайталамау, шаблондардан аулақ болу, ешкімді көшірмеу, іс-шараның өзіндік тәсілін, кілтін іздеу маңызды.

Педагог үшін конгруэнтті болу, яғни тәрбиелік іс-шараларда өзімен өзі болуға қабілетті, барлық бастамаларда шынайы болу маңызды. Мұндай ұстаным қамқорлығындағыларды өзінің өмірге, адамдарға, қоршаған әлемге, оқиғаларға, айналада болып жатқандарға деген қарым-қатынасымен қызықтыру мүмкіндігін ашады, басқалардың қайталауына үлгі бола алады. Тәрбиелік іс-әрекеттің басым эмоционалдық бояуы педагогтердің ішкі ұстанымына байланысты.

Қорытынды

Әрбір жаңа тәрбиелік іс-шара тәрбие жұмысын дамытудың және оны үнемі жаңартудың жаңа айналымның элементінен тұрады.

Тәрбиелік іс-шараларды ұйымдастыру және өткізу процестеріне қойылған мақсаттарға (бәсекеге қабілеттілік; прагматизм; ұлттық бірегейлікті сақтау; білімнің салтанат құруы; Қазақстанның революциялық емес, эволюциялық дамуы; танымның ашықтығы) қол жеткізудің деңгейлерін өлшеудің жаңа критерийлерін құрастыру және негіздеу білім мазмұнын жаңарту жағдайларында тиімділікті арттыруда және оның бұдан әрі эволюциясында сапалы алға ұмтылуды қамтамасыз етуі тиіс.

Мақсаттарға жетудің куәсі түлектердің мінездемелері болады: ұлттық мәдениет кодын тасымалдаушы, ойлаудың жаңа түрін меңгеруші, саналы адамгершілік ұстанымы және құндылық бағдарлары бар, ақиқатты шығармашыл тұрғыдан меңгеруші және қайта жасаушы, өмір бойы өзін-өзі танытуға қабілетті, жаңа мыңжылдықтың лидері.

Педагогтердің әдістемелік портфолиосында стратегиялардың, тәсілдердің, құралдардың, тәрбиелеу әдістерінің кең ауқымды диапазоны жатыр және соған байланысты толық көлемде оны тәрбиелік іс-әрекетте іске асыру қажет.

Тәрбиелік іс-шаралардың педагогикалық талдауын қолдану тәрбие жүйесі бейнесінің, құндылық тәртібі үлгілерінің органикалық «өсуін» қамтамасыз етеді. Педагогикалық талдау көптеген тәрбиелік іс-шаралардың, мақсатқа сай бағытталудың, тиімділіктің, әрекеттіліктің тәртіптілігін жүргізуге арналған.

Шын мәніндегі тәрбиеші рөл ойнамайды, мәртебені қолдамайды, қызметтерді атқармайды. Ол тәрбиешінің тәрбиеленушімен рухани қарым-қатынас саласындағы ұстанымын іске асырады, тәрбие ықпалының нәтижесін анық мойындайды.

Білімді жаңарту логикасында тәрбиелік іс-шараларды педагогикалық талдау – кәсіби өзін-өзі жетілдіруде қажетті пункт, кәсіби тәртіптер мен мақсаттар мәнінің жүйесі.

Шеберлікті педагогикалық талдау арқылы жетілдіріңіздер!

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Назарбаев Н.Н. «Болашаққа көзқарас: қоғамдық сананы модернизациялау» мақаласы. 12 сәуір, 2017. <http://www.akorda.kz/ru>.
2. Қазақстан Республикасының Заңы Білім туралы (11.07.2017 ж. Берілген өзгерістер мен толықтыруларымен). <http://www.satp.kz/index.php?catid>
3. «Рухани жаңғыру» бағдарламасының «Тәрбие және білім» кіші бағдарлама бойынша жобалар мен іс-шаралар тізілімі. <http://stepnogorsk.akmoedu.kz/>.
4. Н.Ә.Назарбаев «Қазақстан жолы - 2050: бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ» Жолдауы. <http://www.akorda.kz/ru>.
5. Голубева Л.В., Г.П. Попова Справочник заместителя директора по воспитательной работе. – Волгоград: Учитель, 2007. -139 с.
6. Воспитательная деятельность педагога: Учеб. Пособие для студ. высш. учеб. заведений / И.А. Колесникова, Н.М. Борытко, С.Д. Поляков, Н.Л. Селиванова; Под общ. Ред. В.А. Слостенина и И.А. Колесниковой. –М.: Издательский центр «Академия», 2005. - 336 с.
7. Педагогика, Учебник, Слостенин В.А., Исаев И.Ф., Шиянов Е.Н., 2007. – 173 с.
8. Комплексно-целевая воспитательная программа <http://lib2.podelise.ru/docs/9178/>.
9. Слободчиков В.И., Павлов И.С., Швецов В.В., Парамонов А.И., Скворчевский К.А., Зверев С.М., Леонтович А.В., Потапов А.С., Ильясов И.К. Содержание профессионального образования в условиях информационной среды // ГОУ «Колледж предпринимательства», М., 2008 – 156 с.
10. Семашко Л.М. «Сферный подход», СПб, 1992, с.341-351.
11. Попова Н.Ю. Воспитательный потенциал учебной экскурсии школьников в природу. <https://infourok.ru/vistuplenie-iz-opita-raboti-na-temu-vospitatelnyy-potencial-uchebnoy-ekskursii-shkolnikov-v-prirodu-390561.html>.
12. Методические рекомендации по проведению урока, посвященного Дню Первого Президента, по разъяснению основных направлений модернизации общественного сознания Национальная академия образования имени И. Алтынсарина. – Астана, 2017.
13. <http://ulattykmuragat.kz> (внешняя ссылка).
14. www.weforum.org(внешняя ссылка) - к 12 факторам конкурентоспособности относятся следующие: институты, инфраструктура, макроэкономическая среда, здоровье и начальное образование, высшее образование и профессиональная подготовка, эффективность рынка товаров и услуг, эффективность рынка труда, развитость финансового рынка, технологический уровень, размер рынка, конкурентоспособность компаний и инновации.
15. «Жаңа онжылдық – жаңа экономикалық өрлеу– Қазақстанның жаңа мүмкіндіктері» атты Жолдауы. // Казахстанская правда. - 2010. - 30 января.
16. Назарбаев Н.А. Актовая лекция Президента РК. Казахстан в посткризисном мире: интеллектуальный прорыв в будущее. - Алматы: Казак,

университеті, 2009. - С. 20.

17. Казахстан в глобальном мире: вызовы и сохранение идентичности. Институт философии и политологии КН МОНРК. Алматы, 2011.

18. Кортуннов С.В. Глобализация и национальная идентичность. М., 2009.

19. Гаджиев К.С. Национальная идентичность: концептуальный аспект//Вопросы философии. -№10, 2011.

20. Бадмаев В.Н. Феномен национальной идентичности: социально-философский анализ // Автореферат. дисс. д. ф. н.- Волгоград, 2011.

21. Семенов И.С. Глобальный кризис идентичности: личность, общество, культура /Глобализация и Россия. М., 2004.

22. Нысанбаев А., Малинин Г., Нурсултан Назарбаев: Казахстан - территория мира и согласия. - Алматы, 2005.

23. Мухлынкина Ю.В. Этническая идентичность в эпоху глобализации // Научные ведомости Белгородского государственного университета. Серия: Философия. Социология. Право. -№4.- 2008.

24. Хелд Д., Гольдблатт Д., Макгрю Э, Перратон Д. Глобальные трансформации: Политика, экономика, культура /Пер. с англ. В. В. Сапова и др. - Москва, 2004.

25. Оспанов Т.Т. Вестник КазНПУ. - Алматы, 2013.

26. Загвязинский В. И., Атаханов Р. Методология и методы психолого-педагогического исследования: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений. -2-е изд., стер. — М.: Издательский центр «Академия». - 2005.

27. Семенова Н.М. Методы педагогического оценивания конкурентоспособности выпускников вузов: автореферат кандидата педагогических наук. - Санкт-Петербург, 2005.

28. Голубятникова Н.В. Управление конкурентоспособностью учреждений среднего общего образования: диссертация кандидата экономических наук: 08.00.05. - Москва, 2011. - 143 с.

29. Хазова С.А. Критерии развития конкурентоспособности личности <https://psibook.com/articles/kriterii-razvitiya-konkurentosposobnosti-lichnosti.html>

30. Что такое самообразование? <https://gekkon12.livejournal.com/4597.html>

31. Словарь по этике <https://ethics.academic.ru/>

32. Русакова Т.Г., Русакова Т.Г., Солдатенкова О.П., Шустова Е.А. Формирование творческой инициативы младшего школьника в художественно-практической деятельности // Современные проблемы науки и образования. – 2015. – № 3. <https://www.science-education.ru/ru/article/view?id=18721>

33. Шарухина Г.А. Индивидуально-типические особенности проявления и гармонизации инициативности старших школьников и студентов // Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата психологических наук. – Москва, 2011.

34. Роткина Т.В. Педагогические условия формирования самостоятельности у младших школьников. – Могилев, 2013 г.

35. Климова К.А. О формировании ответственности у детей 6-7 лет. Учебное пособие (для студентов I-II курсов). – Издание Омск Омгу, 2004.

36. Трубников А.П. Формирование социальной ответственности старшеклассников в деятельности молодежного центра // Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата педагогических наук. – Курск, 2012. - 33с.
37. Психолого-педагогические условия организации исследовательской деятельности учащихся средних общеобразовательных учебных заведений в современном образовательном пространстве http://studbooks.net/1857938/pedagogika/rezultaty_opytno_eksperimentalnoy_raboty_razvitiyu_gibkosti_myshleniya_starsheklassnikov_vneurochnoy_uchebnoy
38. Педагогика прагматизма (Д. Дьюи, Х. Паркхерст, У. Килпатрик) https://studopedia.su/7_3227_pedagogika-pragmatizma-d-dyui-h-parkherst-u-kilpatrik.html
39. Особенности становления национальной идентичности в юношеском возрасте <http://www.info-library.com.ua/libs/stattya/3306>.
40. Лайпанова И.Б. Становление этнической идентичности младшего школьника в процессе обучения // Фундаментальные исследования. – 2014. – № 12-8. – С. 1758-1761; <http://fundamental-research.ru/ru/article/view?id=36436>.
41. Резник С.Д., Соколова А.А. Основы личной конкурентоспособности // Учебное пособие http://modernlib.net/books/a_sochilova/
42. Жусупов А. Конкурентоспособность и прагматизм https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=38775171#pos=1;-179
43. Евсеева Л. В. Феномен сознания живой этики в творчестве Н. К. Рериха КиберЛенинка :<https://cyberleninka.ru/article/n/fenomen-soznaniya-zhivoy-etiki-v-tvorchestve-n-k-reriha>
44. Фаерман М.И. Психологический подход к изменениям (интегративный подход. Монография.- М.: Институт психологии РАН, 2007 - 217с.
45. Попова Н.А. Педагогический анализ воспитательного процесса http://открытый_урок_рф/статья.585996/.

Тәрбие іс-шараларын талдау СХЕМАСЫ

1. Сыныптан тыс іс-шараның тақырыбын негіздемелеу.
2. Жүргізілген жұмыстың мақсаттары мен міндеттері.
3. Жүргізу нысаны мен орны.
4. Жүргізу мазмұны мен әдістемесі.
5. Іс-шараға дайындық кезіндегі және оны жүргізу барысындағы оқушылардың белсенділігі
6. Өткізілетін іс-шараның жалпы эмоционалды фоны.
7. Іс-шараның педагогикалық құндылығы, оның ұжымның және жеке оқушының дамуындағы маңызы.

Сыныптан тыс тәрбиелік іс-шараларды талдау бойынша ұсынымдар

Сыныптан тыс іс-шараларды талдаудың екі тәсілі, соған сәйкес екі талдау түрі белгілі:

- *психолого-педагогикалық*;
- *пәндік-мазмұндық* (әртүрлі мазмұндық бағыттағы тәрбиелік іс-шараларды талдау; мұндай талдау барысында іс-шараның педагогикалық жағы екінші орынға жылжытылады, ең бірінші оның мазмұны қарастырылады).

Тәрбиелеу іс-шараларды талдаудың әртүрлі схемасы төменде беріліген.

Сыныптан тыс іс-шараларды талдау

1. Тәрбиелік іс-шараның, сабақтың тақырыбы. Сабақтың мақсаты. Оқушылардың жасы: сынып, топ. Өткізілетін орын.
2. Бұл ұжымның қандай ерекшеліктерін атап өтуге болады? Бұл сабақтың мақсаттары қандай мәселелермен байланысты?
3. Осы іс-шараны өткізу барысындағы нақты жағдай; үй-жайдың жағдайы; Қабырғалардағы және стенділердегі көрнекі құралдардың бар болуы; қатысушылардың орналасқан орындары. Тәрбиелік әсердің күшеюі үшін қандай техникалық құралдар қолданылады?
4. Осы сабақ бойынша оқушылар қандай дәрежеде және қандай құралдар арқылы ақпарат алған? Бұл сабаққа олардың жалпы және жеке дайындықтары қалай анықталған? Балалардың жасы қалай есепке алынған?
5. Тәрбиелі сабақтың басы қалай ұйымдастырылған? Сабақтың басындағы әдістеме қандай психологиялық эффектіге бағытталған?
6. Сабақтың барысында негізгі мақсат қандай құралдармен қамтамасыз етілген? Материалдың барлық бөліктерінің ішкі логикалық байланысы.
7. Оқушылардың іс-қимылының танымдылығына қандай әдістермен әсер етілген; қандай жаңа деректер меңгерілген, олардың рухани мағынасы қандай?
8. Сезімге қалай және қандай әдістермен әсер етілген? Қандай сезімдер белсендірілген, эмоционалдық белсенділік қалай анықталады? Сабақ барысында жалпы эмоционалдық жағдайды қалай сипаттауға болады?
9. Осы тәрбиелік сабақта оқушылардың қандай бағалау қарым-қатынасы

қалыптасты?

10. Осы сабақтың соңы қалай ұйымдастырылған? Ол ұйымдастырудың психологиялық мағынасы неде? Қалай ойлайсыз, қойылған мақсатқа қол жетті ме?

11. Тәрбиелік сабаққа қойылған сіздің жалпы бағаңыз. Сіздің ұсыныстарыңыз.

Сабақтан тыс іс-шараларды талдау (Ю. Самсонов, Т. Тучкова схемасы)

1. Осы іс-шараға қатысушылар. Сынып, контингент, жасы, саны, олардың қатысу (немесе міндеттілігі) еріктілігі.

2. Іс-шаралар тақырыбы және мақсаты. Осы іс-шараны өткізу мақсаттылығын негіздемеу (қызығушылық, осы жастағы оқушылар үшін өзектілігі, оқушыларды қызықтыру үшін алдын-ала жүргізілген жұмыстар). Іс-шараны өткізу белсенділігі кімнен шығып отыр?

3. Іс-шаралар бағдарламасы. Оған қатысушылардың қызығушылығын арттыратын құралдар. Іс-шара құрылымы (басы, ең шыңы, аяғы).

4. Болжамдағы нәтиже. Эмоцияны білдіру: қуанышты, мейірімділікті және басқаға көмектесуді қажет ету мәдениетін тәрбиелеу. Іс-шараның басындағы және соңындағы эмоционалды жағдай. Оқушыларда танымдылық қажеттілігінің, өзіндік жетілуге және мен деген сезімге қажеттіліктің туындауы. Оқушылардың шығармашылық қабілеттерінің дамуы, Іс-шара өткізіп жатқан педагогикалық қызметкерлердің білікті көмегі.

5. Бұл іс-шараның өзіндік ерекшелігі (дәстүрлер, обрядтық жағы, ұлттық мәдениетті, мерекелікті, салтанаттылықты қайта жаңғырту)

6. Әсер ету құралдарының жабдықталуы, әртүрлілігі және барабарлығы.

Тәрбие ісін психологиялық-педагогикалық талдаудың үлгілік схемасы (Г.М. Коджаспированың «Педагогтің кәсіби өзіндік білім алу мәдениеті» кітабынан)

1. Сабақтар тақырыбы және олардың педагогикалық негіздемесі.

2. Жүргізілетін жұмыстың мақсаттары және міндеттері.

3. Оқушыларды даярлауды ұйымдастыру: қатысу деңгейі; көрнекті рәсімдеу; техникалық құралдарды қолдану.

4. Сабақтарды мазмұны және оларды өткізу әдістемесі;

а) сабақ мазмұнының қойылған мақсатқа сәйкестігі;

б) тандап алынған материалдың танымдық және тәрбиелік құндылығы;

в) эмоционалды қанықтылық; оқушылардың сабаққа қызығушылығы; олардың белсенділігі;

г) сабақта қолданылған тәсілдер мен әдістер; оқушылардың жас ерекшеліктеріне, сыныптағы балалардың даму деңгейіне олардың сәйкестігі.

5. сабақ өткізетін тәрбиелеушінің тұлғалық ерекшеліктері; сенімділік,

эмоционалдылық, оқушылармен байланыс, балалар үшін тапсырма.

6. Сабақтың педагогикалық бағалылығы. Сіздің келешек жұмысыңызда осы сабақтың тәжірибесі қалай ескерілетін болады?

Эстетикалық бағыттағы тәрбиелік іс-шараны талдау (Ю. Самсонов схемасы)

1. Іс-шара мәселесінің (мақсатының) нақтылығы. Тәрбиеленушілердің жас және мәдени ерекшеліктеріне олардың сәйкестігі. Тәрбиеленушілердің бұл мәселелерді барабар қабылдауы («әртістер де», көрермендер де).

2. Тәрбиеленушілерге арналған мәдениеттің факторлары мен құбылыстарының (әртүрлі жанрлар және түрлер) мынадай жағдайларда:

- музыканы тыңдағанда;

- салынған суретті қабылдау;

- бишілерді бақылау және т.с.с. Үлгілі шығармалардың тәрбиеленушілердің осы жастағы қабылдау ерекшеліктерімен сандық қатынасы. Үлгілі шығармалардың тәрбиеленушілердің эстетикалық мәдени деңгейлеріне сәйкестігі тиімді таңдалуы қажет.

3. Эстетикалық іс-әрекеттің әртүрлі түрлері мен жанрларында өзін-өзі жетілдіру үшін қажетті жағдайлар.

4. Үлгілі-шығармалармен байланысты проблемаларды талқылау бейнесі. Олардың өзектілігі, маңыздылығы және тәрбиеленушілер жасына сәйкестігі. Тәрбиеленушілердің өздерінің ойларын және сезімдерін жеткізе білу мүмкіндіктері.

5. тәрбиеленушілердің әртүрлі аспектілердегі дамуы:

- интеллектуалды;

- эмоционалды;

- көркем-эстетикалық.

6. «Әртістердің» санының «көрермендер» санына қатынасы.

7. Тәрбиеленушілердің көркем талғамын (өзіндік даму) жетілдірудің шарты ретінде эстетикалық өнімнің әрі қарай қолданылуы.

Тәрбиелік іс-шараларды талдау

Тәрбиелік іс-шаралардың негізгі аспектілері ретінде мыналар қарастырылады:

- педагогтің қызметі мен тәрбиеленушілердің іс-қимылын талдау;
- қолданылатын нысандар мен әдістердің тиімділігі;
- қойылған мақсаттарды жүзеге асыру,
- тәрбиелеуші мен тәрбиеленушілердің қарым-қатынасы;
- педагог-тәрбиелеушінің кәсіпқойлығы.

Тәрбиелік іс-шараларды талдаудың үлгілік схемасы

I. Жалпы деректер

- Іс-шаралардың атауы.
- Оны өткізу уақыты мен орны. Кім өткізеді?

- Оқушылар тобының құрамы: қызығушылықтары бойынша ұл балалар, қыз балалар және т.б.

- Іс-қимыл түрлері: жүйеге ол кіреді ме, әлде ара-тұра іс-шара ма?

- Іс-шаралардың мақсаты: бұл іс-шара сынып ұжымының қандай мәселелерін шешуге және оқушылардың қандай жеке басының сапасын қалыптастыруға бағытталған.

- Осы іс-қимылдың түрі мен мазмұнын таңдаудың психологиялық негіздемесі:

- а) сабақтың жалпы тәрбиелік міндеттерге сәйкестігі,

- б) сынып ұжымының даму деңгейі,

- в) оқушылардың жас ерекшеліктері.

II. Іс-шараны дайындауды талдау

1. Бұл іс-шараның ұйтқысы кім болды және ол қалай дайындалды? Оқушылардың белсенділігі, өзінділігі және бастамасы қалай көрінді.

2. Іс-шараны дайындау әдістемесі:

- жоспарлау,

- әзірлеу,

- оған балалардың қатысуы.

3. Дайындық кезеңінде алдыдағы іс-қимылдың қажеттілігі және маңыздылығын түсіндіре алды ма.

III. Іс-шараның барысы

1. Оқушылардың алдында алдыдағы іс-қимылдың мақсаттары мен міндеттері қаншалықты эмоционалды, нақты, сенімді көрсетіле алынды?

2. Жұмыс қаншалықты мазмұнды, қызықты және ұйымдасқан түрде өтті?

3. Іс-шара барысында оқушылар қандай білімді меңгерді, оқушыларда қандай әлеуметтік ұстанымдар қалыптасты, олардың білімі қандай қоғамдық пайдалы істер жасауға итермеледі?

4. Оқушылар жұмыс барысында қандай қорытынды жасады? Қандай жетістіктерге қол жетті?

5. Өткізілген іс-шара ұжымның және жеке оқушының қоғамдық көзқарасының қалыптасуына, олардың өзара қарым-қатынасына қаншалықты әсер етті? Ұжымның дамуына, оның қоғамдық бағытын қалыптастыруға бұл сабақтың әсерінің салдары қандай болады?

6. Жекелеген оқушыларға оның әсері қандай:

- Өнердегі әсемділікке эмоционалды-эстетикалық қайырымдылығы;

- Еңбек этикасы, көркем іс-қимылдар;

- Мінез-құлық эстетикасы.

7. Бұл іс-шарадағы жасы үлкендердің (тәрбиелеушінің, психологтың, шақырылғандардың) ролі мен орны.

8. Жұмыс әдістемесі, қарым-қатынас сипаты, олардың тәрбиелік мәселелерге, жас және жеке тұлғалық ерекшеліктерге, ұжымның даму деңгейіне сәйкестігі.

IV. Тәрбиелік іс-шараны жалпы бағалау

1. Тәрбиелік мақсаттарға және міндеттерге қол жетті? Жетістіктердің, сәтсіздіктердің, қателіктердің себептері?

2. Жүргізілген жұмыстың тәрбиелік құндылықтары жалпы бағалау.

3. Психологиялық-педагогикалық қорытындылар және тәрбиелеушілер мен оқушылар тарапына ұсыныстар.

V. Тәрбиелеуші қызметін талдау

1. Тәрбиелеушінің қандай қасиеттері оқушылар арасында тәрбие жұмысын жүргізуге оң әсер етті, керісінше қандай қасиеттері кедерге жасады?

2. Оқушылармен тәрбие жұмысын жүргізу барысында қандай педагогикалық қабілеттер көрінді?

3. Тәрбиелеушінің педагогикалық әдептілігі көрінді ме, көрінсе ол қалай көрінді? Тәрбиелеушінің әдепсіздік көрсеткен жағдайлары?

4. Тәрбиелеушінің психологиялық жағдайы тәрбие жұмысын жүргізуде оң әсер етті ме, әлде теріс әсер етті ме? Неге?

Сақтайтын қорғау-педагогикалық режим.

Тәрбиелік іс-шараларды талдау схемасы

1. Дата

2. Сынып жетекшісінің аты-жөні

3. Сынып _____

4. Қатысушы оқушылардың саны _____

5. Сабақ тақырыбы _____

6. Сабақ нысаны _____

7. Іс-шара өткізуге кімдер қамтылады _____

8. Сабақтың мақсаты

• Тәрбиелік _____

• Дамытушылық _____

• Білімдік _____

9. Оқушыларды даярлауды ұйымдастыру:

• Балалардың даярлыққа қатысу деңгейі _____

• Көрнекі дайындау _____

• Техникалық құралдарды қолдану _____

10. Сабақтың мазмұны және оны өткізу әдістемесі;

а) сабақтың мазмұнының қойылған мақсатқа сәйкестігі

б) алынған материалдың танымдылық және тәрбиелік құндылығы

в) эмоционалдық қанықтылық; оқушылардың сабаққа қызығушылығы; олардың белсенділігі _____

г) сабақта қолданылған әдістер мен тәсілдер; оқушылардың жас ерекшеліктеріне, осы сыныптағы балалардың даму деңгейіне олардың

сәйкестігі

11. Сабақ жүргізуші тәрбиелеушінің тұлғалық ерекшеліктері; сенімділік, эмоционалды, оқушылармен контакт, балаларға арналған тапсырма.

12. Сабақтың педагогикалық құндылығы.

13. Осы сабақтың тәжірибесі болашақ жұмыста қалай ескерілетін болады?

Педагогикалық қызметке талдау. Сынып сағатын талдау схемасы

1. Сынып сағатының тақырыбы және сынып жетекшісінің (сынып тәрбиелеушісінің) тәрбие жұмысының жалпы жүйесіндегі оның орны.

2. Сынып сағатының білім беру-тәрбиелік міндеті, оның әрбір оқушы үшін тұлғалық мағынасы.

3. Сынып сағатын өткізудегі мұғалім мен оқушылардың дайындықтары:

а) іс-шараны өткізудегі мұғалім мен оқушылардың уақтылығы;

б) оқушылардың дайындық барысындағы дербестік және белсенділік деңгейі;

в) оқу-көрнекі құралдарымен педагогикалық қамтамасыздық.

4. Сынып сағатының барысы:

а) сынып сағатының мақсатын және міндетін оқушылар алдында ашып көрсетудегі сынып жетекшісінің сенімділігі, нақтылығы, эмоционалдығы;

б) іс-шараны өткізу мазмұнының, тақырыптық бағыттылығының және технологиясының сынып ұжымының даму деңгейіне сәйкестігі;

в) сынып сағатын өткізудегі сынып жетекшісінің педагогикалық шеберлігі: педагогикалық мәдениет, әдептілік, қарым-қатынас, тәрбиелеушінің сыртқы түр-әлпеті; сынып сағатын өткізудің алғашқы кезеңдеріндегі психологиялық үйлесімділік;

г) сабақ уақтысын тиімді пайдалану; сынып жетекшісінің коррекциялық іс-қимылы.

5. Сынып сағатының нәтижелері:

а) сынып сағатының мақсаттарына және міндеттеріне қол жеткізу;

б) өткізілген іс-шараның позитивті және негативті аспектілері, олардың себептері;

в) сынып сағатын дайындау және өткізу бойынша сынып жетекшісінің жұмысын жетілдіру жөніндегі педагогикалық қорытындылар мен ұсынымдар.

Тәрбие ісін талдау схемасы

1. Тақырыптың өзектілігі.

2. Мақсат және тәрбие міндеттері, олардың осы сынып оқушыларының даму деңгейлеріне сәйкестігі.

3 Дайындалу кезеңінің сипаты, оның негізгі этаптары: сынып ұжымының, өзіндік басқару органының, әрбір қатысушының тәрбиелеу ісіне қатысу деңгейлері; тәрбиелеу ісіне дайындық барысында оқушылардың белсенділік және дербестік деңгейлері, оқушылардың бастамасына және қоғамдық белсенділігіне ынталандыруды арттыру жөніндегі тәрбиелеушінің әдістері; сабаққа дайындалу барысында сынып ұжымына педагогикалық басшылық сипаты, сынып жетекшісінің оқушылармен қарым-қатынас стилі.

4. ҰШІ (ұжымдық шығармашылық іс) мазмұнын және оны өткізу әдістемесін бағалау, мазмұнның оның нысанына және қойылған тәрбие міндеттеріне сәйкестігі, ҰШІ-ң әр этапында рәсімдеу; ҰШІ-ң қоғамдық, танымдық және эмоционалдық бағыттылығы.

5. Оқушылардың тәрбие ісіне көзқарасы: қызығушылығы, дербестігі, белсенділігі, тәрбиелеушінің оқушыларды тәртіпке салу тәсілдері.

6. ҰШІ дайындалу барысында қолданылған әдебиеттер сипаты.

7. Осындай ҰШІ дайындалу және өткізу әдістемелерін жетілдіру жөніндегі ұсыныстар.

ҰШІ-ті талдау

1. ҰШІ жетекшісінің аты-жөні.

2. Қатысушылардың жасы.

3. Өткізу датасы, орны, нысаны, қатысушылардың саны.

4. Уақытты тиімді таңдау, жасты ескеріп ұзақтығын анықтау, ақпарат техникалық құралдарын (АТҚ) қолдану.

5. Тақырып, мақсаттар және міндеттер:

- өзектілігі
- жас ерекшелігіне сәйкестік
- балалардың қызығушылығына және тәрбие деңгейіне сәйкестік
- осы іске қатысуға педагогикалық құнды мотивтерді балаларда қалыптастыру

6. Іс-шаралардың үлгілі құрылымы, негізгі компоненттердің мазмұны:

- дайындық жағдайын құру
- ұйымдастырудың басы
- мазмұндылық
- тиімді және эмоционалды ақпараттың тиімді үйлесімі.
- ҰШІ түгел барысында қызығушылық деңгейі
- дербестік деңгейі
- ұйымдасып аяқтау

7. Педагогикалық өзіндік талдау:

- тәрбие міндеттерінің қаншалықты орындалғанын бағалау
- ҰШІ салдарын жобалау
- тәрбиелеу жағдайларын тудыру

• тәрбиелеу жұмысы жүйесіндегі тәрбиелеу мақсаттарға, міндеттерге және ҰШП ұйымдастыруға өзгерістер енгізу

Мұғалімнің қызметін жетілдіру және оның тәжірибесін қолдану бойынша ұсынымдар.

Тәрбие іс-шарасын талдау схемасы

(алгоритмдік нұсқама)

Талдаудың негізгі параметрлері	Тиімділіктің негізгі критерийлері
1. Іс-шаралар тақырыбы және мақсаттары	Тақырып пен мақсаттардың өзектілігі (оқушылардың жас ерекшелігі мен тәрбие деңгейлеріне, олардың даму перспективасына сәйкестігі)
2. Іс-шаралар мазмұны	Мақсаттылық, қол жетімділік, жаңашылдық, эмоционалдылық, қанықтылық, тиімділік пен рационалдылықтың тиімді қатынасы.
3. Нысан	Осы нысанды қолданудағы орындылық, іс-шара нысанының оның мазмұнына, оқушылардың жасына, таңдап алынған нысанға қойылатын негізгі талаптарға сәйкестігі.
4. Іс-шараның құрылымы:	
- Басы	Оқушылардың формасы, іс-шараға қатысуға, оны қабылдауға психологиялық дайындық.
- Негізгі бөлім	Мазмұнның құрама элементтерінің логикалық бірізділігі және олардың әрқайсысының мақсаттылығы.
- Қорытынды	Оқушылардың мінез-құлықтарында қоғамдық-әлеуметтік маңызды мотивтерін қалыптастыру және іс-шараның негізгі мақсатына сәйкестікті анықтау.
5. Балалардың мінез-құлқы	Белсенділік, зейінділік, қызығушылық, тәртіптілік және оқушылардың іс-шараға қатысу дайындығының деңгейі.
6. Ересектердің мінез-құлқы	Тәрбиелеушінің эмоционалды жазадайы. Сөйлеуінің сауаттылығы, эмоционалдығы және тартымдылығы. Тәрбиелеушінің ұйымдастырушылық қасиеттері. Балалар аудиториясын өзіне қарата білуі (зейінді шоғырландыру, тәртіпті талап ету, қызығушылық тудыру, қажетті психологиялық көңіл-күй тудыра білу, тапқырлық, реакция жылдамдығы және т.с.с.). Тәрбиелеушінің іс-шараға жеткілікті кәсіптік дайындығының

	<i>деңгейінің жеткіліктігі (проблемаларды түсіну үшін терең білімінің бар болуы, оларды тиімді шешудің жолдарын таба білуі).</i>
<i>7.Әдістердің сипаттары</i>	<i>Оларды қолдану орындылығы және қолдана білу. О.Т.Қ., көрнекілігі, атрибуттары және риуалдары.Іс-шараның міндеттеріне, мазмұнына, оқушылардың тәрбие деңгейі мен жасына сәйкестік.</i>
<i>8.Ұйымдастыру</i>	<i>Іс-шараның құрылымының барлық негізгі элементтерінің дәлдігі және ұйымдастырылулығы. Орындылығы, көрнекі эстетикалық ресімделуі. Іс-шараның тиімді ұзақтылығы. Алдын-ала ойластырылғын бағадарламаға іс-шара барысының сәйкестілігі. Іс-шараға қатысушылардың арасындағы өзара міндеттердің нақты бөлінуі</i>
<i>9.Жалпы қорытындылар</i>	<i>Қойылған міндеттерді тиімді шешілуі.</i>

Тәрбиелік іс-шараны талдау

Тәрбиелік іс-шара – сабақ ішінде, сабақтан тыс тәрбиелік жұмыста кең қолданылатын ұйымдастырушылық нысандардың бірі. Нақтырақ айтқанда, сынып жетекшісінің тәрбиелік жұмысы ол ұйымдастырған іс-шаралардың жүйесі ретінде тұрғызылады. Оларға сынып жиналыстары, сынып сағаттары, кездесулер, КВН, ҰШ, экскурсиялар, жорықтар және т.б. жатады. Оқушылардың іс-қимылдарын мұндай ұйымдастырудың мағынасы олардың барысында оқушылардың қоршаған ортамен қарым-қатынас жүйесін, өз образын, құнды мотивтерді, сезімдерін, рухани қажеттіліктерін, өз қылықтарына жауапкершілікті қалыптастыруға мүмкіндік береді. Тәрбиелік іс-шаралар қоғамдық көзқарасқа, ұжым өміріне кірігуге әсер етеді, оның дәстүрлерін қалыптастырады. Оқушылардың өзара қарым-өатынасы жақсарады, бір-бірімен байланысы бекиді. Бір іс-шарадан екінші іс-шараға дейін балалардың жасы ұлғаяды және олар дамиды. Сондықтан әрбір іс-шара оқушылардың жанына жаңа, мерекелік із қалдырып, жақсылық пен әдемілікке ұмтылдырып, оларды жаңа адамгершілік биіктерге жетелуі тиіс.

Тәрбиелік іс-шара өзінің даму барысында өзара қарым-қатынаста болатын бірнеше кезеңдерден тұратын процесс болып табылады: жағдайды талдау, мақсатты анықтау, жоспарлау, дайындау, балаларға тікелей тәрбиелік әсер ету, былайша айтқанда, педагог алдына қойған міндеттерді іске асыру жөнінде өткізілген іс-шараның қаншалықты іске асқандығын талдау қажет болады. Мұндай логикалық тізбе кез-келген іс-шара үшін тұрақты талаптар болып саналады, тек мазмұны өзгереді, өткізілетін іс-шараның мақсатына байланысты әр кезеңнің маңызы күшейтіледі. Бұл тізбектің бір элементін шығарып тастау жүйені түгел бұзады, іс-шараның тиімділігін төмендетеді. Оның үстіне әрбір этаптың өзі оқушыларды аналитикалық, коммуникативтік,

ұйымдастыру қызметтерден тұратын тәрбиелеу процесі болып табылады.

Біртіндеп іс-шараның идея-мақсатынан және педагогикалық ой сараптауынан өткізе отырып, оның мазмұнын және әр сыныптың мүмкіндігін талқылай отырып, жоспарлау, көсбасшыларды және іс кеңесін сайлау, микротоптарда міндеттерді бөлу және іске асыру арқылы, былайша айтқанда идеядан іске асыруға көшу арқылы балаларды масылдықтан, жалқаулықтан, енжарлықтан құтқарамыз, тұлғаның оң қасиеттерінің қалыптасуына, табысқа жетуіне, өзіндік қалыптасуына және қорғанысына оң ықпал етеміз.

Тәрбиелік іс-шараны талдауда негізгі момент ретінде мыналар қарастырылады:

- педагогтің қызметі мен тәрбиеленушілердің іс-қимылдарын талдау;
- қолданылатын нысандар мен әдістердің тиімділігі;
- қойылған мақсаттарды іске асыру;
- тәрбиелеуші мен тәрбиеленушілердің өзара қарым-қатынасы;
- педагог-тәрбиелеушінің кәсіпқойлығы.

Практикада қолдану үшін талдаудың мысалы ретінде схемалардың мынадай біреуін келтіруге болады.

1. Жалпы мәліметтер

а) Іс-шараның атауы.

б) Өткізу датасы, мектеп, сынып, кім өткізеді.

в) Оқушылар тобының құрамы: қызығушылықтары бойынша ер балалар, қыз балалар, сынып, РВГ.

г) іс-қимыл түрі; ол жүйеге кіреді ме, әлде анда-санда өтетін іс-шара болып табылады ма?

д) Іс-шара мақсаты; бұл іс-шара сынып ұжымының қандай мәселесін шешуге және оқушылардың қандай жеке тұлғалық сапасын қалыптастуға бағытталған.

е) Бұл іс-қимылдың түрін және мазмұнын психологиялық таңдау: сабақтың жалпы тәрбиелік міндеттерге, сынып ұжымының даму деңгейіне, оқушылардың жас ерекшеліктеріне сәйкестігі.

2. Іс-шараны дайындауға талдау

а) Бұл іс-шараның ұйтқысы кім болды, ол қалай дайындалды. Сабаққа дайындық барысында оқушылардың белсенділігі, дербестігі және инициативасы қалай көрінді.

б) Іс-шараны дайындау әдістемесі: жоспарлау, әзірлеу, балалардың оған қатысуы.

в) Дайындық кезеңінде алдыдағы іс-қимылдың қажеттілігін және маңыздылығын түсіндіруге мүмкіндік болды ма.

3. Іс-шараның барысы

а) Алдыдағы іс-шараның мақсаты мен міндеттері оқушыларға қаншалықты дәлелде, нақты, эмоционалды ашып түсіндірілді.

б) Жұмыс қаншалықты мазмұнды, қызықты және ұйымшылдықпен өткізілді?

в) Іс-шара барысында оқушылар қандай білім алды, оларда қандай

әлеуметтік ұсытанымдар, сезімдер, көзқарастар қалыптасты, сабақ оларды қандай қоғамдық маңызды жұмыстарға жұмылдыруға көмектесті.

г) Жұмыс барысында оқушылар қандай қорытындылар жасады? Қандай нәтижелерген қолдары жетті?

д) Ұжымның және жеке оқушылардың қоғамдық көзқарастары қалыптастыруға, олардың өзара қарым-қатынасына өткізілген іс-шара әсер етті? Бұл сабақтың ұжымның әрі қарай дамуына, оның қоғамдық бағытталуын қалыптастыруға қандай салдары болады.

е) Оның жеке оқушыларға әсері қандай? Өнердегі тамашалыққа эмоционалдық-эстетикалық қайырымдылық; еңбек этикасы, көркем қызмет; мінез-құлық эстетикасы.

ж) бұл сабақтағы үлкендердің (сынып жетекшісі, вожатый, әлеуметтік педагог, үйірме жүргізуші) ролі мен орны.

з) Жұмыс әдістемесі, қарым-қатынас сипаты, олардың тәрбие мәселелеріне, жас және жеке басылық ерекшеліктеріне, ұжымның коллективі даму деңгейіне сәйкестігі.

4. Тәрбиелік іс-шараны жалпы бағалау

а) Қойылған мақсаттар мен міндеттерді қаншалықты орындау мүмкін болды. Табыстар, сәтсіздіктер және қателіктер себептері.

б) Өткізілген жұмыстың тәрбиелік құндылығын жалпы бағалау.

в) Психологиялық-педагогикалық қорытындылар және тәрбиеленушілер мен оқушыларға арналған ұсынымдар.

5. Тәрбиелеуші қызметін талдау

а) Тәрбиелеушінің қандай сипаттары оқушылармен тәрбие жұмысын жүргізуге оң әсер етті, қандай сипаттары, керісінше, теріс әсер етті?

б) Оқушылармен тәрбие жұмысын жүргізгенде қандай педагогикалық қабілеттер байқалды?

в) Тәрбиелеушінің педагогикалық әдептілігі байқалды ма, байқалған болса, қалай болды? Тәрбиелеушінің әдепсіздік көрсеткен жағдайлары.

г) Тәрбиелеушінің психологиялық жағдайы тәрбие жұмысын жүргізуге көмектесті ме, әлде кері әсер етті ме, неге?

Білім беру ұйымындағы тәрбиелік іс-шараларды талдау үшін Жадынама

I. Жалпы мәліметтер

1. Іс-шараның атауы.
2. Өткізілу датасы, сынып.
3. Іс-шараны ұйымдастырушы.
4. Оқушылардың тобының құрамы: ұл балалар (жасөспірімдір), қыз балалар, қызығушылықтары бойынша топтар, т.б.
5. Іс-қимыл түрі (ол жүйеге кіреді ме, әлде анда-санда өтетін іс-шара ма).
6. Іс-шара мақсаты (бұл іс-шара сынып ұжымының қандай мәселесін шешуге және оқушылардың қандай жеке тұлғалық сапасын қалыптастыруға бағытталған).

7. Бұл іс-қимылдың түрін және мазмұнын тандауды негіздемеу (сабақтың жалпы тәрбиелік міндеттерге, сынып ұжымының даму деңгейіне, оқушылардың жас ерекшеліктеріне сәйкестігі).

II. Іс-шараны дайындауға талдау

1. Бұл іс-шараның ұйтқысы кім болды, ол қалай дайындалды? Сабаққа дайындық барысында оқушылардың белсенділігі, дербестігі және инициативасы қалай көрінді?

2. Жұмысты дайындау этаптарының мазмұны: жоспарлау, іс-шараның элементтерін әзірлеу, қажетті құрал-жабдықтарды әзірлеу және т.б.

3. Іс-шараны дайындауда балалар ұжымын жұмылдыру деңгейі.

III. Іс-шара барысын талдау

1. Алдыдағы іс-қимылдың мақсаттары мен міндеттері оқушыларға қаншалықты сенімді және эмоционалды ашып көрсетілді; балалар үшін олардың актуалдылық дәрежесі.

2. Жұмыс қаншалықты мазмұнды, қызықты және ұйымдасқан түрде өтті.

3. Іс-шара барысында оқушылар қандай білімді меңгерді, ол қандай әлеуметтік ұстанымдарды, сезімдерді және көзқарастарды қалыптастыруға бағытталды?

4. Жүргізілген жұмыстың нәтижелілігі қандай?

5. Өткізілген іс-шара балалар ұжымына қандай әсер қалдырды? Ұжымның дамуына ол іс-шараның қандай салдары болуы мүмкін?

6. Іс-шара өткізуде сынып жетекшісінің ролі қандай?

7. Тәрбиеленушілер мен педагог-тәрбиелеуші арасында өзара қарым-қатынас сипаты, олардың тәрбиелеу міндеттеріне, жас және жеке ерекшеліктеріне, ұжымның даму деңгейіне сәйкестілік.

IV. Тәрбиелік іс-шараны жалпы бағалау

1. Қойылған мақсаттар мен міндеттер қаншалықты қол жеткізілді? Табыстың, сәтсіздіктің себептері, анықталған қателіктер.

2. Өткізілген жұмыстың тәрбиелік құндылығын жалпы бағалау.

3. Тәрбиелеушілер мен оқушылардың атына бағытталған педагогикалық қорытындылар және ұсыныстар.

V. Тәрбиелеуші қызметін талдау

1. Тәрбиелеушінің қандай сипаттары оқушылармен тәрбие жұмысын жүргізуге оң әсер етті, қандай сипаттары, керісінше, теріс әсер етті, неге?

2. Оқушылармен тәрбие жұмысын жүргізгенде қандай педагогикалық қабілеттер және біліктіліктер байқалды?

3. Педагогтің тәрбие жұмысын одан әрі жетілдіру үшін тілектер мен ұсынымдар.

Сыныптан тыс іс-шараларға қатысу картасы

Қатысу мақсаты _____

Қатысу мерзімі _____

Мұғалімнің аты-жөні _____

Іс-шараның аты _____

Өткізу мақсаты _____

Барлығы _____ сыныптағы _____ оқушылар

қатысқан _____ оқушылар

Оқушылардың белсенділігі _____

Тәрбиелік әсер _____

Дамытатын әсер _____

**Жалпы
қорытындылар**

Ұсынымдар

ТӘРБИЕЛІК ІС-ШАРАНЫ ТАЛДАУ

I. Жалпы мәліметтер

1. Іс-шараның атауы.
2. Өткізілу датасы, сынып.
3. Іс-шараны ұйымдастырушы.
4. Оқушылардың тобының құрамы: ұл балалар (жасөспірімдер), қыз балалар, қызығушылықтары бойынша топтар, т.б.
5. Іс-қимыл түрлері(жүйеге ол кіреді ме, әлде ара-тұра іс-шара ма?)
6. Іс-шаралардың мақсаты (бұл іс-шара сынып ұжымының қандай мәселелерін шешуге және оқушылардың қандай жеке басының сапасын қалыптастыруға бағытталған).
7. Осы іс-қимылдың түрі мен мазмұнын таңдаудың негіздемесі (сабақтың мектептегі жалпы тәрбиелік жұмыстың негізгі бағыттарына,) сынып ұжымының даму деңгейіне, оқушылардың жас ерекшеліктеріне сәйкестігі)

II. Іс-шараны дайындауды талдау

1. Бұл іс-шараның ұйтқысы кім болды және ол қалай дайындалды? Іс-шараға дайындық барысында оқушылардың белсенділігі, өзінділігі және бастамасы қалай көрінді?
2. Дайындық жұмысы этаптарының мазмұны: жоспарлау, іс-шара элементтерін әзірлеу, қажетті қондырғыларды әзірлеу және т.с.с.
3. Іс-шараны дайындауға балалар ұжымының қатысу деңгейі.

III. Іс-шара барысын талдау

1. Оқушылардың алдында алдыдағы іс-қимылдың мақсаттары мен міндеттері қаншалықты эмоционалды, нақты, сенімді көрсетіле алынды; олардың балалар үшін өзектілік деңгейі.
2. Жұмыс қаншалықты мазмұнды, қызықты және ұйымшылдықпен өтті.
3. Іс-шара барысында оқушылар қандай білім алды, олар қандай әлеуметтік ұстанымдарды, сезімдерді, көзқарастарды қалыптастыруға бағытталды?
4. Атқарылған жұмыстың нәтижелілігі?
5. Өткізілген іс-шара балалар ұжымына қандай әсерін тигізді? Бұл сабақтың ұжымның әрі қарай дамуына қандай салдары болады?
6. Іс-шара барысындағы сынып жетекшісінің ролі қандай болды?
7. Тәрбиеленушілер мен педагог-тәрбиелеуші арасында өзара қарым-қатынас сипаты, олардың тәрбиелеу міндеттеріне, жас және жеке ерекшеліктеріне, ұжымның даму деңгейіне сәйкестілік

Тәрбиелік іс-шараны жалпы бағалау

1. Табыстың, сәтсіздіктің себептері, анықталған қателіктер.
2. Өткізілген жұмыстың тәрбиелік құндылығын жалпы бағалау.
3. Тәрбиелеушілер мен оқушылардың атына бағытталған педагогикалық қорытындылар және ұсыныстар.

V. Тәрбиелеуші қызметін талдау

1. Тәрбиелеушінің қандай сипаттары оқушылармен тәрбие жұмысын жүргізуге оң әсер етті, қандай сипаттары, керісінше, теріс әсер етті, неге?

2. Оқушылармен тәрбие жұмысын жүргізгенде қандай педагогикалық қабілеттер және біліктіліктер байқалды?

3. Педагогтің тәрбие жұмысын одан әрі жетілдіру үшін тілектер мен ұсынымдар.

Тәрбиелік іс-шараларды педагогикалық талдаудың үлгілік схемасы

1. Тәрбиелік іс-шараны өткізудің шарттары туралы жалпы мәліметтер.

Мектеп.

Сынып.

Оқушылар саны.

Өткізу мерзімі.

Тақырып.

Іс-шара мақсаты (Таңдау немен түсіндіріледі)

Іс-шара дәстүрлер жүйесіне, мектептің (сыныптың) тәрбие жұмысы жүйесіне кіреді ме, жоқ әлде анда-санда өткізілетін іс-шара ма?.

2. Іс-шараны дайындау процессін талдау

1. Бұл іс-шараның ұйтқысы кім болды (балалар және жасөспірімдердің қоғамдық ұйымдары, мектеп әкімдігі, мұғалімдер). Іс-шараны дайындау мерзімі. Ол қаншалықты оқушылардың қызығушылықтары мен тілектеріне сәйкес болды. Іс-шараны дайындау барысында оқушылардың дербестік деңгейі. Іс-шараға қатысуда қаншалықты еркіндік принципі сақталды.

3. Іс-шара барысы.

Іс-шараның басы қаншалықты ұйымдасқан түрде өтті (тәртіп жағдайы?). Үй-жайдың сыртқы безендендірілуі және оқушылардың сыртқы түрлері іс-шара өткізу мақсатына қаншалықты сәйкес болды? Іс-шараны өткізуге дайындық барысында және өткізу барысында гигиеналық талаптар қаншалықты сақталды? Сабақтың техникалық жабдықталуы деңгейі. Іс-шараның негізгі мақсаттары оған қатысушыларға қандай тәсілмен, құралдармен және әдістермен жеткізілді? Оқушылар қаншалықты сабаққа қызығушылық танытты: іс-шара өткізу процессінде оқушылардың эмоционалдық реакциясы және мінез-құлық ерекшеліктері байқалды? Іс-шараға қызығушылықтың бар екенін жеке оқушылардың белсенділігінен, сөз сөйлеулерінен байқауға болады.

Іс-шара барысында қандай көпшілік қатысқан құбылыс болды (жарыс рухы, шабыт, ұжымдық көңіл-күйдің өзгеруі, еліктеу, көндіру және т.б.).

Сабақ жүргізу процессіндегі мұғалімнің ролі (жетекшілік стилі), педагогикалық әдептілік және т.б.

Мұғалім мен оқушылардың қарым-қатынас деңгейі және стилі.

4. Іс-шараның қажеттілігі және құндылығы туралы жалпы қорытынды

Іс-шараның идеялық және тәрбиелік құндылығы неде? Ол қандай саяси-моральдік, интеллектуалдық және эстетикалық сенімді қалыптастырады. Бұл іс-шара қандай әлеуметтік ұстанымдарды қарастырды? Жүргізілген іс-шараның ұжымдағы жеке тұлғалық қарым-қатынасты дамытуға әсері, жаңа контактілердің іске асырылуы және т.б. Дайындалған материалдың ақпараттық қанықтылығы және танымдық маңызы қандай? Қарастырылған сұрақтар

қаншалықты оқушылардың білімін тереңдетуге және олардың дүниетанымдылығын кеңейтті?

Сабақ өткізу барысында қаншалықты оқушылардың жас және жекетұлғалық ерекшеліктері ескерілді? Іс-шараның тәрбиелік және танымдық құндылығын жалпы бағалау.

Сыныптан тыс сабақтардың тәрбиелік ролін арттыратын осындай іс-шара бойынша тәрбиелеушілер, ата-аналар және оқушылар тарапына түскен тілектер.

Мектептегі тәрбие жұмысының негізі болып табылатын сынып сағаты

Нысан – бұл заттың сыртқы бейнесі, сыртқы түрі, заттың контуры; қандай да бір мазмұнның сыртқы келбеті.

Тәрбие жұмысының нысаны – Тәрбие жұмысының сыртқы келбетін (тәрбиелік іс-шараны композициялық құрастыру) қамтамасыз ететін ұйымдастырушылық тәсілдер мен тәрбие құралдарының жиынтығы.

Тәрбие жұмысының нысаны – бұл динамикалық құбылыс. Қолданыстағы тәрбие жұмысы нысандарының жүйесі мектеп өмірінің қоғамдық жағдайларының өзгеруіне сәйкес үздіксіз жаңа нысандарымен толығып отырады.

Тәрбие нысандарының жіктеуішіне әртүрлі тәсілдер қолданылады. Олардың негізін түрлі белгілер құрайды:

1) қатысушылар санына байланысты: көпшілік (мектеп балы), топтық (сынып жиналыстары), жекетұлғалық (әңгіме);

2) іс-қимыл түрі бойынша: танымдық-дамыту (викторина), ойын-сауықтық (дискотека), тәрбие жұмысы бағыты бойынша (кәсіптік бағдар, денешынықтыру-сауықтыру және т.б. істер);

3) нәтижесі бойынша: ақпараттық ауысым (ауызша журнал), жалпы шешімді дайындау (жиналыс), қоғамдық маңызды өнім (мейірімділік акциясы).

Тәрбие жұмысының кең тараған түрі сынып сағаты олып табылады (сынып жетекшісінің сағаты).

Сынып сағаты – бұл тәрбие жұмысының бір нысаны, оның барысында оқушылар педагогтің басшылығымен қоршаған ортаны қарым-қатынас жүйесін қалыптастыратын арнайы ұйымдастырылған іс-шараға қатысады.

Сынып сағаттарының екі негізгі түрі бар: тақырыптық және сыныптағы ағымдағы істер бойынша байланыс сағаты.

Сынып сағаты мынадай функцияларды атқарады:

1) ағарту- оқушылардың білім шеңберін оқу бағдарламаларында қамтылмаған біліммен толықтыруға мүмкіндік береді. Бұл білімдер елде, шетелдерде болып жатқан оқиғалар туралы ақпараттарды қамтиды. Талқыланатын объектілер кез-келген құбылыс немесе оқиға болуы мүмкін.

2) бағдарлаушы- қоршаған ортамен қарым-қатынас орнатуды қалыптастыруға, материалдық және рухани құндылықтарды иерархиясын әзірлеуге көмектеседі. Өмірде болып жатқан құбылыстарға баға беруге көмектеседі.

Бұл екі функция бір-бірімен тығыз байланысты, себебі оқушыларды

таныс емес құбылысқа баға беруді үйреті мүмкін емес. Алайда, сынып сағаты таза бағдарлаушы функцияны атқаруы мүмкін.

3) бағыттаушы- құбылысты талқылауды оқушылардың нақты тәжірибесі шеңберінде қарастыруға бағытталады.

4) қалыптаструшы- оқушылардың өз іс-қимылдарына, өзіне баға беру дағдысын, диалог жүргізу, өз ойын қорғау дағдыларын қалыптастырады.

Сынып сағатының түрлері:

• Адамгершілік сынып сағаты

Мақсаттар:

1. Өзінің адамгершілік көзқарасын, ойын және бағалауын қалыптастыру мақсатында оқушыларды ағарту

2. Ұрпақтардың адамгершілік тәжірибесін зерделеу, ұғыну және талдау

3. Өзінің, замандастарының және сыныптас оқушылардың іс-қимылдарын сыни ұғыну және талдау

4. Адамгершілік жеке тұлғалық сапаны дамыту (мейірімділік, адамдарға көмектесуге ұмтылуы, өз қателіктерін мойнына ала білу, өз көзқарасын қорға білу, басқалардың көзқарасына түсінікпен қатрау және т.б.)

(жиі өткізуге болмайды)

• Интеллектуалды-танымдылық сынып сағаты

Мақсаттар:

1. Оқушылардың танымын дамыту 2. Өзінің жеке тұлғалық мүмкіндігін түсіну білігін дамыту, өзін-өзі жетілдіруге ұмтылуы

• Тақырыптық сынып сағаты

Мақсаттар: оқушылардың ой-өрісін дамыту 2. оқушылардың рухани дамуына, олардың қызығушылықтарын және рухани қажеттіліктерін қалыптастыруға ықпал ету

• Ақпараттық сынып сағаты

Мақсаттар:

1. Өз елінде, тұратын қаласында, ауданда болып жатқан оқиғалар мен құбылыстарға оқушылардың да қатыса бар екендігін қалыптастыру.

2. Тарих және азаматтану сабақтарында алынға білімді қолдану

3. Болып жатқан оқиғаларға өз көзқарасын қалыптастыру

4. Зерттеу біліктігін дамыту

Сынып сағаты нысандары:

• Әңгіме (эстетикалық, адамгершілік)

• Пікір талас

• Қызықты адамдармен кездесу

• Білімнің әр саласы бойынша викториналар

• Пікір таластар

• КВН

• Интерактивті ойындар

• Саяхат-ойындар

• Тренингтер

• Оқырмандар конференциялары

- және т.б.

Сынып жетекшісі сынып сағатының мазмұнын және нысанын таңдайды, оның барысында мыналар ескеріледі:

- оқушылардың жас және психологиялық ерекшеліктері
- Ол қойған мақсаттар мен міндеттер
- Оқушылардың адамгершілік көзқарастары, қызығушылықтары және қажеттіліктері

Тәрбие іс-шарасын дайындау және өткізі барысында мынадай іс-қимылдар жүйесіне сүйену қажет:

- Тақырыпты анықтау, мақсатты белгілеу
- Жоспар құру (сценарий)
- Тақырып бойынша тиісті материалдарды, көрнекі құралдарды, музыкалық безендендіру және т.б.
- Алдын-ала дайындалу үшін оқушыларға тапсырма беру (егер ол жоспарда көрсетілген болса).
- Сынып сағатына басқа педагогтерді немесе ата-аналарды қатыстырудың орындылығын анықтау

Сынып сағатын жүргізу бойынша кеңестер

- Пәндік ақпараттан ақпаратты бағалауға көшу
- жалпы бағалаудан кең көлемде талқылауға көшу
- оқушылардың сөздеріне көңіл аудару
- маңызды моменттерге акцент жасау
- Балалармен бірге ойлану
- Проблеманы шешу жолдарын бірігіп іздеу
- Оқушылардың материалды қабылдауының психологиялық сипаттамаларын ескере отырып (белсенділік / музыкалық үзіліс / физиминутка / өткір мәселе бойынша әлсіз көңіл)
- Сынып сағатын жоспарлауға балалардың қатысуы (тоқсан / жартыжылдық/жыл) Бірнеше ұсынылған таңдау.

Сынып сағатты талдау

Оқушылармен жеке жұмыстың міндеттерін анықтау, сыныппен жұмыс істеудің стратегиялық бағыттарын анықтау үшін мұғалімге қажет.

Талдаудың екі жағы бар.

Біріншісі - мұғалім оқушылармен бірлескен талдау. (рефлексия). Мұғалімнің міндеті - студенттерге жоспарланған және нәтижесін салыстыруға көмектесу; Сондай-ақ, анықтауға болмайды, бірақ қызметті талдау, әрқайсысының үлесін бағалау маңызды; бірлескен қызметті ұйымдастырудағы оң аспектілерді атап өтті.

Екінші жағынан – бұл педагогикалық талдау.

- Неліктен? Неліктен? - Қажеттіліктері, ерекшеліктері, мүдделері
- Не? - Мақсаты
- Қалай? - Жұмыстың нысаны. Студенттердің белсенділігі, қатысуы,

қызығушылығы, эмоционалды жағдайы. Сәттілік, қиындықтар

- Бұдан біз не нәрсе аламыз? - Нәтиже, жұмыстың жалғасы

Сынып сағатының тиімділігі критерийлері

- оқушылар үшін жеке құндылық

Жанға не жатқанын, қолына және қолына қосылады.

- Жайлылық, қолайлы психологиялық климат

Адамзаттың қарапайым ортақ мағынасына дейін төмендейтін табиғи ұмтылыстары екі сөзбен: «Барлық жақсы болған» (Нобель Добролябов)

- Оқушылардың жеке және шығармашылық қабілеттерін дамыту және дамыту мүмкіндігі

Балалар - өмір гүлдері. Сіз барлық гүлдер бірдей (В.М. Дорошевич)

- Оқушылардың өмірлік тәжірибесін байыту

Существовала некогда пословица,

Что дети не живут, а жить готовятся.

Но вряд ли в жизни пригодится тот,

Кто, жить готовясь, в детстве не живет.

(С. Маршак)

- Рухани-адамгершілік құндылық

Познай, где свет,

Поймешь, где тьма. (А. Блок)

- Оқушыларды сабақ сағатын дайындауға және өткізуге тарту

Хоть выйди ты не в белый свет,

А в поле за околицей,

- Пока идешь за кем-то вслед,

Дорога не запомнится.

Зато, куда б ты ни попал

И по какой распутице,

Дорога та, что сам искал.

Вовек не позабудется. (Н. Рыленков)

Сыныптан тыс іс-шараларды дайындаудың үлгі жоспары

1. Оқушылар үшін қызықты тақырыпты таңдау (сауалнаманы арқылы анықтауға болады).

2. Оқиғаның мақсаттарын анықтаңыз (білім беру, тәрбиелік, дамытушылық).

3. Іс-шараның мазмұнын, оның нысанын, құрылымын анықтаңыз. Қажетті әдебиеттер мен жабдықтарды табыңыз.

4. Сценарий жазу және оқиғаны дайындау үшін шығармашылық топтарды (қызметтің түрі бойынша) қалыптастырыңыз. Сценарийді әзірлеу кезінде оқушылар - көрермендердің ролін анықтау қажет.

5. Өткізілетін орынды анықтау, белсенді қатысушылары, жеңімпаздар үшін (конкурс түріндегі оқиға болған жағдайда) жүлделер туралы ойланыңыз.

6. Іс-шараның негізгі сәттерін қайталау керек.

7. Бұған дейін іс-шараның күні мен орны, оның тақырыбы туралы

жарнамалық хабарландыру орналастырыңыз.

8. Іс-шара барысында оқушы сценарий арқылы тағайындалған рөлді атқарады.

Сыныптан тыс білім беру қызметін талдаудың үлгі схемасы

Жалпы мәліметтер: Оқиға күні, мектеп, сынып, хостинг өткізілетін күні, қатысатын оқушылар саны, орны.

1. Іс-шара тақырыбы, оның нысаны, құрылымы, жабдықтары.
2. Іс-шараның өтілетін тәрбие жүйесінде орны.
3. Тақырыптың өзектілігі, іс-шараның мақсаты мен мазмұны.
4. Іс-шара уақытының бөлінуінің жалпы ұзақтығы мен ұтымдылығы.
5. Оқушыларды іс-шараны дайындауға және өткізуге қатысуы:
 - іс-шараның бастамасы негізделген;
 - іс-шараның идеясы мен сценарийі қалай дамыған;
 - іс-шараны дайындаудың белгілі бір кезеңінде оқушылардың қызметі;
 - іс-шара барысында оқушылардың белсенділігі мен ұйымдастырылуы.
6. Оқу барысында пайдаланылатын тәрбиелеу әдістері мен тәсілдері.
7. Оқушыларды жас ерекшеліктерін ескере отырып.
8. Іс-шараның оқушыларға эмоциялық әсері.
9. Жалпы қорытындылар мен ұсыныстар:
 - іс-шараның мақсаттарын іске асыру;
 - мұғалім мен оқушылар арасындағы қарым-қатынас стилі;
 - осы оқиғаның дайындалуы сынып ұжымының бірлігіне ықпал етті ме;
 - оқушылардың жеке қасиеттерін қалыптастырудың жалпы сипаттамасы;
 - Оқу-жаттығуды дайындау және өткізу оқушылардың тәуелсіздігі мен шығармашылығын дамытуға қалай ықпал етті;
 - білім беру қызметін жетілдіру бойынша ұсыныстар.

Сыныптан тыс іс-шараларды талдаудың үлгі схемасы

1. Оқу ісінің тақырыбы, жүргізетін сабақтар.
2. Сабақтың мақсаты. Оқушылардың жастары: сынып, топ.
3. Орналасуы.
4. Іс-шараның бастамашысы кім?
5. Іс-шараның құрылымы (басталуы, шарықтауы, аяқталуы).
6. Іс-шараның ерекшелігі (салт-дәстүр, салт-дәстүр, ұлттық мәдениетті жаңғырту, мерекелік шара, салтанат және т.б.).
7. Болжамды нәтиже. Эмоцияларды білдіру мәдениетін тәрбиелеу: қуаныш, ізгілік пен басқаларға көмектесу. Оқиға алдындағы және кейінгі эмоционалды жағдай. Оқушылардың танымдық қажеттіліктерінің пайда болуы, эмпатия және өзін-өзі өркендету және өздігінен сөйлеуге ұмтылу. Оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту, білім беру қызметкерлеріне білікті көмек көрсету, іс-шараны өткізу.
8. Іс-шараның нақты шарттары: үй-жайдың жағдайы; қабырғалар мен стендтерде көрнекі құралдардың болуы; Қатысушылардың орналасқан жері.

Білім беру әсерін күшейту үшін қандай техникалық құралдар тартылады?

9. Оқушылар сабақ туралы қаншалықты және қаншалықты хабардар? Бұл қызметке жалпы және жеке дайындық қандай болды? Балалардың жасы қалай ескерілді?

10. Білім беру қызметінің басталуы қалай ұйымдастырылды? Тренингті бастау әдісі қандай психологиялық нәтиже болды?

11. Негізгі мақсат барлық класс бойынша қалай және қандай құралдармен қамтамасыз етілді? Материалдың барлық бөліктерінің ішкі логикалық байланысы.

12. Оқушылардың танымдық қызмет саласына әсер ету үшін қандай әдістер қолданылды? қандай жаңа деректер алынған, олардың моральдық маңызы бар?

13. Сезімдерге қалай әсер етті және қалай болды? Қандай сезім белсендірілді, эмоциялық белсенділік нені білдірді? Сабақтарда жалпы эмоционалды жағдайды қалай сипаттауға болады?

14. Оқушылар арасында білім беру жұмысында қандай бағалау қатынастары жасалды?

15. Сабақтың аяқталуы қалай ұйымдастырылды? Мұндай ұйымның психологиялық маңыздылығы қандай? Сіз қалай ойлайсыз, мақсатқа қол жеткіздіңіз бе?

16. Білім беру қызметіне жалпы бағалау. Сіздің ұсыныстарыңыз.

Педагогикалық мәселелерді психологиялық-педагогикалық талдаудың схемасы

1. Сабақтың тақырыбы және оның педагогикалық негіздемесі.

2. Жұмыстың мақсаттары мен міндеттері.

3. Оқушыларды оқытуды ұйымдастыру: қатысу дәрежесі, көрнекі безендендіру; техникалық құралдарды пайдалану.

4. Сабақтың мазмұны мен әдістемесі:

- мақсаты бойынша мазмұнның мазмұны,

- таңдалған материалдың танымдық және білімдік құндылығы;

- эмоционалды қанықтылық: оқушылардың оқудағы қызығушылығы; олардың қызметі;

- сабақта қолданылатын әдістер мен әдістер; олардың жастардың жас ерекшеліктеріне сәйкестігі, осы сыныптағы балалардың даму деңгейі.

5. Оқуды жүргізетін тәрбиеші тұлғаның ерекшеліктері: сенімділік, эмоционалды, оқушылармен байланыс, балаларға арналған тапсырма.

6. Сабақтың педагогикалық маңызы.

7. Болашақта осы сабақтың тәжірибесі қалай ескеріледі?

Эстетикалық бағыттағы тәрбие қызметінің іс-шарасын талдау

Іс-шараның міндеттерінің (мақсаттарының) ерекшеліктері, олардың балалардың жасына және мәдени ерекшеліктеріне сәйкестігі; «әртістер» мен көрермендердің осы тапсырмаларды барабар қабылдау.

1. Жасөспірімдерге арналған мәдениет (түрлі жанрлар мен түрлер) құбылыстары мен фактілерін оңтайлы таңдау:

- музыканы тыңдау;
- кескіндеме,
- бишілердің байқауы және т.б.

Берілген жастағы қабылдау ерекшеліктерімен өнім үлгілерінің сандық ерекшелігі. Өнер туындыларының қатысушылардың эстетикалық және мәдени деңгейіне сәйкестігі.

2. Балалардың эстетикалық белсенділіктің әртүрлі нысандары мен жанрларында өзін-өзі жүзеге асыруы үшін жағдайлардың сипаты.

3. Өнер туындыларымен байланысты мәселелерді талқылау сипаты. Олардың маңыздылығы, маңыздылығы мен жасына сай келетін қатысушылары, өз ойларын және сезімін білдіру қабілеті.

4. Жасөспірімдерді әр түрлі аспектілерде дамыту:

- интеллектуалды;
- Эмоционалды;
- көркем және эстетикалық.

5. «Әртістердің» санын «көрермендер» санымен байланыстыру.

6. Эстетикалық өнімдерді жасөспірімдердің көркемдік дәмін жақсарту (өзін-өзі дамыту) жағдайлары ретінде (құралдар) пайдалану.

Сыныптан тыс іс-шараларды тақырбы бойынша талдау:

1. Сабақтың тақырыбы және пәні.

2. Сабақтың тақырыбы.

3. Сабақтың мақсаттары және оларды қалыптастыру және оқушыларға ұсыну.

4. Сабақтан тыс іс-әрекеттің мазмұны зерттеу тақырыбындағы бағдарламалық материалмен қалай байланысты болады?

5. Қолданылатын материалдың ойын-сауық, қызықтырушылық және ерекше емес дәрежесі.

6. Оқушыларға ұсынылатын материалдардың оңтайлығы және оның қол жетімділігі.

7. Сабақты дайындауға оқушылардың қатысуы, олардың сыныптағы қызметі.

8. Сабақтарды өткізудің әртүрлі формалары мен әдістерін, олардың тиімділігі мен тиімділігін.

9. Жеңімпаздар марапатталды ма? Қалай? Марапаттаудың орындылығы.

10. Жұмыс тақырыбы бойынша қосымша ақпарат көздері ұсынылды: энциклопедиялар, кітаптар, альбомдар, мерзімді басылымдар және т.б. Бұл қаншалықты жақсы болды?

11. Сабақтың безендендіруін бағалау, пайдаланылған артықшылықтар және сабақ барысында қаражат.

12. Сабақтың өтілуін және баяндауына баға беру.

13. Жалпы тұжырымдар, ұсынымдамалар мен ұсыныстар.

Тәрбиелік іс-шараларды талдаудың үлгі схемасы

1.Тәрбиелік міндеттер анықтамасының сауаттылығы.

2.Іс-шаралар түрінің, тақырыбы мен мазмұнының оқушылардың жасына, жеке және ұжымдық қажеттіліктеріне және балалардың қызығушылығына сәйкестігі.

3.Тәрбиелік іс-шараларды өткізу әдісі (дайындық кезеңі, негізгі кезең, қорытынды).

4.Мұғалім тұлғасы:

- материалды меңгеру;
- баяндау логикасы;
- қызықтыру, ынталандыру, дәлелдеу, сендіру және қорытындылай білу, тұжырым жасау;
- оқушылардың қызығушылығын арттыруы;
- сыныпты басқару қабілеті;
- педагогикалық әдеп;байланыс стилі (авторитарлық, демократиялық, либералды).

5.Іс-шараны өткізудегі оқушылардың ұстанымы (белсенділігі және ынтасы немесе қызықпаушылық және енжарлық).

6.Өткізілген іс-шаралардың оңтайлы, ең жақсы сәттері, тәрбиелік жағдаяттардың болуы: қуанышы, өзі және достары үшін мақтаныш сезімі және т.б.

7.Тәрбиелік іс-шаралар бойынша жалпы қорытындылар (қойылған міндеттерді іске асыру), бағалау.

Тәрбиелік іс-шараларды өзіндік талдаудың үлгі схемасы

1.Тақырыптардың өзектілігі, оқушылардың жас ерекшелігінің ескерілуі.

2.Дайындық кезеңі: не жасалды? Не іске асты? Не іске аспады? Неге?

3.Тәрбиелік іс-шараларды өткізудегі проблемалар; олардың себептері; оны шешудің мүмкін жолдары.

4.Тәрбиелік іс-шараларды өткізудегі ең жақсы сәттер.

5.Оқушылармен өткізілген тәрбиелік іс-шараларды талдау: өткізу уақыты, өткізу түрі, тәрбиелік іс шараларды оқушылардың бағалауы; әрі қарай байланыс үшін болжам жасауы.

6.Тәрбиелік іс-шараларды жалпы өзіндік бағалау (қойылған міндеттерді іске асыру, тәрбиелік іс-шараларды дайындау және өткізу кезеңіндегі оқушылардың әрекеті, оқушылардың тәрбиелік іс шаралар барысындағы және бағалаудағы белсенділігі, қызығушылығы, дербестігі және т.б.)

Сыныптан тыс іс-шаралар талдау

1.Мақсат қою және оны орындау (бұл іс-шара не үшін қажет?).

2.Сыныпқа арналған тақырыптардың өзектілігі.

3. Материалды дайындау және саралау.
4. Тақырыптың толық ашылуы.
5. Тақырыпты баяндау:
 - қолжетімділігі,
 - балалардың жасына сәйкестігі,
 - ойға қонымдылығы,
 - ғылымилығы,
 - ересектер мен балалардың сөзі,
 - әсерлілігі.
6. Оқушылардың назарын аудару.
7. Балалардың белсенді әрекетін ұйымдастыру:
 - қатысты _____ адам,
 - сөз сөйледі және қатысты _____ адам.
8. Оқушылардың шешімдерінің тәуелсіздігі:
 - толық,
 - ішінара,
 - болмауы.
9. Іс-шараның тәрбиелік жағы.
10. Балалардың тақырыпқа қызығушылығы:
 - толық, болмауы.
11. Уақыттың дұрыс болуы:
 - іс-шараның өз уақытында басталуы және аяқталуы,
 - нормативті уақыттың сақталуы немесе сақталмауы,
 - балалардың әрекетіндегі өзгерістердің болуы.
12. Іс-шара микроклиматы:
 - ізгі ниеттілік,
 - өзарақұрмет,
 - педагогикалық әдеп.
13. Іс-шараны қорытындылау :
 - толық мақсатына жетті,
 - жартылай мақсатына жетті,
 - мақсатқа жеткен жоқ.
14. Педагогке ұсынымдамалар.
« ___ » _____ 200__ жылы. Бағалады _____
/ _____ /

Бұқаралық іс-шаралар технологиясы

Бұқаралық іс-шаралар мектептік ортадағы кітапхана жұмысының тиімді түрі болып табылады. Олар арқылы кітапханашы көбінесе шығармашылық адам, өз ісінің маманы ретінде көрінеді және оқырманды кітап оқуға тартады. Бұқаралық іс-шараларды өткізу тәжірибесі кітапханашыға коммуникативтік және сындарлы білігі мен дағдысын дамытуға мүмкіндік береді, шеберлікке шыңдайды, шығармашылық әлеуеті мен кәсіби сана-сезімін арттырады.

Ашық бұқаралық іс-шаралар – бұл педагог-кітапханашының

педагогикалық іс-шараларда, кәсіби семинарлар мен курстарда жұмыс тәжірибесін қорытындылайтын, біліктілік сынақтар (аттестация) кезінде тәжірибесі мен кәсіби дағдыларын ұсынудың ажырамас бөлігі болып табылады.

Бірақ ашық іс-шараларды ұйымдастыру және өткізу оңай емес. Оның табысты өтуі білу, ескеру және сақтауды қажет ететін көптеген факторларға байланысты, мысалы – іс шараның мазмұнына оның таңдап алынған түрі нақты сәйкес келуі тиіс.

Бұқаралық іс-шараларды әр түрлі ұстаным бойынша жіктеуге болады:

1. Ауызша және көрнекілік.
2. Монолог және диалог.
3. Біртекті немесе әртүрлі жастағы аудиторияларға арналған (көпұлтты және т.б.).
4. Жеке дара және кешенді.
5. Бірегей және қайталанатын.
6. Авторлық және дайын сценарийі бойынша.
7. Кітапханашының күшімен және басқа педагогтерді немесе өзге сала мамандарын (актерлер, журналистер және т.б.). шақырумен өткізіледі.

Құраушы іс-шаралардың маңызды мәні бар: *дайындықтың әдістері мен тәсілдері, өткізу түрі, тақырыптық бағыты, жас ерекшелік көлемі, ауқымдылығы.*

Іс-шараларға қойылатын белгілі **талаптарды** білу және сақтау:

1. Іс-шараның педагогикалық мақсатын түсіну және анық тұжырымдау (кешенді: оқыту, тәрбие, дамыту).
2. Іс-шараның кезеңдерін жоспарлау.
3. Қойылған мақсатқа сәйкес дайындықты ұйымдастыру.
4. Іс-шараның әр кезеңіндегі негізгі мақсатты, әдістер мен тәсілдерді ескере отырып тиімді материалды таңдау.
5. Іс-шараны өткізудің анықтығын қамтамасыз ететін мүмкіндіктерді ойластыру.
6. Көңіл-күйге сәйкес өткізудің тиімді ырғағы мен қарқынын таңдау.
7. Күтпеген таң қалдыратын элементтерді «өзіндік ерекшелігін» қарастыру.
8. Қатысушылар іс әрекетінің әр түрлі формалары мен шығармашылық сипатын қамтамасыз ету.
9. Осы іс-шараның алдыңғы және кейінгі шаралармен (егер бар болса) байланысын, кезеңдер арасындағы өзара байланысты орнату.

Егер негізгі үш кезеңде оны ұйымдастыру мен дайындауды жете жоспарлаған жағдайда бұқаралық іс-шаралар табысты өтеді.

1. Дайындық кезеңі

- Тақырыптарды анықтау, мақсат қою, аудиторияны нақтылау.
- Жоспар құру.
- Іс-шараның барысы мен мазмұнын анықтау.
- Әдебиеттерді талдау және іріктеу, қолдану, қажет болған жағдайда басқа кітапханалардан іздеу.
- Ұсынылатын тізімдерді құру.

- Әдістер мен тәсілдерді анықтау.
- Сценарийді әзірлеу.
- Атрибуттарды, реквизиттерді, дидактикалық және үлестіретін материалдарды дайындау.
- Көрнекілік материалдарды, плакаттарды және т.б. дайындау.
- Тақырып бойынша дәрістер, сұхбат, шолулар өткізу.
- Қатысушыларды анықтау (актерлер, жүргізушілер, төрешілер және т.б.).
- Тапсырмаларды дайындау және бөліп беру, шартын, ережесін түсіндіру немесе рөлдерді бөлу.
- Жұлделер, грамоталарды алу.
- Өткізілетін орнын, уақытын, күнін анықтау.
- Әкімшілікпен келісу.
- Ұйымдастыру бойынша сұрақтарды шешу.

2. Түзету кезеңі

- Кітап көрмесін ұйымдастыру.
- Безендіру бойынша дайындық.
- Жабдықтар мен техникалық құралдарды дайындау және тексеру.
- Жаттығу, сценарийді түзету, басты жаттығу.
- Хабарландыру.
- Көрермендер мен қонақтарды шақыру.

3. Негізгі кезең

- Кабинетті, залды безендіру.
- Техникалық құрал-жабдықтарды орнату.
- Іс-шараны өткізу.
- Қорытындысын (хабарлау) шығару.
- Өткізілген іс-шараны талдау (өзіндік талдау).
- Әріптестермен, қонақтармен талдау мүмкіндігі.
- Әдістемелік ұсынымдама тәжірибесін немесе әзірлемесін сипаттау.
- Жұмыс тәжірибесін тарату (ашық іс-шара немесе семинар өткізу).
- БАҚ жұмыс тәжірибесін талдап қорыту.

Негізгі қойылатын талаптар сақталған жағдайда іс-шара нәтижелі өтеді:

- Тақырыптың өзектілігі.
- Мазмұнының сәйкестігі (тақырыпқа сәйкес).
- Тәжірибеге бағыттылығы (кеңестер шынайы және орындалатындай болуы керек).
- Тиісті аудиторияға бағыттылығы (тақырып, мазмұн, жеткізу мәнері).
- Ұстанымның дәлдігі (сандармен, фактілермен, мысалдармен дәлелдеу).
- нақтылық, анықтық, қолжетімділік, дәлдік.
- Мұқият дайындық.
- Іс-шаралардың қалаулы жүйелілігі (тақырып, контингент бойынша).

Табысқа жету жүргізушінің өзіне де байланысты (педагог, кітапханашы).

Табыстың құраушылары:

- Қатысушылармен байланысқа түсе білу.
- Балалардың жас және жеке ерекшеліктерін ескеру.
- Тақырыптан хабардар болу және білімдарлық.

- Сөз мәдениеті және әдептілік.
- Педагогикалық әдеп.
- Ерекше жағдайларды шығармашылық түрде шеше білу қабілеті.

Бұқаралық іс-шараның мақсатқа жетуіне арналған бірқатар қолайлы әдістер деп келесілерді атауға болады:

- Ниеттену (*бірлескен шығармашылық; іс-шараны шығармашылық топпен дайындау*).

- Жеке тәжірибесіне жүгіну (*тақырыпты талқылау, проблемалар, жағдаяттар, мақалалар, көрмелер; тапсырманы орындау, әлеуметтік рөлдер; дереккөздермен немесе кітапхана аппараттарымен өзіндік жұмыс; тестілеу; жеке тәжірибесі негізінде өмірлік жағдайларды талдау*).

- Сендіру (*маңызды және объективті ақпаратты жеткізу*).

Іс-шаралар барысында жұмыстың **көптеген түрлері** болады: тәжірибелік, монологтік, диалогтік, көрнекілік, сөздік, түсіндірмелі-көрнекілік, репродуктивті және т.б. Ең бастысы таңдалған өткізу түрлері келесі жағдайлармен сәйкес келуі тиіс:

- Тәрбиелік және білімдік принциптермен, мақсат міндеттермен.
- Балалардың жас ерекшелігімен.
- Мектеп оқушыларының дайындық деңгейімен.
- Нақты жағдаймен.
- Берілген уақытпен.
- Жүргізуші мүмкіндігімен.

- Кітап қорының, кітапхана аппаратының, техникалық құралдармен жабдықтаудың және т.б. мүмкіндіктері.

Сұрақтар мен тапсырмаларды дайындау

Қызықты сұрақтар мен зияткерлік тапсырмалар кітапқа, тақырыпқа, оқуға деген қызығушылықты арттыруда маңызды рөл атқарады. Дұрыс таңдалған сұрақтар оқырмандарға зейінін басты, маңызды мәселеге шоғырландыруға көмектеседі, ойлау қабілетін дамытады, белсенділігін арттырады. Сондықтан сұрақ түрлерін таңдауға байыппен және шығармашылықпен қарау керек. Ізденуді жеңілдету үшін, біз келесі әдістемелік ұсынымдамаларды ұсынамыз.

Сұрақтар Д.Б.Эльконин және В.В.Давыдовтың дамыта оқыту жүйесі бағдарламасы бойынша келесідей жіктеледі:

құрамы бойынша:

- 1) қарапайым,
- 2) күрделі;

логикалық құрылымы бойынша:

- 1) нақтылаушы (жабық),
- 2) толықтырушы (ашық);

күтілетін жауап түрі бойынша:

- 1) жалпы,
- 2) риторикалық,
- 3) проблемалық,
- 4) өткір проблемалы;

Оқу әрекеті деңгейі бойынша:

- 1) продуктивті,
- 2) репродуктивті;

Танымдық қызметін басқару бойынша:

- 1) алшақ бағыттылық,
- 2) анық бағыттылық,
- 3) жетекші,
- 4) еске түсіруші;

Оқу процесін ұйымдастыру бойынша:

- 1) қозғау салушы,
- 2) бағыттаушы,
- 3) кедергі жасаушы,
- 4) жинақтаушы,
- 5) жетекші,
- 6) бастапқы,
- 7) дайындаушы;

түрі бойынша:

- 1) дұрыс (дұрыс қойылған),
- 2) қате (дұрыс қойылмаған);

сипаты бойынша:

- 1) бейтарап,
- 2) мейірбан,
- 3) жақсылық тілемейтін,
- 4) жауластық,
- 5) «өткір».

Сонымен қатар, іс-шараның әр кезеңінің мақсатына байланысты келесі сұрақтарды қолдануға болады:

- қызығушылығын арттыратын,
- көңіл аудартатын,
- білімді бағалауға,
- негізгі тақырыпқа оралу,
- сабақты өткізуге көмектесу,
- тақырыпты талқылауға көмектесу,
- эмоцияларға, ашылуына (жабылуына) талқылау
- қорытуға, тұжырым жасауға, анықтауға,
- талқылау барысына ықпал ету,
- Қорытынды талқылаулар.

Сұрақ қоюдың әдістемелік принциптері

Сұрақтар болуға тиіс:

- қысқа және нақты;
- күрделілігімен бірге логикалық жүйелі түрде орнату;
- ойды ояту, ойлауды дамыту;
- қайталанбауы тиіс;
- Жалпыға дейін (немесе керісінше, бірақ осы қағидалардың бірін бұзбай)

барыңыз;

- әрқайсысы өз ойларын жинай алуы үшін үзіліспен жүреді;

- жалпы жауаптарды талап етеді.

Тапсырмалар

Кітапханашы тәрбиеші тапсырмаларды таңдағанда және дайындағанда оларды іске асыру балаларға қолжетімді білімді толықтырып, бұрын алынған дағдылар мен дағдыларды дамытып, шығармашылық және зияткерлік қабілеттерін жандандыруға үлес қосуы керек. Сондықтан міндет - таңдап алынған нысанға және ол орын алған уақытқа сәйкес келетін тапсырманы таңдау; Қатысушылардың жасы мен жеке сипаттамаларын, олардың тақырыпқа дайындық дәрежесін ескеру керек. Қалай болғанда да, міндеттер күрделі емес (күрделілік пен уақыт), дұрыс емес және түсініксіз болуы керек.

Тапсырмалар танымдық, шығармашылық, интеллектуалды, жобалық, зерттеу және әртүрлі мақсаттарға ие болуы мүмкін:

- Ақыл-ойды сынап көріңіз (басқатырғыштар, тапсырмалар).
- Ұсынылған талап етілген ақпаратты таңдау.
- Фразаларды, мәтінді жалғастыру.
- Қателерді дұрыстау.
- Ұйымдастыру / біріктіру.
- Салыстыру.
- Дәлелдеу немесе жоққа шығару.
- Әрекеттер жоспарын құру.
- Жоба жасау.
- Үлгісін жасау.
- Себептерін белгілеу.
- Салдарын анықтау.
- Мәселелерді анықтау.
- Мәселелерге шешім табу, қарама-қайшылықтарды жою.
- Жаңа функцияларды анықтау.
- Қайталаудың әртүрлі түрлерін жасау.
- Түсініктеме.
- Ыңғайлау.
- Мәтінді талдау.
- Портрет жасау.
- Бірдеңе біліңіз.

Тесттік сұрақтар мен тапсырмалар:

- Зияткерлік.
- Психологиялық.
- Тексеру.

Кроссворд дәстүрлі болуы мүмкін:

- Білім салалары бойынша.
- Әдеби шығармалар туралы.
- Жеке мектеп пәндері үшін.

Зияткерлік және зияткерлік үшін стандартты емес тапсырмалармен де өткізуге болады.

Ойындар

- Рөлдік ойнау.

- Бизнес.
- Зияткерлік.
- Психологиялық.
- Даму.
- Сөздермен.
- Басқалар.

Сценарийді жасау және орындау

Сценарийді жазу іс-шараны дайындау мен өткізуде маңызды орын алады. Бұл барлық сатылар мен олардың логикалық қарым-қатынастарын нақты жоспарлауға, мақсатқа жету үшін әдістер мен әдістер арқылы ойластыруға, кітапхана құрылғысын тиімді пайдалануға, қателер мен жіберіп жіберуге мүмкіндік береді. Сценарийді әзірлеу және құру кезінде келесі схеманы пайдалану ұсынылады:

1. Аты. Эпиграф.
2. Формасы.
3. Тақырып.
4. Контингент (кімге арналған).
5. Қатысушылар (жүргізетін).
6. Мақсаттары.
7. Тіркеу және көріну.
8. Жабдықтар мен техникалық аппараттар.
9. Дидактикалық, таратылатын материалдар.
10. Декорациялар. Реквизиттер. Атрибуттар.
11. Ісшараның бағыты (құрылымы).

• 1-бөлім. Кіріспе:

- кіріспе сөз: *тақырыптың (мәселенің) мағынасын ашу; мақсаттар мен жағдайларды бағалау; қатысушылардың, қазылар алқасының немесе қонақтарды таныстыру.*

• 2-бөлім. Негізгі:

- ақпараттандыру деңгейін анықтау және мәселені өзекті ету (тақырып): *қатысушылардың шағын сауалнамасы;*

- ақпарат беру және танымдық қызметті ынталандыру: *әңгіме, демонстрация, әңгіме және т.б. ;*

- тыңдаушыны тағайындау барысында қатысушылардың теориялық және практикалық білімдерін қолдану.

• 3 бөлім. Аяқтау:

- Қорытынды сөз: *талқылау, рефлексия, қорытынды, қорытынды, нәтиже, нәтиже, марапаттау.*

Сценарийді жобалауға қойылатын талаптар

(есеп беру, тарату үшін)

Тақырып атауы (қажет болған жағдайда - суреттелген): оқу орны, тақырып немесе тақырып, эпиграф, аты, тегі, әкесінің аты. және автордың (компилятордың) лауазымы, қажет болған кезде - мекен-жайы, телефоны, факс.

- Баспа түрінде шығару (электронды нұсқасы болуы мүмкін).

- Қаріп 14; жоларалық интервал 1.5; өрістер 1,5 - 2 см.
- Парақтың бір жағында жазылған.
- Пайдаланылған әдебиеттер тізімі алфавиттік тәртіппен жазылған (авторы, атауы, қаласы, жылы, беті).
- Өтініштерді толығырақ: жоспар, резюме, диаграмма, суреттер, шолулар, талдаулар, балалар шығармашылығы, дидактикалық және сұрақ-жауаптар және т.б.

Бұқаралық іс-шараны талдау

Кәсіби дағдыларды меңгерудің маңызды шарты - әрбір оқиганың кейінгісі болып табылатын талдау (немесе өзін-өзі талдау). Оның **мақсаты**: оқу үрдісінің және жалпы білім беру үдерісінің тиімділігіне үлес қосу.

Іс-шараны талдау (егжей-тегжейлі түсініктемелермен) келесі схемаға сәйкес жүзеге асыруды ұсынамыз:

Тақырып, аты.

Мақсаттары (білім беру, тәрбиелік, дамытушылық).

Жүйелі. Бұл іс-шараның орны білім беру қызметінде: *бір жолғы жүйе; өздігінен, жоспарланған; кіріспе қорыту, қорытынды.*

Өткізу жері.

Қатысушылар (*саны, құрамы - оқушылар (олардың жасы), мұғалімдер, ата-аналар және т.б.*).

Кім жүргізеді (кітапханашы, мұғалім, басқа маман).

Форма (викторина, конкурс, ойын, әңгімелесу және т.б.).

Түрі (жаңа ақпарат алу, қорытындылау және жүйелеу, білімді тексеру, білімді шығармашылық қолдану, біріктірілген және т.б.).

Әдістері (мақсатқа жету жолдары): көрнекі, репродуктивті, түсіндірме-иллюстративті, диалогтық, монологикалық, ауызша, көрнекі, ішінара зерттеу, эвристикалық және т.б.

Дайындық және іс шараны жүргізу сапасы:

- Жоспардың, тезистердің, сценарийдің болуы.
- дидактикалық материалдар мен оқулықтарды, оқу құралдарын қолдану.
- Кітапхананың аппаратты тиімді пайдалану.
- белсенді және ойын нысандарын, тапсырмалардың түпнұсқалығын пайдалану.
- Шығармашылық педагогикалық зерттеулер.
- Іс-шара материалдарының, әдістерінің болуы.
- Кітапханашының кәсібилігі мен эрудициясы, материалды таныстыру мүмкіндігі.
- Педагогикалық қарым-қатынас және қарым-қатынас дағдыларын қатысушылармен қарым-қатынас жасау, эмоционалдық атмосфера.
- Қатысушылардың тапсырмаларды орындаудағы белсенділігі, сұрақтарға жауаптар.
- мазмұнның, ақпараттылықтың және материалдың көлемін оқу және тәрбиелеу бағдарламасына, жасына, қатысушылардың дайындық деңгейіне

сәйкестігі.

Безендендіру, көрнекілік: плакаттар, кестелер, иллюстрациялар, балалар суреттері, портреттер, фотосуреттер, есеп тақтасы, карталар.

Жабдықтар, техникалық құралдар: кітап көрмесі немесе шығармашылық жұмыстар, стенд, экран, жиһаз; аудио, видео, компьютер, проектор, камера, микрофон.

Алынған ақпаратты игеруді ұйымдастыру: кітаппен жұмыс жасау, техникалық құралдарды қолданумен тыңдау және есте сақтау; жеке, жұп, топ, фронтальдік жұмыс.

Өзара байланыс мақсаты, мазмұны, формасы, әдістері, тәсілдері мен нәтижесі арасындағы өзара байланыс.

Нәтижелері. Сіз нәтижеге қол жеткіздіңіз бе (мақсат).

Өзіндік талдау. Оқиғаның нәтижелілігін анықтау (табысты және сәтсіз сәттерді анықтау). Оның мақсаты - кейінгі қызметтің тиімділігіне үлес қосу. Өзін-өзі талдау іс-шараны талдаудың схемасына сәйкес жүзеге асырылуы мүмкін, бірақ қысқа түрде.

Тәрбие іс-шараларын талдау

1. Күні _____

2. Іс-шараға, жауапты тұлғаның лауазымына толық атауы _____

3. Сынып (жас ерекшелігі) _____

4. Қатысушы оқушылардың саны _____

5. Іс-әрекеттің бағыты _____

6. Форма _____

7. Осы іс-шараға кімдер қатысады _____

8. Іс-шараның мақсаты _____

Тәрбиелік _____

Дамытушылық _____

Білім берушілік _____

**БАҚЫЛАУҒА АРНАЛҒАН БАҒДАРЛАМА ЖӘНЕ
ТӘРБИЕ ІС-ШАРАСЫН ТАЛДАУ**

	Жалпы мәліметтер	
1.	Іс-шараның атауы:	
2.	Өтілу күні,сынып:	
3.	Іс-шараны ұйымдастырушылар: -директордың орынбасары, -сынып жетекшісі, -бір топ сынып жетекшілер, -пән мұғалімдері, -қосымша білім беру ұйымдарының қызметкерлері, -басқалар.	
4.	Оқушылар тобының құрамы: -оқушылар бір сыныптан немесе бірнеше сыныптардан, -ұлдар, -қыздар, -топқа бөлу. Ата-аналар	
5.	Іс-әрекет түрлері: - білім беру жүйесімен байланысты болып келеді ме, - Іс-шара эпизодтық сипатта.	
6.	Іс-шара мақсаты:	
7.	Іс-шараны таңдаудағы негіздеме - мектептің тәрбие жұмысының негізгі бағыттарын сәйкестігі, -сыныптың даму деңгейі, -оқушылардың жас ерекшелігі.	
	ІС-ШАРАНЫҢ ДАЙЫНДЫҚ ЖҰМЫСТАРЫН ТАЛДАУ	
1.	Бұл іс-шараны өтілуіне бастама жасаған және кім ұйымдастырды?: -мектеп директоры, -директордың орынбасарлары, -сынып жетекшілернемесе бірнеше сынып жетекшілер тобы, -Білім департаменті, -басқа.	
2.	Дайындық жұмыстарының сатыларының мазмұны:	

	<ul style="list-style-type: none"> - жоспарлау, - Іс-шара элементтерін дамыту, - қажетті құрал-жабдықтары, -іс-шараға қатысты киімдер дайындау, компьютерлік презентациялар дайындау -дайындық жұмыстары. 	
3.	<p>Іс-шараны дайындау кезінде балалардың қатысуын тарту дәрежесі:</p> <ul style="list-style-type: none"> - өте белсенді, -белсенді, -төмен. 	
ІС-ШАРАНЫҢ ӨТІЛУ БАРЫСЫ		
1.	<p>Оқушылар алдында қойылған мақсаттар мен міндеттер қаншалықты сенімді және эмоционалды болды:</p> <ul style="list-style-type: none"> - қойылған мақсаттар мен міндеттер толығымен ашылуы, - белгіленген мақсаттар мен міндеттердің бір бөлігі орындалды, ал кейбіреулері ашылмады, - қойылған мақсаттар мен міндеттерге өз деңгейінде жете алмады. 	
2.	<p>Жұмыстың мазмұнын, қызығушылығын және ұйымдастырылуын бағалау:</p> <ul style="list-style-type: none"> -өте жоғары, -жоғары, -қанағаттанарлық, -қанағаттанарлықсыз. 	
3.	<p>Іс-шара барысында оқушылардың тәртіптері:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ең қызығы, - жоғары белсенділік, - тәртіп, - мінез-құлық үлгілері, - өзін-өзі таныту қабілеті. <p>Іс-шара оқушыларға қызығушылық танытпады, сондықтан балалар:</p> <ul style="list-style-type: none"> -шулады, -өздерін төмен ұстады. 	
4.	Іс-шара барысында оқушылар қандай білім алды?	
5.	Іс-шара кезінде мұғалімнің рөлі қандай?	
6.	<p>Оқушылар мен мұғалім арасындағы қарым-қатынастың сипаты. Тиісті қатынастар:</p> <ul style="list-style-type: none"> - тәрбие міндеттері, - оқушылардың жас ерекшеліктері, 	

	- оқушылардың жеке ерекшеліктері, - команданың даму деңгейі.	
7.	Іс-шараны балалар командасына қалай әсер етті? Топтың одан әрі дамуы үшін қандай салдары болуы мүмкін?	
	ТӘРБИЕ ЖҰМЫСЫНЫҢ ІС-ШАРАЛАРЫНЫҢ ЖАЛПЫ ТАЛДАУ	
1.	Алға қойылған мақсаттар мен міндеттерге қаншалықты жетуге болады: - белгіленген мақсаттар мен міндеттерге қол жеткізілді, - Ол қол жеткізе алмады.	
2.	Жасалған жұмыстың білім құндылығын жалпы бағалау: - жоғары, қанағаттанарлық, - қанағаттанарлықсыз.	
	ТӘРБИЕШІ ІС-ӘРЕКЕТІН ТАЛДАУ	
1.	Тәрбиешінің қандай әрекеттері іс-шараны сәтті өткізуге үлес қосты және қайсысы солай болды және неге?	
2.	Оқушылармен тәрбие жұмысының барысында қандай педагогикалық қабілеттер мен қабілеттер көрсетілді?	
3.	Педагогтың тәрбие іс-әрекетін одан әрі жетілдіру үшін тілектер мен ұсыныстар.	

Толық жоспарлау (іс-шараның құрылымы)

Іс-шараның атауы	<p>Іс-шараның тақырыбы көрініс табады, ол мазмұны қысқа, тартымды және дәл көрсетілуі керек</p> <ul style="list-style-type: none"> • «Вальс цветов» • «Эрудит» • «Джунгли зовут» • «Меткий стрелок»
Мақсаты	<p>Ол іс-шараның жалпы бағыты ретінде тұжырымдалған, бұл тамаша нәтиже. Жетістікке жету дәрежесін тексеруге және бір сөйлем түрінде дамыту, оқыту, білім беруде үш мақсатты мақсатты белгілеу үшін тұжырымдалуы керек</p> <ul style="list-style-type: none"> • Балалардың денсаулығын сақтау және нығайту арқылы • Оқушыларға психологиялық көмек көрсету • Дарынды, талантты балаларды анықтау, олардың интеллектуалды дамуы • Экология саласындағы бәсекелестік ойын бағдарламасы арқылы оқушылардың білімдерін тереңдету,
Міндеттері	<p>Белгіленген нәтижеге жету жолдарының айырмашылығы болуы керек, оқушылардың нақты қасиеттерін дамытуға бағытталған іс-шараның мазмұнын көрсетеді.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ресейдің құқықтық жүйесіндегі балалардың білімін кеңейту және нығайту • Отансүйгіштікке, азаматтық жауапкершілікке тәрбиелеу • жабайы жануарлардың объектілерін бақылау мүмкіндігін дамыту, сипаттамалық ерекшеліктерді айқындау
Формалрыры, әдістері және тәсілдері	<p>Оқушылардың жасын ескере отырып, тақырыпқа сәйкес таңдалуы керек</p> <ul style="list-style-type: none"> • Формалар (ойын-сауық бағдарламасы, КВН, тақырыптық кеш, дискотека, викториналар, кештер, экскурсиялар, ойын бағдарламалары, дебаттар, музыка залдары және т.б.) • Әдістері мен әдістері (жұмбақтарды, мини-

	викторинаны, драматизация элементтерін, модельдеуді, бақылауды, көзқарастар мен позициялардың қақтығыстарын, жобаларды, ізденістерді және т.б.)
Материалдар және құрал-жабдықтар	Оқушылардың жасын ескере отырып, тақырыпқа сәйкес таңдалуы керек <ul style="list-style-type: none"> • үлестермелі тапсырмаларда міндеттері бар жұмбақтар; тірі объектілерді, маршруттық карталарды, арнайы көрнекі және дидактикалық материалдарды, аудио және бейнетехниканы, камераны, плакат-кроссворды, қапсырмаларды, картондарды, сызғыштарды, қайшыларды және т.б.
Залды безендендіру	Тәрбие іс-шарасының ерекшеліктеріне сәйкес безендендіріледі.

Мысалы: «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» бойынша өткізілген сынып сағаты

Сынып	9-11
Тақырыбы	«Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру»
Мақсаты	Оқушыларды Отанды сүйуге, өз елін, тарихын білуге, жалпы адамзаттық құндылықтар мен терең көзқарастарды сіңіру арқылы таным белсенділіктерін арттыруға бағыттау.
Оқушының қабілеті	Жалпыадамзаттық, мәдениетаралық білімдері мен сыни ойлау, зерттеушілік дағдылары дамыған, отансүйгіш тұлға.
Сабақта қамтылатын білім беру құндылықтары	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Әріптестік; ➤ Азаматтық жауаптылық; ➤ Ашықтық.
Мектеп миссиясымен үндестігі	Өзінің даму барысында, өмір бойы оқуға қабілетті, жоғары адамгершілік құндылықтары бар, жоғары білімді, зияткерлік жеке тұлғаны тәрбиелеуге бағытталған мектеп қауымдастығын құру. Қазақстандық патриотизмді әр оқушының бойына өмірлік принциптері ретінде қалыптастыру.
Жаһандық азаматтық тұлғасы	Өз Отанын қатты сүйетін, әлем халықтарын мәдениетін, салт-дәстүрін сыйлай білетін, әлемді дамытуға өз үлесін қоса алатын тұлға.

Көрнекіліктер	1. Интерактивті тақта, бейне баян, түрлі-түсті парақшалар		
Сабақ кезеңдері	Сынып жетекшісінің әрекеті	Оқушының әрекеті	Уақыты
Ұйымдастыру кезеңі	<p><u>Сергіту сәті.</u></p> <p>1. «Сәлемдесу» ойыны: Қазір біз сендермен ойын ойнаймыз, қимылды тез жасауларың керек. «Бастаймыз» деген белгі берілгенде, мен қалай амандасу керек екенін айтамын, сонда сендер бір-бірлеріңмен тез-тез амандасасындар. Әр адаммен әртүрлі амандасасындар. Сонымен, көзбен... қолмен... иықпен... құлақпен... тіземен... иекпен... өкшемен... арқамен.</p> <p>2. «Сантики, Фантики, Лимпопо». Барлығы шеңбер бойымен тұрып, бір баланы таңдайды да бөлменің сыртына шығарады. Шеңбердегі балалардың ішінен бір баланы жүргізуші етіп сайлайды, ол шеңбердегі балаларға қозғалыстарды көрсетіп тұрады. Барлық ойыншылар жүргізушінің артынан көрсеткен қимылдарды қайталау керек. Қимылдарды қайталаған кезде жүргізушіге қарамай, білтіртпей жасау керек. Шеңбердегі балалар шапалақ ұрып,</p>	<p>Ойынға қатысады</p> <p>Ойынға қатысады</p> <p>Топқа бөлінеді</p>	5 минут

	<p>«САНТИКИ, ФАНТИКИ, ЛИМПОПО» деп айтып ойынды бастайды. Бөлме сыртында тұрған бала ойыншылардың дауыстарын естіп, бөлмеге кіреді де шеңбердің ортасына тұрып, кім жүргізуші екенін табу керек. Егер жүргізушіні тапса, жүргізуші есіктің сыртына шығады. Ойын сол ретімен жалғасып отырады. Топқа бөлу. От, Су, Күн, Ай суреттері арқылы топқа бөлу. Оқушылар Қорапшадан қағаз алады, сол қағаздағы сурет бойынша топтарға бөлінеді(қағаздарда От, Су, Күн, Ай суреттері бейнеленген).</p>		
Негізгі бөлім	<p>Куратордың сөзі «Мәңгілік ел» патриоттық актісі. Бүгінгі таңда Қазақстан Республикасында білім беру жүйесі жаңғыртылуда. Отандық білім беруді жетілдіру қажеттілігі басым мемлекеттік міндеттер қатарына шықты. Осы мақсатта 2016 жылғы 26 сәуірдегі Қазақстан халқы Ассамблеясының «Тәуелсіздік. Келісім. Болашағы біртұтас ұлт» XXIV сессиясында «Мәңгілік Ел» патриоттық актісі</p>	<p>Мұқият тыңдайды. Сұрақтар қояды.</p>	10 минут

	<p>әзірленіп, қабылданды. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаев ««Мәңгілік Ел» патриоттық актісі Құжатында – Қазақстан халқының тарихи тағдыры мен жалпы мүдделері, біздің елімізді дамытудың базалық құндылықтары көрінетін «Мәңгілік Ел» жалпыұлттық идеясының жеті мызғымас тұғыры, жеті құндылық ұсынылған:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Қазақстанның тәуелсіздігі мен Астанасы; - Қоғамымыздағы ұлттық бірлік, бейбітшілік пен келісім; - Зайырлы қоғам және жоғары руханият; - Индустрияландыру мен инновацияларға негізделген экономикалық өнім; - Жалпыға Ортақ Еңбек Қоғамы; - Тарихтың, мәдениет пен тілдің ортақтығы; - Еліміздің ұлттық қауіпсіздігі, бүкіләлемдік , өңірлік мәселелерді шешуге жаһандық тұрғыдан қатысуы. <p>«Мәңгілік Ел» жалпыұлттық идеясы және басты құндылықтар толық</p>	<p>Мұқият тыңдайды. Сұрақтар қояды.</p> <p>Бейнеролик қарайды.</p> <p>Ойларын айтады</p> <p>Патриот</p>	<p>4 минут</p> <p>4 минут</p>
--	--	---	-------------------------------

	<p>нұсқада 2014 жылғы 14 қаңтардағы «Қазақстандық жол-2050: Бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ» Елбасының халқына Жолдауында және 2014 жылғы 11 қарашадағы «Нұрлы жол – болашаққа бастар жол» Жолдауында айтылды. Жаңа Қазақстандық Патриотизмнің идеялық негізі аталған құндылықтарды жастарға насихаттаумен байланысты.</p> <p><u>Елбасы Н.Ә. Назарбаевтың «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» мақаласы</u></p> <p>Назарбаев Зияткерлік мектептерінің 2017-2018 оқу жылындағы тәрбие жұмысының басты ерекшелігі Мемлекет басшысы Н.Ә. Назарбаевтың «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» атты мақаласындағы қоғамды рухани жаңғыртудың басымдықты идеяларын оқушылар арасында кеңінен насихаттау болып табылады. Аталмыш мақала Кіріспе, қорытынды және екі бөлімнен тұрады. Қазір сіздердің назарларыңызға осы мақала туралы бейнероликті ұсынамын.</p>	<p>ұғымының мәнін ашады, өз бойларындағы және қоғамдағы патриот адамдардың образын жасайды.</p>	<p>12 минут</p>
--	---	---	-----------------

	<p>Оқушыларға бейнеролик көрсетіледі. https://www.youtube.com/watch?v=bAt3v6T3WNk</p> <p>«EXPO-2017» көрмесі /куратор көрме туралы ақпараттар береді, оқушыларға сұрақтар қояды көрмені тамашалаған оқушыларға сөз береді./</p> <p><u>Топтық жұмыс</u> Постер дайындау және қорғау): 1-топ. Патриот адам кім? Ол өзін қалай көрсетуі керек? 2-топ. Қандай патриот адамды білесіңдер? Олар кімдер? Не үшін? 3-топ: Қазіргі заманның патриоты қандай болуы керек? (мінезі, ерекше қасиеттері, ұстанымы, ұраны). 4-топ: Мен патриотпын себебі???</p>		
<p><i>Қорытынды бөлім</i></p>	<p><u>Рефлексия</u></p> <p><u>Куратордың қорытынды сөзі:</u> Алда әлі ұзақ жол , үлкен</p>	<p>Сабаққа қорытынды жасайды. Кері байланыс қағаздарын бояйды.</p>	<p>5 минут</p>

	<p>асулар бар . Сол асулар мен қиындықты жеңу үшін білектің күші мен найзаның ұшы керек емес. Оған тек жүрек пен білім , талант пен талап керек. Қазақ елінің абыройын асырып , мерейін үстем етер , әлем таңғалар , талай-талай жаңалық ашар білімділер керек . Осы Тәуелсіз еліміздің намысын қорғайтын , бүгінгімізді ертеңіне жалғайтын , қазақ елінің ертеңі , болашағы үшін жауап беретін бүгінгі ұрпақ екенімізді сезінейік.</p> <p>“Сен де бір кірпіш дүниеге , Кетігін тап та бар қалан!”- деп Ұлы ақын Абай атамыздың сөзімен сабағымды аяқтаймын.</p>		
--	--	--	--

Тәрбие жұмысының іс-шарасын талдауға дайындық.

1. Әрбір тәрбие жұмысының іс-шарасы - балалар бірлестігінің іс-әрекеттер тізбегіндегі байланыстардың бірі ретінде тәрбие мен жеке тұлғаны дамытудың ортақ мақсатына жетуге бағытталуы қажет.

2. Тәрбие іс-шарасының өз мақсатына ие, оның жетістігі оқушының жеке тұлғаны қалыптастырудағы нақты міндеттерді шешуге көмектесу және білімге, оқытуға, қалыптастыруға, дамытуға кешенді тәсілді енгізу болып табылады.

3. Білім беру қызметі күрделі жүйе болып табылады және бірнеше өзара байланысты кезеңдерден тұрады:

I –кезең алдыңғы педагогикалық жағдайды талдау және мақсатты қалыптастыру;

II - жоспарлау кезеңі;

III - ұйымдастыру кезеңі;

IV - іс-шара кезеңі;

V - қорытынды кезеңі.

4. Тәрбие іс-шарасының мақсаттарымен қатар, оның негізгі мақсатынан бастап, белгілі бір ерекшеліктерге ие осы кезеңдердің әрқайсысы әртүрлі қасиеттер мен сапаларда тәжірибелі, ұйымдастырушылық, коммуникативті, конструктивті және т.б. тәрбиешілерді қалыптастыруда өз проблемаларын шешеді.

5. Іс-шараның әр кезеңінде педагогикалық ықпал етудің әртүрлі әдістері мен тәсілдері, оқушылардың өзара іс-қимылдары, іс-шараның жалпы мақсаттары мен міндеттеріне қол жеткізуге, сонымен қатар осы кезеңнің міндеттерін шешуге бағытталған. Олардың барлығының өз ерекшеліктері бар және мұғалімнің белгілі бір білімі мен дағдыларын талап етеді.

I кезең. Алдыңғы педагогикалық жағдайды талдау және мақсатты қалыптастыру.

Бұрынғы өткізілген іс-шаралар, педагогикалық жағдай немесе ұжымның өмірінің белгілі бір жағдай кезеңдерінен тұрады, олар оқушылардың тәрбиесіне әсер етеді. Бұл ұжымның дамуының белгілі бір деңгейімен, балалардың мүдделері мен қажеттіліктерімен, ұжымның, қызығушылығы өміріне деген қарым-қатынасымен сипатталады. Тәрбие беру жағдайын қалыптастырған бірлестікті талдаусыз, оның ерекшеліктерін ескере отырып, ұжымдық өмірдің келешегін, мақсаттары мен міндеттерін дұрыс анықтау мүмкін емес.

Тәрбие іс-шарасының бірінші кезеңі келесі алгоритмге сәйкес талдануы мүмкін.

Талдау алгоритмі.

1. Тәрбие іс-шарасының күтілетін нәтижелерін анықтау:

- мақсаттың әлеуметтік-педагогикалық маңызы, оның ерекшелігі мен анықтығы;
- белгілі бір уақыт ішінде белгілі бір жағдайларда нақты және қол жетімділік;
- эмоционалды және тәрбие әсерінің дәрежесі;
- іс-шараның оқу құндылығы дәрежесі.

2. Төмендегі кестені пайдалана отырып, тәрбие іс-шарасының мақсаттары мен міндеттерін неге негізделгенін анықтау. Тәрбие іс-шарасын жоспарлаудың тиімділігі үшін критерийлерді қолдану ұсынылады: сыни, болуы мүмкін және оңтайлы (1-кесте).

1-кесте.

Тәрбие іс-шарасының жоспарлау тиімділігінің критерийлері.

Тиімділік деңгейлері	Сипаттамалары
1. Сыни	Іс-шара күнтізбелік күнмен бірге, «жоғарыдан» және жағдайды талдаусыз жүргізіледі
2. Болуы мүмкін	Іс-шара қауымдастықтың (мекеменің) жұмыс жоспарына

	сәйкес жүргізіледі. Алдыңғы педагогикалық жағдайды талдау үстіртін сипатта.
3.Оңтайлы	Мақсатты тұжырымдаудың негізі - ұжымның жағдайын, оқушылардың қызығушылығы мен қажеттіліктерін талдау. Бақылау, сауалнама, әңгімелесу және бақылаулар өткізілді, оның негізінде осы іс-шараның қажеттілігі туралы тұжырымдар жасалады.

3. Педагог тәрбие іс-шарасының бірінші кезеңін жүзеге асыру үшін қандай тапсырмаларын және оларды шешу жолдарын белгілеу.

4. Бұл іс-шара оқушылардың жас ерекшелігіне сәйкес келетіндігін анықтау; ол ұжымның шығармашылық даму деңгейі; осы ұжымның міндеттерін шешудің шынайы екенін; оқушылар тәрбие іс-шарасы бойынша қарастырылатын әсерін қабылдау үшін дайындығы, олар оның мақсаты туралы білуі, оны жүзеге асыруға дайын болуы.

5. Бірінші кезеңді бақылау үшін қосымша білім беру педагогтары және оқушылармен әңгімелесу, сауалнама жүргізуді қолданыңыз.

Оқушылардың қызығушылықтары мен пікірлерін зерттеуге арналған сауалнама.

1. Бұл іс-шараның мақсаты қандай?
2. Іс-шара кімнің бастамасы бойынша өткізеді?
3. Бұл іс-шараның қандай қызықты және пайдалы тұстары бар?
4. Осы шараны дайындауға және өткізуге қатысуыңыз қандай?
5. Сізге бұл іс-шара ұнады ма?
6. Іс-шарадағы кемшіліктерді атаңыз.

II. Тәрбие іс-шарасының жоспарлау кезеңін талдау.

Тәрбие іс-шарасын жоспарлаудан оның сапасы мен жұмыстың тиімділігіне байланысты болып келеді. Сонымен бірге, жоспарлауды жүзеге асыруға ұжымдық көзқараста, оны дұрыс ұйымдастыруда, оқушылар тапсырылған тапсырма үшін ұжымдық сезім мен жауапкершілікті дамытады. Балалар өздерінің уақыттарын, күштерін, қаражатын дұрыс бөліп үйренеді, негізгі нәрсені ерекшелейді, ойлау логикасын дамытады.

Талдау алгоритмі.

1. Осы кезеңде қосымша білім беру мұғалімі тәрбие, білім беру және дамудың қандай міндеттерін анықтау керек.

2. Іс-шараны дайындау және өткізу жоспарымен танысу. Бар жоспардың орындалуы мұғалімнің қойған міндеттерін шеше алатынын анықтайды. Тәрбие

міндеттерін шешу үшін педагогикалық ықпал етудің әдістерін және тәсілдерін қарастырып талдау. Тәрбие іс-шарасының әдістері мен тәсілдерін таңдау қаншалықты пайдалы. Бұл ұжымның ерекшеліктеріне, жеке оқушыларға, білімге кешенді көзқарасқа сәйкес келе ме?

3. Қосымша білім беру мұғалімдерімен және оқушылармен әңгімелесу арқылы біліңіз, өйткені іс-шараны дайындауды және өткізуді жоспарлау кезінде тәрбиенің бір немесе бірнеше тапсырмалары шешілді:

- Оқушылар жоспарлауға қатысып, олар не білді және олар өздері үшін не тапты?

- Іс-шараны жоспарлау балалардың белсенділігін, олардың тәуелсіздігі мен бастамасын көрсетуге ықпал етті ме?

- жоспарлау процесі қауымдастықтардағы коллективтік қатынастардың дамуына ықпал етті ме?

- Болашақта ұжымдық шығармашылықпен айналысуды жоспарлаудың және жоспарлаудың таңдап алынған нысаны мұғалім мен тыңдаушы арасындағы қоғамды нығайтуға ықпал етті ме?

4. Балалар ұжымының алдыңғы және кейінгі жағдайларын жоспарлау кезінде алдағы іс-шараның хабарлануы ескерілген бе?

5. Іс-шараның бірінші және екінші кезеңдері арасындағы байланыстың бар-жоғын анықтаңыз.

6. Оқуды жоспарлау және тәрбие іс-шараларын өткізу оның ортақ мақсатына жетуіне ықпал етті ме? Қалайша?

7. Іс-шараның екінші кезеңін ұйымдастыруда құндылықтарды және кемшіліктерді қорытындылаңыз. Олардың себептерін анықтауға тырысыңыз.

III. Іс-шараны ұйымдастыру кезеңін талдау.

Іс-шараны ұйымдастыру кезеңі білар үшін тапсырылған тапсырма үшін жауапкершілік, бастаманы аяқтау қабілеті, міндеттерді орындау үшін балаларды ұйымдастыру мүмкіндіктері, олардың іс-әрекеттерін бақылау және талдау үшін осындай қасиеттерді қалыптастыруда ең маңызды болып табылады. Кез келген жағдайда ұйымды дұрыс тұжырымдау шығармашылық ұжымда балалар шығармашылығының, бастамашылдықтың, бастамашылдықтың, өзін-өзі басқарудың дамуына ықпал етеді.

Талдау алгоритмі.

1. Осы кезеңде қосымша білім беру мұғалімі оқушылардың тәрбиесіне, біліміне және дамуына қандай міндеттер қойылғанын біліңіз.

2. Мұғалімдермен бұл мәселелерді қаншалықты және қаншалықты табысты шешетінін талқылаңыз.

3. Тәрбиені басқарушы жағы қалай жүзеге асырылғанын білу: мұғалім ұйымдық қызметтің негізгі талаптарын біледі ме, ол осы талаптарды басшылыққа алды ма, оның қаншалықты ақталған және негізделгендігін, мұғалімге қандай іс-шара ұйымдастыру керектігін білу;

4. Оқушыларды іс-шараны ұйымдастыруға қатысуға қандай үлес қосқаны, мұғалімнің оларды белсендіру, бастамашылық және шығармашылық көрінісі: ұйымдастырушылар мен орындаушылар қалай таңдап алынды,

ұйымдастырушылардың қаншалықты терең үйренетіні, ұйымдастырушылар арасындағы еңбек бөлу деңгейі қандай, олардың ұйымдастыру дағдыларын дамыту процесі.

5. Оқу ұйымдастырушыларымен және орындаушылармен сөйлесіп, тренингте және ұйымдастыруда не білді, қандай дағдыларға ие болды.

6. Оқушылардың ұйымдық деңгейде тәрбиенің жалпы мақсаттарының аспектілерін және іс-шараны дайындау жоспары жүзеге асырылғанын анықтау.

7. Осы кезеңді жүзеге асырудың жоғары (төмен) сапасының себептерін талдап, болашақтағы іс-шараның қалай әсер еткенін анықтау.

IV. Іс-шара өткізу кезеңін талдау.

Бұл кезең іс-шараның басты мақсаты мен оның міндеттерін іске асыруға үлес қосуға арналған орталық болып табылады. Бұл кезеңде іс-шара барысында оны дайындау мен ұйымдастыруға байланысты барлық артықшылықтар мен кемшіліктер айқын көрінеді. Іс-шараның баруын бақылау және тікелей байқау оларды дұрыс бағалау үшін үлкен мүмкіндіктер береді.

Талдау алгоритмі.

Тәрбие іс-шарасын және оны қадағалау арқылы оның дайындау мен өткізілу сапасын, оқушыларға тәрбие жұмысының әсерінің тиімділігін зерттеу. Байқау үшін тәрбие іс-шарасының картасын пайдалану ұсынылады (*кесте 2*).

2-кесте.

Тәрбие іс-шарасына қатысушылар картасы

Қауымдастық:	
Педагог (толық атауы):	
Тәрбие ісшарасының түрі:	
Тақырыбы:	
Мақсаты:	
Міндеттері:	
Іс-шараның құрылымы	
Бақылау нәтижелері	
Білім беру әдістерін және әдістерін қолданудың сипаттамасы: пайдаланылды тәрбиелеу әдістері педагогикалық әсер ету әдістері	
Ұйымдастырушылық бөлім	
Негізгі бөлім	
Қорытынды бөлімі	

2. Картаны бақылап, толтырған кезде келесі тармақтарға назар аударыңыз:

а) іс-шара, құрал-жабдық және безендендіруге арналған орынды дайындау;

б) оқушыларға іс-шараның мақсаттары мен міндеттерін ашуға сенімділік, айқындық;

с) оқушылардың мақсатына жетуі;

г) тәрбие іс-шарасының жалпы мақсатын орындау (білім беру, тәрбие және дамыту мәселелері қалай шешілді);

д) іс-шараның кемшіліктерін (қадір-қасиетін) тудыру себептері, олар мынадай жағдайларда болуы мүмкін:

- тәрбие іс-шарасының нысанын оның мақсатына және мазмұнына сәйкестігі;

- мақсатты оқыту әдістерін, әдістері мен құралдарын, олардың тиімділігін, жеке тұлғаның дамуына көңіл бөлу;

- іс-шараны іске асырудың ұйымдастырушылық айқындығы, алдыңғы кезеңдермен байланысуы;

- педагогтың педагогикалық шеберлігі: аналитикалық дайындығы, ұйымдастырушылық дағдысының болуы, эрудиция, күрделі педагогикалық жағдайлардан шығу қабілеті, тәрбиелеу әдістерінің барлық арсеналын икемді пайдалану, білім беру әсер ету жүйесін ұжымға және бір мезгілде жеке тұлғаға пайдалану және т.б.

3. Іс-шараның оң және теріс аспектілері, оның кемшіліктері және олардың болжанған себептері туралы байқаудың қорытындысы мен тұжырымдарын жасау, кемшіліктерді жоюдың ықтимал жолдары туралы ұсыныстар жасау және оң тәжірибені дамыту.

V. Нәтижелерді қорытындылау кезеңін талдау.

Іс-шараны қорытындылау оқушылардың өздерінің талдауларына негізінде бағаланады. Бұл іс-шараны мұғалімнің жетекшілігімен ұйымдастырушылар өткізеді. Ол оң тәжірибені нығайтуға, кемшіліктердің себептерін анықтауға, тапсырылған тапсырма үшін жауапты сезім, командаға жүктелген міндет, азаматтық сезім сияқты жеке қасиеттерді тәрбиелеуге бағытталған.

Бұл кезеңнің оқу кезеңі оқушыларға өз жұмысын дұрыс бағалауға, оның нәтижелерін жинақтауға, олардың қызметінің перспективаларын айқындауға, яғни басқарушылық тапсырмаларды шешуге мүмкіндік береді. Оқушылардың аналитикалық ойлауын дамыту: оқиғаның құрамдас бөліктерін анықтау, олардың әрқайсысын талдау, осы бөліктерін біртұтас тұтастыққа синтездеу - даму тапсырмаларын орындау.

Талдау алгоритмі.

1. Осы кезеңдегі міндеттер қаншалықты жақсы орындалатындығын анықтау.

2. Оқушылардың өздерінің ғана емес, сонымен бірге оның барлық кезеңдердің, олардың арасындағы байланыстың, талдауға негізделген практикалық тұжырымдар жасауға, оқиғаның жалпы қорытындыларына талдау жасау қабілеттерін қалыптастыру деңгейін бағалау.

3. Іс-шараны талқылауға оқушылардың белсенділігін талдау, фактілерді дұрыс бағалай білу, олардың пайда болу себептерін белгілеу, теріс себептерді жою немесе жағымды фактілерді дамыту үшін ұсыныстар жасау.

4. Осы кезеңдегі мұғалімнің мінез-құлқын бағалау үшін, талдаудың міндеттерін қалай анықтайтындығын, оқушыларды іс-шараны терең түсінуге үйретеді, негізгі мәселелерге назар аударуға, мұғалімнің іскерлік атмосфераны қалыптастыруға қаншалықты үлес қосатынын, іс-шараны талқылау кезінде жеңілдетуге көмектеседі. Бұл жағдайда педагогтың талқылауды күшейту қабілетіне және талабына назар аудару қажет.

5. Барлық кезеңдерді талдау кезінде алынған ақпаратты қорытындылай отырып, осы іс-шара, оның білім беру құндылығы және тиімділігі туралы қорытынды жасау.

Тәрбие іс-шараларын талдау алгоритмі.

I. Педагогтың тәрбиеші ретінде бағалануы:

- құзыреттілігі мен оның эрудициясының деңгейі;
- іс-шараға қызығушылық деңгейі;
- оқушылармен қарым-қатынаста демократия дәрежесі;
- оқушыларға әсер ету деңгейі мен көмек көрсету деңгейі;
- сөйлеу мәдениеті, бет-әлпеті және қимылдары.

II. Оқушылардың негізгі сипаттамалары мен мінез-құлқына баға беру:

- іс-шара барысында оқушылардың белсенділігі;
- кездесудің барлық кезеңінде олардың қызығушылығы;
- оқушылардың өздерінің бастамалары мен шығармашылығының дәрежесі;
- оқушылардың дербестік деңгейі;
- оқушылардың эмоционалдық дәрежесі;
- Пәннің дәрежесі және жауапкершілігі.

III. Тәрбие мазмұнын бағалау:

- мазмұнын ғылыми және дүниетанымдық бағдарлауы;
- Жас ерекшелігіне сай мазмұнның қол жетімділігі және орындылығы;
- мазмұнның өзектілігінің дәрежесі (өмірге байланысты);
- мазмұнын пайдалы және танымдық құндылығы.

IV. Педагогтың және оқушылардың іс-әрекет әдістерін бағалау:

- ұтымдылық пен уақытты тиімді пайдалану дәрежесі;
- эстетикалық және тиімді жобалау;
- іс-шараның барлық қатысушыларының жалпы стилі мен қарым-қатынас мәдениеті;
- сөйлеудің эмоционалдылығы мен сенімділігі;
- іс-шараның өтілуіне білім алушылардың қатысу дәрежесі (басымдықты: қатысу немесе қатысу төмен).

V. Тәрбие іс-шарасының мақсатын және нәтижелерін бағалау:

- мақсаттың әлеуметтік-педагогикалық маңызы, оның ерекшелігі мен анықтығы;
- белгілі бір уақыт ішінде белгілі бір жағдайларда нақты және қол жетімділік;
- эмоционалды және білім беру әсерінің дәрежесі;
- осы іс-шараның маңыздылығын және оқытудың дәрежесін.

Тәрбие іс-шарасын схемалық талдау.

1. Қауымдастық.
2. Іс-шара.
3. Қатысушылардың саны.
4. Ұйымдастырушының аты-жөні.
5. Жұмыс өтілімі.
6. Тәрбиеленушінің сыртқы келбеті.
7. Осы іс-шараға кім қатысады?
8. Аудиторияны безендендіру, көрнекілік.
9. Іс-шараның мақсаты:
 - а) тәрбиелік
 - б) дамытушылық
 - в) білім берушілік
10. Талдаудың мақсаты: сабақтың бұл түрі жүйелі болу-болмауын анықтау.

Байқау бағдарламасы.

1. Педагог іс-шараның мақсаты мен іс-шараның әр кезеңінің міндеттерін жеткілікті түрде түсінеді ме, соны біледі, оларды саналы түрде шешеді.
2. Іс-шараның әр кезеңінің мақсаттары негізгі мақсатқа сай келетін-жатпағанын анықтау.
3. Әдістеме оның мақсаттарына сәйкес келетіндігін анықтау.
4. Мұғалім мен оқушылар арасындағы іс-шараның барлық кезеңдерінде қалай жүзеге асырылғанын білу.
5. Іс-шараның басқа нысандармен байланысын белгілеу.

Бақылау кестесі.

Бақылау параметрлері	Педагогтың іс-әрекеті	Оқушының іс-әрекеті	Қатысушылардың іс-әрекеті
Міндеттері			
Мазмұны			
Шартты			
Белгілері			
Ескертулер			

Іс-шараны жүргізудің негізгі талаптары.

1. Педагогтың іс-шара мақсатының нақты анықтағандығы.
2. Іс-шара кезеңін жоспарлау және әр кезеңнің міндеттері.
3. Көрсетілген мақсатқа сәйкес оны дайындауды ұйымдастыру:
 - әр кезеңде мұғалім мен балалардың іс-әрекеті;
 - іс-шараны дайындау іс-шараларын реттеу;
 - іс-шараны өткізу;
 - нәтижелерді талдау.
4. Жұмыстың оңтайлы түрін анықтау (материалдың зақымдануына байланысты мәселелерді шешуге мүмкіндік бермейді).
5. Рационалды әдістерді таңдап алу және әр кезеңде әрбір мерекелік іс-шараға қатысу.
6. Іс-шараның нақтылығы, темп және ырғақтылығы.
7. тәрбиелеудің қызықты және кеңдігі тұстары:
 - шаблонның болмауы;
 - іс-шарада күтпеген «қызықты» элементтердің болуы.
8. Іс-шаралар аралық байланысы:
 - I кезең мақсатты талдау жасалады.
 - II кезең жоспарлау іс-шарасы.
 - III кезең іс-шараларын дайындай және ұйымдастыру.
 - IV іс-шараны жүргізу.
 - V кезеңді іс-шараны талдау.
9. Іс-шараның алдыңғы және кейінгі сабақ формалармен, сыныптық және жалпы мектепшілік формалармен байланысы.

Талдау барысы.

Бірінші кезең бойынша айқындалады:

- Балалар талдау барысына қатысқан ба?
- Іс-шараның мақсатын біле ме?
- мақсат жайлы түсінік бар ма?
- Мақсат мақсатты тұжырымдауға қатысқан ма (олар оны арнайы дайындауға қатысады ма)?
- Педагог әр кезеңнің міндеттерін түсінді ме?
- Осы мақсатқа жетудің себебі неде?

Екінші кезеңде айқындалады:

- Өткізілетін іс-шара қандай іс-шаралармен байланысты.
- Оқушыларды іс-шараны жоспарлауға, оның кезеңдеріне қатысуға, әр кезеңге арналған тапсырмаларды қоюға қатысу.
- Жоспар туралы түсінік бар ма, олар қандай мақсатпен жиналады, не көмектеседі?
- Бірінші және екінші кезеңдердің міндеттері.

Үшінші кезеңде айқындалады:

- Ұйымдастырушылар арасында еңбек бөлінісі болды ма?
- олардың іс-әрекеті қалай реттелді.
- Орындаушылар қалай таңдалған.

- Бұл кезеңде оқушылардың ұйымдастырушылық дағдыларын қалыптастыруға қалай көмектесті.

- Тапсырмалар қаншалықты шешіледі.
- Бұл кезеңнің сапасының жоғары (төмен) себептері.

Ескерту: бірінші-үшінші кезеңдегі ақпарат мұғаліммен және оқушылармен әңгімелесуден анықталады.

Іс-шараның төртінші кезеңінде айқындалады:

- мақсатқа қол жеткізілді ме;
- Іс-шарамен тәрбиелеудің қандай бағыттары жүзеге асырылды;
- Негізгі бағыт қай бағытта болды;
- Сабақтың мазмұнын және формасын, оның мақсаттары мен міндеттерін сәйкестендіру;
- белгіленген мақсаттар тәсілдерінің, әдістерінің сәйкестігі;
- іс-шараның осы кезеңінің оқушыларға әсері туралы алдын-ала қорытынды жасау;
- педагогтың әкімшілік мәдениеті, ұйымдастыру дағдысының болуы, оның эрудициясы, күрделі педагогикалық жағдайларда шарлау мүмкіндігі, жеке адамға және ұжымға әсер ету қабілеті;
- осы іс-шараның кейінгі әрекеттермен (үйірмелердің міндеттері) өзара байланысы;
- Бұл кезеңнің жоғары (төмен) сапасының себептері.

Бесінші кезеңде айқындалады::

- Балаларды талдамалық оқыту деңгейін, педагогтың аналитикалық мәдениеті, оның жүйелік білім ретінде барлық бөліктердің өзара байланысын тәрбие іс-шарасын қарастыру қабілетін анықталды;
- қызмет көрсету ортасы;
- Іс-шараның мәніне терең ену.

Талдау бойынша қорытынды.

Егер, талдауды оң деп есептеуге болатын болса:

1. Талдаудың мақсаты айқын және мазмұнды түрде тұжырымдалған.
2. Мақсатқа сүйене отырып, мониторинг және ақпарат жинау бағдарламасы жоспарланады.
3. Талдау барысында іс-шараның кезеңдері бөлінеді және олардың әрқайсысының сипатамасы (педагогтың іс-әрекет мазмұны, білім алушылардың жұмысының іс-әрекет мазмұны, осы іс-әрекетті ұйымдастыру) беріледі.
4. Тәрбие іс-шарасының жүйелі қалыптасқан байланыстары талданады:
Іс-шараның тәрбиелік мақсаты;
 - оның кезеңдерінің тәрбиелік міндеттері;
 - бір сатыдағы тәрбие міндеттері;
 - келесі кезеңнің тәрбие міндеттері.
5. Барлық кезеңдердің өзара әрекеттесуінің нәтижесінде түпкілікті нәтиже қалыптасады - алдын-ала бағдарламаланған мақсат.
6. Педагогтың және оқушылардың басқару мәдениетінің деңгейі талданады.

7. Мақсат, сабақ түрі, оның мазмұны, әдістері мен нәтижелері арасындағы қатынас талданады.

8. Осы іс-шараның алдыңғы және кейінгі іс-шарамен өзара байланысы анықталды, оның жалпы тәрбие жүйесінде орны.

9. Іс-шара бойынша қорытындылар талдау нәтижесінде алынған мәліметтер негізінде қалыптастырылады.

10. Себептерді талдаудан туындайтын нақты ұсыныстар орындалудың нақты шарттарымен анықталады.

Талдаудың типтік кемшіліктері.

1. Талдаудың нақты анықталған мақсаттарының болмауы.

2. Бағдарламаның мақсатқа жетуіне сәйкес келмеуі.

3. Іс-шараны талдау жүйесінің жоқтығы, оның жеке кезеңдері мен терминдерінің сипаттамалары.

4. Жалпы қорытынды шараның бір кезеңі негізінде жасалады.

5. «Жетіспеушілік - себеп-ұсыныстар» тізбегі сақтау үшін ұсынымдар «кемшілік - ұсыныстар» схемасына сәйкес себептерді терең талдаусыз берілеу керек.

6. Іс-шараны бағалау объективті деректерден емес, аналитиктің әсерлері мен жеке қарым-қатынасынан туындайды.

7. Қисынсыздық тұжырымдар. Барлық жағымды қорытынды айтылып оң болып саналады, содан кейін жағымсыз қорытынды жасалады, ол логикалық түрде оң қорытындыға ауысады.

Жалпы талдау схемасы.

1. Іс-шараның кезеңдер арасындағы байланыстың тұтастығы.

2. Мақсаттың арасындағы байланыс – мазмұн формалары - әдістер мен тәсілдер - нәтижелер.

3. Осы форманы басқа нысандармен өзара байланыстыру.

4. Іс-шараға жалпы баға беру. Педагогтың тәрбие іс-әрекетін жетілдіру бойынша ұсыныстары.

Жүргізілген жұмыстың талдауы шынайы құбылыста қалыптасқан модельді салыстыру, табысты және проблемалық сәттерді анықтау, олардың себептері мен салдарын анықтауға бағытталған. Тәрбиелік жұмысты жалғастырудың маңызды элементі өте маңызды. Бұл кезең білім беру міндеттерін, мазмұнын, формаларын және одан тыс жұмыс үшін жоспарлауды түзету үшін өте маңызды.

Білім беру іс-шарасын талдай отырып, бірінші кезекте, оң нәтижелерді жазу, табысқа әкелетін әдістерді, жағдайларды, әдістерді көрсету, сәтсіздіктердің себептерін анықтау қажет. Нәтижелердің білікті жиынтығы болашақта барлық білім беру жұмыстарының сапалы жоспарлануы мен сапасын жақсартуға жағдай жасайды.

Әрбір өткізілген іс-шараның педагогикалық талдауы келесі негізгі критерийлерге сәйкес жүргізілуі мүмкін:

1) мақсаттың болуы;

2) тақырыптың өзектілігі және заманаулығы;

3) оның бағыты;

4) тереңдігі мен ғылыми мазмұны, оқушылардың жас ерекшеліктерін сақтау;

5) педагог пен оқушылардың жұмысына, оның ұйымдастырылу тәртібіне және өткізудегі анықтығына дайындық.

Тәрбие жұмысының жағдайы мен нәтижелері педагогикалық кеңестер мен әдістемелік бірлестіктерде жүйелі түрде талқылануы керек. Тәрбие іс-шараларын бағалау үшін оқушыларға, қабырға газеттеріне, көрмелерге қатысу керек. Жарыстар, байқаулар, айлық және т.б. сияқты жұмыс түрлерінің нәтижесі ұжымда кең көлемде талқылауды қажет етеді.

Білімалушылардың реакциясы бойынша тәрбие іс-шарасының бағалауы болады. Олардың назарын, эмоционалдық көңіл-күйін, не болып жатқанына қызығушылығын, белсенділігі немесе, керісінше, немқұрайлылық бірден айтады. Білімалушылардың мінез-құлқына уақытылы көз жеткізу, олармен сұхбат жүргізу, сауалнама жүргізілген жұмыстың нәтижелілігін терең бағалауға мүмкіндік береді.

Тәрбиелік іс-шаралардың үлгілік түрлері

№	Өткізу түрі	Әзірлеу және өткізу жоспары
1.	Әңгімелесу – белгілі бір білім жүйесін қалыптастыруға, қызығушылықты арттыруға және т.б. бағытталған тәрбиешілер мен тәрбиеленушілердің диалогтық өзара әрекеттесуі.	Тақырыпты анықтау. Әңгімелесуді жүргізу мақсаттарын тұжырымдау. Кабинетті безендіру. Әңгімелесу мазмұны мен сұрақтарын тұжырымдау. Әңгімелесуді өткізу үшін материалдар іріктеу (кітаптар, журналдар, өмірлік жағдайлардан мысалдар, өлеңдер және т. б.). Әңгімелесуді жүргізу әдістемесін айқындау. Қорытындылар және ұсыныстар. Әдебиеттер тізімі.
2.	Пікірталас – ғылыми, әдеби, адамгершілік және басқа да тақырыптарға ашықтан-ашық дау. Бұл, ұжымдық ақиқатты іздеуге ықпал ететін, айғақталған дәлелдерге және әртүрлі көзқарастармен салытыруға негізделген оқу-тәрбие процесін жандандыру әдісі.	Жағдайды талдау және бағалау, қайшылықтарды анықтау. Тақырыпты анықтау. Пікірталасты өткізу мақсаттары тұжырымдау. Музыкалық және көркемдік безендіру. Талқылауға арналған мәселелерді тұжырымдау. Әртүрлі көзқарастағы дәлелдерді, ақпараттарды іздеу. Кіріспе сөз. Пікір алмасуда ынталандыратын жағдайлар жасау (пікірталасты жүргізу әдістемесін айқындау). Әр түрлі пікірлерді талқылау. Пікірталасқа қатысушылардың пікірлерін жинақтау, қорытындылау (қорытынды сөз). Пікірталасқа талдау жасау.
3.	Ойын – демалыс, ойын-сауық, оқыту мақсатында ұжымда мақсатты түрде ұйымдастырылатын ойдағы немесе нақты іс-әрекет.	Ойынның атауларын, тақырыбын анықтау. Жас ерекшеліктерін ескере отырып, ойында өткізу мақсаттарын тұжырымдау. Үй-жайды безендіру. Ойын рөлдерін бөлу. Ойынның ережелерін ойлап алу. Ойынның мазмұнын әзірлеу. Жұлделер дайындау. Қорытындылар шығаруып, жеңімпаздарды марапаттау. Ойынды талдау.
4.	Акция – қатысушыларға	Акцияға қатысушылардың назарын

	<p>жалынды әсер қалдыратын жарқын, қысқа мерзімді іс-шара. Бұл, назар аудартуды мақсат ететін, ашық түрдегі қоғамдық-саяси іс-әрекеттер. Акцияларда көбінесе айқын ұзақ мерзімді мақсаттар болмайды және оларға қатысушылар тартылған басқа да іс-шаралармен байланысты емес. Акцияда процестің аяқталмағандығы және акцигс куә болған адамдар үшін оған қатысуы маңызды. Акционизмдегі басты мақсат – «осында және қазір» адамдар мен БАҚ тарапынан көңіл аударту.</p>	<p>аударту маңызды өзекті, көкейкесті проблемаларды анықтау. Ойын әрекеттері мазмұнын әзірлеу. Безендіруге арналған материалдар таңдау: музыкалық сүйемелдеу, плакаттар, баннерлер, қатысушылардың киімдері, үлестірмелі материал. Акцияны талдау үшін сұрақтар тұжырымдау.</p>
5.	<p>«Дөңгелек үстел» – ол, талқылауы барлық қатысушылар үшін қолайлы позициялар мен шешімдерге алып келетін, бір ғана мәселеге деген бірнеше көзқарас әдейі негізге алынған тәрбиелік іс-шара.</p>	<p>Талқылау үшін бір мағналы емес, қарама-қайшы, өзекті тақырып таңдау. Дөңгелек үстелді өткізу мақсаттарын тұжырымдау. Кабинетті безендіру. Дөңгелек үстелді өткізу үшін материалдаріріктеу. Сұрақтар тұжырымдау. «Мамандар» шақыру. Қорытындылар мен ұсыныстар тұжырымдау.</p>
6.	<p>Әндерді айналдырып шығу. Ойнаушылар бірнеше топ құрады. Ойын былай болады, командалар кезек бойынша таңдаған тақырыбына әннің бір шумағын орындайды. Мысалы, жәндіктер туралы, жыл мезгілдері туралы, сарбаздар әні, теңіз туралы ән және т. б. Командалардың ән орындаулары арасындағы аралық 3 секунд деп анықталады. Осы уақытты қатаң ұстану қажет. Бұзғаны үшін - айыптық ұпай беріледі. Соңғы әнді айтқан команда жеңімпаз болып танылады.</p>	<p>Бұл шығармашылық іс-шара кез келген уақытта өткізіледі. Оны мәжбүрлі үзілісті толықтыру үшін пайдалануға болады, мысалы, қазылар алқасы жұмыс істеген кезінде. Жүргізуші тақырыпты хабарлайды және жеребе көмегімен командаға орындауды бастауға белгі береді. Әр командаға әннің шумағын (бірінші шумақ міндетті емес) және қайырмасын айту жеткілікті, содан кейін орындау кезегі жүргізуші көрсеткен келесі командаға ауысады. Жүргізуші әр сайын келесі топқа орындауды бастау үшін бұйрық береді. Егер топ тапсырманы орындай алмаса, келесі командаға</p>

		кезек беріледі. Тапсырманы орындай алмаған команда жарыстан шығып қалады.
7.	Тарихи әскерлер парады. Тарихи әскерлер парадына бірнеше топтар қатысады. Балалар саптың жүру уақытында сапта келе жатып өздерінің алдын-ала дайындалып таңдап алынған патриоттық әнді ғана орындап қоймай, тарихи деректермен шағын шығармашылық көріністер көрсете отырып, тиісті формалар дайындап тарихи әскерлері түрін күйіне келтірулеріне де болады. Отрядтар жеребе ретімен орындайды. Пантомимо шеберлігін, музыкалық, костюмдер, жаппай қатысуын, қатысушылардың шығармашылығын, сапта сап түзеп жүруін қазылар алқасы бағалайды.	Шығармашылық істі жүргізу мақсатын тұжырымдау. Қатысушылардың жастары шегін анықтау. Қатысушылар үшін нақты тапсырмаларды және орындауларын бағалау критерийлерін тұжырымдау. Кабинетті безендіру. Әскерлер түрін анықтау. «Тарихи әскерлер» парадын» өткізу үшін материалдар, соның ішінде музыкалық безендіруді таңдау. Шығармашылық орындауды дайындау. Саптық дайындықты жаттықтыру. Құттықтау сөз сөйлеу үшін парад қонақтарын шақыру. Өткізілген іс-шараға талдау жасау. Қорытындылар мен ұсынымдарды тұжырымдау.
8.	Патриоттық әндер байқауы. Патриоттық әндер байқауына қатысуға бірнеше топтар тартылады. Балалар өздері таңдаған және алдын-ала дайындалған әндерді орындап қана қоймай, оны кейіпіне келтіреді. Отрядтар жеребе ретімен орындайды. Нұсқа: екі-үшеуі ән айтады, ал қалғандары әнде не туралы сахналап көрсетеді.	Шығармашылық істі жүргізу мақсатын тұжырымдау. Қатысушылар үшін нақты тапсырмаларды және орындауларын бағалау критерийлерін тұжырымдау. Кабинетті безендіру. Материалдар, соның ішінде музыкалық безендіруді таңдау. Шығармашылық орындауды дайындау. Құттықтау сөз сөйлеу үшін қонақтар шақыру. Өткізілген іс-шараға талдау жасау. Қорытындылар мен ұсынымдарды тұжырымдау.
9.	Мини-спектакль. Ол ойдан шығарылған, көрермендер қатарынан «әртісттер» қатысатын уақыты бойынша ұзаққа созылмайтын спектакль. Жүргізуші спектакльде қатысуға ниет білдіргендерді	Тақырыпты анықтау. Мини-спектакльді жүргізу мақсатын тұжырымдау. Музыкалық және көркемдік безендіру. Спектакльдің сценарийін ойлап алу. Рөлдерін бөлу. Мини-спектакльді өткізу үшін киімдер таңдау. Қорытындылар мен

	шақырып, оларға парақтарға жазылған рөлдерді таратады: әртістер костюмдерін киеді, мәтінді оқиды, қимылдарды бейнелейді. Мұнда ең бастысы – НЕ оқиды, өйткені тіпті ең нашар актерлер күлкілі, әзіл-сықақ мәтінді оңай ойнайды, ал жақсылары көзден жас шыққанша қарқылдауға мәжбүр етеді.	ұсынымдарды тұжырымдау.
10.	Аңыздар кеші. Ол туған өлкенің әндері мен билері, аңыздары, киімдері бар шығармашылық топтармен алдын ала дайындалатын «Біздің өлкенің аңыздары» тақырыбындағы бірнеше театрландырылған шағын спектакльдерді қамтитын тәрбиелік іс-шара. Жүргізуші кешті ашады және кешке қатысушылар бүгін қандай аңыздармен танысатынын айтады. Әрбір орындаулардың соңында жетекші, бүгінгі кештің лейтмотиві ретінде қатысушылар қандай сөздерді атап көрсетер еді және барлық аңыздарды қандай ортақ идеялар біріктіріп отыр, әрбір аңыздың негізгі маңызды идеялары туралы кішігірім сауалнама жүргізеді.	Тақырыпты анықтау. Аңыздар кешін жүргізу мақсатын тұжырымдау. Материалдар, соның ішінде музыкалық безендіруді таңдау. Мини-спектакльдің сценариін ойлап алу. Рөлдерін бөлу. Дайындықтар ұйымдастыру. Аңыздар кешін өткізу үшін киімдер таңдау. Қатысушылармен бірлесе отырып, кештің тақырыбы бойынша қорытындылар тұжырымдау.
11.	«Теңіз ұрысы» зияткерлік ойыны. Ол кез келген саладағы ойнаушының білімінің маңыздылығын арттыру үшін пайдалануға болатын зияткерлік-шығармашылық ойын. Ойынның негізі «Теңіз ұрысы» балалар ойыны болып табылады. «Теңіз ұрысы» ойынына қатысушылар үшін	Ойынды өткізу мақсаттарын тұжырымдау. Тақырыпты анықтау. Кабинетті безендіру. Ойынның сұрақтары мен мазмұнын тұжырымдау. Әңгімелесу жүргізу үшін материалдарды іріктеу (кітаптар, журналдар, өмірлік жағдайлардан мысалдар, өлеңдер және т. б.). Әңгімелесу жүргізу әдістемесін айқындау.

	<p>таза ойын алаңы 5 x 5 тор көздері. Ал жүргізушінің алаңында кемелер орналасқан, олардың координаталарын ойнайтындар білмейді. Әр командаға құпия бойынша олардың кемелерінің орналасуы хабарланады. Олардың міндеті қарсыласының кемелерін жою. Жеребе бойынша түскен команда ойынды бастайды, бірінші «атыстың» координатасын атайды. Егер осы торда кеме тұрса, онда команда жүргізушімен осы торға қойылған ұпайға ие болады және ойынды атуды жалғастырады. Егер бұл торда кеме болмаса, онда ол осы тордағы жұмбақ түрінде берілген тапсырманы алып және оны орындауға берілген ұпайға ие болады. Тапсырманы орындауға командаларға бір минут беріледі. Егер команда дұрыс жауап берсе, онда ұпай командаға «плюс» болып кірістеледі, егер дұрыс емес немесе мүлдем жауап бермесе, онда «минус» және кезек қарсыласына ауысады. Егер оның барлық кемелері суға батырылса, онда команда ойыннан шығады. Барлық кемелер атып түсірілген сәтте көп ұпай жинаған команда жеңімпаз деп танылады (соңғы кемесі «жүзуде» қалған команда жеңімпаз болып саналуы мүмкін).</p>	<p>Қорытындылар мен ұсынымдарды тұжырымдау.</p>
12.	<p>Пікір талас – белгілі бір бәсекелестік деңгейін болжайтын ойын технологиясы. Кім дәлелдеудің ең логикалық</p>	<p>Өткізу мақсаттарын тұжырымдау. Пікір талас тақырыбын анықтау. Кабинетті безендіру. «Сендіру» және «Терістеу» командалары үшін</p>

<p>жолын құра алса сол жеңеді, өйткені пікір сайыста тараптардың біруінің бұлтартпас дәлдігі болуы мүмкін емес. Ойынға екі команда қатысты. Командалардың біруі ұсынылған тезисте қорғауға дәлелдемелер (кейс) жүйесін ұсынады және көрермендер мен төрешілерді өз көзқарасының дұрыстығына сендіруге тырысады – бұл «Сендіру» командасы. Екіншісі – оппонентті сынға алады және өзінің көзқарасын дәлелдермен негіздеуге ұмтылады – қарсы тезис. Бұл команда – «Терістеу». Сендіруші тараптың сөзі (сендіруші командасының спикерлері дәлелдемелер арқылы өз көзқарастарының дұрыстығына төрешілерді сендірулері керек). Теріске шығару жағының сөзі (терістеу командасының спикерлері сендіруші жақтың көзқарастары дұрыс емес жіне оппоненттің дәлелдемелерінде кемшіліктер бар екенін дәлелдеуі тиіс, өз көзқарасын айтып және өз дәлелдемелерін келтіреді). Команданың кейісін құрастыру. Оппонентің осал жерлерін іздестіру бойынша әр топ ішіндегі жұмыс. Түйіскен сұрақтар раунды – ол бір команданың спикерінің сұрақтары рауынды мен басқа команданың спикерінің жауаптары. Ол қарсыластың әлеуетті қателерін анықтау үшін немесе ұстанымын түсіндіру үшін пайдаланылады.</p>	<p>материалдарды іріктеу. тұжырымдау. Пікір таластар өткізу жоспарын жасау. Пікір таластардың негізгі ұғымдарын анықтау. Қорытындылар мен ұсынымдарды тұжырымдау.</p>
---	---

	Төрешілер екі команданың да дәлелдерін тыңдайды және жеңімпазды анықтайды.	
13.	<p>Аукцион – ол. аукционнан зат «сатып алу» үшін ең көп ұпай санын алу негізгі міндет етіп қойылатын ойын. Аукционды ашу, оның аясында тауарларды ұсыну мен олардың бағаларын белгілеу жүргізіледі, заттарды білімге айырбастау «сатып алу-сатумен» қуатталады. Аукционды басқарушылар әрбір дұрыс жауапты балмен бағалайды. Есептегіш командалардың алған балдарын көрсеткіш тақтаға жазып алып отырады. Белгіленген балдар санын команда қалай алып шықса, зат сатылды деп жарияланады. Сатуға келесі аукциондық зат сатуға қойылады.</p>	<p>Тақырыпты анықтау. Аукционды өткізу мақсаттарын тұжырымдау. Рөлдерді бөлу (аукционды басқарушы, есеп жүргізуші, сатып алушылар). Кабинетті безендіру (табло, аукциондық балға). Сатып алу-сату үшін заттарды таңдау. Аукционды өткізу үшін сұрақтар тұжырымдау. Нәтижелерді есептеу үшін көрсеткіш тақта дайындау. Басқарушының қорытынды сөзін дайындау.</p>
14.	<p>Сот. Пікірталастың рөлдік түрі. Ұйымдастырушылар тобында рөлдер бөлінеді: хатшы, сот, қоғаушы, прокурор, қорғаушы куәләрі, айыптаушы куәләрі, сотталушы(лар), зардап шегуші(лер), алқабилер. Соттың рәсімдері ойналады: § Хатшының сөзі. § Прокурордың сөзі сөйлеуі. § Қорғаушының сөз сөйлеуі. § Куәләрдің сөз сөйлеуі. § Жәбірленушіге сөз беріледі. § Сотталушыға сөз беріледі. § Кінә мен жазалау дәрежесін анықтау үшін прокурорға, қорғаушыға сөз кезегі беріледі. § Алқабилердің отырысы және олардың үкімі. § Соттың үкім шығаруы (тақырып бойынша қорытынды).</p>	<p>Тақырыпты анықтау. Сотты жүргізу мақсаттарын тұжырымдау. Рөлдерді бөлу (қоғаушы, прокурор, қорғаушы куәгері және т.б.). Кабинетті безендіру – жиһаздар орналастыру, рөлдердің аттары жазылған тақтайшалар дай. Материалдарды іріктеу. Жүргізушінің қорытынды сөзін дайындау.</p>

15.	<p>Ойын-саяхат. Станциялар бойынша ойындар. Ойыншылар бірнеше командаларға бөлінеді және ойынның таңдап алынған тақырыбы бойынша түрлі станциялар көрсетілген маршруттық параққа сүйене отырып қозғалады. Әрбір станцияда командалар белгілі бір тапсырманы орындайды, орындағаны үшін ұпай алады. Станциялардағы тапсырмалар зияткерлік, шығармашылық, спорттық болуы мүмкін. Барлық станциялардан жүріп өткеннен кейін командалар белгіленген орынға жиналады және қазылар алқасы қорытындысын шығарады. Қазылар алқасы жұмыс істеп болғанша ұйымдастырушылардың міндеттері ойын-саяхат қатысушыларды қандай да бір шығармашылық іспен немесе ойынмен айналыстыра тұру. Ең жоғары олады.</p>	<p>Ойынның мақсаттары мен міндеттерін тұжырымдау. Әрбір станцияға тапсырмалар әзірлеу. Станциялары мен маршруттық парақ, саяхат карталары, қорытындылау үшін көрсеткіш тақталарды безендіру. Командаларға сыйлықтар дайындау. Ойынды талдау.</p>
16.	<p>Митинг – қоғамдық-саяси өмір оқиғаларына, адамдар мен ұйымдардың іс-әрекеттеріне көзқарастарын ашық түрде білдіру үшін азаматтардың жаппай жиналуы. Митингте қандайда бір талаптар ұсынылады, ынтымақтастық сезімі немесе наразылық білдіріледі. Сөйлешілердің сөзінде сөйледің логикалық жағы ғана емес, сөйлеушінің сөзінің әсерлілігі, ашықтығы да маңызды орын алады. Митингте сендіру әдістерімен қатар талқыланып отырған оқиғаға олардың белгілі бір</p>	<p>Митингтің мақсаттары мен міндеттерін тұжырымдау. Плакаттар, газет, парақшалар және басқа да көрнекі үгіт-насихат материалдарын дайындау. Митинг туралы хабарландыру. Кіріспе сөз дайындау. Сөйлеймін деп ниет білдірушілерді шақыру. Билік органдары, әкімшілік өкілдерін қатыстыру. Қарардың шамамен үлгісін жасау.</p>

	көзқарастарын бекіту үшін, қатысушылардың көңілі мен сезімдеріне қарау, сендіру әдістері кеңінен қолданылады. Көбіне ашық ауада өткізіліп, қарар қабылдаумен аяқталады.	
17.	Саяси ақпарат – еңбек және әскери ұжымдарда, оқу орындарында және т. б. міндетті лекция немесе әңгіме түріндегі идеологиялық және саяси-бұқаралық жұмыс түрі. Саяси ақпараттың мақсаты – ол, елдегі және әлемдегі негізгі саяси, экономикалық, мәдени оқиғаларды баяндау және талқылау. Саяси ақпарат үшін негізінен мерзімді баспасөз материалдары пайдаланылады. Саяси ақпаратты өткізу түрлері: лекция, пікірталас, дөңгелек үстел, шынайы газет және басқалар. Қорытындылар.	Іс-шаралардың мақсаттары мен міндеттерін тұжырымдау. Музыкалық және көркемдік безендіру. Кіріспе сөз дайындау. Өткізу түрін ойлап қою. Саяси ақпаратты өткізу үшін ақпараттық материалдарды дайындау. Тәрбиелік іс-шараны жүргізуші мен қатысушыларды дайындау. Іс-шаралараны талдау.
18.	Не? Қайда? Қашан? Интеллектуалдық-көңіл көтеру ойыны. Ойыншылар 3-5 командаға бөлінеді. Жүргізуші ойынды өткізу ережесін түсіндіреді: барлық командаларға бір сұрақ оқылып беріледі, ойыншыларға жауап беруге бір минут беріледі, оны олар алдын ала дайындалған бланкілерге жазды (команданың әр бланкісінде сұрақтың атауы мен реттік нөмірі алдын-ала жазылған); бір минуттың бітуіне 10 секунд қалғанда, жауап берудің уақты аяқталып қалды деген белгі беріледі; бір минутаяқталған кезде қайта белгі беріледі; осы кезде командадан бір адамнан (немесе арнайы дайындалған	Не? Қайда? Қашан? ойынын өткізу мақсаттары мен міндеттерін тұжырымдау. Кабинетті, ойынның антржын безендіру (гонг, карточкалар, балдарға аралған кесте). Топтағы міндеттерді бөлу (сұрақтарды тұжырымдау, сұрақтарды дайындау үшін нәрлік орта болатын материалдар тандау). Жүргізушіні, әділ-қазыны, көмекшілерді анықтау. Сұрақтарды тұжырымдау, материалдарды іріктеу. Не? Қайда? Қашан? ойынын талдау.

<p>көмекшілері) жауап беру бланкілерін қазылар алқасына апарып береді, олар жауаптардың дұрыстық дәрежесін тексеріп және бағаларын қояды; көмекші балдары кестеге енгізеді (егер жауап дұрыс болса). Егер жауап дұрыс емес болса, онда балл қойылмайды. Ойын соңында қорытындысы шығарылады, жеңімпаздары аталады. Қаласа (ұйымдастырушылардың ойы бойынша) әр командадан ең үздік ойыншылар; жалпы есептегенде (ол қалай анықталатыны алдын ала ойластырылуы тиіс) ең үздік ойыншы; сондай-ақ ойынның ең үздік сұрағы аталады. Ұйымдастырушылар ойынның қорытындысын шығарады (рефлексітеу дөңгелек түрінде, пікірталас, пресс-конференция түрінде өтуі мүмкін); ойын барысында түсірілген бейнефильмді талдау; эссе жазу (ұжымдық және дербес), сондай-ақ қатысушылардың қалауы бойынша басқа да тәсілдермен ойынды дайындау және өткізу.</p>	
---	--

Тәрбие іс-шарасын өзіндік талдау үлгісінің жобасы

1. Мектеп, сынып, жұмыс түрі, өткізілетін сыныптан тыс шараның тақырыбы.
2. Тақырыптың педагогикалық негіздемесі (не себепті аталған іс-шара тәрбие жоспарына енгізілген, оның сыныптың жас ерекшелігіне сәйкестігі).
3. Жүргізілетін жұмыстың мақсаты мен міндеттері.
4. Сабаққа оқушылардың дайындығын ұйымдастыру (балалардың қатысу дәрежесі, сабақтың көркем безендірілуі, техникалық құралдарды қолдану). Дайындық жұмыстарының оқушылардың ұйымшылдығына ықпалы.
5. Сабақты өткізу әдісі және мазмұны:
 - а) сабақ мазмұнының қойылған мақсатқа сәйкестігі;
 - б) іріктелген материалдардың тәрбиелік және танымдық құндылығы;
 - в) балалардың сабаққа қызығушылығы, белсенділігі, эмоциялық қанықтығы;
 - г) сабақта қолданылған әдістер мен тәсілдер, олардың балалардың жас ерекшелігіне, сол сыныптың оқушыларының даму деңгейіне сәйкестігі;
 - д) талданатын сұрақтардың сыныптың және қоршаған ортаның мәселелеріне қатысы.
6. Сабақты жүргізетін мұғалім тұлғасының ерекшелігі: сенімі, әсершілдігі, оқушылармен байланыс орната білуі, моральдық қасиеттерді білуі, өз оқушыларының іс-әрекеттерін және оған ықпал еткен ықылас-ынтасын білуі.
7. Өткізілген сабақтың педагогикалық құндылығы, ұжымның одан әрі дамуына және жекелеген тәрбиеленушілердің ұжымдағы қарым-қатынасты жетілдіруіне ықпалы (ескертулер, ұсыныстар).

Тәрбие іс-шарасын өзіндік талдау үлгісі

1. Жұмыс түрі мен тәсілін таңдау негіздемесі (не үшін өткізілді).
2. Тәрбиелік іс-шарадан күтілетін нәтиже.
3. Қойылған мақсат пен міндеттерге қаншалықты қол жеткізілді.
4. Жүргізілген жұмыстардың нәтижелілігі.
5. Нәтижеге қалай және қандай құралдардың көмегімен қол жеткізілді.
6. Алдағы жұмыстарда бұл іс-шараның нәтижесіндегі тәжірибе қалай ескеріледі.

Ақпараттық сағатты талдау үлгісі

1. Идеялық бағыты, ақпараттық сағаттың өзектілігі.
2. Дәйектілігі, мысалдардың нақтылығы.
3. Балалардың жас ерекшелігі мен олардың даму деңгейіне ақпараттық сағаттың ұйымдастырылу түрі мен мазмұнының сәйкестігі.
4. Әңгіменің әсерлілігі (жүргізушінің сенімділігі, сөзінің эмоционалдық әсері, көрнекіліктерді қолдану).

5. Талданатын қоғамдық-саяси оқиғалардың балалардың қызығушылығымен байланысы.
6. Ақпараттық сағатты дайындау және өткізудегі сынып жетекшісінің орны.
7. Оқушылардың белсенділік деңгейі, олардың ағымдағы жағдайларды талдауға қатысуы.
8. Сынып жетекшісінің, хабарламашының сынып ұжымымен байланысы.
9. Сыныптың тәртібі және ұйымдасуы.

Өзіндік талдау келесі сұрақтарға жауап беруі керек:

Тәрбиелік іс-шараның тақырыбы (сабақтың), кім өткізеді (педагог, ата-ана, жоғарғы сынып оқушысы, балалар немесе бірлескен шығармашылық).

Өткізілетін орны және оның жабдықталуы (ерекше дайындық қажеттілігі: сахна, мектеп ауласы, кең бөлме, орындықтардың қойылуы). Тәрбиелік әсерін күшейту үшін қандай техникалық құралдар пайдаланылды және т. б.

Іс-шараның қатысушылары. Сыныбы, жасы, балалардың қатысуға еріктілігі (немесе міндеттілігі).

Тәрбиелік іс-шараның мақсаты. Осы ұжымның қандай ерекшелігін атап өтуге болады? Іс-шараның қолға алынуына не себеп болды (қызығушылық, жас ерекшелігіне қарай өзектілігі, балалардың қызығушылығын ояту мақсатындағы алдын ала іс-шара). Іс-шараны өткізуге ұсыныс кімнен түсті?

Жоспарланған **рөлдерді бөлу** оқушылардың қандай жеке психологиялық ерекшеліктеріне негізделіп алынған және қандай нақты тәрбиелік мақсатты көздейді (біреуіне – жауапкершілік сезімін сіңіру, басқасына – жолдастарының алдында өзінің іскерлігін көрсету мүмкіндігі, өзінің мүмкіндіктерін көрсету және ұяндықты, сенімсіздікті жеңу, үшіншісіне – тек басқару емес, бағынуды да үйрету және т.б.)?

Іс-шараны ұйымдастырудағы тәрбиешінің орны қандай? Нені ол өзі жасауы керек, оқушыларға қандай көмек керек, оларға не тапсырылады, ол немен байланысты?

Осы сабаққа қатысушылардың **жеке және жалпы дайындығы** неден көрінеді? Балалар ұжымының қандай жеке мүшелерін нақты тапсырмаларды орындауға тартуға болады және іс-шараны дайындап, өткізудегі олардың рөлі қандай болмақ?

Осы іс-шараның өзіндік ерекшелігі (дәстүрлі шара, жөн-жоралғылық жағы, ұлттық дәстүрді жаңғырту, мерекелік шара, салтанатты шара және басқа).

Іс-шарадағы көңіл-күй, оған дейінгі және кейінгі. Оқушылардың бойында танымдық қажеттіліктің пайда болуы, түсіністік және өзін өзі дамытуға, өзінің қабілетін көрсетуге ұмтылысын арттыру.

Өмірлік жағдайлар жоспарланған іс-шараның дайындығына және оның өткізілуіне қандай «түзетулер» енгізді? Олар немен байланысты: объективті

және субъективті себептері (өткізілу орнының босамай қалуы, біреу ауырып қалды немесе белсенділік танытпады, қиындықтан қорықты, тапсырманы орындай алмады)?

Тәрбиелік іс-шараны өткізу барысында туындаған мәселелер; олардың себептері; оларды шешу мүмкіндіктері.

Тәрбиелік іс-шараны өткізу барысындағы сәтті кезеңдер. Қатысушылардың бірнеше пікірлері.

Сіз не себепті бұл іс-шараны өткізуді өзіңіздің жұмыстастарыңызға ұсынасыз.

Өткізілген тәрбиелік іс-шараға өзіндік талдау жасауға ұсынылатын сұрақтардың үлгісі

1. Іс-шараны келесі параметрлер бойынша бағалаңыз:

А) не нәрсе пайдалы болды;

Б) не қызықты болды;

В) күтпеген жағдай.

2. Сабақтың (іс-шараның) өткізілуінде қандай проблемалық мәселелерді көрдіңіз?

3. Қандай мәселе шешімін таппады?

4. Бұл мәселені шешу үшін Сізге қандай көмек керек?

5. Қызығушылық сағаттарын өткізу барысында қандай мәселелерді кездестірдіңіз?

6. Пікірлесу сағатын (іс-шарасын) өткізу кезінде қандай қиындықтар кездесті?

7. Пікірлесу сағатын сәтті ұйымдастыру үшін Сізге қандай әдістемелік ұсынымдар қажет?

8. Балалар үшін бұл күн қандай күтпеген жаңалық әкелді?

9. Бұл күнді өткізу барысында Сізге не ұнамады?

10. Іс-шараны ұйымдастыру және өткізу жұмыстарын жетілдіру үшін не ұсынасыз?

Сыныптан тыс іс-шараны өзіндік талдау үлгісі

1. *Іс-шарада қандай тәрбиелік, білімділік, дамытушылық мақсаттар көзделді?*

- Сыныптың, жекелеген оқушылардың мүмкіндіктері қалай ескерілді?

- Күтілетін нәтиже (сыныптан тыс іс-шараны дайындау барысында оқушылардың қандай көзқарасын өзгерту жоспарланды).

2. *Сыныптан тыс іс-шараны дайындау кезеңдеріне қатысты өзіндік талдау.*

- Қандай әдебиеттер пайдаланылды?

- Сыныптан тыс іс-шараны ұйымдастыруға қанша бала тартылды?

- Сынып белсенділерімен қандай жұмыс жүргізілді?

- Сынып сағатын дайындауға қандай мұғалімдер, ата-аналар, қоғам өкілдері қатысты?

3. *Өзін-өзі бағалау.*

Мазмұны

Кіріспе	3
1 Жаңартылған мектептегі тәрбиелік іс-шаралардың рөлі.....	5
2 Тәрбиелік іс-шара: <i>алға қойылған мақсатқа жету деңгейін өлшеу критерийлері</i> (Бәсекелік қабілет; прагматизм; ұлттық бірегейлікті сақтау; білімнің салтанат құруы; Қазақстанның революциялық емес эволюциялық дамуы; сананың ашықтығы).....	21
3. «Рухани жаңғыру» бағдарламасының критерийлері негізінде тәрбие беру іс-шарасын педагогикалық талдауды ұйымдастыру бойынша әдістемелік.....	59
Қорытынды	68
Пайдаланылған әдебиеттер тізімі	69
Қосымша	72

Введение

В Казахстане социально-экономические и государственно-политические преобразования оказали существенное влияние на стратегические ориентиры, содержание, способы и средства воспитания детей, что нашло отражение в Законе «Об Образовании» от 27.07. 2007 года № 319-III, Государственной программе развития образования и науки Республики Казахстан на 2016 - 2019 годы, Концептуальных основах воспитания и других нормативных документах сферы образования. Актуализируется формирование нового типа воспитания, в основе которого практический патриотизм.

Глава нашего государства Н. Назарбаев в Программной статье «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» - «Взгляд в будущее: модернизация общественного сознания» декларирует патриотизм как фундаментальную основу собственного национального культурно-генетического кода [1].

В Законе «Об Образовании» подчеркнуто, что воспитательные программы должны быть направлены на формирование патриотизма, гражданственности, интернационализма, высокой морали и нравственности, а также на развитие разносторонних интересов и способностей обучающихся, воспитанников [2].

Проводниками развития казахстанского патриотизма в современной школе являются базовые проекты программы «Рухани жаңғыру» [3].

Решение обозначенных ключевых задач воспитания детей соотносится в воспитательном процессе с одной из его организационных форм, широко используемых во внеурочной и внешкольной воспитательной работе, – воспитательным мероприятием.

Воспитательное мероприятие рассматривается в контексте воспитательной системы, как объект управления школой, обеспечивающий интеграцию ее компонентов: цель, деятельность, субъект деятельности, отношения, среда, управление (Л.И. Новикова, В.А. Караковский, Н.Л. Селиванова, М.Е. Демеуова, К.Ж. Кожаметова, Н.И. Хван и др.).

При обновленном содержании образования возрастает его функциональная роль. Именно воспитательное мероприятие влияет на школьников не только как педагогический фактор, но и как социальный, так как повышает их взаимодействие, включение в реальные значимые процессы среды с учетом возрастных возможностей и творческого потенциала.

Практически в каждой организации образования, осуществляющей образовательный процесс в соответствии с уровнями общего образования и образовательными, и педагогическими задачами обучения в начальной, средней и старшей школе, сформирована своя система воспитания. Мерилом эффективности, т.е. действенности, результативности в реализации целей воспитательного мероприятия выступают соответствующие критерии.

В условиях инноваций учителю - практику важно осознать, что воспитательное мероприятие предполагает повышение его качества и диктует необходимость разработки показателей и критериев его оценки. Проблемы результативности и эффективности должны стать предметом аналитической деятельности педагогов в процессе организации воспитания обучающихся.

Воспитание - духовно-практическая деятельность каждого учителя, пронизывающая различные области приложения его профессиональных сил, сопряженная с творчеством, поиском, необходимыми навыками, новыми знаниями. В логике реформирования образования, исходя из опыта воспитания, педагогам школ, заместителям директоров школ по воспитательной работе необходима методическая поддержка в моделировании и разработке воспитательного мероприятия в соответствии с современными критериями - конкурентоспособность; прагматизм; сохранение национальной идентичности; культ знания; эволюционное, а не революционное развитие Казахстана; открытость сознания.

Следовательно, наша задача помочь организаторам воспитательного процесса включиться в исследовательский поиск в этой области; охарактеризовать систему критериев воспитательного мероприятия, чтобы педагог в позиции воспитателя, смог творчески подойти к построению организуемого мероприятия, корректируя и нивелируя его.

1. Роль воспитательного мероприятия в обновленной школе

Одна из характерных особенностей современного периода развития школы Казахстана заключается в том, что она обновляется на всех ее ступенях.

Масштабы изменений, происходящих в школе, значительны в связи с изменениями вне ее: обновление производств и технологий, новые возможности передачи и использования информации, функциональные изменения в трудовой и деловой жизни, социальные вызовы. Обновления происходят в рамках перехода на 12-летнюю модель школьного образования. Пересмотрена структура среднего образования, определяется новое содержание образования, исследуются инновационные подходы, методы обучения и воспитания, внедряется принципиально новая система оценивания достижения учащихся, осуществляется подготовка педагогических кадров к работе по современным методикам. По новому стандарту школа готовит выпускника, функционально грамотного, т.е. способного активно и творчески мыслить, действовать, интеллектуально, нравственно и физически саморазвиваться.

При разработке ГОСО РК учтены международные тенденции развития школьного образования, образовательный опыт стран, которые добиваются хороших результатов в международных исследованиях PISA, TIMSS, PIRLS: Финляндия, Сингапур, Южная Корея, Япония, Китай и др.

В систему среднего образования республики, в практику школ всех типов (гимназии, лицеи) транслируется лучший казахстанский опыт инновационной образовательной модели Назарбаев Интеллектуальных Школ (НИШ).

Одна из особенностей обновления заключается в том, что ценностями образования определены ценности, обозначенные в Патриотическом Акте «Мәңгілік Ел». Выдвинутая Президентом Н.А. Назарбаевым в Послании «Путь Казахстана - 2050: единая цель, единые интересы, единое будущее» национальная идея «Мәңгілік Ел» направлена на воспитание у детей и молодежи социальной ответственности, готовности к труду на благо казахстанского общества и чувства единения [4]. Фундамент воплощения в жизнь общенациональной идеи «Мәңгілік Ел» должен быть заложен в школе.

Одним из факторов успешного культивирования ценностей является качественное преобразование школьной системы воспитательных мероприятий.

Воспитательное мероприятие – это оперативный, временный, имеющий большое количество модификаций способ организации деятельности учащихся, позволяющий выработать определенную систему их отношений и окружающей действительности, способствующей формированию всесторонне развитой личности школьника. С точки зрения А.А. Сухомлинского «внеклассные мероприятия являются формами учебно-воспитательной работы наряду с уроками, но формами специфическими» [5].

Термин «мероприятие» почти ушел из современного педагогического лексикона, используются модные слова, аббревиатуры - «акция», КТД (коллективное творческое дело), которые сами по себе не решают главную проблему: как уйти от цепи мероприятий для «галочки».

Противоречие в том, что современное образование немислимо без воспитательных мероприятий, в которых заключен большой воспитательный потенциал. Содержание – определяющая сторона воспитания, воспитательной деятельности, в структуру которой включено воспитательное мероприятие.

По мнению Е.В. Бондаревской следует различать содержание воспитания как компонент воспитательного процесса и содержание воспитательной деятельности как ее предметную основу [6].

В практических целях в структуре воспитания условно выделяют [6] несколько блоков, выполняющих различные функции относительно становления человека. Один включает устойчивые социокультурные нормы и традиции, позволяющие адаптироваться в обществе «здесь и сейчас» (функция адаптации). Второй обеспечивает творчество самого воспитанника по отношению к своему человеческому образу (креативная функция). Третий ориентирован на восполнение пробелов в воспитании (корректирующая функция). Четвертый формируется в ответ на вызовы времени и окружающей среды, помогая культивировать идеальные личностные свойства и поведенческие характеристики, обращенные в будущее (прогностическая функция). Таким образом, в содержании воспитания тесно переплетаются нормативное и творческое начала. Каждый из структурных блоков в ходе воспитания наполняется определенными содержательными компонентами. Компонентами содержания образования в классическом понимании (М.Н. Скаткин, В.В. Краевский, И.Я. Лернер) являются знания; умения, навыки; опыт деятельности и ценностных отношений, которые учащимся необходимо усвоить на уровне требований образовательного стандарта. В системе воспитания они приобретают иной, нежели в процессе обучения, «вид» и содержательно-смысловое наполнение.

Так, в круг необходимой для воспитания информации входят: знание об общественных ожиданиях, касающихся социально востребованных личностных характеристик и проявлений, эмоциональных и поведенческих реакций, отношений, связанных с понятием «воспитанность»; знание о культурных нормах и стереотипах поведения на уровне цивилизованных, национальных, региональных, «локальных» традиций и обычаев.

К ним примыкает круг умений и навыков, обеспечивающий воплощение этих знаний на практике, а также многообразный опыт деятельности, выражающий определенное ценностное отношение человека к действительности. Это эмоциональный, поведенческий, рефлексивный опыт, опыт волевых усилий и поступков, опыт продуктивной деятельности и общения в составе разномасштабных организаций и человеческих общностей.

Одно из условий успешности мероприятий - осознание классным руководителем важности всех осуществляемых преобразований, анализ ими своей деятельности в рамках воспитательного процесса.

Большая роль воспитательным мероприятиям отводится на пути обновления содержания воспитательной деятельности школы в целом.

Роль воспитательного мероприятия в условиях обновленной школы особенно возрастает, так как взрослые и дети признаны, как равноправные

инициативные партнеры и действуют вместе. Участие в воспитательно-досуговых мероприятиях позволяет сплотить детский и взрослый коллективы. Потенциал таких мероприятий имеет широкие просветительские, познавательные, творческие возможности, освоение которых обогащает содержание и структуру свободного времени, развивает общую культуру.

Сеть отношений в мероприятиях:

- сотрудничество,
- сотворчество,
- совместная деятельность.

Воспитательные мероприятия могут быть включенными в координированную совокупность воспитательных программ на основе различных подходов и принципов: программно-целевого подхода, сферного и проблемного принципов.

Программно-целевой подход в управлении- это такой подход, при котором руководитель ориентируется на достижение конечного результата в логике поэтапного действия: формирование дерева целей, разработка адекватной исполняющей программы, реализация управляющей программы. В основе программно-целевого подхода лежит установление целей развития системы, разработка различных вариантов ее достижения, отбор наиболее эффективных вариантов и формирование на их основе целевых программ.

Программа – это единый, цельный, завершенный комплекс обоснованных и логически увязанных мероприятий по достижению какой-либо приоритетной цели. В разработку программы положены следующие принципы:

- элементный
- структурный
- функциональный
- принцип коммуникативности
- интегративный принцип
- целевой
- ресурсный.

Программно-целевые мероприятия формируются на основе всестороннего комплексного анализа объекта программного управления. Все разделы мероприятий целевой программы необходимо составлять по единой унифицированной форме, предусматривающей: наименование мероприятий, критерии измерения уровня достижений поставленных целей, сроки начала и окончания выполнения мероприятий программы, ответственных исполнителей по каждому мероприятию. Материально-техническое и финансовое обеспечение.

Оценка воспитательного мероприятия на основе критериального измерения должна производиться неформально: результаты обсуждаются и учитываются мнения всех участников. Иногда для этой цели разрабатываются специальные анкеты, которые обрабатываются с учетом теории экспертных оценок.

Реализация в рамках программно-целевого подхода комплекса воспитательных мероприятий через создание централизованных механизмов их

координации, а также систему индикаторов и показателей изменений позволяет решать задачи в рассматриваемой сфере. Решение проблемы непрограммными средствами может привести к утрате комплексного скоординированного подхода к решению проблемы, достижение поставленных целей в указанные сроки будет невозможно, процесс развития той или иной сферы воспитания утратит системность, будет отсутствовать комплекс программных мероприятий, увязанный по конкретным целям, ресурсам, срокам выполнения и исполнителям.

Внедрение программно-целевого метода планирования существенно повышает качество и эффективность воспитательной деятельности организаций образования.

Способы достижения цели воспитания – это обозначенные в Концептуальных основах воспитания (Утверждены приказом Министра образования и науки Республики Казахстан от «22» апреля 2015 года № 227 [7]) приоритетные направления воспитательной работы:

- 1) воспитание казахстанского патриотизма и гражданственности, правовое воспитание;
- 2) духовно-нравственное воспитание;
- 3) национальное воспитание;
- 4) семейное воспитание;
- 5) трудовое, экономическое и экологическое воспитание;
- 6) поликультурное и художественно-эстетическое воспитание;
- 7) интеллектуальное воспитание, воспитание информационной культуры;
- 8) физическое воспитание, здоровый образ жизни.

Деление воспитательных мероприятий по направлениям достаточно условно, они тесно взаимосвязаны между собой и направлены на формирование цельной личности.

В каждом направлении функциональная роль воспитательного мероприятия реализуется через целеполагание.

1) *Воспитание казахстанского патриотизма и гражданственности, правовое воспитание. Цель:* формирование патриота и гражданина, способного жить в новом демократическом обществе; политической, правовой и антикоррупционной культуры личности; правосознания детей и молодежи, их готовности противостоять проявлениям жестокости и насилию в детской и молодежной среде.

Воспитательные мероприятия:

- месячники воспитания казахстанского патриотизма и гражданственности; «Салют, Победа!»; Торжественная церемония вступления учащихся школы в ряды республиканской детско-юношеской организации «Жас Улан»;

- беседы: «День Единства народов Республики Казахстан», «Многонациональный Казахстан» ко Дню духовного согласия народов Республики Казахстан, «День Конституции», «День независимости», «Слава, тебе, победитель солдат!», «Этих дней не смолкнет слава», «Символы Казахстана», «День защитника Отечества», «Астана – столица нашей Родины»;

- концерты для ветеранов войны и труда;
- экскурсии в музеи;
- краеведческая конференция;
- сбор материала по краеведению;
- участие в военно-спортивных сборах;
- участие в акциях;
- возложение гирлянд к мемориалам славы.

2) *Духовно-нравственное воспитание.* Цель: формирование духовно-нравственных и этических принципов личности, ее моральных качеств и установок, согласующихся с общечеловеческими ценностями, нормами и традициями жизни казахстанского общества.

Воспитательные мероприятия:

- библиотечные уроки;
- музейные уроки;
- посещения театральных представлений и кинотеатра;
- беседы: «Мода и удобство», «Красота и порядок», «Уроки этики», «Беседы о нравственности»;
- конкурсные программы, фестивали и др;
- праздники, концерты, посвященные приобщению к народным и культурным традициям;
- праздничные концерты для учителей и ветеранов педагогического труда.

3) *Национальное воспитание.* Цель: ориентация личности на общечеловеческие и национальные ценности, уважение к родному и государственному языкам, культуре казахского народа, этносов и этнических групп Республики Казахстан.

Воспитательные мероприятия:

- Конкурсы: стенгазет «Наурыз-праздник весны», «Традиции и обычаи казахского народа»; Фестиваль «Дружбы народов Казахстана»;
- беседы: «День языков народов РК»; «Научные, культурные деятели Казахстана», «Ценности Мәңгілік Ел - главные ценности казахстанцев», «Ассамблея народов Казахстана»;
- выставки: национальных костюмов; декоративно-прикладного искусства Казахстана и других народов; казахского орнамента; национальных блюд народа Казахстана;
- национальные игры, игры разных народов мира.

4) *Семейное воспитание.* Цель: просвещение родителей, повышение их психолого-педагогической компетентности и ответственности за воспитание детей.

Воспитательные мероприятия:

- Родительские собрания;
- Торжественные мероприятия, посвященные календарным датам: «День матери», «8 марта», «День пожилого человека»;

- Показательные мероприятия: «Семейная гостевая», «Фестиваль семейных традиций», «День открытых дверей»; Игра тренинг «Древо Семейных ценностей»;

- Конкурсно-игровые программы, встречи, концерты: «Конкурс семейных ансамблей», «Семья года», «Летопись семьи», «Фото - конкурсы», «Семейный кинозалон», «Папа, мама, я – читающая семья», Папа, мама, я – спортивная семья, и др.

5) *Трудовое, экономическое и экологическое воспитание.* Цель: формирование осознанного отношения к профессиональному самоопределению, развитие экономического мышления и экологической культуры личности.

Воспитательные мероприятия:

- изготовление праздничных открыток, сувениров, поделок для мам к 8 марта, 9 мая для ветеранов ВОВ;

- участие воспитанников в конкурсе «Мастерская Деда Мороза», «Лучшая новогодняя игрушка»;

- участие учащихся в субботниках по благоустройству территории школы;

- организация дежурства по школе;

- участие в ярмарках - продажах;

- беседы, раскрывающие тонкости каких-либо профессий;

- экскурсии на предприятия города позволяют ребятам увидеть своими глазами особенности некоторых профессий;

- профориентационное тестирование;

- проект «Планирование жизни и карьеры»;

- классные часы: «Профессии милосердия и добра», «В мире профессий», «Профессии моих родителей», «Дороги, которые мы выбираем»;

- конкурсы рисунков экологической тематики;

- конкурсы поделок из природного материала;

- конкурсы плакатов на экологическую тему;

- уроки экологических знаний;

- конкурсы и викторины «По страницам Красной книги», «Экологический калейдоскоп»;

- акция «Помоги зимующей птице».

6) *Поликультурное и художественно-эстетическое воспитание.*

Цель: формирование мотивационного пространства, обеспечивающего развитие интеллектуальных возможностей, лидерских качеств и одаренности каждой личности, а также информационной культуры.

Воспитательные мероприятия:

- классные часы: «Толерантность или интолерантность: что лучше?»; «Казахстан - многонациональная страна»; «Толерантность – путь к сотрудничеству»; «Я – гражданин мира»; «Казахстан- наш общий дом»; «Каждый язык велик для своего народа».

- интеллектуальные игры: «Мои гражданские права и обязанности», «Конфликты и пути их разрешения», «Памятные даты моей страны», «Безопасный маршрут»;

- конкурс юных правоведов «Его величество Закон», «Знатоки этикета», «Школа хороших манер»;

- участие в фестивалях детского творчества.

7) *Интеллектуальное воспитание, воспитание информационной культуры.* Цель: формирование общекультурных навыков поведения, развитие готовности личности к восприятию, освоению, оценке эстетических объектов в искусстве и действительности, создание в организациях образования поликультурной среды.

Воспитательные мероприятия:

- предметные недели;

- участие в викторинах;

- «интеллектуальные среды», «умный четверг» (встречи с учеными);

- проведение бесед, посвященных знакомству с великими учеными мира и их изобретениями;

- проведение информационных часов: «Медиатека в библиотеке», «Нетрадиционные носители информации».

8) *Физическое воспитание, здоровый образ жизни.* Цель: создание пространства для успешного формирования навыков здорового образа жизни, сохранения физического и психологического здоровья, умения определять факторы, наносящие вред здоровью.

Воспитательные мероприятия:

- Фестиваль Здоровья, соревнования по шахматам, шашкам, баскетболу, волейболу, теннису, футболу;

- встречи с психологом, социальным педагогом;

- встречи со специалистами по профилактике ЗОЖ, профилактике наркомании;

- походы на природу в каникулярное время;

- экскурсия в лес, парк «Золотая осень», и т.п.;

- беседы: «В здоровом теле, здоровый дух», «Вредные привычки», «Разговор о правильном питании» и др.

Формы проведения воспитательных мероприятий:

Конкурсы

- Викторины
- Конкурсно-игровые программы
- Игра-путешествие
- Развлекательные программы
- Театрализованно-игровые представления
- Мастер-классы
- «Веселые старты»
- Беседы
- Экскурсии
- Выставки

- Акции
- Собrania [8].

Современные условия требуют обновления содержания, форм, подходов к воспитательному мероприятию в связи с приоритетной идеей воспитания – воспитание социально активной личности, сочетающей в себе высокие нравственные качества, творческую активность и гражданственность.

С этой точки зрения важную методическую роль играет концепция воспитательных мероприятий в структуре воспитательных программ, основывающихся на сферном принципе (взаимопересекающиеся, взаимопроникающие сферы познания, движения, досуга, общения).

По мнению В.И. Слободчикова, И.С. Павлова, В.В. Швецова и др., сферный принцип, когда любое из ценностных образований становится равноправным со всеми другими, а его приоритет возникает, лишь в связи с конкретными *практическими ситуациями* [9, с.45].

В отличие от иерархического типа организации ценностей, где их верхний слой достаточно укоренен и крепок, связи сферного типа истончены в силу их множественности, а, следовательно, произвольно меняются под воздействием динамики окружающих ситуаций.

Сферная организация и методика воспитательной работы основывается на диалектико-сферной методологии. Практики используют технологию Л.М. Семашко - автора сферного подхода в социологии [10].

Если учитель работает по воспитательной программе, предполагающей *«сферный» принцип* комплектования воспитательных мероприятий, то можно воспользоваться таблицей №1, где вопросы конкретизируют более общие темы, относящиеся к направлениям воспитания. Если учитель придерживается в планировании *«проблемного» принципа* изучения материала, то все вопросы можно рассмотреть на одном блоке воспитательных мероприятий, для которого в таблице №2 предлагается вариант тематического планирования.

Таблица 1 Направление воспитания «Трудовое, экономическое и экологическое воспитание» (образец)

№	Тема	Вопросы
1.	Труд человека в век технологий	Проблемы выбора профессий
2.	Берегите воду	Экономия ресурсов воды
3.	Экологическая проблема бытового мусора	Проблема вывоза, сортировки и утилизации мусора

Таблица 2. Тематическое планирование блока по трудовому, экономическому и экологическому воспитанию (образец)

№	Тема воспитательного мероприятия	Вопросы содержания	Основные понятия	Форма проведения
1.	Труд человека в век технологий	1. Виды труда 2. Современные технологии и новые профессии 3. Как выбрать профессию?	Интеллектуальный и физический труд Рынок труда Карьерный рост Технологии	Классный час (по технологии дебаты)
2.	Берегите воду	1. Проблемы питьевой воды 2. Расход воды на нужды человека 3. Как сократить потребление воды	Потребление воды Сбережение (экономия воды)	Классный час (с использованием интерактивных методов)
3.	Экологическая проблема бытового мусора	Проблема вывоза, сортировки и утилизации мусора	Утилизация Загрязнение окружающей среды Вторичное использование бытового мусора	Классный час (с использованием метода проектов)

Пример:

ТЕМА «Берегите воду»

Цель: раскрыть значение воды в жизни человека и пользе, которую она приносит; прививать бережное отношение к воде.

Задачи.

1. Объяснить, почему с точки зрения природы и бюджета семьи важно уменьшить потребление воды.
2. Оценивать и анализировать потребление воды на нужды человека.
3. Сформировать понимание необходимости сбережения воды и как можно это сделать.

Ход классного часа:

I. Начало: просматривается мультфильм «Берегите воду».

II. «Мозговой штурм». Работая в группе, записать как можно больше примеров использования воды в ежедневной жизни. Из основных слов составляется список на доске.

III. Исследование. Составление диаграмм использования воды на нужды человека.

Карта – навигатор

1. Стирка белья и мытье посуды. Современные (посудомоечные) стиральные машины, как правило, потребляют меньше воды и энергии. В зависимости от того, закрываете ли вы кран или оставляете течь воду во время мытья посуды, расходуется очень разное количество воды. Самый экономный метод — мыть посуду в двух раковинах или отдельных емкостях. По некоторым данным, на килограмм белья стиральная машина с боковой загрузкой тратит обычно 10 л, а с верхней — 13-15 л.

2. Вода, употребляемая для еды и питья. Мужчины в течение дня употребляют примерно 3 л воды, женщины — 2,2 л, примерно 20% от всей потребленной воды используется с пищей (у мужчин — 0,750 л, у женщин — 0,5 л). Один стакан воды — это 100-200 мл воды. Кроме того, вода расходуется для приготовления пищи (варка, споласкивание и т.д.).

3. Поливка в саду. Эффективность полива зависит во многом от правильного выбора времени суток (утром и вечером солнце не так быстро выпаривает воду) и правильного полива (поливать следует почву вокруг корней растения, а не листья!). Разные растения нуждаются в различном количестве воды. Против высыхания травы (газона) помогает, когда газон косится достаточно часто, но не слишком низко.

4. Мойка автомобиля. На ручную мойку в среднем уходит 300 л воды. На автоматических мойках, как правило, расходуется меньше воды (примерно 150 л на одну мойку). Особенно мало расходуют воду те мойки, которые во время процесса часть ее очищают.

5. Посещение душа или ванны, чистка зубов. При принятии ванны расходуется примерно 200 л воды (20 полных ведер!), при принятии душа расход воды зависит от напора воды и времени. За минуту в душе расходуется 7-10 л воды. При чистке зубов расход зависит от того, закрываете ли вы кран во время чистки или нет, если нет, то расход воды можно соизмерять с показанием расхода в минуту под душем. В действительности вполне успешно можно обойтись и 0,5 л воды.

6. Объем бака пожарной машины — 2100 л, при тушении пожара обычно расходуется больше.

7. В действительности каждому продукту, который мы используем, сопутствует скрытый расход воды. При производстве продуктов питания, оборудования и одежды на производстве используется огромное количество воды (например, для производства кофе в количестве одной кружки расходуется примерно 140 л воды).

8. Расточительность в использовании воды очень велика. Зачастую причиной становится лень или халатность. Вода льется без перерыва во время всего процесса мытья чего-либо или другого действия, связанного с водой. Потери воды из-за неисправной сантехники: • капающий кран с частотой ~2 секунды расходует до 25 л/сутки; • капающий кран с частотой ~0,5 секунды расходует до 100 л/сутки; • кран, из которого сочится вода, расходует до 600 л/сутки; • подтекающий сливной бачок унитаза расходует 500-8000 л/сутки.

IV. Исследование домашнего дневника расхода воды, оценка деятельности.

Дни недели	Мытье лица, рук	Душ		Ванна	Туалет	Стиральная машина	Мытье посуды в машине	Стакан воды	Мытье посуды руками	Другое
1										
2										
3										
4										
5										
6										
7										
Расход 1 раза	7 л	70 л	0,5/20 л	200 л	3/6/9 л	12 л	70/15 л	0,15 л	20/100 л	

V. Возможности экономии воды: • снижение температуры теплой потребляемой воды (регулирование бойлера); • ремонт подтекающих кранов (при открытом кране расходуется 9 л в минуту); • при мытье посуды наполняйте водой раковину — избегайте мойки посуды под все время текущим потоком воды; • в то время когда вы чистите зубы, закрывайте кран. Экономите 15-20 л в день; • лучше принимать душ, чем ванну, так как при приеме ванны в среднем расходуется в 3 раза больше воды, чем под душем, используйте экономичную насадку для душа; • если все же решили принять ванну, наберите ее наполовину; • поливай сад по вечерам, после захода солнца.

VI. Оформление табличек об экономии воды в быту. Табличка должна быть достаточно эффективной и с глубоким смыслом.

Образцы.

1. Почините или замените все протекающие краны. Неисправный кран за сутки может «накапать» 30-200 л воды! Старайтесь плотно закрывать кран. 2. При выборе смесителей отдайте предпочтение рычаговым. Они быстрее смешивают воду, чем смесители с двумя кранами, а значит, меньше уходит воды «впустую», когда вы подбираете оптимальную температуру воды. 3. На время, когда вы чистите зубы, выключайте воду. Чтобы ополоснуть рот достаточно стакана с водой. 4. Из сливного бачка в унитаз может постоянно течь вода. Из-за подобных протечек теряются десятки литров воды ежедневно. Старайтесь следить за состоянием сантехники в своей квартире и вовремя устранять неисправности. 5. По возможности приобретайте экономичную сантехнику, например, унитаз с двумя режимами слива. 6. Не полощите белье под проточной водой. Для этих целей лучше использовать наполненную ванну

или таз. 7. Используйте посудомоечную и стиральную машину только при полной загрузке. 8. Не размораживайте продукты под струей воды из-под крана. Лучше всего заранее переложить продукты из морозилки в холодильник. 9. Воды тратится меньше, если использовать в душе экономичный распылитель с меньшим диаметром отверстий. 10. Установите насадки-распылители на краны. Это поможет сократить потребление воды.

Сферный принцип в контексте семейного воспитания по Л.М. Семашко заключается во всестороннем развитии детей, включающем развитие четырех сферных потребностей и четырех сферных способностей человека путем сознательной перемены четырех видов сферной деятельности: материальной, коммуникативной (организационной), духовной, гуманитарной. Сферные потребности — потребности в материальных, коммуникативных, духовных и гуманитарных благах и потребности в соответствующих видах деятельности. Сферные способности — способности к отдельным конкретным формам материальной, коммуникативной, духовной и гуманитарной (нравственной и педагогической) деятельности.

Способ всестороннего развития — пропорциональное сбалансированное распределение времени развития между четырьмя видами сфер той деятельности, которые образуют четыре сферных направления развития. Главное условие — экономия и высвобождение времени для ущемленных видов сфер той деятельности.

Всестороннее развитие ребенка не сводится к общим для всех сферным направлениям. Оно в то же время сугубо индивидуально и неповторимо для каждого ребенка, для каждой личности.

Роль воспитательных мероприятий в обновленной школе возрастает в связи с контекстом принципа персонализации содержания воспитания. Объективная необходимость ориентации на возрастные особенности учащихся.

Включение воспитанника в воспитательное мероприятие в позиции субъекта происходит только в том случае, если оно является дифференцированным по отношению к различным возрастным категориям. Отсюда следует рассмотреть *роль воспитательных мероприятий относительно структурных звеньев школы:*

- начальная школа;
- среднее звено;
- старшая школа.

Формирование ценностей личности школьника в воспитательных мероприятиях обеспечивается на разных уровнях:

- Первый уровень (классного коллектива)
- Второй уровень (общешкольный)
- Третий уровень (районный, городской).

В системе воспитания младших школьников огромную роль играют внеклассные мероприятия (классные часы, внеурочные занятия, игровые программы, познавательные беседы).

Именно внеклассные мероприятия выполняют воспитательную, образовательную и развивающие функции.

Внеклассные мероприятия для младших школьников имеют большие возможности для формирования и воспитания нравственных качеств. Младшие школьники отличаются эмоциональностью, любознательностью, стремлением к поиску тайны. Включаясь в сюжетно ролевые игры, свободные формы активности школьников, реализуемые косвенным путем через правила и игровые действия, дети:

- обогащают собственные знания о природе, обществе, технике, человеку;
- развивают умения и навыки мыслительной и практической деятельности;
- развивают эмоционально-чувствительную сферу;
- проявляют индивидуальность, творческие способности;
- формируют взаимоотношения, которые определяются особенностями личности каждого, ориентируются на ценности и ценностные отношения (складывающиеся взаимоотношения определяют и дальнейший ход развития личности);
- проявляют интерес к самообразованию, к самосовершенствованию.

Роль педагога при проведении воспитательных мероприятий для младших школьников заключается в умении опираться на:

- наличие мощного природного потенциала детей, требующего разнообразного проявления их активности, развития собственно детских интересов, и отсутствие реальных механизмов, способных привести в движение эти естественные потребности самопроявления;
- неиссякаемый воспитательный и развивающий потенциал детских игровых конкурсных программ, самооценку которых общепризнанная;
- соблюдать целостность, системность и внутреннюю логику самого содержания воспитательной деятельности;
- усилить в воспитательной деятельности эмоциональную привлекательность, внешнюю притягательность, создать особое поле активности детей, их творчества и психологической заряженности.

Внеклассные мероприятия для школьников среднего звена ориентированы на качество реализации личных потребностей, приобретения знаний, опыта и умений решать жизненные проблемы.

Главные особенности развития детей:

1. Стадиальность развития психики;
2. «Пирамидальность» построения психики;
3. Неравномерность созревания стремлений ребенка и его способностей;
4. Постепенное замедление темпа (скорости) развития;
5. Переход от развития к саморазвитию, от объектности к субъектности.

Отсюда ключевыми понятиями, характеризующими сущность системы воспитательных мероприятий, являются: «индивидуальность», «самостоятельность», «доброта», «творчество», «активность», «коллектив».

В старших классах от учащихся требуется рост адаптационных возможностей, то есть способность приспосабливаться к изменчивому и бурному миру.

Воспитательные мероприятия играют большую роль в формировании коллективных отношений, воспитании активных и сознательных участников общественной жизни, выработке гражданской позиции личности, основанной на духовных ценностях.

В условиях обновления содержания воспитания актуализируется выбор инновационных методов и форм организации воспитательного мероприятия.

Возрастает роль разнообразных внеклассных форм учебной работы и усиление ее воспитательного потенциала.

Понятие внеклассные указывает на то, что для проведения этих занятий не требуется полный состав класса, что в них по собственному желанию могут участвовать учащиеся различных классов, что они проводятся вне расписания обязательных учебных занятий. В этом смысле к формам внеклассной учебной работы относятся: предметные кружки, научные общества, олимпиады, конкурсы и др.

Ведущими формами творческой деятельности являются кружки, творческие объединения, студии, факультативы, практические занятия в творческих мастерских, физкультурных секциях. К сопутствующим формам творческой деятельности относятся читательские, зрительские, слушательские конференции, защита самостоятельных докладов, массовые литературные, музыкальные, театральные праздники, выставки детских работ. В качестве вспомогательных форм используются краеведческие, фольклорные экспедиции и экскурсии, школьные клубные объединения, соревнования, конкурсы, олимпиады. Основным системообразующим компонентом деятельности в этих учебных формах является направляемое и развиваемое педагогом *детское творчество*.

В последнее время получило распространение создание научных обществ школьников, которые объединяют и координируют работу кружков, *проводят массовые мероприятия, посвященные науке и технике, организуют конкурсы и олимпиады по различным отраслям знаний*.

Сопутствующими формами обучения творчеству являются разнообразные читательские, зрительские, слушательские *конференции, выставки, массовые праздники, экскурсии*. Конференции по книге, творчеству писателя, кинофильму, театральной или телевизионной постановке, радиоспектаклю ставят в центр внимания учащихся актуальное произведение искусства, активизируют их самостоятельность в оценке, суждениях, мнении. В процессе подготовки школьники внимательно знакомятся с художественным произведением и продумывают выступления. Во вступительном слове учитель намечает круг основных проблем, которые обсуждаются в докладах и выступлениях. Подводя итоги, педагог сосредоточивается на важнейших выводах и обобщениях.

Выставки посвящаются результатам детского творчества в области труда, изобразительной деятельности, краеведческих и туристических походов. Большое образовательно-воспитательное значение имеет подготовительная работа, к которой привлекаются все школьники. В качестве экскурсоводов на

таких выставках выступают сами дети: они дают пояснения, отвечают на вопросы, организуют на месте обмен опытом творческой деятельности.

Массовые праздники как форма учебно-воспитательной работы организуются в виде дней, недель, месячников повышенного внимания к музыке, изобразительному искусству, кино, театру или творчеству выдающегося писателя, поэта. Среди них недели детской книги, театра, музыки, дни поэзии. Во время таких праздников дети узнают о новых произведениях искусства, встречаются с писателями, художниками, композиторами, знакомятся с их творческими планами.

Видные педагоги, методисты XX в.: Д.Н. Кайгородов, В.В. Половцев, Е.А. Звягинцев, Н.Г. Тарасов, С.П. Аржанов, Н.П. Анциферов, И.М. Гревс, Б.Е. Райков и другие – основываясь на экскурсионной практике, начали заниматься разработкой вопросов школьной экскурсионной методики. Они внесли большой вклад в теорию развития экскурсионного дела.

Экскурсия – это одна из организационных форм воспитания и обучения, которая позволяет изучать объекты, явления и закономерности непосредственно в реальной действительности, *помогает формировать общечеловеческие, культурные, научные и личностные ценности* [11].

Общечеловеческими ценностями является такая система усвоенных знаний, как жизнь, живая природа, общество, человек.

Уровень культурных ценностей составляет система знаний «человек—природа—общество—культура», формирующая нравственные и эстетические ценности школьника. Это также нормы и идеалы этического отношения человека к природе.

Третий уровень ценностей — ценности образовательных областей, формирующих научную картину мира.

Четвертый — это уровень индивидуальных ценностей, таких как система знаний, чувств и способов взаимодействия личности с окружающим миром.

Экскурсии в любой возрастной группе вызывают заинтересованность и положительное отношение участников.

Конкурсы, объединения детей по интересам позволяют судить о творческом характере работы учителей, их умении искать и развивать таланты.

Воспитательные мероприятия проводятся в рамках месячников. В их ряду создание и постановка пьес, конкурсы детского рисунка, трудовых поделок, технических конструкций и др.

Внеурочные формы организации обучения дают возможность школьникам посредством свободно избранной духовно-творческой, физкультурно-спортивной, развлекательной деятельности глубоко и разносторонне познавать жизнь, развивать свои творческие силы. С их помощью дети приобретают богатую дополнительную информацию, жизненные умения и навыки, закрепляют их упражнениями и творческим применением на практике, воспитывают у себя способность и стремление к творчеству, деловые черты характера.

К внеурочным формам воспитания и обучения предъявляется ряд научно обоснованных требований:

— они должны быть глубоко научно содержательными, идейно-нравственно насыщенными, способствующими духовному обогащению, творчеству и физическому развитию детской личности;

— в их использовании необходимо сочетание обязательности, самостоятельности и добровольности, в котором увлекательность является исходным моментом и условием постепенного включения детей в деятельность как необходимость;

— введение игры, романтики, независимо от возраста школьников, буквально во все творческие, физкультурно-спортивные и развлекательно-познавательные занятия, обеспечение здорового духа товарищеского состязания, сравнения и взаимопомощи;

— осуществление развития творческих способностей и дарований, содействие становлению творческой личности ребенка и индивидуальности;

— обеспечение нравственного воспитания, оберегающего детей от переоценки своих возможностей, развития болезненного самолюбия, эгоизма, пренебрежения коллективом и нормами поведения, зависти как следствия неумеренных восхвалений, достигнутых ими успехов в спорте, в техническом, драматическом, хореографическом, литературном, музыкальном творчестве.

2. Воспитательное мероприятие: критерии измерения уровня достижений поставленных целей (конкурентоспособность; прагматизм; сохранение национальной идентичности; культ знания; эволюционное, а не революционное развитие Казахстана; открытость сознания)

При организации системы воспитательных мероприятий необходимо уделить особое внимание эффективности воспитательного воздействия, его конечному результату. Для оценки состояния и результативности воспитания разрабатывается критериально-диагностический аппарат.

Критерий – обобщенный показатель развития системы, успешности деятельности. Предполагает выделение ряда признаков, по которым можно определить критериальные показатели.

Системы объективных критериев, в качестве которых выступают обобщенные оценочные показатели (индикаторы), характеризующие целенаправленность воспитательного процесса, его системный, содержательный и организационный характер, научную обоснованность методов и использование современных технологий воспитательного воздействия, широту охвата объектов воспитания.

Критериями, определяющими качество, уровень достижений поставленных целей воспитательного мероприятия в условиях обновленной школы являются:

- конкурентоспособность;
- прагматизм;
- сохранение национальной идентичности;
- культ знания;
- эволюционное, а не революционное развитие Казахстана;
- открытость сознания.

Данные показатели позволяют оценить целенаправленность процесса воспитания, его системный, содержательный и организационный характер, научную обоснованность методов и использование современных технологий воспитательного воздействия, широту охвата объектов воспитания.

Рассмотрим их современную трактовку [12].

1. Конкурентоспособность.

25 лет назад Казахстан объявил мировому сообществу о своей независимости. За 25 лет независимого развития Казахстан вошел в число 50-ти самых развитых стран мира, досрочно реализовал Стратегию-2030, начал реализацию Стратегии-2050, План Нации «100 конкретных шагов: современное государство для всех».

Сегодня, перед Казахстаном стоит уже новая задача – войти в 30-ку конкурентоспособных стран мира. Для этого у Казахстана есть все возможности: большая территория, ресурсы, полезные ископаемые, которые привлекают инвесторов, законодательство, обеспечивающее защиту прав и свобод субъектов бизнеса Казахстана, и интересы иностранного капитала.

Впервые подобный целевой индикатор Глава государства применил в послании, озвученном в 2006 году «Стратегия вхождения Казахстана в число

50-ти самых конкурентоспособных стран мира. Казахстан на пороге нового рывка вперед в своем развитии».

Оценкой конкурентоспособности разных стран мира на протяжении многих лет занимаются такие организации, как Всемирный экономический форум (WEF/ВЭФ), Международный институт развития менеджмента (IMD), Всемирный банк (World Bank).

Ведущим мировым рейтингом конкурентоспособности стран мира является ежегодный доклад ВЭФ «Индекс глобальной конкурентоспособности» (GCI/ГИК).

На протяжении более 35 лет Всемирный экономический форум составляет ежегодный рейтинг конкурентоспособности стран, который публикуется в ежегодном Отчете о глобальной конкурентоспособности.

Глобальный индекс конкурентоспособности Всемирного экономического форума (ГИК ВЭФ) является одним из авторитетных международных рейтингов и участие в нем является весьма важным, так как он представляет собой независимую оценку экономического развития государств мира.

Следует отметить, что количество стран из года в год варьируется. Так в ГИК 2016-2017 количество оцениваемых стран составило 138 (в рейтинге прошлого года 140 стран) [13].

При этом критериями участия в рейтинге являются наличие результатов опросных данных и их репрезентативность, а также немаловажным фактором является участие респондентов, представляющих частный сектор.

ТОП – 10 стран с конкурентоспособной экономикой [13].

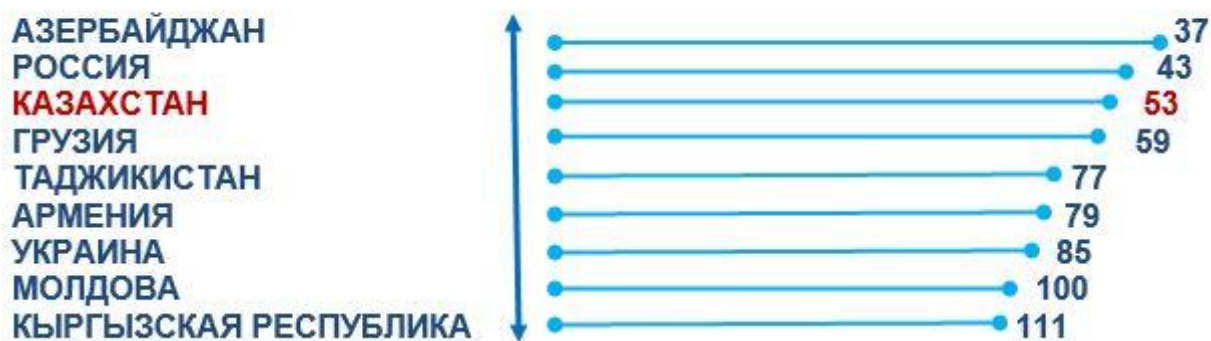
ГИК 2016-2017	Страны/экономики	ГИК 2015-2016	Значение
1	Швейцария	1	
2	Сингапур	2	
3	США	3	
4	Нидерланды	5	
5	Германия	4	
6	Швеция	9	
7	Великобритания	10	
8	Япония	6	
9	Гонконг	7	
10	Финляндия	8	

Казахстан участвует в рейтинге ГИК ВЭФ с 2006 года. За последние пять лет наиболее слабые позиции страны наблюдались в рейтинге ВЭФ 2010, 2011 годов – 72 место. В последующие три года позиции Казахстана улучшились и оставались относительно стабильными – на уровне 50 места. По результатам рейтинга 2015 года Казахстан совершил рывок и занял высокое 42 место, повысив свой рейтинг на 8 пунктов по сравнению с 2014 годом.

Однако, 28 сентября 2016 года был опубликован очередной ежегодный отчет о глобальной конкурентоспособности на 2016-2017 годы, согласно которому Казахстан по результатам рейтинга ГИК ВЭФ 2016-2017 занял 53 место, опустившись в рейтинге на 11 пунктов [13].

При этом в рейтинге среди стран СНГ Казахстан, пропустив Азербайджан (37-ое место) и Россию (43-е место), оказался на третьем месте. Остальные страны расположились в следующем порядке:

Рейтинг ГИК среди стран Евразии

Так, за последние 3 года позиция Казахстана в рейтинге ГИК ВЭФ не была статична:

- в 2014 году – 50 место;
- в 2015 году – 42 место (улучшение на 8 мест);
- в 2016 году – 53 место (ухудшение на 11 мест) [14].

Таким образом, в 2016 году из 12 факторов конкурентоспособности по 5 факторам наблюдается улучшение позиций Казахстана, по 7 - ухудшение.

При этом, лидирующую позицию в рейтинге 2016 года вновь заняла Швейцария, которая удерживает стабильные позиции на протяжении последних 8 лет. В тройке лидеров также находятся Сингапур и США.

ГИК рассчитывается из 114 показателей, из которых 34 (1/3) рассчитываются на основе статистических данных, а остальные (2/3) – по оценкам руководителей средних и крупных предприятий [14].

Анализ Отчетов о глобальной конкурентоспособности ВЭФ по Казахстану показал, что в целом, проводимые меры положительно оцениваются Всемирным экономическим форумом.

Так, в настоящее время продолжается работа по реализации «Плана нации – 100 шагов по реализации пяти институциональных реформ» и Государственной программы инфраструктурного развития «Нұрлы Жол» на 2015 – 2020. Кроме того, для развития экономики уделяется внимание обеспечению благоприятными условиями для развития бизнеса и предпринимательских инициатив. Правительством принимаются все возможные меры, направленные на развитие современной инфраструктуры, снижение уровня коррупции в стране, совершенствованию судебной и правовой системы, обновлению содержания образования, а также на повышение эффективности государственного управления.

В результате Казахстан позиционируется в мире как страна с динамичной экономикой, где создаются самые благоприятные условия деятельности для инвесторов и привлечения инвестиций.

В то же время необходимо отметить, что дальнейшее продвижение Казахстана в рейтинге ГИК ВЭФ будет менее динамичным в связи с усилением конкуренции с развитыми странами, поскольку, чем выше мы в рейтинге, тем серьезней наши конкуренты.

Все эти цифры могут казаться чем-то далеким, непонятным. Но зависят они от каждого из нас, от образованности и конкурентоспособности каждого казахстанца. Это и есть фактор успеха нации.

Любому казахстанцу, как и нации в целом, необходимо обладать набором качеств, достойных XXI века. Поэтому и программа «Цифровой Казахстан», и программа трехязычия, и программа культурного и конфессионального согласия – это часть подготовки нации (всех казахстанцев) к жизни в XXI веке. Это часть нашей конкурентоспособности.

2. Прагматизм

В современном обществе проблема самоопределения и самоутверждения личности молодого человека является сверхактуальной и приоритетной задачей государства. Молодежи Казахстана необходимо помочь четко обозначить пространство для приложения своего интеллектуального и инновационного потенциала. В Послании Президента Казахстана Н.А. Назарбаева «**Новое десятилетие - новый экономический подъем - новые возможности Казахстана**» определено, «**молодежь - основа будущего, получит новые возможности строить свое будущее**» [15].

В настоящее время происходит расширение инвестиций в собственный человеческий капитал, вложение капитала в самого человека. Человеческий капитал определяется как образовательный, социальный ресурс человека, его культурный потенциал. В быстро меняющемся мире стратегические преимущества будут у тех обществ, которые смогут эффективно накапливать и продуктивно использовать человеческий капитал, а также инновационный потенциал развития, основным носителем которого является молодежь. Молодежь выступает как совокупность воплощенных в нем ценных ресурсов - знаний, способностей, мотиваций, навыков к восприятию и продуцированию информации, полученных в процессе образования, самообразования, практической деятельности.

Фундаментом миропорядка современного бытия в глобализирующемся мире является гуманистически-ориентированная культура. В современных условиях молодежь Казахстана отличается большей мобильностью и избирательностью в своем отношении к миру ценностей, поиском себя, своей индивидуальности. Современная шкала ценностей осложняется избытком выбора, в системе ценностных ориентаций проявляются ситуативные и долгосрочные представления молодежи. Молодежь восприняла ценности рынка, поставив популярность жизненных стратегий социального успеха на первые места: среди целеполагающих ценностей молодежи доминирует образование, которое оказывается на самых верхних ступенях иерархии, а также принцип

индивидуального планирования собственной жизни самим человеком, личная инициатива, ценность свободы личности, ее суверенитет, свободная конкуренция, плюрализм, важность влиятельных друзей и знакомых, помощь «*нужных*» людей, гедонистические ценности, прагматизм. Экономический, духовный кризис породил ситуацию глубокой мировоззренческой дезориентации среди молодых людей, и не следует думать, что ситуация разрешится сама по себе, в этих реалиях необходимо вовлекать молодежь Казахстана в общественную жизнь социума, общество нуждается в жизненных силах, свежих идеях. В лице современной молодежи в казахстанском обществе сформировался абсолютно новый культурный тип, существенно отличающийся от прежних поколений: сформировался слой молодежи с новыми ориентирами, ценностными установками на достижение успеха, рациональным экономическим поведением. В этом плане, на своих многочисленных встречах с молодежью Казахстана Н.А. Назарбаев подчеркивает: «Каждому человеку надо привить умение делать, умение учиться, умение жить, умение жить вместе в современном мире» [16].

Образ культуры и мышления современной казахстанской молодежи станет типичным для нашей социокультурной действительности уже через несколько лет. По природе своей молодежь значима для общества, это тот человеческий капитал, инновационный, стратегический ресурс общества. Молодежь в настоящее время воспринимается как субъект истории, в которой общество воспроизводит себя на каждом следующем этапе собственного развития, ей не отводится второстепенная роль, напротив, возросла ее статусная позиция. Отводя ей позитивную роль, связывая с ней прогрессивные перемены, нельзя не обращать внимания на то, что она является носителем социальной нестабильности, ее потенциал может иметь разную направленность: от позитивно-созидательной, конструктивной до экстремистско-революционной. В этом ключе необходимо помочь молодому поколению усвоить мировоззренческие представления о том, что полезно освоить, важно выработать, разрешено осуществлять в практической деятельности, показать негативные стороны жизни, что является вредным для здоровья, жизни в целом, запрещено претворять в личностных поступках.

Высокий динамизм общества, большой поток информации, сложные отношения между людьми требуют постановки вопроса о компетенции в образовательном процессе, которой должна овладеть современная молодежь.

Молодой человек XXI в. должен четко определить для себя приоритетные ценностные установки, тренды, которые помогут ему реализоваться в жизни, выстроить собственную ценностную планку, иерархическую лестницу предпочтений. Каждому необходимо реализовать личностный потенциал, имеющиеся способности, стать полноправным членом общества, здесь, не последнюю роль играет фактор, что, молодой человек ощущает себя частью социума.

Первыми социальными трендами, проникнувшими с Запада, были институты субкультур, в основном определявшимися многочисленными музыкальными стилями и направлениями.

В дальнейшем появилось новое модное понятие в молодежной среде, которое обозначалось «кулхантингом» - выявление новых, оригинальных, креативных трендов и стилей, соответствующих вкусам и предпочтениям молодежи. Современные кулхантеры выявляют, анализируют ростки новых явлений, течений, которые зарождаются в массах.

С началом социально-экономических преобразований перед казахстанской молодежью встали новые задачи, решение которых требует от каждого молодого человека личностного миропонимания и следование им в своей жизни.

1. Тренд «*Блестящее, качественное образование*» - национальный проект казахстанского общества. Образование - высшая ценность, приоритет мировоззренческих установок молодого поколения, это и мотивационная, и культурная составляющая социума, человеческий капитал, путь преодоления финансового и духовного кризиса.

2. Тренд «*Креативная, мобильная личность*» - успешная, динамичная, инновационная экономика Казахстана будет создана на основе воспитания креативных, мобильных личностей, способных генерировать и реализовывать новые компетентностные идеи, умеющих находить и принимать нестандартные решения, имеющих желание к творческой самореализации внутренних ресурсов человека, воплощение их в жизнедеятельности.

3. Тренд «*Конкурентоспособная, профессиональная личность*» - стратегическая задача государства. Данный тренд предполагает воспитание людей новой формации нацеленных на достижение успеха. В условиях рыночных отношений - профессионал в определенной области, высококонкурентоспособная личность, четко определяющая цель деятельности, умеющая прогнозировать варианты, умеющая выбирать наиболее рациональный и нравственно оправданный путь, способствующий развитию профессиональной и жизненной карьеры.

4. Тренд «*Высокая информационная культура*» - современный уровень овладения новыми информационными технологиями, умение человека систематизировать, анализировать, перерабатывать колоссальную информационную базу, доступную человеку XXI века, использование ее данных в морально - этическом аспекте для личностного и профессионального роста.

5. Тренд «*Четкая жизненная стратегия*» - целостное и многоаспектное образование необходимых компонентов в выстраивании мировоззренческих ориентиров индивида, включающей в себя: жизненное целеполагание основных ориентиров, выстраивание определенной жизненной концепции человека, наличие конкретных ценностных ориентаций, готовность к преодолению жизненных коллизий и трудностей, желание извлекать уроки из временных неудач и проявлять инициативу, адекватно оценивать результаты и т.д.

6. Тренд «*Высокая компетентность*»: в содержание данного тренда включены следующие аспекты: проблемно-практический - адекватное понимание ситуации каждым человеком, постановка и выполнение целей, задач, норм в определенной профессиональной области;

смыслосодержательный - способность индивида содержательно реализовать жизненную стратегию, желание к непрерывному выявлению своих неограниченных возможностей для личностного роста; аксиологический - способность личности адекватно оценивать жизненные ситуации с точки зрения собственных и общезначимых ценностей.

7. Тренд «*Личностный рост*» - процесс внутренних изменений, самосовершенствования, преодоления конфликтов (внешних, внутренних), выявление личностного потенциала, не имеющего логического завершения, реализация обозначенных задач.

Конкурентоспособность государства в значительной степени определяется его возможностью и способностью по сравнению с другими государствами: формировать у молодежи прогрессивные, общественно значимые ценности и доминирующие ценностные ориентации на самоконструирование жизненной стратегии жизни, самосовершенствование и самоменеджмент.

В связи с этим представляется, что главной задачей современной молодежной политики должно стать создание условий для расширения возможностей молодого поколения в участии жизни общества и направления молодежного потенциала на развитие Казахстана, обеспечения должного уровня ее конкурентоспособности. Прагматичность современной молодежи требует инновационных подходов к молодежной работе. Существует необходимость разработать методы, предполагающие переориентацию ценностных установок молодежи с карьерно-потребительского на творческо-созидательное отношение к самому себе и обществу.

Молодежь, как поколение, вступающее в жизнь, проявляет особый интерес к собственному будущему. Молодое поколение верит в свои возможности, четко знает, какие знания и умения могут стать ему полезными в будущем.

Современная молодежь Казахстана является субъектом истории, казахстанское общество открыло его для себя как социальную ценность особого рода. Нынешняя молодежь исключительный и важный фактор перемен, носитель новых идей. В связи с этим и необходима современная государственная молодежная политика, отвечающая запросам XXI века.

Новая философия формирования молодежной государственной политики Казахстана исходит из современных реалий. Приоритетными для молодежной государственной политики Казахстана должны стать: раскрытие индивидуальных способностей молодежи к выполнению общественно значимых социальных ролей; выработка позитивного отношения молодежи к браку, подготовке молодежи к семейной жизни, материнству; развитие новых досуговых практик, влияющих на интеллектуальное, нравственное самочувствие современной молодежи.

Прагматизм в настоящее время означает точное знание своих национальных и личных ресурсов, их экономное расходование, умение планировать свое будущее.

На протяжении столетий наши предки сохранили *экологические традиции Великой Степи*, прагматично и экономно расходуя ее ресурсы.

И всего за несколько лет в середине прошлого века нерациональное использование ресурсов привело к исчезновению Аральского моря, превращению тысяч гектаров плодородных земель в зоны экологического бедствия.

Прежний национальный прагматизм обратился в расточительность.

Прагматизм есть противоположность расточительности, кичливости, жизни напоказ. Культура современного общества – это культура умеренности, культура достатка, а не роскоши, это культура рациональности. И это единственно успешная модель *устойчивого развития* в современном мире.

Здесь очень важны изменения ряда привычек и стереотипов. Прежде всего, тех, которые влияют на бюджет и экологию семьи.

3. Сохранение национальной идентичности.

Глобализация является общемировым процессом самым мощным и значительным на сегодня. Республика Казахстан по мере вхождения в мировое сообщество и обретения в нем своего места, во все большем объеме и глубине испытывает на себе воздействие глобализации по направлениям, в том числе национальной идентичности [17].

Национальная идентичность любого национального сообщества определяется множеством факторов - исторических, политических, культурных, языковых, территориальных, цивилизационных и иных. Сложным и актуальным в развитии общества является вопрос идентификации и самоидентификации его членов. Поскольку он означает, насколько человек себя отождествляет или не отождествляет с обществом. Это чувство принадлежности, отождествления индивида с кем-либо или чем-либо (группой, коллективом), помогающее ему успешно усваивать свои нормы и ценности, перенесения индивидом на самого себя качеств и особенностей его внешнего окружения. Идентичность служит основой процесса подражания, т.е. не насильственного, а свободного выбора тех качеств, умений и ценностей, какими он хотел бы обладать. Общеизвестно, что каждый человек принадлежит к той или этнической группе. Этническая идентичность выступает психологической основой этнополитической мобилизации, которую следует рассматривать как готовность людей, объединенных по этническому признаку, к групповым действиям по реализации этнических интересов [18].

Идентичность формируется на основе соответствующей национальной парадигмы, на пересечении национально-исторической, социально-психологической, социокультурной, политико-культурной и др. сфер. В ее содержание входят установившиеся особенности национальной культуры, этнические характеристики, обычаи, верования, мифы, нравственные императивы и т.д. Она теснейшим образом связана с понятием «национальный характер». Здесь речь идет о представлениях людей о себе, о своем месте в мире. Национальная идентичность интегрирует в себя внутренние и внешние составляющие. Для нее особенно важно соответствие внешнего и внутреннего, формы и содержания, проявления и сущности. Внутреннее ощущение

идентичности подразумевает сущностную тождественность, родственность, общую основу, единое начало [19].

Этническая самоидентификация - сознательный акт этнического самоопределения человека, отнесения самого себя к определенной этнической общности. Немаловажен тот факт, что национальная идентичность является условием внутренней интегрированности любого общества. Национальная идентичность является опорой национального государства, его отличительным признаком в числе других [20].

По мнению Томаса Магстада, существует четыре важных элемента политического устройства в любой стране: история, язык, культура и религия, которые вызывают сильные чувства и являются символами идентичности страны или нации [21].

В Республике Казахстан в последние годы обозначились две основные стратегии национально - государственного строительства и соответственно им доминирующие модели национальной идентичности. Первая стратегия направлена на формирование единой казахстанской нации из полиэтнического по своему составу общества на основе общности гражданства, вторая стратегия должна быть связана с национальной идентичностью самих казахов [22].

В данном случае в современном обществе ряда стран идут поиски национальной идентичности, куда входили бы новые консолидирующие ценности. Что можно отнести к данным качествам патриотизм, народность, мораль (традиционная)? Удобно ли то время что бы искать идентичность? Главным вызовом здесь выступает - глобализация, которая стирает традиционные формы идентичности, ставят под сомнение субъективные ощущения самоидентичности человека и этносов, сформированные в рамках прежних традиций, структурных элементов идентичности т.к. ментальность, историческая коллективная память, духовное наследие, язык и др. Идентичность следует рассматривать не как свойство, изначально присущее индивиду, а как отношение, формирующееся в процессе социального взаимодействия. Как считают многие исследователи, идентичность в строгом смысле слова может быть атрибутирована только индивидами, поскольку только индивиды и обладают качеством субъектности и, соответственно, способны относить или не относить к себе определенные характеристики [17].

Проблемы государственной, национальной, гражданской идентичности, ее сохранения и дальнейшего развитие, не разрушая ее целостность - один из основных вопросов, анализ которых необходим для выработки наиболее эффективного вхождения Казахстана в мировое сообщество и на вызовы глобализации.

Национальная идентичность имеет много различных аспектов - политический, государственно-правовой, социально-экономический, идейно-идеологический, культурно-цивилизационный, исторический и т.д. где можно и нужно найти место и для философии. Она, эта идентичность, предполагает собственно казахстанское содержание, базирующееся на истории и культуре казахского народа, на его неотъемлемых правах на создание на своей земле национальной, собственно казахской по сути и по содержанию,

государственности со своими вытекающими отсюда последствиями. В этом утверждении нет ничего националистического в негативном смысле этого словоупотребления. Больше того оно лишь выражает действительное положение вещей, т.е. должное, закономерное.

По-видимому, национальная идентичность хорошо прослеживается в трудные минуты для этноса, где дается импульс к поиску оснований и способов укрепления или восстановлению национальной идентичности, найти то, что нас объединяет, сформулировать те ценности, ради которых стоит жить или умирать. Очевидно, национальная идентичность является питательной средой, формирующей сознание народа, осознание же собственного «Я» каждого народа невозможно вне и независимо от собственной истории, его героических или трагических событий, на основе и понимании опыта прошлого и интересов будущего.

Как показывает практика национального строительства, в различных государствах в решении этого противоречия доминирует принцип «и-и», а не «или - или». В разработке общенациональной идеи Казахстана необходимо использовать обе концепции нации - гражданскую и этнокультурную, а не опираться только на одну из них, отбрасывая другую. Энтони Смит называет этот способ построения нации одним из самых распространенных в мире - моделью «доминирующего этноса» [17].

Сегодняшние процессы глобализации и трансформации, наблюдающиеся в мире, нарушают традиционные формы идентичности, ставят под сомнение субъективные ощущения самоидентичности человека и этносов, сформированные в рамках прежних традиций.

Целый ряд процессов глобализации непосредственно влияют на обострение кризиса идентичности.

Эти процессы - демократизация, экономизация, информатизация, культурная стандартизация, ценностная универсализация и др. - неизбежно наталкиваются на национальную идентичность как на препятствие своему естественному развитию, как на центральное ядро, хранящее наиболее устоявшиеся, накапливающиеся порой тысячелетия, и потому наиболее прочные представления различных этнонациональных общностей о себе самих [23].

Наступление информационного общества меняет не только привычные ориентиры, но и социальные и культурные механизмы поддержания идентичности. Границы для формирования социальной и личностной идентичности расширяются. Глобальная экономика, развитие и расширение коммуникаций, власть массовой культуры приводят к тому, что западный человек впитывает в себя множество моделей поведения, расширяя тем самым диапазон оценок и идей, и создавая почву для вариативности идентификаций. Отсюда, отличительными чертами индивидуальной идентичности эпохи глобализации становятся динамизм, аморфность и неустойчивость.

Как еще одно явление эпохи глобализации, угрожающее этнической идентичности, можно назвать проблему массовой миграции. Еще в конце истекшего столетия широко бытовала уверенность в грядущем качественном

изменении политической реальности и в возможности эффективно использовать для преодоления ксенофобии, расизма и сепаратизма политический, экономический и культурный потенциал глоболизирующегося мира. Но нелимитированная миграция в страны запада породила во многом непредсказуемые по своим масштабам вызовы. Эти вызовы встали как перед мигрантами, так и перед принимающими их обществами. Вопрос о перспективах интеграции в западные общества людей, принадлежащих иной цивилизационной традиции, превратился сегодня в один из ключевых в политической повестке дня [18].

С одной стороны, в настоящее время отмечается бурное возрождение этнических движений и настроений. Глобализация, как оказывается, не только унифицирует и гомогенизирует культуры, сколько пробуждает и стимулирует локальное и этническое самосознание людей.

С другой же стороны целый ряд процессов глобализации как внутренних, так и внешних непосредственно влияют на обострение кризиса идентичности. В конечном итоге — разрушение идентичности народа оборачивается истощением его «личностного» начала, утратой им своей исторической экзистенции как самоосуществления и созидания народом своей исторической судьбы, жизни, опирающейся на собственные глубинные основания: культурно-исторические, геополитические и духовно-религиозные [24].

Таким образом, национальная идентичность есть необходимое условие достойного существования нации в целом и каждого ее представителя в целом. Прочность идентичности в условиях глобализации зависит от объективной (национальный характер) и субъективной (менталитет) компонентов. Наиболее действенным способом упрочнения национальной идентичности следует считать прояснение национального сознания, самоопределения и самоориентации индивида [25].

Сегодня в мире есть угроза двух сценариев культурной глобализации:

- первый из них разыгрывает образ глобального слияния культур;
- второй предсказывает миру глобальное противостояние культур.

Но есть и третий сценарий – глобальный диалог культур, построенный на собственных моделях развития каждой страны и региона.

Концепция диалога культур может помочь отдельному человеку выйти за рамки своей культуры, не чувствовать себя чужим в новых культурных условиях, найти новую самооценку во взаимодействии с другими культурными группами. Но при этом право на культурные различия должно быть сохранено.

Это означает, что наш национальный дух, наша самобытная культура должны оставаться с нами вечно.

Но модернизация состоит и в том, что ряд архаических и не вписывающихся в глобальный мир привычек и пристрастий нужно оставить в прошлом.

Задача в том, чтобы понять два непреложных правила.

Первое. Никакая модернизация не может иметь место без сохранения национальной культуры.

Второе. Чтобы двигаться вперед, нужно отказаться от тех элементов прошлого, которые не дают развиваться нации.

4. Культ знания.

Наша образовательная система пока все еще ориентирована на знания, умения и навыки как конечную цель, как результат. Уровень знаний служит основным критерием при выпуске из школы, при поступлении в вуз и другие учебные заведения. «Культ знаний» нередко остается тем идеалом, к которому стремится школа. Это, однако, не совсем верно. Еще древние утверждали: много-знание уму не научает. Наши школьники, о чем говорят последние данные ЮНЕСКО, занимают по предметным знаниям и умениям места где-то во в конце второго десятка. Мы отстаем в этом отношении от Южной Кореи, Тайваня, Швейцарии, Венгрии, ряда других стран, но заметно опережаем США, Англию, Францию, Германию и другие развитые страны. Казалось бы, не так уж плохо. Однако по развитию творческого интеллекта эксперты отводят нам куда более скромное место. Вроде бы парадокс. Но на деле все объяснимо. Знания сами по себе еще не обеспечивают развития, даже интеллектуального. А ведь современные цели обучения охватывают не только развитие интеллекта, но и развитие эмоций, воли, формирование потребностей, интересов, становление идеалов, черт характера. Знания - основа, плацдарм развивающего обучения, промежуточный, но не его итоговый результат. Все обучение должно быть ориентировано на развитие личности и индивидуальности растущего человека, на реализацию заложенных в нем возможностей. От знаниецентризма наше образование должно прийти к человекоцентризму, к приоритету развития, к «культу личности» каждого воспитанника [26].

Формирование личности, способной к реализации своих возможностей, здоровой, социально устойчивой и одновременно мобильной, адаптирующейся, способной вырабатывать и изменять собственную стратегию в меняющихся обстоятельствах жизни и быть счастливой - такова подлинная цель и критерии успешности современного образования, отвечающие его гуманно-личностной направленности и современным социальным ориентирам. В этом плане стратегические цели образования вернее определить, как социально-личностные, ориентированные на гармоническое сочетание социальных (общественных, государственных, общечеловеческих) ценностей с одной стороны, и ценностей личностно-индивидуальных - с другой. Что же касается непосредственно педагогического процесса, учителей, содержания и способов общения педагога и учащихся, детей в коллективе, то тут приоритет отдается личностной ориентации, развивающему обучению, в котором особую роль играют психологические знания и подходы.

Изменяется содержание образования, его культурологическая база, причем это изменение происходит по нескольким направлениям:

- значительное увеличение культуроемкости образования, базой которого становится вся мировая и отечественная культура, а не идеологически профильтрованная, «одобренная» ее часть, иными словами, содержанием образования становится не только полученное знание, но и сферы достижений

человечества, далеко выходящие за рамки науки: искусство, традиции, опыт творческой деятельности, религия, достижения здравого смысла;

- повышение роли гуманитарного знания как основы развития, как содержательного «ядра» личности;

- движение от обязательного, одинакового для всех содержания к вариативному и дифференцированному, а в предельном случае - индивидуализированному; от единого государственного, официально утверждаемого содержания к оригинальным авторским программам, курсам и учебникам (с обязательным сохранением единого образовательного ядра, определяемого обязательным минимумом и государственными стандартами).

Утверждается подход к отбору и оценке содержания с точки зрения его образовательного и развивающего потенциала, способного обеспечить формирование у обучающихся адекватной научной картины мира, гражданского сознания, интеграцию личности в систему мировой и национальной культур, содействие взаимопониманию и сотрудничеству между людьми. Ставится задача сформировать у ученика целостную картину мира, помочь ему на основе общечеловеческих и национальных ценностей выявить личностные смыслы в изучаемом материале, передать молодому поколению лучшие традиции, творческие способности, чтобы эти традиции развивать [26].

Совершенно ясно обозначилось также движение от унифицированных форм организации образования (средняя общеобразовательная школа, училище) к разнообразию форм образования и типов образовательных учреждений: гимназии, лицеи, колледжи, частные школы, высшие колледжи, комплексные образовательные учреждения типа сад—школа, лицей—колледж вуз и т. д. Особенно актуальными становятся поиски в области модернизации и обновления массовой школы с тем, чтобы она была адаптирована к возможностям развития и потребностям разных категорий учащихся, а также проблемы, связанные с развитием реабилитационных, образовательно-оздоровительных и специализированных учреждений разного профиля.

Начинает, хотя и очень робко, преодолеваться абсолютизация урока как формы организации обучения в школе. Наряду с уроками проводятся семинары, лекции, практикумы, диспуты, обучающие игры.

Постепенно осознается необходимость перехода от массового обучения к дифференцированному — не в смысле отказа от коллективных форм работы, а в смысле индивидуализации и уровневой дифференциации программ и методик, учета потребностей и возможностей каждого обучаемого. Осознается также необходимость перехода от запаздывающего образования к опережающему, хотя эту проблему решить в рамках отдельной школы невозможно. Она связана с возрастающей многофункциональностью образования в целом как социальной сферы и каждой его ячейки — организации образования. Наряду с ведущими традиционными функциями — образовательной, воспитывающей и развивающей — образованию и его институтам приходится все более полно брать на себя функции культуропреемственности и культуро-творчества, социальной защиты педагогов и воспитанников, выполнять роль социального стабилизатора и катализатора

социально-экономического развития. Наконец (о чем уже шла речь), все большую роль играет в последние годы поисково-исследовательская функция.

Начинается постепенный переход образования и воспитания на диагностическую основу, чему способствует становление психологической службы в организациях образования. Утверждается новое понимание стандарта в образовании не как обязательной унификации требований, а как единого базиса, обязательного минимума знаний, уровня минимальных требований и ограничителя учебной нагрузки.

Пробивает дорогу тенденция повышения роли регионального и местного (муниципального, общинного) факторов в образовании. Как показывает опыт многих цивилизованных стран, да и отечественные традиции, община — объединение людей по месту жительства (по принципу соседства) — является самым заинтересованным и заботливым хозяином дошкольной организации образования, школы, социального центра микрорайона. Конечно, всегда необходим баланс общечеловеческих, казахстанских (государственных), региональных и местных ценностей и установок, и интересов региона при условии приоритета ценностей государственных и общечеловеческих.

Интенсивно происходит переход от разрушенного жизнью регламентированного, авторитарного воспитания к гуманистическому, ненасильственному, свободному воспитанию, основанному на добровольном выборе форм деятельности, инициативе и взаимном доверии воспитателей и воспитанников. Воспитание переориентируется на общечеловеческие ценности, на идеи и идеалы гуманизма и милосердия. Эти идеи вовсе не обязательно должны выражаться в религиозной форме. Ребенок должен быть огражден от навязывания любой идеологии, как коммунистической, так и религиозной. В современной образовательной системе все более пробиваются и прорастают идеи не замкнутой в себе, а открытой в социальную среду школы, активно участвующей в жизни микрорайона и использующей его педагогические и материальные ресурсы. Школьная образовательная и воспитательная система активно взаимодействует с дополнительным (внешкольным) образованием, ориентированным на семью, на человека, на гуманитарные ценности.

Ключевые компетенции современной молодежи: способность учиться всю жизнь:

- «непрерывная модель образования», «образование всю жизнь»;
- личностный рост: самообразование, активизация внутренних ресурсов, выстраивание жизненной стратегии;
- развивать в себе высокий коммуникативный уровень: партнерские отношения в команде, уважение к представителям различных культур, религий, профессий и т.д.;
- овладеть в совершенстве родным и иностранными языками;
- владеть навыками информационной технологии: уметь использовать новые технологии информации, работать с документацией, упорядочивать и классифицировать их, пользоваться моделирующими и вычислительными приборами.

Культ знания, стремление к знанию - верхняя ступень в иерархии ценностей современного молодого человека. Образование выступает в современном обществе как одна из главных ценностей, эталон времени - высокообразованная, конкурентоспособная личность. Здесь налицо совпадение интересов молодежи и государства, ведь только образованная нация в дальнейшем успешно будет решать задачи социума. Об этом концептуально изложено в актовой лекции, прочитанной Президентом Республики Казахстан Н.А. Назарбаевым в Казахском национальном университете им. Аль-Фараби «Казахстан в постиндустриальном мире: интеллектуальный прорыв в будущее»: «Первостепенная задача современной системы образования - это подготовка людей, обладающих критическим мышлением и способных ориентироваться в информационных потоках» [16]. Особый приоритет в сфере образования в Казахстане в настоящее время отводится проектам «Интеллектуальные школы», программе «Балапан», «Ауыл жастары». Реализация инновационного проекта «Новый Международный университет имени Н.А. Назарбаева» будет способствовать формированию в стране современной модели интеграции образования, науки и производства, в создании эффективной академической среды.

5. Эволюционное, а не революционное развитие Казахстана.

Почему в одних обществах прогрессивные изменения нарастают быстрыми темпами, а другие застыли на том же экономическом, политическом и духовном уровне? Человечеству всегда хотелось ускорить развитие экономики и общества в целом.

Но в разных странах добивались этого разными путями – одни путем ведения захватнических войн, другие путем проведения прогрессивных реформ, нацеленных на преобразование общества и хозяйства. В ходе истории развития человечества определились два пути развития общества – революционный и эволюционный.

Эволюционный путь (слово «эволюция» происходит от латинского слова, означающего «развертывание») – путь мирного ненасильственного преобразования общества состоял в том, чтобы спокойно, без рывков и попыток «перепрыгнуть через время», помогать прогрессу, т. е. улавливать его основные направления и всемерно их поддерживать, быстро перенимать передовой опыт других государств.

Сторонники революционного пути считали, что ради благой цели, «светлого будущего» (рая на земле) хороши все средства, включая и насилие. При этом, по их мнению и убеждению, все, что стоит на пути прогресса, должно быть немедленно отброшено, уничтожено. Под революцией вообще понимают любое (как правило, насильственное) изменение характера правления обществом. Революция – это происходящее в течение определенного периода времени (обычно короткого) тотальное изменение всех сторон жизнедеятельности, коренной перелом в характере социальных отношений.

Революция (от позднелатинского термина, означающего «поворот», «переворот», «прорыв постепенности») – это изменение во внутренней структуре системы, которое становится связующим звеном между двумя

эволюционными стадиями в развитии системы, это коренное качественное изменение, т.е. скачок. В то же время реформа является частью эволюции, ее разовым единовременным актом. А значит, эволюция и революция становятся необходимыми компонентами общественно- исторического развития, образуя противоречивое единство. Обычно эволюция понимается как количественные изменения, а революция – как качественные.

Мы помним революционные уроки истории! В начале XX в. территория Казахстана была одной из колоний России, в конце же XX в. Казахстан обретает независимость.

История этого столетия насыщена трагическими событиями, тягот пережитого хватило бы на несколько веков. На этом мрачном фоне, круто замешанном на людской крови, слезах и страданиях, независимость Казахстана (с 1991 г.) подарок судьбы народу, пережившему тяжкое иго колониализма и большевизма. Как известно, естественное течение этнического развития в колониальный период было прервано. Политическое устройство казахов было уничтожено, территориальное единство нарушено, формирование нации и развитие культуры затруднено. Стало невозможным создание общей экономики, ее инфраструктура складывалась в угоду интересам метрополии. Колониальное господство, приостановило общественное развитие этноса, были деградированы традиционные социальные институты.

Антиколониальное движение конца XIX-начала XX вв., которое возглавили небольшие кружки интеллигентов, стало величайшим стимулом национального развития, оно охватило все социальные группы казахского этноса. Необходимость национального возрождения связывалась с возрождением культуры и свободы вероисповедания. Ожесточилась борьба против произвола колониальных чиновников и ущемления в общественной службе.

Ростки этого движения связаны с новыми социальными отношениями, ростом городов как центров политической и культурной жизни, увеличением численности национальной интеллигенции и формированием самосознания. Национальное пробуждение казахского народа в зародышевом состоянии было прервано Октябрьской революцией, ввергнувшей Казахстан в состояние хаоса.

А затем наступили десятилетия террора и геноцида, приведшие к страшным трагедиям казахский этнос. Более того, Казахстан был превращен в огромный концентрационный лагерь, куда направляли провинившиеся народы, социально неугодных людей из разных уголков империи.

Территория Казахстана за годы Советской власти становится ядерным полигоном, практически нет свободного уголка, не затронутого чудовищной системой. Основные вехи истории Казахстана XX в, не отличаются от таковых у других народов, вошедших в тоталитарную империю СССР, (само понятие союз — чистая фиксация, не подкрепленная даже малейшими признаками самостоятельности): восстание 1916 года, Февральская, а затем и Октябрьская революции, коллективизация и индустриализация, Великая Отечественная война, целина, десятилетия «волюнтаризма», брежневский «застой»,

перестройка, декабрьские события 1986 года, а затем и обретение независимости.

Как пишет Н.Назарбаев: «В этом году исполнится 100 лет со дня тех радикальных перемен на огромной части Евразии, что произошли в октябре 1917 года. Весь XX век прошел под знаком революционных потрясений. Каждый народ извлекает свои уроки из истории. Это его право, и нельзя навязывать другим свою точку зрения. Но также никто не вправе навязывать нам свое субъективное видение истории» [1].

В настоящее время в Казахстане на паритетных условиях проживает более 130 наций и народностей, поэтому в республике отсутствуют межнациональные конфликты и напряжение, которые, к сожалению, имеют место в соседних государствах и в ряде стран СНГ. В начале 90-х годов в Казахстане были созданы и гармонично действуют национальные культурные центры, которые не только возрождают свои обычаи и традиции, но и вносят свой весомый вклад в дело интернационального единства и согласия, укрепления мира и взаимной интеграции в республике. Ярким примером этого является работа Национальной Ассамблеи народов Казахстана, которую возглавляет Президент Казахстана Н.А. Назарбаев. Идея создания ее впервые была высказана Н.А. Назарбаевым в декабре 1992 года на Форуме народов Казахстана. Созданная в марте 1995 года Ассамблея включала в себя 320 человек, представляющих 33 национальности. Ассамблея была образована как консультативно-совещательный орган при главе государства. Республиканские и местные национально-культурные центры руководствуются провозглашенными в Указе «О стратегии Ассамблеи народов Казахстана» идеями национального согласия, безопасности и гражданского мира.

У казахстанцев - общая история, где немало страниц, пронизанных болью и благодарной памятью. Здесь вместе отмечают Наурыз, Рождество и Хануку и понимают, что самое важное - это сохранить и укрепить золотое достояние государства - единство его народов. И для этого делается все. Например, осуществлена одна из последних идей Президента страны - строительство в Астане Дворца наций и Дворца культур и религий - «своеобразного символа единства народа нашей страны». Уникальное сооружение включает в себя мечеть, церковь, синагогу и буддистский храм, а также здания для размещения каждого национально-культурного центра. Другая инициатива — избрание депутатов Мажилиса Парламента от Ассамблеи - также послужит еще одной гарантией того, что казахстанцы будут и дальше жить в единой семье на бескрайних просторах своей Родины.

На сегодняшний день в республике действует более 350 республиканских и местных национально-культурных центров: республиканское общество «Қазақ тілі», Всемирная ассоциация казахов, Русская община, Русский союз, русский национально-культурный центр «Согласие», славянское культурно-просветительское общество «Истоки», Республиканский татарский культурный центр, Совет немцев Казахстана, Ассоциация развития культуры чеченского и ингушского народов «Вайнах», Ассоциация румын и молдаван и др. 25 августа 1994 года в Алматы был открыт Немецкий дом. Издаются журналы «Простор»,

«Нива», «Мысль», «Жұлдыз», «Ақиқат», «Тамыр», «Евразия», «Нұрбах», альманахи «Дидар», «Литературная Азия», книжное обозрение «Книголюб», республиканский бюллетень «Фикер» на татарском и русском языках, альманах «Феникс», газеты «Дойче альгемайне цайтунг», «Уйгур авазы», «Коре ильбо» и другие.

Главными явлениями, которые определяют ценностные направления в общенациональном масштабе, стали культура, историческая память и духовность. Именно они формируют национальные и государственные ценности, направляют и определяют дальнейшую интеграцию общества. В ходе реализации программы «Возрождение исторических центров Шелкового пути» основное внимание уделяется сохранению и преемственности развития культурного наследия тюркоязычных государств, созданию инфраструктуры туризма, анализу и расчетам перспективных направлений социально-экономического развития исторических городов и других поселений казахстанского участка Шелкового пути.

Перенос столицы в Астану в 1998 году явился крупным политико-экономическим шагом, позволившим создать в географическом сердце страны предпосылки для более глубокого управления государством и сглаживания перекосов в региональном развитии. Регион Центрального Казахстана и севера республики с переносом столицы переживает как бы второе рождение: изменились областные центры, идет интенсивное строительство в них, создаются тысячи новых рабочих мест, развиваются смежные производства. Таким образом, можно отметить, что Республика Казахстан, обретая свою независимость, качественно перерождаясь, не стала изолироваться от внешнего мира, а, наоборот, начала активно интегрироваться в общемировой социально-культурный процесс.

Конечно, в истории не бывает только черного и белого цвета. XX век принес немало позитивного Казахстану. Мы обрели свою Независимость. Символом процветания Казахстана стала Астана. Нам удастся сохранять единство, мир и согласие в нашем обществе. Наши достижения в начале 21 века - это индустриализация, создание социальной и производственной инфраструктуры, формирование новой интеллигенции. Мы вошли в число 50-ти развитых стран мира, а наши экономические, политические и социальные программы нацелены на дальнейшее продвижение Казахстана в число 30-ти наиболее успешных стран.

Шанс на процветание нации дает эволюционное развитие. Это не означает вечной консервации, важно понять и уроки истории, и примеры современности, и сигналы будущего. Эволюционное развитие должно быть одним из ориентиров для каждого казахстанца [1].

б. Открытость сознания

Когда говорят об открытости, чаще всего имеют в виду организационную открытость, т.е. право свободно высказываться. Причина – в распространении идеологии участия в управлении, привлечения людей к принятию решений.

Открытость сознания требует не только благих намерений, но и определенных умений. Нужны умения размышлять и исследовать. Нужно умение вести диалог и бороться с защитными реакциями. Нужно уметь отличать факты от обобщений, выводимых из прямых наблюдений.

Открытость сознания предполагает овладение многими умениями, но это нечто большее, чем набор рациональных умений, таких как размышлять, исследовать и пр. Открытость – это наши отношения с другими людьми, в которых помимо приемов и навыков участвует изменение духа. Это свойство взаимоотношений, а не особенность личности.

Современное казахстанское общество стоит перед выбором ценностных и политико-стратегических альтернатив своего дальнейшего развития. Государство нуждается в модернизации, о чем постоянно заявляют высшие руководители страны. В связи с этим повышается роль политического сознания в политической жизни общества. В период социальных изменений политическое сознание становится важной частью процесса трансформации, а его изменение обуславливает перемены во всех сферах социального бытия. Особенно данная проблема приобретает огромное значение в кризисных ситуациях, что мы сейчас и можем наблюдать.

Казахстанское общество подвергается все большему воздействию модернизационных тенденций, которые охватывают все сферы его жизни. В результате большую нагрузку испытывают фундаментальные, цивилизационные основы общества. В условиях модернизации в обществе, наряду со следованием в своем развитии историческим традициям, заявляют о себе противоположные ориентации на заимствование модернизационных практик извне.

Это обстоятельство актуализирует проблему содержания политического сознания молодежи, от которого будет зависеть стратегический вектор будущего развития Казахстана и выработка курса ее дальнейшего реформирования. На данном этапе наше общество переживает сложный период с характерными для него противоречивыми процессами социальных изменений, специфическим образом отражающимися в общественном сознании и, прежде всего, в политическом сознании молодых людей.

Характер и содержание политических процессов, происходящих в нашей стране, свидетельствуют о качественном изменении роли и значения молодежи как наиболее перспективной социальной группы и активного компонента формирующегося гражданского общества. Молодежь должна стать локомотивом процесса модернизации казахстанского общества, на пороге которого стоит сегодня Казахстан. В этой связи принципиально важным является целенаправленное государственное воздействие на процесс формирования политического сознания молодых людей как основы восприятия ими политических процессов.

Процесс формирования политического сознания молодежи – это одна из важнейших закономерностей реформирования и модернизации современного казахстанского общества. Формирование политического сознания молодых людей зависит во многом от зрелости его объективных и субъективных

предпосылок, а также от степени активности субъективного фактора в реализации научно обоснованных планов развития и совершенствования демократического общества. Политическое сознание является стержнем духовной жизни всего общества, фундаментом нравственности каждого человека. Оно дает возможность познавать мир политический во всем его многообразии, во всей сложности и противоречивости, а также помогает правильно понять тенденции социально-политического развития, придает целеустремленность человеческой деятельности.

Формирование политического сознания является объективным процессом исторического развития общества. Сегодня построение демократического, цивилизованного и открытого общества создает серьезные предпосылки для развития нового политического мышления. Дальнейшее решение насущных социально-экономических и идейно-политических проблем будет во многом способствовать повышению эффективности и качества процесса формирования политического сознания молодежи. Создание здоровой морально-психологической атмосферы в обществе является основополагающим фактором дальнейшего формирования политического сознания молодых людей.

На каждом этапе развития нашего общества жизнь выдвигает все новые и более сложные задачи, решение которых во многом зависит от активизации социального творчества людей, особенно молодежи, их высокой сознательности и твердых убеждений. Строительство демократического общества объективно создает условия для обогащения сознания и психологии молодых людей, развивает у них потребности разобраться в сути происходящих перемен, выдвигает задачи коренного изменения сознания, психологии и мировоззрения. В этих условиях политическое сознание молодежи формируется в процессе борьбы с негативными явлениями, с тем, что называется антиподами демократического общества. Формирование политических ориентаций непосредственно связано с устойчивостью или слабостью политических стереотипов, которые являются важнейшей составной частью политического сознания. Кризисное состояние стереотипов мышления влечет за собой потерю политических ориентиров. При этом возрастает требовательность политического сознания к обоснованности идеологических положений и их соответствию уровню и содержанию общественных ожиданий. В этих условиях субъектам политики, прежде всего, политическим лидерам и политической элите, необходимо учесть, что содействовать развитию нового в политическом сознании молодежи может только убедительная и соответствующая имеющемуся уровню общественных потребностей, интеллектуальному и политическому развитию общества, политическая альтернатива.

Социально-экономические и политические преобразования, происходящие в нашей стране, кардинальным образом влияют на формирование политического сознания молодежи.

В данное время стремления среди молодежи позволяют сказать о том, что в процессе формирования политического сознания есть куда стремиться, необходимо только задействовать для этого все возможные ресурсы.

Комплексный анализ содержания политического сознания современной молодежи позволяет определить эффективные пути его дальнейшего формирования, консолидирующие его ценностную структуру:

во-первых, с целью эффективности дальнейшего процесса формирования политического сознания казахстанской молодежи необходимо усилить практическую деятельность духовно-идеологических институтов (средства массовой информации, культурно-просветительские и образовательные учреждения, а также общественно-политические организации);

во-вторых, процесс формирования политического сознания молодых людей происходит в упорной борьбе с негативными явлениями. Поэтому педагогам в своих докладах и выступлениях на теоретических и практических конференциях, форумах, в беседах на уровне молодежных и других общественных организаций следует убедительно и наглядно показывать несостоятельность и вредность данных негативных явлений (бюрократизма, догматизма, реакционизма, экстремизма, взяточничества, коррупции и других антиподов общечеловеческой морали);

в-третьих, процесс формирования политического сознания молодых людей – во многом целостный процесс, предполагающий взаимодействие всех факторов, прежде всего, взаимосвязь воспитания, обучения и труда. Они должны быть направлены на осуществление их в семье, учебных заведениях и трудовых коллективах.

Здесь, на наш взгляд, следует учесть то обстоятельство, что в процессе формирования политического сознания молодежи надо нацеливать внимание молодых людей на взаимосвязь целей и задач каждого человека с целями и задачами всего общества в целом;

в-четвертых, при осуществлении комплексного подхода к формированию политического сознания молодежи целесообразно уделить внимание следующим предложениям:

- учесть потребности молодых людей в изучении политико-теоретических и политико-практических вопросов;

- разнообразить и целенаправленно организовать систему удовлетворения культурно-просветительских потребностей молодежи;

- постоянно совершенствовать формы и средства обучения в организациях образования;

- совершенствовать пути, средства и формы воспитания молодежи в духе патриотизма, интернационализма, дружбы народов и веры в будущее.

в-пятых, в целях повышения эффективности процесса формирования политического сознания молодых людей, в первую очередь необходимо преодолеть застой в теории и практике идеологической работы, пересмотреть отношения к духовной жизни всего общества, решительно отказаться от догматического подхода к объяснению явлений политической действительности и сосредоточить всю прогрессивную силу на формировании в политическом сознании каждой личности чувства остроты переживаемого момента, его переломного характера;

в-шестых, в области духовно-нравственного развития необходимо возрождение гуманистических традиций и критериев духовной жизни, творческое использование и развитие основных принципов политического мышления, нетерпимое отношение к проявлениям догматизма, мещанской морали, социального иждивенчества и служебных злоупотреблений.

Намеченные здесь рекомендации и предложения, разумеется, не могут исчерпать всего многообразия средств эффективного формирования политического сознания молодых людей. Оно утверждается у них не непосредственно, а складывается под воздействием общих социальных и конкретных условий жизни, труда и быта каждого молодого человека, зависит от его образования, профессиональной подготовки, ценностных ориентаций нравственности и т.д. Важно, чтобы все компоненты политического сознания формировались как прогнозируемый закономерный и естественный процесс, а не стихийно. Все это предоставляет эффективные возможности для дальнейшего решения задач по формированию политического сознания молодежи в условиях модернизации казахстанского общества.

Многие проблемы возникают из-за того, что большой, глобальный мир стремительно меняется, а массовое сознание остается в «домашних рамках».

Что же такое «открытое сознание»? Открытость сознания:

- это понимание того, что творится в большом мире, что происходит вокруг твоей страны, что происходит в твоей части планеты;
- это готовность к переменам, способность принимать нечто новое, непривычное, нестандартное;
- это любознательность и стремление к обучению;
- это то, что выше профессионального опыта и знаний;
- это умение отказываться от привычных стереотипов и категорий, традиционно считающихся «правильными»;
- это способность учиться у других, перенимать лучший опыт.

Конечно же, заимствование должно быть осмысленным, оно не должно превращаться в слепое подражание, но и не должно строиться на предубеждениях.

Открытость сознания всегда сопряжена с духовностью – высшей ступенью развития человека. Духовность выражается в интеллектуальных, этических, эстетических ценностях, которые превращаются в определенные цели. И здесь не должно быть застоев.

Только так можно познать высокие чувства любви к своей земле, на которой родился. Только соблюдая эти принципы, мы сможем принять программу «Туған жер», которая легко перейдет в более широкую установку – «Туған ел» [1]

3. Методические рекомендации по организации педагогического анализа воспитательного мероприятия на основе критериев программы «Рухани жаңғыру».

Деятельность педагога как воспитателя становится продуктивной и развивающей при условии понимания ее сути, «собранности» вокруг воспитательных смыслов. В качестве показателя сформированности профессиональных установок служит владение педагогическим анализом воспитательного мероприятия.

Стремление к педагогическому анализу обнаруживает способность видеть особенности работы, профессионально-педагогическую позицию, направленную на совершенствование методов, технологий воспитания. Умение анализировать, изучать итоги своей деятельности, прогнозировать ее будущие результаты, планировать конкретные шаги для их достижения – показатели высокого профессионализма. Грамотно выполненный анализ и план позволяют увидеть связь между воспитательной работой педагога и уровнем воспитанности обучающихся, с которыми эта работа проводилась.

Рекомендации общего плана.

1. Организация педагогического анализа воспитательного мероприятия на основе критериев программы «Рухани жаңғыру» требует на первом этапе четкого понимания понятий «анализ», «педагогический анализ» [27].

Анализ – это всегда мысленное расчленение предмета на части, разложение его на элементы, слагаемые целостного предмета, но при этом производится оценочная характеристика каждого элемента, а суммарно это позволяет дать характеристику предмету в целом.

Общепринятое толкование дополняется следующим значением: «рассмотрение содержания», «определение принадлежности к какому-либо классу, роду, группе», «Выяснение неясного» и т.п. Анализ – это еще и раскрытие того, что неизвестно. В таком понимании, анализировать – значит «выявить», «узнать, что есть данный предмет». Надо отметить, что последующее анализирование протекает именно как расчленение, разъединение, рассмотрение с разных сторон.

Концептуальные взгляды педагога на воспитание, теоретический образ воспитательного процесса, предельно четко представленная модель как наличие взаимосвязанных необходимых и достаточных элементов – вот основа педагогического анализа. Если нет такой основы – нет и не может быть никакого анализа. Анализ сопряжен, по крайней мере, с двумя предварительно поставленными и решенными вопросами; что есть воспитательный процесс в его структурном содержании? и с чем сопоставить полученные данные, чтобы производить оценочные характеристики? От решения первого вопроса зависит содержание педагогического анализа, от второго – критерии оценки воспитательного процесса.

Педагогический анализ – это оценочное рассмотрение реально разворачивающегося процесса воспитания с позиции избранной модели воспитания, которая представлена в качестве структурной связи необходимых и

достаточных элементов; проведенное рассмотрение позволяет дать характеристики как выделенным элементам, так и всему процессу в целом.

2. Педагогический анализ с позиции критериев программы «Рухани жаңғыру» означает, что абсолютно все, что подвергается оценочному рассмотрению, прослеживается в плане формирования у школьников в ходе воспитательных мероприятий конкурентоспособности, прагматизма, сохранения национальной идентичности, культа знания, эволюционного, а не революционного развития Казахстана, открытости сознания.

Планируемые в ОО воспитательные мероприятия по критериям «Рухани жаңғыру» отождествляются с развитием учащихся по трем уровням.

Первый уровень – приобретение школьником социальных знаний и первичного понимания социальной реальности и повседневной жизни. Второй уровень – получение школьником опыта переживания и позитивного отношения к базовым ценностям общества (человек, семья, Отечество, природа, мир, знания, труд, культура), ценностного отношения к социальной реальности в целом. Третий уровень – получение школьником опыта самостоятельного общественного действия.

3. Анализ воспитательного мероприятия следует проводить систематически, так как, только опираясь на достигнутое можно успешно двигаться вперед, закреплять лучшее, избавляться от недостатков. Регулярный анализ способствует лучшей организации работы, побуждает более серьезно относиться к обязанностям классного руководителя, поскольку его итоги и результат не остаются незамеченными, а подвергаются оценке. Анализ – также и хорошая школа воспитания наблюдательности, самокритичности, требовательности, формирования общественного мнения, правильного отношения к критике, повышения педагогического мастерства.

4. Анализ итогов имеет две основные функции – организующую и воспитывающую чрезвычайно значимых в воспитательном процессе.

5. Необходимо выстраивать систему воспитательных мероприятий и определять их ценностно-целевую направленность.

6. Воспитательное мероприятие является процессом, предполагающим в своем развитии несколько взаимодействующих между собой стадий:

- Определение актуальности темы мероприятия, понимание педагогической цели;
- Организация подготовки непосредственного воспитательного воздействия на обучающихся;
- Определение концепции включая цель, задачи;
- Планирование этапов мероприятия;
- Результативность – анализ состоятельности данного мероприятия.

Такая логическая цепочка постоянна для любого мероприятия, меняется лишь содержание, усиливается значение того или иного этапа в зависимости от цели проводимого мероприятия.

В процессе организации и проведения любого воспитательного мероприятия его организаторам приходится решать определенные вопросы:

- Как же подготовить мероприятие?

- С чего начать?
- Что следует учитывать при подготовке и проведении мероприятия?

Рекомендации по операционной стороне педагогического анализа воспитательного мероприятия

• При педагогическом анализе воспитывающего мероприятия следует учитывать всесторонние содержательные характеристики:

- определение цели проведения с учетом социального заказа общества (цель должна быть диагностична, т.е. такая, в которой описаны действия и отношения воспитанников и педагога);

- выбор соответствующих методов, форм и средств;

- проектируемые отдельные воспитывающие ситуации и их влияние на воспитанников. Проектирование воспитывающих ситуаций в ходе мероприятия следует строить с учетом следующих принципов:

- *ориентации на развитие* – выражается в личностной ориентированности на интересы, потребности и возможности воспитанников;

- *саморазвития проектируемого мероприятия* – означает его динамичность, открытость, способность к изменению содержания и объема;

- возможность оценки влияния планируемого мероприятия на уровень воспитанности учащихся, на сплоченность коллектива.

• На уровне практики следует руководствоваться отбором методов воспитания. Они не рассматриваются в виде суммарных слагаемых, каждый из выбранных методов реализуется одновременно с реализацией других. При проектировании воспитательных мероприятий методы отбираются как взаимопроникающие, причем количество их не ограничивается.

• Форму воспитательного процесса можно определить, как доступный внешнему восприятию образ взаимодействия воспитанников с педагогом, сложившийся благодаря системе используемых средств, выстраиваемых в определенном логическом обеспечении методов воспитания. *Педагогический поиск формы воспитательного мероприятия сопряжен с рядом условий:*

- *форма должна быть изменчивой*, но это не резкая замена одной известной формы на другую, а включение каждый раз новых деталей и элементов новизны с тем, чтобы форма постепенно исчерпала себя и незаметно была вытеснена чем-то принципиально иным;

- *форма не может быть воспроизведена в целом виде*, она всякий раз должна заново разрабатываться для конкретных обстоятельств, отправной точкой данной разработки должна быть содержательная идея, вариативность формы рождается как следствие анализа в применимости ее к реальности;

- *форма должна быть ориентирована на разные каналы восприятия*, чтобы повышать внутреннюю активность воспитанников. Отбор форм воспитания при проектировании мероприятий идет на основе системности и многоуровневости.

• Средством называется все то, что используется в процессе движения к цели. Роль средства воспитания может выполнять любой объект окружающей действительности, явления, события, эпизоды, деятельность и прочее, т.е. многомерный и многообразный мир, включенный в систему организуемой

жизнедеятельности воспитанников. *При отборе средств воспитания педагог должен руководствоваться ключевыми функциями:*

- *наглядности*, обеспечивающей опору в представлении того явления, о котором идет речь;

- *инициирования*, возбуждения духовной активности, мыслительной деятельности, обеспечивающей осмысление какой-либо проблемы, того или иного явления, значимости предмета для человека;

- *инструментальности*, обеспечивающей приобретение умений и качеств, необходимых современному человеку;

- *актуализации*, позволяющей в любом предмете, процессе, явлении действительности выявить безграничный воспитательный потенциал;

- *адекватности* потенциалам личностного развития, предметных склонностей, приоритетного способа информационного взаимодействия с миром воспитанников.

Так, доминанта интересов одних школьников может находиться в интеллектуальной или художественной сфере. Для других более привлекательными окажутся практические задачи и действия. Третьи предпочтут область человеческого общения. Соответственно при отборе средств важно все это учесть.

При проектировании педагогическая проблема заключается не в отсутствии или скудности средств, а в их адекватности воспитательной задаче. Педагог из всего многообразия жизни избирает то, что является самым сильным по реализации воспитательной функции в той или иной педагогической ситуации.

Чем большим набором средств обладает воспитатель, тем больше у него шансов на успех в работе. Однако *следует помнить, что любое даже самое «подходящее» средство может оказать противоположное ожидаемому воспитательное действие (влияние), все зависит от того, в какой системе отношений и в какой педагогической ситуации оно используется.*

Взаимодействие воспитанника со средством можно организовать в индивидуальной, групповой, коллективной, фронтальной, сетевой формах.

● Выбор способов действия воспитателем осуществляется с учетом характера поставленной цели. *Способы действия не создаются воспитателем произвольно, а выбираются из множества уже имеющихся способов. Таким образом, методика проектирования воспитательного мероприятия может быть представлена в следующем виде:*

1. Обоснование актуальности темы: отвечает ли тема целям и задачам воспитания в современном обществе, возрастным особенностям и конкретным задачам данного коллектива учащихся.

2. Составление плана мероприятия с учетом логичности, четкости и последовательности организации взаимодействий его участников, с анализом соответствия содержанию формы его проведения, методов и средств.

3. Отбор содержания: рассматривается его воспитательное и познавательное значение, доступность, эмоциональность, конкретность.

4. Обеспечение качества подготовки:

- выбор методики проведения мероприятия – традиционно, коллективное творческое дело, игра;

- выделение наиболее существенных недостатков и положительных сторон по содержанию, методам проведения, по включенности детей, по планируемым воспитательным результатам;

- активизацию интереса учащихся к мероприятию через использование средств наглядности, обоснованности в их применении;

- анализ наличия структурных компонентов планируемой деятельности, таких как эмоционального, информационного, исследовательского, обучающего, развивающего, коммуникативного, конструктивного, мобилизационного, организационного, пропагандистского, самосовершенствующего;

- подбор средств обеспечения обратной связи при взаимодействии.

5. Общая оценка уровня готовности: предварительная диагностика возможного воспитывающего влияния, определение возможности повторного воспроизведения воспитывающего цикла (совокупности процедур, этапов деятельности и т.п.).

● *Организация и проведение воспитательных мероприятий может осуществляться тремя путями:*

1) традиционно, когда основная часть работ по подготовке и проведению мероприятия выполняется педагогом, а ученики либо не участвуют в его подготовке вообще, либо эпизодически привлекаются на разных этапах;

2) на основе коллективного творческого дела, когда все этапы разработки, подготовки и проведения мероприятия реализуются на основе совместного творческого поиска педагогов и воспитанников;

3) игра, когда организация и проведение мероприятия направлены не только на конечный результат – обеспечение эмоционального контакта между воспитанниками и педагогами, направленного на повышение сплоченности коллектива, – но и является средством развития коммуникативных и организаторских способностей воспитанников.

● *Все компоненты воспитательного мероприятия проходят этапы планирования, моделирования и реализации. В мероприятии они включаются в четкую структуру:* 1) название мероприятия; 2) общую цель и воспитательные задачи; 3) оборудование, включающее перечень методов и средств, необходимых для его проведения (пособия, игрушки, видеофильмы, диапозитивы, литература и т.п.); 4) ход мероприятия, отражающий последовательность его этапов и краткое содержание каждого этапа.

Цель отражает развивающую, корректирующую и формирующую функции мероприятия. Название мероприятия должно точно отражать его содержание, быть лаконичным, привлекательным по форме. Для этого можно использовать пословицы, поговорки, крылатые выражения, известные цитаты, проблемные вопросы и др. При моделировании мероприятия осуществляется выбор содержания, методов и средств, необходимых для его подготовки и проведения. Описание хода мероприятия может представлять собой либо его подробное последовательное изложение от первого лица, либо тезисный план с

основным содержанием, отраженным на карточках. При моделировании хода мероприятия следует учитывать его продолжительность и структуру.

● Воспитательное мероприятие может продолжаться от 15—20 минут до 1—2 часов в зависимости от возраста воспитанников. *Наиболее оптимальное время мероприятия — от 45 до 60 минут, которые возможно распределить следующим образом:*

1. Организационный момент (1—3 минуты). Педагогическая цель: переключить детей с учебной деятельности на другой вид деятельности, вызвать интерес к мероприятию, создать положительный эмоциональный настрой. Эффективному переключению детей на внеучебную деятельность способствуют сюрпризность, т.е. использование загадки, проблемного вопроса, игрового момента, звукозаписи и др., изменение условий организации детей, переход в другое помещение или просто необычное расположение детей в классе и т.п.

2. Вводная часть ($\frac{1}{5}$ времени всего мероприятия). Педагогическая цель: активизировать детей, расположить их к воспитательному воздействию, «перебросить мостик» от личного опыта ребенка к теме мероприятия. Воспитатель определяет, насколько совпадает с реальностью его педагогический прогноз относительно возможностей детей, их личных качеств, уровня осведомленности по теме, эмоционального настроения, уровня активности, интереса и т.д. На основании этого он вносит необходимые коррективы по ходу мероприятия. Педагог на данном этапе ведет непродолжительную беседу (познавательные, эстетические, этические мероприятия) или проводит разминку, включающую викторины, конкурсы, ребусы, кроссворды, задания на смекалку, ловкость и т.п.). Вопросы и задания должны быть не только интересны детям, но и давать педагогу информацию о готовности учащихся к восприятию подготовленного материала. В ходе вводной части происходит знакомство детей с планом мероприятия, создаются команды, объясняются правила проведения мероприятия, даются четкие критерии оценки участия в нем детей.

3. Основная часть должна быть самой продолжительной, составляя половину или треть от всего времени, отводимого на мероприятие. Педагогическая цель: реализация его основной цели и главных воспитательных задач. Воспитательный эффект в реализации цели и задач значительно повышается, если дети в ходе мероприятия максимально активны. Эффективность основной части возрастает, если педагог использует большое количество методов формирования поведения, включает различные виды деятельности, создает доброжелательную, эмоциональную атмосферу, продумывая условия для удобства работы и общения детей в ходе мероприятия, распределяя обязанности, формируя «чувство локтя», организуя работу команд на основе сотрудничества, а не соперничества.

4. Заключительная часть ($\frac{1}{5}$ времени от всего мероприятия). Педагогическая цель: настроить детей на практическое применение приобретенного опыта во внешкольной жизни и установить, насколько удалось реализовать цель мероприятия. Для этого используются задания тестового

характера в привлекательной для детей форме: кроссворд, мини-викторина, игровая ситуация и т.п.

● *Если педагог организует и проводит мероприятие в форме коллективного творческого дела (КТД) (компонент технологии коллективного творческого воспитания И.П. Иванова, который реализуется как важное событие, осуществляемое членами коллектива на пользу и радость самим себе и другим людям в течение длительного времени) следует предусмотреть шесть последовательных этапов:*

1. Предварительная работа. Педагоги и другие взрослые определяют конкретные воспитательные задачи, подбирают варианты выполнения КТД, которые могут быть предложены на выбор детям, продумывают способы реализации своих замыслов с активным привлечением детей, намечают действия, которые могут настроить детей на работу, определяют возможности активизации деятельности каждого участника. В конце этого этапа проводятся нацеливающие беседы с детьми, чтобы заинтересовать их предстоящим делом.

2. Коллективное планирование. На общем сборе-старте руководитель ставит перед классом вопросы: «Какое дело провести?», «На радость и пользу кому?», «С кем вместе его провести?», «Где провести?» Эти вопросы обсуждаются в микроколлективах, а руководитель незаметно подбрасывает им идеи. На этой стадии дети сами ищут ответы на поставленные вопросы. Взрослые — равноправные участники диалога с детьми. Успех сбора-старта во многом обеспечивает ведущий. Он представляет на обсуждение варианты выполнения КТД, задает наводящие, уточняющие вопросы, предлагает обосновать выдвинутые идеи, ставит дополнительные «задачи на размышление». В итоге выбирается лучший вариант. Для его реализации избирается руководящий орган — «Совет дела», куда входят представители каждой микрогруппы, которые будут координировать подготовку КТД.

3. Коллективная подготовка дела. Микрогруппы (бригады, звенья), сформированные в соответствии с видами работ, необходимых для проведения конкретного дела, обсуждают, как они будут выполнять свои участки работы. «Совет дела» уточняет план подготовки и проведения КТД, выявляя «западающие звенья», т.е. участки работы, которые подготовлены недостаточно или не могут быть подготовлены вообще. Здесь велика роль взрослого: не допуская открытого давления, он побуждает детей к целенаправленному, творческому и самостоятельному участию в осуществлении коллективного замысла. Педагог незаметно контролирует ход подготовки, помогая отстающим, перераспределяя при необходимости участки работы и расстановку сил.

4. Проведение КТД. На этой стадии намечается конкретный план, составленный с учетом наработок микрогрупп. Школьники демонстрируют опыт, накопленный в ходе планирования и подготовки дела. Педагог (по возможности незаметно для всех участников КТД и тех, для которых оно организуется), направляет деятельность детей, регулирует их настроение, помогает сгладить неудачи. Иногда он может выступить в роли «добрého волшебника», включив в сценарий КТД сюрпризные моменты и

незапланированные акции. Надо стремиться провести любое КТД в форме праздника, в котором будут участвовать все.

5. Коллективное подведение итогов КТД. Чаще всего итоги подводятся на общем сборе, где формулируется коллективный ответ на вопросы: «Что было хорошо и почему?», «Что не получилось и почему?», «Что мы сделаем в будущем?» Обычно дети по кругу или по группам высказывают свои мнения, обсуждают положительные и отрицательные стороны подготовки и проведения КТД. Кроме общего сбора могут быть задействованы и другие средства: опрос, анкетирование через стенгазету, творческие отчеты. Руководитель подводит итоги и сообщает о них не только детям, но и родителям, шефам.

6. Последействие (использование опыта проделанной работы). На общем сборе обсуждают, что достигнуто, что еще можно и хотелось бы сделать, задумывают и обсуждают новые коллективные творческие дела. Чаще всего в анкете дети и взрослые выдвигают предложения, делятся впечатлениями, переживаниями, говорят о том, чему научились. Намечается программа последовательных действий, определяются новые коллективные творческие дела. Ниже перечислены некоторые приемы, использующиеся почти на всех стадиях КТД:

- основная цель дела формулируется либо самими детьми, либо взрослыми, но в этом случае она должна быть привлекательной для учеников и понятной им;

- при подготовке и проведении КТД для решения частных задач или выполнения творческих заданий необходимо создание микрогрупп, каждая из которых имеет свой конкретный участок работы;

- обсуждение основных вопросов, связанных с выбором КТД и характером его проведения, проходит в форме «мозгового штурма», когда школьники в группах, обмениваясь мнениями, ищут наилучшие варианты, создают банк идей, т.е. предлагают набор возможных путей решения;

- отбор идей, при котором необходимо из множества возможных вариантов выбрать один или два, должен осуществляться по принципу «отвергаешь — предлагай», «возражай по существу», «критикуй точку зрения, а не человека»;

- если выбрать лучшую идею сложно, проводится защита идей; каждый член коллектива или микрогруппа защищает свой вариант, затем подводится итог этого поиска и в результате рождается окончательное решение;

- при подведении итогов КТД необходимо объективно и по достоинству оценить вклад каждого.

Чтобы обеспечить реализацию воспитательных возможностей коллективного творческого дела, педагогу необходимо соблюдать определенные условия, среди них – нельзя нарушать последовательность действий; недопустимо искажать роль, которая определена педагогу как старшему товарищу; подготовка и проведение дела требует, чтобы взрослые вместе с детьми опирались на опыт предшествующих дел; необходимо учитывать опыт и знания учащихся, полученные в учебно-воспитательном

процессе и жизни; в каждом деле должны воплощаться идеи заботы о себе, других людях, родителях и близких, окружающем мире.

● *При условии проведения воспитательного мероприятия в форме игры необходимо проводить педагогический анализ с учетом ее особенностей:* в ней помимо взаимоотношений, которые разыгрываются детьми в соответствии с принятым сюжетом и взятой на себя ролью, возникают другого рода отношения — не изображаемые, а действительные, реальные. Эти виды отношений (игровые и реальные) тесно взаимосвязаны, но не тождественны и могут находиться в конфликте друг с другом. *Учитывается методика организации коллективной игры, как правило, включающей несколько этапов:*

1) Работа педагога по разработке стратегии игры, определению целей и способов их достижения, планирование ожидаемого результата. Итогом этой работы является создание модели игры и ее плана, подбор инициативных групп по разработке правил и условий игры.

2) Организация работы инициативных групп, состоящих из педагогов и детей и определяющих правила и условия игры. Результат этой деятельности — разработка правил и условий игры, механизма ее запуска, распределение обязанностей между членами оргкомитета игры.

3) Запуск игровой модели на основе альтернативного включения в игру детей. Итог этого этапа — определение каждым участником своей роли в игре, формирование группы детей, участвующих в ней, или нескольких групп, соревнующихся между собой.

4) Координация действий участников игры в соответствии с правилами и условиями развития игры. Итог этого этапа — принятие всеми участниками игры своей роли, осознание правил и условий игры, их выполнение, реализация потребностей и интересов детей.

5) Подведение итогов игры, организация рефлексии, т.е. оценки детьми характера своего участия в игре и достигнутых результатов. Итог данного этапа — определение перспектив дальнейших совместных действий, новых способов взаимодействия детей.

6) Последействие — закрепление и развитие позитивных тенденций и достижений, полученных в других формах работы с детьми, внесение изменений в организацию жизнедеятельности коллектива.

Таким образом, организуя с детьми любую форму проведения мероприятий, важно не повторяться, уходить от шаблонов, никого не копировать, искать свой ключ т.е. «изюминку» мероприятия.

Для педагога важно быть конгруэнтным, то есть способным быть самим собой в воспитательных мероприятиях, искренним во всех проявлениях. Подобная позиция открывает возможность заряжать своих подопечных своим отношением к жизни, людям, окружающему миру, событиям, происходящим вокруг, становиться образцом для подражания. Исключительно от внутренней позиции педагогов зависит приоритетная эмоциональная окраска воспитательной деятельности.

Заключение

Каждое новое воспитательное мероприятие представляет собой элемент нового витка развития воспитательной работы и её постоянной модернизации.

Формулировка и обоснование новых критериев измерения уровня достижений поставленных целей (конкурентоспособность; прагматизм; сохранение национальной идентичности; культ знания; эволюционное, а не революционное развитие Казахстана; открытость сознания) к процессам организации и проведения воспитательного мероприятия должны обеспечить, качественный рывок в повышении эффективности и дальнейшей его эволюции в условиях обновления содержания образования.

Свидетельством достижения целей станут характеристики выпускника: носитель культурного кода нации, обладающий новым типом мышления, имеющий осознанную нравственную позицию и ценностные ориентации, творчески осваивающий и преобразующий действительность, способный к самореализации на протяжении всей жизни, лидер нового тысячелетия.

В методическом портфолио педагогов находится обширный диапазон стратегий, приемов, средств, методов воспитания, и в этой связи необходимо в полной мере его реализовать в воспитательной деятельности.

Применение педагогического анализа воспитательного мероприятия обеспечивает органичное «прораствание» облика воспитательной системы, образцов ценностного поведения. Педагогический анализ призван внести упорядоченность множества воспитательных мероприятий, целенаправленность, эффективность, действенность.

Подлинный воспитатель не играет роль, не поддерживает статус, не выполняет функции. Он реализует позицию воспитателя в сфере духовных отношений с воспитанником, четко осознает результат воспитательного воздействия.

В логике модернизации образования педагогический анализ воспитательного мероприятия - необходимый пункт профессионального саморазвития, система смыслов профессионального поведения и установок.

Совершенствуйте мастерство через педагогический анализ!

Список использованной литературы

1. Назарбаев Н.Н. Статья «Взгляд в будущее: модернизация общественного сознания». 12 апреля 2017. <http://www.akorda.kz/ru>.
2. Закон «Об Образовании» Об образовании (с изменениями и дополнениями по состоянию на 11.07.2017 г.). <http://www.satp.kz/index.php?catid>
3. Реестр проектов и мероприятий в рамках Подпрограммы «Тәрбие және білім» Программы «Рухани жаңғыру». <http://stepnogorsk.akmoedu.kz/>.
4. Назарбаев Н.А. Послание «Путь Казахстана - 2050: единая цель, единые интересы, единое будущее». <http://www.akorda.kz/ru>.
5. Голубева Л.В., Г.П. Попова Справочник заместителя директора по воспитательной работе. – Волгоград: Учитель, 2007. -139 с.
6. Воспитательная деятельность педагога: Учеб. Пособие для студ. высш. учеб. заведений / И.А. Колесникова, Н.М. Борытко, С.Д. Поляков, Н.Л. Селиванова; Под общ. Ред. В.А. Сластенина и И.А. Колесниковой. –М.: Издательский центр «Академия», 2005. - 336 с.
7. Педагогика, Учебник, Сластенин В.А., Исаев И.Ф., Шиянов Е.Н., 2007. – 173 с.
8. Комплексно-целевая воспитательная программа <http://lib2.podelise.ru/docs/9178/>.
9. Слободчиков В.И., Павлов И.С., Швецов В.В., Парамонов А.И., Скворчевский К.А., Зверев С.М., Леонтович А.В., Потапов А.С., Ильясов И.К. Содержание профессионального образования в условиях информационной среды // ГОУ «Колледж предпринимательства», М., 2008 – 156 с.
10. Семашко Л.М. «Сферный подход», СПб, 1992, с.341-351.
11. Попова Н.Ю. Воспитательный потенциал учебной экскурсии школьников в природу. <https://infourok.ru/vistuplenie-iz-opita-raboti-na-temu-vospitatelny-potencial-uchebnoy-ekskursii-shkolnikov-v-prirodu-390561.html>.
12. Методические рекомендации по проведению урока, посвященного Дню Первого Президента, по разъяснению основных направлений модернизации общественного сознания Национальная академия образования имени И. Алтынсарина. – Астана, 2017.
13. <http://ulttykmurat.kz> (внешняя ссылка).
14. www.weforum.org(внешняя ссылка) - к 12 факторам конкурентоспособности относятся следующие: институты, инфраструктура, макроэкономическая среда, здоровье и начальное образование, высшее образование и профессиональная подготовка, эффективность рынка товаров и услуг, эффективность рынка труда, развитость финансового рынка, технологический уровень, размер рынка, конкурентоспособность компаний и инновации.
15. Назарбаев Н.А. Послание Президента Казахстана: Новое десятилетие - новый экономический подъем - новые возможности Казахстана // Казахстанская правда. - 2010. - 30 января.
16. Назарбаев Н.А. Актовая лекция Президента РК. Казахстан в посткризисном мире: интеллектуальный прорыв в будущее. - Алматы: Казак, университеті, 2009. - С. 20.

17. Казахстан в глобальном мире: вызовы и сохранение идентичности. Институт философии и политологии КН МОН РК. Алматы, 2011.
18. Кортунув С.В. Глобализация и национальная идентичность. М., 2009.
19. Гаджиев К.С. Национальная идентичность: концептуальный аспект // Вопросы философии. - №10, 2011.
20. Бадмаев В.Н. Феномен национальной идентичности: социально-философский анализ // Автореферат. дисс. д. ф. н. - Волгоград, 2011.
21. Семенов И.С. Глобальный кризис идентичности: личность, общество, культура / Глобализация и Россия. М., 2004.
22. Нысанбаев А., Малинин Г., Нурсултан Назарбаев: Казахстан - территория мира и согласия. - Алматы, 2005.
23. Мухлынкина Ю.В. Этническая идентичность в эпоху глобализации // Научные ведомости Белгородского государственного университета. Серия: Философия. Социология. Право. - №4. - 2008.
24. Хелд Д., Гольдблатт Д., Макгрю Э., Перратон Д. Глобальные трансформации: Политика, экономика, культура / Пер. с англ. В. В. Сапова и др. - Москва, 2004.
25. Оспанов Т.Т. Вестник КазНПУ. - Алматы, 2013.
26. Загвязинский В. И., Атаханов Р. Методология и методы психолого-педагогического исследования: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений. - 2-е изд., стер. — М.: Издательский центр «Академия». - 2005.
27. Попова Н.А. Педагогический анализ воспитательного процесса [http://открытый урок рф /статья. 585996/](http://открытый_урок_рф/статья.585996/).

СХЕМА
анализа воспитательного мероприятия

1. Обоснование темы внеклассного мероприятия.
2. Цели и задачи проводимой работы.
3. Форма и место проведения.
4. Содержание и методика проведения.
5. Активность учащихся при подготовке и проведении мероприятия.
6. Общий эмоциональный фон проводимого мероприятия.
7. Педагогическая ценность проводимого мероприятия, его значение для последующего развития коллектива и отдельных учащихся.

Рекомендации по анализу внеклассных воспитательных мероприятий

Известны два подхода к анализу внеклассных мероприятий и соответственно два вида анализа:

- **психолого-педагогический;**
- **предметно-содержательный** (анализ воспитательных мероприятии различной содержательной направленности; при таком анализе педагогическая сторона мероприятия отодвигается на второй план, а в первую очередь рассматривается само его содержание).

Ниже приведены различные схемы анализа воспитательных мероприятий.

Анализ внеклассного мероприятия

1. Тема воспитательного мероприятия, занятия, кто проводит. Цель занятия. Возраст учащихся: класс, группа. Место проведения.
2. Какие особенности данного коллектива можно отметить? Чем вызвана постановка целей данного занятия?
3. Конкретная обстановка проведения данного мероприятия; обстановка помещения; наличие наглядных пособий на стенах и стендах: место расположения участников. Какие технические средства привлечены для усиления воспитательного воздействия?
4. В какой степени и при помощи каких средств информированы школьники о данном занятии? В чем выразилась их общая и индивидуальная подготовка к данному занятию? Как был учтен возраст детей?
5. Как было организовано начало воспитательного занятия? На какой психологический эффект была ориентирована методика начала занятий?
6. Как и какими средствами выдерживалась основная цель на протяжении всего занятия? Внутренняя логическая связь всех частей материала.
7. Какими приемами осуществлялось воздействие на познавательную сферу деятельности школьников; какие новые данные были усвоены, их нравственное значение?
8. Как и какими приемами осуществлялось воздействие на чувства? Какие чувства были активизированы, в чем нашла выражение эмоциональная

активность? Как можно охарактеризовать общую эмоциональную обстановку во время занятий?

9. Какие оценочные отношения были выработаны у школьников на данном воспитательном занятии?

10. Как была организована концовка данного занятия? В чем психологическое значение данной организации? Как вы считаете, была ли достигнута поставленная цель?

11. Ваша общая оценка воспитательного занятия. Ваши предложения.

Анализ внеклассного мероприятия (схема Ю. Самсонова, Т. Тучковой)

1. Участники данного мероприятия. Класс, контингент, возраст, количество, добровольность (или обязательность) их участия.

2. Тема и цель мероприятия. Обоснование целесообразности проведения данного мероприятия (интерес, актуальность для данного возраста, предварительная работа с целью заинтересовать учащихся). От кого исходит инициатива проведения мероприятия?

3. Программа мероприятия. Средства для мотивационной подпитки его участников. Структура мероприятия (начало, кульминация, завершение).

4. Прогнозируемый результат. Воспитание культуры выражения эмоций: радости, доброжелательности и желания помочь другим. Эмоциональное состояние на мероприятии, до и после. Возникновение у учащихся познавательных потребностей, сопереживания и желания самосовершенствоваться и самовыражать я. Развитие творческих способностей учащихся, квалифицированная помощь в этом педагогических работников, проводящих мероприятие.

5. Своеобразие данного мероприятия (традиции, обрядовая сторона, репродуцирование национальной культуры, праздничность, торжественность)

6. Оснащенность, разнообразие и адекватность средств воздействия.

Примерная схема психолого-педагогического анализа воспитательного дела

(из книги Г.М. Коджаспировой «Культура профессионального самообразования педагога»)

1. Тема занятий и ее педагогическое обоснование.

2. Цели и задачи проводимой работы.

3. Организация подготовки учащихся: степень участия; наглядное оформление; использование технических средств.

4. Содержание и методика проведения занятия;

а) соответствие содержания занятия поставленной цели;

б) познавательная и воспитательная ценность подобранного материала;

в) эмоциональная насыщенность; интерес учащихся к занятию; их активность;

г) приемы и методы, использованные на занятии; их соответствие возрастным особенностям учащихся, уровню развития детей данного класса.

5. Особенности личности воспитателя, проводящего занятие; убежденность, эмоциональность, контакт с учащимися, задание для детей.

6. Педагогическая ценность занятия. Как будет учтен опыт этого занятия в Вашей дальнейшей работе?

Анализ воспитательного мероприятия эстетической направленности (схема Ю. Самсонова)

1. Конкретность задач (целей) мероприятия. Их соответствие возрастным и культурным особенностям воспитанников. Адекватное восприятие этих задач воспитанниками (и «артистами», и зрителями).

2. Оптимальный подбор фактов и явлений культуры (разных жанров и видов), предназначенных для воспитанников при:

- прослушивании музыки;

- восприятию живописи;

- наблюдении за танцорами и т.д. Количественное соотношение произведений-образцов с особенностями восприятия данного возраста. Соответствие произведений-образцов эстетическому культурному уровню воспитанников.

3. Характер условий для самореализации воспитанников в различных видах и жанрах эстетической деятельности.

4. Характер обсуждения проблем, связанных с произведениями-образцами. Их актуальность, значимость и соответствие возрасту воспитанников. Возможность выражения своих мыслей и чувств воспитанниками.

5. Развитие воспитанников в различных аспектах:

- в интеллектуальном;

- в эмоциональном;

- в художественно-эстетическом.

6. Соотнесение количества «артистов» с количеством «зрителей».

7. Дальнейшее использование эстетической продукции как условия (средства) для совершенствования (саморазвития) художественного вкуса воспитанников.

Анализ воспитательного мероприятия

Главными аспектами в анализе воспитательного мероприятия должны, прежде всего, выступать:

- анализ деятельности педагога и деятельности воспитанников;
- оптимальность применяемых форм и методов;
- реализация поставленных целей,
- реализация поставленных целей,
- отношения воспитателя и воспитанников;
- профессионализм педагога-воспитателя.

Примерная схема анализа воспитательного мероприятия

I. Общие сведения

- Название мероприятия.
- Дата и место его проведения. Кто проводит?
- Состав группы учащихся: мальчики, девочки по интересам и др.
- Вид деятельности: входит ли она в систему или является эпизодическим мероприятием.
 - Цель мероприятия: на решение каких задач классного коллектива и формирование каких качеств личности учащихся рассчитано данное мероприятие.
 - Психологическое обоснование выбора данного вида и содержания деятельности:
 - а) соответствие занятия общим воспитательным задачам,
 - б) уровню развития классного коллектива,
 - в) возрастным особенностям учащихся.

II. Анализ подготовки мероприятия

1. Кто был инициатором данного мероприятия, и как оно готовилось? В чем и как проявлялась активность, самостоятельность и инициатива учащихся.
2. Методика подготовки мероприятия:
 - планирование,
 - разработка,
 - участие в них детей.

3. Удалось ли в подготовительный период вызвать понимание необходимости и значимости предстоящей деятельности.

III. Ход мероприятия

1. Насколько убедительно, четко, эмоционально были раскрыты перед учащимися цели и задачи предстоящей деятельности?

2. Насколько содержательно, интересно и организовано проходила работа?

3. Какие знания приобрели учащиеся в ходе мероприятия, какие социальные установки формировались у учащихся, к какой общественно полезной деятельности побуждало их занятие?

4. Какие выводы сделали учащиеся по ходу работы и в заключение? Каких результатов достигли?

5. Как сказалось проведенное мероприятие на формирование общественного мнения коллектива и отдельных учащихся, на их взаимоотношения? Каким может быть последствие этого занятия для развития коллектива, для формирования его общественной направленности?

6. Каково его воздействие на отдельных учащихся:

- Эмоционально-эстетическая отзывчивость на прекрасное в искусстве;
- Этика труда, художественная деятельность;
- Эстетика поведения.

7. Роль и место старших (воспитателя, психолога, приглашенных) на данном занятии.

8. Методика работы, характер отношений, их соответствие воспитательным задачам, возрастным и индивидуальным особенностям, уровню развития коллектива.

IV. Общая оценка воспитательного мероприятия

1. Насколько удалось достигнуть воспитательных целей и задач?

Причины успехов, неудач, ошибок?

2. Общая оценка воспитательной ценности проведенной работы.

3. Психолого-педагогические выводы и предложения в адрес воспитателей и учащихся.

V. Анализ деятельности воспитателя

1. Какие черты характера воспитателя способствовали проведению воспитательной работы с учащимися, какие наоборот мешали?

2. Какие педагогические способности проявлялись при проведении воспитательной работы с учащимися?

3. Проявился ли педагогический такт воспитателя и в чем именно? Случаи нетактичности воспитателя.

4. Способствовало ли или мешало психическое состояние воспитателя проведению воспитательной работы и почему?

Щадящий охранительно-педагогический режим.

Схема анализа воспитательного мероприятия

1. Дата _____

2. ФИО классного руководителя _____

3. Класс _____

4. Количество присутствующих учащихся _____

5. Тема занятия _____

6. Форма занятия _____

7. Кто привлекается к проведению мероприятия _____

8. Цель занятия

• Воспитательная _____

• Развивающая _____

• Обучающая _____

9. Организация подготовки учащихся:

- степень участия детей в подготовке _____
- наглядное оформление _____
- использование технических средств _____

10. Содержание и методика проведения занятия;

а) соответствие содержания занятия поставленной цели

б) познавательная и воспитательная ценность подобранного материала

в) эмоциональная насыщенность; интерес учащихся к занятию; их активность

г) приемы и методы, использованные на занятии; их соответствие возрастным особенностям учащихся, уровню развития детей данного класса

11. Особенности личности воспитателя, проводящего занятие; убежденность, эмоциональность, контакт с учащимися, задание для детей.

12. Педагогическая ценность занятия.

13. Как будет учтен опыт этого занятия в дальнейшей работе?

Анализ педагогической деятельности. Схема анализа классного часа

1. Тема классного часа и его место в общей системе воспитательной работы классного руководителя (классного воспитателя).
2. Образовательно-воспитательные задачи классного часа, их личностный смысл для каждого школьника.
3. Подготовка учителя и учащихся к проведению классного часа:
 - а) своевременность подготовки учителя и учащихся к проведению мероприятия;
 - б) уровень самостоятельности и активности школьников в его подготовке;
 - в) педагогическая обеспеченность учебно-наглядным оборудованием.
4. Ход классного часа:
 - а) убедительность, четкость, эмоциональность классного руководителя в постановке и раскрытии перед учащимися цели и задач классного часа;
 - б) соответствие содержания, тематической направленности и технологии проведения мероприятия уровню развития коллектива класса;
 - в) педагогическое мастерство классного руководителя в проведении классного часа: педагогическая культура, такт, общение, внешний вид воспитателя; создание психологической совместимости на начальном этапе проведения классного часа;
 - г) рациональное использование учебного времени; коррекционные действия классного руководителя.
5. Итоги классного часа:
 - а) достижение цели и задач классного часа;
 - б) позитивные и негативные аспекты проведенного мероприятия, их причины;
 - в) педагогические выводы и рекомендации по совершенствованию работы классного руководителя по подготовке и проведению классного часа.

Схема анализа воспитательного дела

1. Актуальность темы.
2. Цель и воспитательные задачи, их соответствие уровню развития школьников данного класса.
3. Характеристика подготовительного периода, его основных этапов: степень участия в подготовке воспитательного дела коллектива класса, органов самоуправления, каждого участника; уровень активности и самостоятельности учащихся при подготовке воспитательного дела, способы стимулирования воспитателем инициативы и общественной активности школьников; характер педагогического руководства коллективом класса при подготовке занятия, стиль общения классного руководителя с учениками.

4. Оценка содержания и методики проведения КТД, соответствие содержания его форме и поставленным воспитательным задачам, оформление на каждом из этапов КТД; общественная, познавательная и эмоциональная направленность КТД.

5. Отношение учащихся к воспитательному делу: заинтересованность, самостоятельность, инициативность, способы дисциплинирования школьников воспитателем.

6. Характер использованной литературы при подготовке КТД.

7. Предложения по совершенствованию методики подготовки и проведения подобного КТД.

Анализ КТД

1. Фамилия, имя, отчество руководителя КТД.

2. Возраст участников.

3. Дата проведения, место, форма, количество участников.

4. Оптимальный выбор времени, продолжительность с учетом возраста, использование ТСИ (Технических средств информации)

5. Тема, цели и задачи:

- актуальность
- соответствие возрастным особенностям
- соответствие интересам и уровню воспитанности детей
- формирование у детей педагогически ценных мотивов участия в деле

6. Примерная структура хода мероприятия, содержания основных компонентов:

- создание ситуации готовности
- организационное начало
- содержательность
- оптимальное сочетание рациональной и эмоциональной информации.
- степень заинтересованности на протяжении всего КТД
- степень самостоятельности
- организованное завершение

7. Педагогический самоанализ:

• оценить, насколько реализованы планируемые воспитательные задачи

- проектирование последствий КТД
- создание воспитывающих ситуаций
- корректировка воспитательных целей, задач и методов организации КТД в системе воспитательной работы

Рекомендации по совершенствованию деятельности учителя и применению его опыта.

Схема анализа воспитательного мероприятия
(алгоритмическое предписание)

Основные параметры анализа	Основные критерии эффективности
1. Тема и цели мероприятия	Актуальность темы и целей (соответствие возрастным особенностям к уровню воспитанности учащихся, перспективам их развития.)
2. Содержание мероприятия	Целенаправленность, доступность, новизна, эмоциональность, насыщенность, оптимальное сочетание оптимального и рационального.
3. Форма	Целесообразность применения данной формы, соответствие формы мероприятия его содержанию, возрасту учащихся, основным требованиям, предъявленным к выбранной форме.
4. Структура мероприятия:	
- Начало	Форма у учащихся, психологическая готовность воспринимать мероприятие и участвовать в нем.
- Основная часть	Логическая последовательность составных элементов содержания и целенаправленность каждого из них.
- Заключение	Формирование у учащихся социально-значимых мотивов поведения и установки соответствующей главной цели мероприятия.
5. Поведение детей	Активность, внимательность, заинтересованность, дисциплинированность и степень подготовленности учащихся к мероприятию.
6. Поведение взрослых	Эмоциональное состояние воспитателя. Грамотная, эмоциональная, выразительная речь. Организаторские умения воспитателя. Умение владеть детской аудиторией (концентрировать внимание, требовать дисциплину, вызывать интерес, создавать необходимый психологический настрой, находчивость, быстрота реакции и т.д.). Достаточная степень профессиональной подготовки воспитателя к мероприятию (глубокое знание и понимание проблем, умение найти оптимальное ее решение).
7. Характеристика методов	Целесообразность и умение их применять. Т.С.О., наглядности, атрибутов и ритуалов.

	<i>Соответствие задачам, содержанию мероприятия, уровню воспитанности и возрасту учащихся.</i>
<i>8. Организация</i>	<i>Точность и организованность всех основных элементов структуры мероприятия. Целесообразность, Яркое эстетическое оформление. Продолжительности мероприятия. Соответствие хода мероприятия заранее продуманной программе. Четкое распределение обязанностей между участниками мероприятия</i>
<i>9. Общие выводы</i>	<i>Оптимальность решения поставленных задач.</i>

Анализ воспитательного мероприятия

Воспитательное мероприятие — это одна из организационных форм, широко используемых во внеурочной и внешкольной воспитательной работе. По существу, воспитательная работа классного руководителя строится как система организуемых им мероприятий. Это и классные собрания, классные часы, встречи, вечера, КВН, КТД, экскурсии, походы и т.д. Значение этого способа организации деятельности учащихся состоит в том, что оно позволяет выработать у учащихся определенную систему отношений к окружающей действительности, формирует образ самого себя, ценные мотивы, чувства, духовные потребности, ответственность за поступки. Воспитательное мероприятие влияет на общественное мнение, приобщает к жизни коллектива, формирует его традиции. Происходит взаимообогащение учащихся, крепнут связи между ними. От мероприятия к мероприятию развиваются и взрослеют дети. Поэтому каждое мероприятие должно вести школьников к новой нравственной высоте, оставляя в душе состояние новизны, праздника, стремления к добру и красоте.

Воспитательное мероприятие является процессом, предполагающим в своем развитии несколько взаимодействующих между собой стадий: анализ обстановки, определение цели, планирование, подготовку, непосредственное воспитательное воздействие на детей и так называемое "последствие", т.е. анализ состоятельности данного мероприятия по реализации поставленных педагогом задач. Такая логическая цепочка постоянна для любого мероприятия, меняется лишь содержание, усиливается значение того или иного этапа в зависимости от цели проводимого дела. Исключение одного звена этой цепочки разрушает систему, снижает эффективность мероприятия. К тому же каждый из этапов уже есть процесс воспитания, позволяющий включить учащихся в аналитическую, коммуникативную, организаторскую деятельность.

Последовательно продвигаясь от идеи-цели и педагогического осмысления мероприятия через обсуждение содержания и возможностей каждого и класса, через планирование, выбор лидеров и совета дела,

распределение поручений в микрогруппах к осуществлению его, т.е. от замысла — к реализации и анализу сделанного, мы уводим детей от слепого послушания и приспособленчества, иждивенчества и пассивности, лени и несвободы, утверждаем положительные проявления личности, способствуем успеху ее, учим самоутверждению и защищенности.

Главными моментами в анализе воспитательного мероприятия должны выступить:

- анализ деятельности педагога и деятельности воспитанников;
- оптимальность применяемых форм и методов;
- реализация поставленных целей;
- отношения воспитателя и воспитанников;
- профессионализм педагога-воспитателя.

В качестве примера анализа для практического использования приводится одна из возможных его схем.

1. Общие сведения

- а) Название мероприятия.
- б) Дата проведения, школа, класс, кто проводит.
- в) Состав группы учащихся: мальчики, девочки, по интересам, класс, РВГ.
- г) Вид деятельности; входит ли она в систему или является эпизодическим мероприятием.
- д) Цель мероприятия; на решение каких задач классного коллектива и формирование каких качеств личности учащихся рассчитано данное мероприятие.

е) Психологическое обоснование выбора данного вида и содержания деятельности: соответствия занятия общим воспитательным задачам, уровню развития классного коллектива, возрастным особенностям учащихся.

2. Анализ подготовки мероприятия

а) Кто был инициатором данного мероприятия, и как оно готовилось. В чем и как проявлялась активность, самостоятельность и инициатива учащихся при подготовке к занятию.

б) Методика подготовки мероприятия: планирование, разработка, участие в них детей.

в) Удалось ли в подготовительный период вызвать понимание необходимости и значимости предстоящей деятельности.

3. Ход мероприятия

а) Насколько убедительно, четко, эмоционально были раскрыты перед учащимися цели и задачи предстоящей деятельности.

б) Насколько содержательно, интересно и организованно проходила работа?

в) Какие знания приобрели учащиеся и ходе мероприятия, какие социальные установки, чувства и убеждения формировались у учащихся, к какой общественно полезной деятельности побуждало их занятие.

г) Какие выводы сделали учащиеся по ходу работы и в заключение? Каких результатов достигли?

д) Как сказались проведенное мероприятие на формировании общественного мнения коллектива и отдельных учащихся, на их взаимоотношения? Каким может быть последствие этого занятия для развития коллектива, для формирования его общественной направленности.

е) Каково его воздействие на отдельных учащихся? эмоционально-эстетическая отзывчивость на прекрасное в искусстве; этика труда, художественной деятельности; эстетика поведения.

ж) Роль и место старших (классный руководитель, вожатый, социальный педагог, кружковод) на данном занятии.

з) Методика работы, характер отношений, их соответствие воспитательным задачам, возрастным и индивидуальным особенностям, уровню развития коллектива.

4. Общая оценка воспитательного мероприятия

а) Насколько удалось достигнуть поставленных целей и задач. Причины успехов, неудач и ошибок.

б) Общая оценка воспитательной ценности проведенной работы.

в) Психолого-педагогические выводы и предложения в адрес воспитателей и учащихся.

5. Анализ деятельности воспитателя

а) Какие черты характера воспитателя способствовали проведению воспитательной работы с учащимися, какие, наоборот, мешали?

б) Какие педагогические способности проявились при проведении воспитательной работы с учащимися?

в) Проявился ли педагогический такт воспитателя и в чем именно? Случаи нетактичности воспитателя.

г) Способствовало ли или мешало психическое состояние воспитателя проведению воспитательной работы и почему?

Памятка для анализа воспитательного мероприятия в образовательном учреждении

I. Общие сведения

1. Название мероприятия.

2. Дата проведения, класс.

3. Организатор мероприятия.

4. Состав группы учащихся: мальчики (юноши), девочки (девушки), группы по интересам, др.

5. Вид деятельности (является ли она частью системной работы или мероприятие носит эпизодический характер).

6. Цель проведения мероприятия (на решение каких задач классного коллектива и формирование качеств личности учащихся рассчитано данное мероприятие).

7. Обоснование выбора данного вида и содержания деятельности (соответствие занятия основным направлениям воспитательной работы школы, уровню развития классного коллектива, возрастным особенностям учащихся).

II. Анализ подготовки мероприятия

1. Кто являлся инициатором организации данного мероприятия, и как оно готовилось? В чем и каким образом проявлялась активность, самостоятельность и инициатива учащихся при подготовке к мероприятию?

2. Содержание этапов подготовительной работы: планирование, разработка элементов мероприятия, изготовление необходимого оборудования и т.д.

3. Степень включенности детского коллектива в подготовку мероприятия.

III. Анализ хода мероприятия

1. Насколько убедительно и эмоционально были раскрыты перед учащимися цели и задачи предстоящей деятельности; степень их актуальности для детей.

2. Насколько содержательно, интересно и организованно проходила работа.

3. Какие знания приобрели учащиеся в ходе мероприятия, на формирование каких социальных установок, чувств и убеждений оно было направлено?

4. Какова результативность проделанной работы?

5. Какое влияние оказало проведенное мероприятие на коллектив детей? Какие последствия для развития коллектива оно может иметь?

6. Какова роль классного руководителя в ходе мероприятий?

7. Характер взаимоотношений между воспитанниками и педагогом-воспитателем, их соответствие воспитательным задачам, возрастным и индивидуальным особенностям, уровню развития коллектива.

IV. Общая оценка воспитательного мероприятия

1. Насколько удалось достигнуть поставленных целей и задач? Причины успеха, неудач, замеченные ошибки.

2. Общая оценка воспитательной ценности проведенной работы.

3. Педагогические выводы и предложения в адрес воспитателей и учащихся.

V. Анализ деятельности воспитателя

1. Какие действия воспитателя способствовали удачному проведению мероприятия, а какие— мешали и почему?

2. Какие педагогические способности и умения были проявлены в ходе воспитательной работы с учащимися?

3. Пожелания и рекомендации для дальнейшего совершенствования воспитательной деятельности педагога.

Карта посещения внеклассного мероприятия

Цель посещения _____

Дата посещения _____

Ф.И.О. учителя _____

Название мероприятия _____

Цель проведения _____

Всего в _____ классах _____ учащихся,
присутствовало _____ учащихся

Активность учащихся _____

Воспитывающее воздействие _____

Развивающее воздействие _____

Общие
выводы _____

Рекомендации _____

АНАЛИЗ ВОСПИТАТЕЛЬНОГО МЕРОПРИЯТИЯ

I. Общие сведения

1. Название мероприятия
2. Дата проведения, класс
3. Организатор мероприятия
4. Состав группы учащихся: мальчики, девочки, группы по интересам, др.
5. Вид деятельности (является ли она частью системной работы или мероприятие носит эпизодический характер)
6. Цель проведения мероприятия (на решение каких задач классного коллектива и формирование качеств личности учащихся рассчитано данное мероприятие)
7. Обоснование выбора данного вида и содержания деятельности (соответствие занятия основным направлениям воспитательной работы школы, уровню развития классного коллектива, возрастным особенностям учащихся)

II. Анализ подготовки мероприятия

1. Кто являлся инициатором организации данного мероприятия, и как оно готовилось? В чем и каким образом проявлялась активность, самостоятельность и инициатива учащихся при подготовке к мероприятию?
2. Содержание этапов подготовительной работы: планирование, разработка элементов мероприятия, изготовление необходимого оборудования и т.д.
3. Степень включенности детского коллектива в подготовку мероприятия.

III. Анализ хода мероприятия

1. Насколько убедительно и эмоционально были раскрыты перед учащимися цели и задачи предстоящей деятельности; степень их актуальности для детей.
2. Насколько содержательно, интересно и организованно проходила работа.
3. Какие знания приобрели учащиеся в ходе мероприятия, на формирование каких социальных установок, чувств и убеждений оно было направлено?
4. Какова результативность проделанной работы?
5. Какое влияние оказало проведенное мероприятие на коллектив детей? Какие последствия для развития коллектива оно может иметь?
6. Какова роль классного руководителя в ходе мероприятий?
7. Характер взаимоотношений между воспитанниками и педагогом-воспитателем, их соответствие воспитательным задачам, возрастным и индивидуальным особенностям, уровню развития коллектива.

IV. Общая оценка воспитательного мероприятия целей и задач

1. Причины успеха, неудач, замеченные ошибки.
2. Общая оценка воспитательной ценности проведенной работы.
3. Педагогические выводы и предложения в адрес воспитателей и учащихся.

V. Анализ деятельности воспитателя

1. Какие действия воспитателя способствовали удачному проведению мероприятия, а какие мешали и почему?

2. Какие педагогические способности и умения были проявлены в ходе воспитательной работы с учащимися?

3. Пожелания и рекомендации для дальнейшего совершенствования воспитательной деятельности педагога.

Примерная схема педагогического анализа воспитательного мероприятия

1. Общая сведения об условиях проведения воспитательного мероприятия.

Школа. Класс. Количество учащихся. Дата проведения.

Тема. Цель мероприятия

(Чем мотивировался выбор)

Входит ли мероприятие в систему традиций, в систему воспитательной работы школы (класса) или является эпизодическим.

2. Анализ процесса подготовки мероприятия.

Кто был инициатором (детские и юношеские общественные организации, администрация школы, учителя). Срок подготовки мероприятия. Насколько оно соответствовало интересам и пожеланиям учащихся. Степень самостоятельности школьников в ходе подготовки мероприятия. В какой мере соблюдался принцип добровольности участия в мероприятии.

3. Ход мероприятия.

Насколько организованным было начало мероприятия (состояние дисциплины?) Соответствовало ли внешнее убранство помещения и внешний вид учащихся цели проведения мероприятия? В какой мере были соблюдены гигиенические требования в ходе подготовки и проведения мероприятия? Степень технической оснащенности занятия. Какими приемами, средствами и методами были доведены до его участников основные цели мероприятия? В какой мере школьники были увлечены занятием: эмоциональные реакции и особенности поведения учащихся в процессе проведения мероприятия? Активность отдельных учеников, высказывания, свидетельствующие о том, что мероприятие вызвало непосредственный интерес, характер высказываемых оценочных суждений.

Какие массовые явления наблюдались в ходе мероприятия (дух соревнования, вдохновения, смена коллективного настроения, подражания, внушение и т.д.).

Роль учителя в процессе проведения занятия (стиль руководства), педагогический такт и др.

Уровень общения и стиль взаимоотношения учителя и учащихся.

4. Общий вывод о целесообразности и ценности мероприятия.

Какова идейная и воспитательная ценность мероприятия? Какие морально-политические, интеллектуальные и эстетические убеждения оно

формирует? Какие социальные установки это мероприятие вызвало? Влияние проведенного мероприятия на совершенствование межличностных отношений в коллективе, установление новых контактов и т.д. Какова информационная насыщенность и познавательная значимость подготовленного материала? Насколько затрагиваемые вопросы углубляли знания учащихся и расширяли их кругозор?

В какой мере были учтены возрастные и индивидуальные особенности учащихся в подготовке и проведении занятий? Общая оценка воспитательной и познавательной ценности мероприятия.

Пожелания в адрес воспитателей, родителей и самих учащихся, способствующие по их мнению, повышению воспитательной роли внеклассных занятий.

Классный час как одна из главных форм воспитания в школе.

Форма – это внешнее очертание, наружный вид, контуры предмета; внешнее выражение какого-либо содержания.

Форма воспитательной работы – это совокупность организаторских приемов и воспитательных средств, обеспечивающих внешнее выражение воспитательной работы (композиционное построение воспитательного мероприятия).

Формы воспитательной работы – это динамическое явление. Существующая система форм воспитательной работы постоянно пополняется новыми, соответствующими изменяющимся общественным условиям школьной жизни.

Существуют разные **подходы к классификации форм воспитания**, в основе которых лежит тот или иной признак:

1) по количеству участников: массовые (школьный бал), групповые (классное собрание), индивидуальные (беседа);

2) по видам деятельности: познавательно-развивающие (викторина), развлекательные (дискотека), по направлениям воспитательной работы (профориентационные, физкультурно-оздоровительные и т.п. дела);

3) по результату: информационный обмен (устный журнал), выработка общего решения (собрание), общественно значимый продукт (акция милосердия).

Широко распространенной формой воспитательной работы является классный час (час классного руководителя).

Классный час – это форма воспитательной работы, при которой школьники под руководством педагога включаются в специально организованную деятельность, способствующую формированию системы отношений к окружающему миру.

Выделяют два основных вида классного часа: тематический и час общения по текущим делам в классе.

Классный час выполняет следующие функции:

1) просветительскую– дает возможность расширить круг тех знаний учеников, которые не нашли отражения в учебных программах. Эти знания

могут содержать в себе информацию о событиях, проходящих в стране, за рубежом. Объектом обсуждения может быть любое явление или событие.

2) ориентирующую- способствует формированию отношения к окружающему миру, выработке иерархии материальных и духовных ценностей. Помогает оценивать явления, происходящие в жизни.

Эти две функции тесно связаны, т. к. нельзя научить учащихся оценивать явления, с которыми они незнакомы. Хотя Кл. час м. выполнять чисто ориентирующую функцию.

3) направляющую- призвана переводить обсуждение того или иного явления в рамки реального опыта учащихся.

4) формирующую- формирует у учеников навыки обдумывания и оценки своих поступков и самих себя, навыки ведения диалога и построения высказывания, отстаивания своего мнения.

Типы классного часа:

• Нравственный классный час

Цели: 1. Просвещение учащихся с целью выработки собственных нравственных взглядов, суждений, оценок

2. Изучение, осмысление и анализ нравственного опыта поколений

3. Критическое осмысление и анализ собственных нравственных поступков, поступков сверстников и одноклассников

4. Развитие нравственных личностных качеств (доброта, желание помогать людям, умение признавать свои ошибки, отстаивать т. з. и уважать чужую т. з., и др.)

(нельзя проводить часто)

• Интеллектуально-познавательный классный час

Цели:

1. Развивать познавательный интерес учащихся 2. Развивать умение осознавать свои индивидуальные возможности, стремление к самосовершенствованию

• Тематический классный час Цели: Развивать кругозор учащихся 2. способствовать духовному развитию учащихся, формированию их интересов и духовных потребностей

• Информационный классный час Цели:

1. Формирование у учащихся сопричастности к событиям и явлениям общественно-политической жизни своей страны, своего города, района.

2. Применение знаний, полученных на уроках истории и граждановедения

3. Формирование своего отношения к происходящему

4. Развитие исследовательских умений

Формы классного часа:

• Беседа (эстетическая, нравственная)

• Диспут

• Встречи с интересными людьми

• Викторины по различным областям знаний

- Дискуссии
- КВНы
- Интерактивные игры
- Игры-путешествия
- Тренинги
- Читательские конференции
- И др.

Классный руководитель выбирает содержание и форму проведения классного часа исходя из:

- Возрастных и психологических особенностей школьников
- Целей и задач, которые он ставит
- Нравственных представлений, интересов, потребностей учащихся

При подготовке и проведении воспитательного мероприятия необходимо ориентироваться на следующую систему действий:

- Определить тему, сформулировать цель
- Составить план (сценарий)
- Подобрать соответствующий материал, наглядные пособия, музыкальное оформление и т. п. по теме
- Дать задание ученикам для предварительной подготовки (если это предусмотрено планом).
- Определить степень целесообразности участия в классном часе других педагогов или родителей

Советы по проведению классного часа

- От предметной информации к оценке информации
- От общих оценок к развернутым суждениям
- Внимание к выступлениям учащихся
- Акцент на важных моментах
- Размышления вместе с детьми
- Совместный поиск решений проблемы
- Учет психологических особенностей восприятия материала учащимися (слабое внимание смена деятельности/ муз. пауза/ физминутка/острый вопрос)
- Участие детей в составлении плана классных часов (четверть/полугодие/ год) Выбор из нескольких предложенных.

Анализ классного часа

Он нужен воспитателю для определения задач индивидуальной работы с воспитанниками, выделения стратегических направлений работы с классом.

Выделяют две стороны анализа.

Первая – это совместный анализ учителя с воспитанниками. (рефлексия). Задача учителя заключается в том, чтобы помочь учащимся сопоставить намеченное и результат; причем, важна не констатация, а анализ деятельности, оценка вклада каждого; выделение положительных моментов в организации совместной деятельности.

Другая сторона – это педагогический анализ.

- Почему? Зачем? - Потребности, особенности, интересы
- Что? - Цель
- Как? - Методы Формы работы. Активность, вовлеченность, интерес, эмоциональное состояние учащихся. Удачи, трудности
- И что мы с этого имеем? - Результат, продолжение работы

Критерии эффективности классного часа

- Личностная значимость для учащихся

К чему душа лежит, к тому и руки приложатся.

- Комфортность, благоприятный психологический климат

Естественные стремления человечества, приведенные к самому простому общему знаменателю, могут быть выражены в двух словах: «Чтоб всем было хорошо» (Н. А. Добролюбов)

- Возможность для проявления и развития индивидуальных и творческих способностей школьников

Дети – это цветы жизни. Нельзя... требовать, чтобы все цветы одинаково пахли (В. М. Дорошевич)

- Обогащенность жизненного опыта учащихся

Существовала некогда пословица,

Что дети не живут, а жить готовятся.

Но вряд ли в жизни пригодится тот,

Кто, жить готовясь, в детстве не живет.

(С. Маршак)

- Духовно-нравственная ценность

Познай, где свет,

Поймешь, где тьма. (А. Блок)

- Вовлеченность учащихся в подготовку и проведение классного часа

Хоть выйди ты не в белый свет,

А в поле за околицей,

- Пока идешь за кем-то вслед,

Дорога не запомнится.

Зато, куда б ты ни попал

И по какой распутице,

Дорога та, что сам искал.

Вовек не позабудется. (Н. Рыленков)

Примерный план подготовки внеклассного мероприятия

1. Подобрать интересную для учащихся тему (можно использовать анкетирование).

2. Определить цели проведения мероприятия (образовательную, воспитательную, развивающую).

3. Определить содержание мероприятия, его форму, структуру. Подобрать необходимую литературу и оборудование.

4. Сформировать творческие группы (по видам деятельности) для написания сценария и подготовки мероприятия. При разработке сценария обязательно определить роль учеников – зрителей.

5. Продумать оформление места проведения мероприятия, призы активным участникам, победителям (в случае проведения мероприятия в форме соревнования).

6. Обязательно прорепетировать центральные моменты мероприятия.

7. Заблаговременно вывесить красочное объявление о дате и месте проведения мероприятия, его теме.

8. При проведении мероприятия студент играет роль, отведенную ему сценарием.

Примерная схема анализа внеклассного воспитательного мероприятия

Общие сведения: дата проведения мероприятия, школа, класс, ФИО проводящего мероприятие, количество учащихся, принимающих участие, место проведения.

1. Тема проводимого мероприятия, форма его проведения, структура, оборудование.

2. Место проводимого мероприятия в системе воспитательной работы.

3. Соответствие темы, цели и содержание мероприятия.

4. Общая продолжительность и рациональность распределения времени при проведении мероприятия.

5. Участие учащихся в подготовке и проведении мероприятия:

- от кого исходила инициатива проведения мероприятия;

- как разрабатывался замысел и сценарий мероприятия;

- активность учащихся на отдельных этапах подготовки мероприятия;

- активность и организованность учащихся при проведении мероприятия.

6. Методы и приемы воспитания, использованные при проведении мероприятия.

7. Учет возрастных особенностей учащихся.

8. Эмоциональное воздействие проведенного мероприятия на учащихся.

9. Общие выводы и предложения:

- реализация целей проводимого мероприятия;

- стиль общения учителя с учащимися и учащихся с ним;

- способствовала ли подготовка данного мероприятия сплочению классного коллектива;

- общая характеристика сформированности качеств личности школьников;

- как способствовала подготовка и проведение мероприятия развитию самостоятельности и творчества учащихся;

- предложения по совершенствованию проведенного воспитательного мероприятия.

Примерная схема анализа внеклассного мероприятия

1. Тема воспитательного мероприятия, занятия, кто проводит.
2. Цель занятия. Возраст учащихся: класс, группа.
3. Место проведения.
4. От кого исходит инициатива проведения мероприятия?
5. Структура мероприятия (начало, кульминация, завершение).
6. Своеобразие мероприятия (традиции, обрядовая сторона, репродуцирование национальной культуры, праздничность, торжественность и т.д.).
7. Прогнозируемый результат. Воспитание культуры выражения эмоций: радости, доброжелательности и желания помочь другим. Эмоциональное состояние на мероприятии, до и после. Возникновение у учащихся познавательных потребностей, сопереживания и желания самосовершенствоваться и самовыражаться. Развитие творческих способностей учащихся, квалифицированная помощь в этом педагогических работников, проводящих мероприятие.
8. Конкретная обстановка проведения мероприятия: обстановка помещения; наличие наглядных пособий на стенах и стендах; место расположения участников. Какие технические средства привлечены для усиления воспитательного воздействия?
9. В какой степени и при помощи каких средств информированы школьники о занятии? В чём выразилась их общая и индивидуальная подготовка к этому занятию? Как был учтён возраст детей?
10. Как было организовано начало воспитательного занятия? На какой психологический эффект была ориентирована методика начала занятий?
11. Как и какими средствами выдерживалась основная цель на протяжении всего занятия? Внутренняя логическая связь всех частей материала.
12. Какими приёмами осуществлялось воздействие на познавательную сферу деятельности школьников; какие новые данные были усвоены, их нравственное значение?
13. Как и какими приёмами осуществлялось воздействие на чувства? Какие чувства были активизированы, в чём нашла выражение эмоциональная активность? Как можно охарактеризовать общую эмоциональную обстановку во время занятий?
14. Какие оценочные отношения были выработаны у школьников на воспитательном занятии?
15. Как была организована концовка занятия? В чём психологическое значение такой организации? Как вы считаете, была ли достигнута поставленная цель?
16. Ваша общая оценка воспитательного занятия. Ваши предложения.

Примерная схема психолого-педагогического анализа воспитательного дела

1. Тема занятия и её педагогическое обоснование.
2. Цели и задачи проводимой работы.
3. Организация подготовки учащихся: степень участия, наглядное оформление; использование технических средств.
4. Содержание и методика проведения занятия:
 - соответствие содержания занятия поставленной цели,
 - познавательная и воспитательная ценность подобранного материала;
 - эмоциональная насыщенность: интерес учащихся к занятию; их активность;
 - приёмы и методы, использованные на занятии; их соответствие возрастным особенностям учащихся, уровню развития детей данного класса.
5. Особенности личности воспитателя, проводящего занятие: убеждённость, эмоциональность, контакт с учащимися, задание для детей.
6. Педагогическая ценность занятия.
7. Как будет учтён опыт этого занятия в дальнейшей работе?

Анализ воспитательного мероприятия эстетической направленности

Конкретность задач (целей) мероприятия, их соответствие возрастным и культурным особенностям ребят; адекватное восприятие этих задач и «артистами», и зрителями.

1. Оптимальный подбор фактов и явлений культуры (разных жанров и видов), предназначенных для подростков при:

- прослушивании музыки;
- восприятии живописи,
- наблюдении за танцорами и т. д.

Количественное соотношение произведений-образцов с особенностями восприятия данного возраста. Соответствие произведений-образцов эстетическому и культурному уровню участников.

2. Характер условий для самореализации детей в различных видах и жанрах эстетической деятельности.

3. Характер обсуждения проблем, связанных с произведениями-образцами. Их актуальность, значимость и соответствие возрасту участников, возможность выражения ими своих мыслей и чувств.

4. Развитие подростков в различных аспектах:

- в интеллектуальном;
- в эмоциональном;
- в художественно-эстетическом.

5. Соотнесение количества «артистов» с количеством «зрителей».

6. Дальнейшее использование эстетической продукции как условия (средства) для совершенствования (саморазвития) художественного вкуса подростков.

Анализ внеклассного мероприятия по предмету:

1. Класс и предмет, по которому проводится занятие.
2. Тема занятия.
3. Цели занятия и оценка их формулировки и подачи учащимся.
4. Как соотносится содержание внеклассного занятия с программным материалом по учебному предмету.
5. Степень занимательности, увлекательности и необычности используемого материала.
6. Оптимальность объёма предлагаемого учащимся материала и его доступность.
7. Участие учащихся в подготовке занятия, их активность на занятии.
8. Использование разных форм и методов проведения занятий, их целесообразность и эффективность.
9. Проводилось ли награждение победителей? Как? Целесообразность награждения.
10. Рекомендовались ли дополнительные источники получения информации по теме занятия: энциклопедии, книги, альбомы, периодика и т.п.? Насколько удачно это было сделано?
11. Оценка оформления занятия, использованных пособий и средств в ходе занятия.
12. Оценка поведения и речи ведущего занятия.
13. Общие выводы, рекомендации и предложения.

Примерная схема анализа воспитательного мероприятия

1. Грамотность формулировки воспитательных задач.
2. Соответствие формы, темы и содержания возрасту учащихся, индивидуальным и коллективным запросам и интересам детей.
3. Методика проведения воспитательного мероприятия (подготовительный период, основной период, подведение итогов).
4. Личность учителя:
 - владение материалом;
 - логика изложения;
 - умение увлечь, заинтересовать, обосновать, убедить и подвести итог, сделать выводы;
 - умение активизировать учащихся;
 - умение управлять классом;
 - педагогический такт;
 - стиль общения (авторитарный, демократический, либеральный).
5. Позиция школьников проведении мероприятия (активность и инициатива или безразличие и пассивность).
6. Положительные, наиболее удачные моменты проведенного мероприятия, наличие воспитывающей ситуации: нравственная радость, гордость за себя и товарищей и т.п.

7. Общие выводы по воспитательному мероприятию (реализация поставленных задач), оценка.

Примерная схема самоанализа воспитательного мероприятия (ВМ)

1. Актуальность темы, учет возраста учащихся.
2. Подготовительный период: что сделано? Что получилось? Что не получилось? Почему?
3. Проблемы, возникшие в ходе проведения ВМ; их причины; возможные пути их решения.
4. Удачные моменты в проведении воспитательного мероприятия.
5. Анализ проведенного ВМ с учащимися: время проведения, форма проведения, оценка учащимися ВМ; прогноз на дальнейшее общение.
6. Общая самооценка ВМ (реализация поставленных задач, деятельность учащихся в период подготовки и проведения ВМ, активность, интерес, самостоятельность учащихся в ходе и при анализе ВМ и т.п.)

Анализ внеклассного мероприятия

1. Постановка цели и ее выполнение (для чего это мероприятие?).
2. Актуальность темы для класса.
3. Подготовка и отбор материала.
4. Полнота раскрытия темы.
5. Изложение темы:
 - ✓ доступность,
 - ✓ соответствие возрасту детей,
 - ✓ логичность,
 - ✓ научность,
 - ✓ речь взрослого и детей,
 - ✓ эмоциональность.
6. Организация внимания учащихся.
7. Организация активной деятельности детей:
 - присутствовали _____ человек,
 - выступали и участвовали _____ человек.
8. Самостоятельность суждений учащихся:
 - полная,
 - частичная,
 - отсутствует.
9. Воспитательная сторона мероприятия.
10. Интерес к теме у детей:
 - полный, отсутствует.
11. Правильность расчета времени:
 - своевременное начало и завершение мероприятия,
 - выдержано нормативное время или нет,

- присутствовала ли смена видов деятельности детей.

12. Микроклимат на мероприятии:

- доброжелательность,
- взаимоуважение,
- педагогический такт.

13. Итог мероприятия:

- достигло ли цели полностью,
- достигло ли цели частично,
- не достигло цели.

14. Рекомендации педагогу.

« ___ » _____ 200__ года. Оценивал _____

/ _____ /

Технология массового мероприятия

Массовые мероприятия, безусловно, являются эффективными формами библиотечной работы в школьной среде. Именно благодаря им библиотекарь зачастую проявляет себя как творческая личность, профессионал своего дела и воздействует на читателя, привлекая его к книге и чтению. Опыт проведения массовых мероприятий позволяет библиотекарю развивать коммуникативные и конструктивные умения и навыки, оттачивает мастерство, повышает творческий потенциал и профессиональное самосознание.

Открытое массовое мероприятие – это неотъемлемая часть представления опыта и профессионального мастерства педагога-библиотекаря в ходе квалификационных испытаний (аттестации), обобщения опыта работы на педагогических мероприятиях, профессиональных семинарах и курсах. Однако организация и проведение открытого мероприятия далеко не простое дело. Успех его зависит от многих факторов, которые необходимо знать, учитывать и соблюдать, например – выбранная форма должна четко соответствовать содержанию мероприятия.

Массовые мероприятия можно классифицировать по самым разным позициям:

1. Устные и наглядные.
2. Монолог и диалог.
3. Рассчитанные на однородную или разновозрастную (разнонациональную и т.д.) аудиторию.
4. Единичные и комплексные.
5. Уникальные и многоповторяемые.
6. Авторские и по готовому сценарию.
7. Проводимые силами библиотекаря и с приглашением других педагогов или специалистов других областей (актеры, журналисты и др.).

Немаловажное значение имеют **составляющие мероприятия: способы и приемы подготовки, формы проведения, тематическая направленность, возрастной диапазон, масштабность.**

Надо знать и соблюдать определенные **требования** к мероприятию:

1. Понимать и четко формулировать педагогическую цель мероприятия (комплексно: обучение, воспитание, развитие).
2. Спланировать этапы мероприятия.
3. Организовать подготовку в соответствии с поставленной целью.
4. Выбрать оптимальный материал с учетом основных целей, методов и приемов на каждом этапе мероприятия.
5. Продумать все, что может обеспечить четкость проведения мероприятия.
6. Выбрать оптимальные ритм и темп проведения в соответствии с настроением.
7. Предусмотреть элементы неожиданности, «изюминки».
8. Обеспечить разнообразие форм и творческий характер деятельности участников.
9. Выстроить взаимосвязь этапов, связь данного мероприятия с предыдущими и последующими (если таковые предусмотрены).

Массовое мероприятие пройдет успешно, если тщательно спланировать его организацию и подготовку на трех основных этапах.

1. Подготовительный этап

- Определение темы, постановка целей, уточнение аудитории.
- Составление плана.
- Определение хода и содержания мероприятия.
- Анализ и подбор литературы, приобретение, если необходимо, или поиск в других библиотеках.
- Составление рекомендательного списка.
- Определение методов и приемов.
- Разработка сценария.
- Подготовка дидактического и раздаточного материала, атрибутов, реквизита.
- Изготовление наглядного материала, плакатов и т.д.
- Проведение бесед, обзоров, лекций по теме.
- Определение участников (актеров, ведущих, судей и т.д.).
- Подготовка и распределение заданий, объяснение условий, правил или распределение ролей.
- Приобретение призов, грамот.
- Определение места, времени, даты проведения.
- Согласование с администрацией.
- Решение организационных вопросов.

2. Коррекционный этап

- Организация книжной выставки.
- Подготовка оформления.
- Подготовка и проверка оборудования и технических средств.
- Репетиция, корректировка сценария, генеральная репетиция.
- Объявление.
- Приглашение зрителей, гостей.

3. Основной этап

- Оформление кабинета, зала.
- Установка оборудования, технических средств.
- Проведение мероприятия.
- Подведение (оглашение) итога.
- Анализ проведенного мероприятия (самоанализ).
- Возможное обсуждение коллегами, гостями.
- Описание опыта или разработка методических рекомендаций.
- Распространение опыта работы (проведение открытого мероприятия или семинара).

- Обобщение опыта работы в СМИ.

Мероприятие пройдет результативно, если соблюдать **основные требования** к нему:

- Актуальность тематики.
 - Адекватность содержания (*соответствие теме*).
 - Практическая направленность (*советы должны быть реальны и выполнимы*).
 - Ориентация на соответствующую аудиторию (*темы, содержание, манеры подачи*).
 - Доказательность позиции (*подтверждение цифрами, фактами, примерами*).
 - Лаконичность, ясность, доступность, четкость.
 - Тщательность подготовки.
 - Желательная системность мероприятий (*по теме, контингенту*).
- Успех зависит и от самого ведущего (педагога, библиотекаря).

Слагаемыми успеха являются:

- Умение войти в контакт с участниками.
- Учет возрастных и индивидуальных особенностей детей.
- Осведомленность по теме и эрудиция.
- Культура речи и культура поведения.
- Педагогический такт.
- Способность творчески разрешать нестандартные ситуации.

Наиболее приемлемыми для достижения цели массового мероприятия можно считать следующие **методы**:

- Побуждение (*совместное творчество; подготовка мероприятия творческой группой*).
- Обращение к личному опыту (*обсуждение темы, проблемы, ситуации, статьи, выставки; выполнение задания, социальных ролей; самостоятельная работа с источником или библиотечным аппаратом; тестирование; анализ жизненных ситуаций на основе личного опыта*).
- Убеждение (*подача значимой и объективной информации*).

Существует **множество форм** работы в ходе мероприятия: практическая, монологическая, диалогическая, наглядная, словесная, объяснительно-иллюстративная, репродуктивная и другие. Главное, надо учесть, что выбранные формы должны соответствовать следующим моментам:

- Воспитательным и образовательным принципам, целям и задачам.
- Возрастным особенностям детей.
- Уровню подготовленности школьников.
- Конкретным условиям.
- Отведенному времени.
- Возможностям ведущего.
- Возможностям книжного фонда, библиотечного аппарата, оснащенности техническими средствами и т.д.

Подготовка вопросов и заданий

Интересные вопросы и интеллектуальные задания имеют большое значение для развития интереса к книге, теме (проблеме), чтению. Правильно подобранные вопросы помогают читателям сконцентрировать внимание на главном, важном, развивают мыслительные способности, повышают активность. Поэтому к выбору типа вопросов надо отнестись серьезно и подойти творчески. А чтобы облегчить поиск, мы предлагаем нижеследующие методические рекомендации.

Вопросы по классификации по программе развивающего обучения системы Д.Б.Эльконина и В.В.Давыдова различаются:

по составу:

- 1) простые,
- 2) сложные;

по логической структуре:

- 1) уточняющие (закрытые),
- 2) восполняющие (открытые);

по ожидаемой форме ответа:

- 1) общие,
- 2) риторические,
- 3) проблемные,
- 4) остропроблемные;

по уровню учебной деятельности:

- 1) продуктивные,
- 2) репродуктивные;

по управлению познавательной деятельностью:

- 1) отдаленно-ориентирующие,
- 2) определенно-направляющие,
- 3) наводящие,
- 4) подсказывающие;

по организации процесса обучения:

- 1) побудительные,
- 2) направляющие,
- 3) тормозящие,
- 4) обобщающие,
- 5) наводящие,
- 6) отправные,
- 7) подготовительные;

по форме:

- 1) корректные (правильно поставленные),
- 2) некорректные (неправильно поставленные);

по характеру:

- 1) нейтральные,
- 2) благожелательные,
- 3) неблагоприятные,
- 4) враждебные,
- 5) «острые».

Кроме того, **исходя из цели** каждого этапа мероприятия, можно использовать вопросы:

- вызывающие интерес,
- привлекающие внимание,
- переключающие внимание,
- помогающие оценить знания,
- возвращающие к основной теме,
- помогающие вести занятие,
- помогающие углубиться в тему,
- апеллирующие к эмоциям, открывающие (закрывающие) обсуждение,
- позволяющие сделать обобщение, вывод, определение,
- влияющие на ход обсуждения,
- подводящие итог обсуждения.

Методические принципы задавания вопросов

Вопросы должны быть:

- краткими и точными;
- задаваться в логической последовательности с возрастающей сложностью;
- будить мысль, развивать мышление;
- не повторяться;
- идти от общего к частному (или наоборот, но не нарушая одного из этих принципов);
- сопровождаться паузой, чтобы все могли собраться с мыслями;
- требовать распространенных ответов.

Задания

При подборе и подготовке заданий педагогу-библиотекарю необходимо учитывать то, что их выполнение должно дополнять имеющиеся у ребят знания, развивать умения и навыки, приобретенные ранее, способствовать активизации творческих и интеллектуальных способностей. Поэтому задача состоит в том, чтобы подобрать задание, соответствующее выбранной форме мероприятия и времени его проведения; учитывать возрастные и индивидуальные особенности участников, уровень их подготовленности по теме. В любом случае задания не должны быть трудновыполнимыми (по сложности и времени), некорректными и непонятными.

Задания могут быть познавательными, творческими, интеллектуальными, проектировочными, исследовательскими и иметь различные цели:

- Испытать сообразительность (загадки, задачи).
- Выбрать требуемую информацию из предложенной.
- Продолжить фразу, текст.
- Исправить ошибки.
- Систематизировать / объединить.
- Сравнить.
- Доказать или опровергнуть.
- Составить план действий.
- Смоделировать.
- Спроектировать.
- Установить причины.
- Определить последствия.
- Выявить проблемы.
- Найти решение проблем, устранить противоречия.
- Определить новые функции.
- Сделать различные виды пересказов.
- Прокомментировать.
- Инсценировать.
- Проанализировать текст.
- Создать портрет.
- Узнать что-либо.

Тестовые вопросы и задания могут быть:

- Интеллектуальные.
- Психологические.
- Проверочные.

Кроссворды могут быть традиционные:

- По отраслям знаний.
- По литературным произведениям.
- По отдельным школьным предметам.

А также с нестандартными заданиями на сообразительность – интеллектуальные.

Игры

- Ролевые.
- Деловые.
- Интеллектуальные.
- Психологические.
- Развивающие.
- Со словами.
- Другие.

Составление и оформление сценария

Составление сценария занимает важное место при подготовке и проведении мероприятия. Он позволяет четко спланировать все этапы и их логическую взаимосвязь, продумать методы и приемы достижения цели,

эффективно использовать библиотечный аппарат, предусмотреть ошибки и промахи. При разработке и составлении сценария мы рекомендуем использовать следующую **схему**:

1. Название. Эпиграф.
2. Форма.
3. Тема.
4. Контингент (кому адресовано).
5. Участники (кто проводит).
6. Цели.
7. Оформление и наглядность.
8. Оборудование и технические средства.
9. Дидактический, раздаточный материал.
10. Декорации. Реквизит. Атрибуты.
11. Ход (структура) мероприятия.

• Часть 1. Введение:

– вступительное слово: *раскрытие смысла темы (проблемы); озвучивание цели, условий; представление участников, жюри или гостей.*

• Часть 2. Основная:

– определение уровня информированности и актуализация проблемы (темы): *мини-опрос участников;*

– подача информации и стимулирование познавательной деятельности: *рассказ, демонстрация, беседа и т.п.;*

– применение участниками теоретических и практических знаний в ходе выполнения заданий ведущего.

• Часть 3. Завершение:

– заключительное слово: *обсуждение, рефлексия, вывод, резюме, результат, итоги, награждение.*

Требования к оформлению сценария

(для отчета, распространения)

Титульный лист (при необходимости – иллюстрированный), на котором указать: образовательное учреждение, тему или название, эпиграф, Ф.И.О. и должность автора (составителя), год, при необходимости – адрес, телефон, факс.

- Желателен печатный (возможен дискетный) вариант.
- Шрифт 14; междустрочный интервал 1,5; поля 1,5 – 2 см.
- Пишется на одной стороне листа.
- Указывается список использованной литературы в алфавитном порядке (автор, заглавие, город, год, страницы).
- Возможны приложения: развернутый план, конспект, схемы, фото, отзывы, анализ, творческие работы детей, дидактический и раздаточный материал с вопросами и заданиями, т.д.

Анализ массового мероприятия

Важным условием оттачивания профессионального мастерства является **анализ** (или самоанализ), который желательно проводить после каждого проведенного мероприятия. Его **цель**: способствовать повышению

эффективности воспитательного мероприятия и воспитательного процесса в целом.

Анализ мероприятия (с подробными пояснениями) мы предлагаем проводить по следующей схеме:

Тема, название.

Цели (образовательная, воспитательная, развивающая).

Системность. Место данного мероприятия в системе занятий воспитательного характера: *одноразовое системное; стихийное, плановое; вводное обобщающее, итоговое.*

Место проведения.

Участники (количество, состав – школьники (их возраст), учителя, родители и т.д.).

Кто проводит (библиотекарь, педагог, иной специалист).

Форма (викторина, конкурс, игра, беседа и т.д.).

Тип (получение новой информации, обобщение и систематизация, проверка знаний, творческое применение знаний, комбинированный и т.д.).

Методы (способы достижения цели): *наглядный, репродуктивный, объяснительно-иллюстративный, диалогический, монологический, словесный, показательный, частично-исследовательский, эвристический и т.д.*

Качество подготовки и проведения:

- Наличие плана, тезисов, сценария.
- Использование дидактического и раздаточного материала, пособий.
- Эффективное использование библиотечного аппарата.
- Использование активных и игровых форм, оригинальность заданий.
- Творческие педагогические находки.
- Владение материалом, методикой проведения мероприятия.
- Профессионализм и эрудиция библиотекаря, доступность изложения материала.
- Педагогический такт и коммуникабельность в общении с участниками, эмоциональная атмосфера.
- Степень активности участников при выполнении заданий, ответов на вопросы.
- Соответствие содержания, информативности и объема материала образовательно-воспитательной программе, возрасту, уровню подготовленности участников.

Оформление, наглядность: *плакаты, таблицы, иллюстрации, рисунки детей, портреты, фотографии, табло, карты.*

Оборудование, технические средства: *выставка книг или творческих работ, стенд, экран, предметы мебели; аудио, видео, компьютер, проектор, фотоаппарат, микрофон.*

Организация усвоения полученной информации: *работа с книгой, слушание и запоминание с применением технических средств; индивидуальная, парная, групповая, фронтальная работа.*

Взаимосвязь цели, содержания, формы, методов, приемов и результата.

Итоги. Достигнут ли результат (цель).

Самоанализ. Выявление результативности проведенного мероприятия (выявить удачные и неудачные моменты). Цель его – способствовать эффективности последующих мероприятий. Самоанализ можно сделать по схеме анализа мероприятия, но в очень сокращенной форме.

Анализ воспитательного мероприятия

1. Дата _____

2. ФИО ответственного за проведение мероприятия,
должность _____

3. Класс (возрастная
группа) _____

4. Количество присутствующих учащихся

5. Направление деятельности

6. Форма

7. Кто привлекается к проведению мероприятия

8. Цель мероприятия

Воспитательная _____

Развивающая _____

Обучающая _____

9. Организация подготовки учащихся:

• степень участия детей в подготовке _____

• наглядное оформление _____

• использование технических
средств _____

10. Содержание и методика проведения мероприятия

Ход мероприятия:

11. Особенности личности воспитателя, проводящего занятие (убежденность, эмоциональность, контакт с учащимися)

12. Педагогическая ценность занятия.

13. Место мероприятия в системе работы с учащимися класса (школы)

14. Степень традиционности и новизны проводимого мероприятия

15. Рекомендации

Дата составления анализа: _____

Анализ составила зам.директора по воспитательной работе _____

**ПРОГРАММА ДЛЯ НАБЛЮДЕНИЯ И
АНАЛИЗА ВОСПИТАТЕЛЬНОГО МЕРОПРИЯТИЯ**

ОБЩИЕ СВЕДЕНИЯ		
1.	Название мероприятия:	
2.	Дата проведения, класс:	
3.	Организатор мероприятия: -заместитель директора, -классный руководитель, -группа классных руководителей, -учителя предметники, -работники учреждений дополнительного образования, -другое.	
4.	Состав группы учащихся: -учащиеся одного или нескольких классов, -мальчики, -девочки, -группы по интересам. Родители	
5.	Вид деятельности: - является ли она частью системной работы, - мероприятие носит эпизодический характер.	
6.	Цель мероприятия:	
7.	Обоснование выбора данного мероприятия -соответствие занятия основным направлениям воспитательной работы школы, -уровню развития класса, -возрастным особенностям учащихся.	
АНАЛИЗ ПОДГОТОВКИ МЕРОПРИЯТИЯ		
1.	Кто является инициатором организации данного мероприятия: -директор школы, -заместители директора, -классный руководитель или группа классных руководителей, -Департамент Образования, -другое.	
2.	Содержание этапов подготовительной работы: - планирование, - разработка элементов мероприятия, -изготовление необходимого оборудования,	

	-изготовление костюмов, разработка компьютерной презентации -репетиции.	
3.	Степень включенности детского коллектива в подготовку мероприятия: - очень активная, -активная, -пассивная.	
	АНАЛИЗ ХОДА МЕРОПРИЯТИЯ	
1.	Насколько убедительно и эмоционально были раскрыты перед учащимися поставленные цели и задачи: -поставленные цели и задачи раскрыты полностью, -часть поставленных целей и задач были выполнены , а часть не удалось раскрыть, - поставленных целей и задач достигнуть не удалось.	
2.	Оценка содержательности, интересности и организованности проведенной работы: -очень высокая, -высокая, -удовлетворительная, -неудовлетворительная.	
3.	Поведения учащихся во время проведения мероприятия: -заинтересованность, - высокая активность, -дисциплинированность, -примерное поведение, -способность к самовыражению . Проводимое мероприятие не вызвало интереса у учащихся, поэтому во время его проведения дети: -шумели, -вели себя пассивно.	
4.	Какие знания приобрели учащиеся в ходе проведенного мероприятия?	
5.	Какова роль классного руководителя в ходе мероприятия?	
6.	Характер взаимоотношений между воспитанниками и педагогом. Отношения соответствуют: - воспитательным задачам,	

	- возрастным особенностям воспитанников, -индивидуальным особенностям воспитанников, -уровню развития коллектива.	
7.	Какое влияние оказало проведенное мероприятие на коллектив детей? Какие последствия оно может оказать для дальнейшего развития коллектива?	
	ОБЩАЯ ОЦЕНКА ВОСПИТАТЕЛЬНОГО МЕРОПРИЯТИЯ	
1.	Насколько удалось достигнуть поставленных целей и задач: -поставленные цели и задачи достигнуты, -не удалось достигнуть.	
2.	Общая оценка воспитательной ценности проведенной работы: -высокая, -удовлетворительная, -неудовлетворительная.	
	АНАЛИЗ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ВОСПИТАТЕЛЯ	
1.	Какие действия воспитателя способствовали удачному проведению мероприятия, а какие – мешали и почему?	
2.	Какие педагогические способности и умения были проявлены в ходе воспитательной работы с учащимися?	
3.	Пожелания и рекомендации для дальнейшего совершенствования воспитательной деятельности педагога.	

Подробное планирование (структура мероприятия)

<p>Название мероприятия</p>	<p>Отражается тема мероприятия, которая должна быть лаконичная, привлекательная и точно отражать содержание</p> <ul style="list-style-type: none"> • «Вальс цветов» • «Эрудит» • «Джунгли зовут» • «Меткий стрелок»
<p>Цель</p>	<p>Формулируется как общее направление мероприятия, это идеальный конечный результат. Должна быть сформулирована так, чтобы можно было проверить степень достижения и содержать триединую цель в развитии, обучении, воспитании в виде одного предложения</p> <ul style="list-style-type: none"> • Сохранение и укрепление здоровья детей через... • Оказание психологической помощи обучающимся • Выявление одаренных, талантливых детей, их интеллектуальное развитие • Углубление знаний, умений воспитанников в области экологии, через конкурсно-игровую программу
<p>Задачи</p>	<p>В них должны быть различимы пути достижения заявленного результата. Должны быть четкими, направленными на развитие конкретных качеств воспитанников, отражать содержание мероприятия</p> <ul style="list-style-type: none"> • Расширять и закреплять знания детей о правовой системе Российского государства • Воспитывать чувство патриотизма, гражданской ответственности • Развивать умение наблюдать за объектами живой природы, выделять характерные особенности
<p>Формы, методы и приемы</p>	<p>Должны подбираться в соответствии с темой, с учетом возраста воспитанников</p> <ul style="list-style-type: none"> • Формы (развлекательная программа, КВН, тематический вечер, дискотека, викторина, вечера, экскурсии, игровые программы, диспуты, музыкальные гостиные и др.) • Методы и приемы (беседа, отгадывание загадок, мини-викторина, элементы театрализации, моделирование, наблюдения, столкновения взглядов и позиций,

	проектный, поисковый и др.)
Материал и оборудование	<p>Должны подбираться в соответствии с темой, с учетом возраста воспитанников</p> <ul style="list-style-type: none"> • карточки с заданиями, загадками; живые объекты, маршрутные карты, специальный наглядный и дидактический материал, аудио и видеоаппаратура, фотоаппарат, плакат-кроссворд, обручи, плотный картон, линейка, ножницы и др.
Оформление зала	Оформляется в соответствии со спецификой воспитательного мероприятия

Приведем пример разработки мероприятия «Щедрый хозяин Ямал».

Цель – расширение, закрепление и углубление знаний о Родном крае, экологии.

Задачи:

- формировать ценностные отношения к природным дарам Ямала
- развивать познавательную активность детей
- воспитывать патриотические чувства к северному краю, уважение к культуре и традициям народов Ямала
- развивать, внимание, память, мышление, создавать ситуацию успеха

Форма – игра-акция

Методические приемы – беседа, рассматривание иллюстраций, зарисовки, отгадывание загадок, демонстрация фотоматериалов растений и животных Ямала, создание проекта «Прикоснись к природе сердцем»

Материалы и оборудования – схемы-рисунки, схемы-плакаты, иллюстрации, стихи и загадки о северном крае, аудиозапись «звуки природы», клей, ножницы, трафареты животных, растений, материалы неживой природы, цветные и простые карандаши, ластик, макет лесотундры, фотоаппарат, мультимедиа, компьютерная презентация.

Оформление зала

Зал оформлен рисунками, стулья расположены полукругом. Большая часть зала отведена для проведения игр.

Ход мероприятия

- Организационный момент
- Основная часть
- Заключительная часть

Испытывая потребность в организации и проведении воспитательного мероприятия педагог нередко не может решать оперативно конкретные вопросы.

например

- планируя воспитательную работу не все педагоги предвидят её результаты,
- нередко формально ставят задачи воспитания,
- не используют знания сильных и слабых сторон обучающихся,
- не учитывают уровни самостоятельности воспитанников и всего коллектива

Психолого-педагогическое сопровождение воспитательных мероприятий занимает немаловажную роль при проведении современных мероприятий.

Музыкальное оформление воспитательного мероприятия является важным показателем его качества, оно должно соответствовать его целям и содержанию. Музыка является наиболее действенным средством, обращенным к душе человека.

Художественное оформление зала играет важную роль в подготовке и проведении воспитательного мероприятия.

Фотосъемка и видеосъемка в ходе воспитательного мероприятия позволяет создавать необходимый материал для наглядного анализа выполненной работы, а также для её рекламы (выполнение презентации мероприятия, видео- и фото альбомов, оформление выставок и т. д.).

Выяснение мнения аудитории, выявление причин его изменений или отрицательного эффекта воспитательного мероприятия, возможно путем обратной связи.

С позиций модернизации, воспитательные мероприятия будущего должны все в большей степени опираться на достижения науки и техники, в целях нахождения в наибольшей степени эффективных средств достижения намеченных в мероприятии результатов.

Таким образом, воспитательные мероприятия чаще всего являются открытыми или показательными и представляют собой этапы большой работы, проводимой педагогами, а иногда и воспитанниками учреждения.

Поэтому ответственность, лежащая на организаторах мероприятия очень велика, ведь от того, как проходят мероприятия чаще всего судят об эффективности воспитательной работы в учреждении.

<http://открытыйурок.рф/статьи/618015>

Подготовка к анализу воспитательного мероприятия.

1. Каждое воспитательное мероприятие является одним из звеньев в общей цепи дел детского объединения, направленных на достижение общей цели воспитания и развития личности.

2. Воспитательное мероприятие имеет свою цель, достижение которой призвано способствовать решению конкретных задач по формированию личности обучающегося и осуществлению комплексного подхода к воспитанию – обучать, воспитывать, формировать, развивать.

3. Воспитательное мероприятие представляет собой сложную систему и состоит из ряда взаимосвязанных этапов:

I - этап анализа предшествующей педагогической ситуации и формулировки цели;

II - этап планирования;

III – этап организации;

IV – этап проведения мероприятия;

V - этап подведения итогов.

4. Наряду с задачами воспитательного мероприятия, вытекающими из его главной цели, каждый из перечисленных этапов, имея определенную специфику, решает свои задачи по формированию у обучающихся различных черт и качеств: аналитических, организаторских, коммуникативных, конструктивных и т.д.

5. На каждом этапе мероприятия используются различные методы и приемы педагогического воздействия и взаимодействия с обучающимися, направленные на достижение общей цели и задач мероприятия, а также на решение задач этапа. Все они имеют свою специфику и требуют определенных знаний и умений педагога.

I. Анализ этапа предшествующей педагогической ситуации и формулировки цели.

Предшествующая педагогическая ситуация или обстановка складывается из определенных периодов жизни коллектива, проводимых ранее мероприятий, с их воспитательным влиянием на обучающихся. Она характеризуется определенным уровнем развития коллектива, интересов и потребностей детей, их отношением к жизни коллектива, учреждения. Без анализа сложившейся в объединении воспитательной ситуации, учета ее особенностей, невозможно грамотное определение перспектив коллективной жизни, целей и задач ближайших дел.

Первый этап воспитательного мероприятия можно проанализировать по следующему алгоритму.

Алгоритм анализа.

1. Определить ожидаемые результаты воспитательного мероприятия:

- социальная и педагогическая значимость цели, ее конкретность и четкость;
- реальность и достижимость в данных условиях, за конкретный отрезок времени;
- степень эмоционального и воспитательного воздействия;
- степень обучающего значения данного мероприятия.

2. Определить с помощью приведенной ниже таблицы, на какой основе сформулированы цель и задачи воспитательного мероприятия. Рекомендуется использовать следующие критерии эффективности планирования воспитательных мероприятий: критический, допустимый и оптимальный (*таблица 1*).

Критерии эффективности планирования воспитательных мероприятий.

Уровни эффективности	Характеристика
1.Критический	Мероприятие проводится в связи с датой календаря, по указанию “сверху” и без анализа ситуации.
2.Допустимый	Мероприятие проводится в соответствии с планом работы объединения (учреждения). Но анализ предшествующей педагогической ситуации носит при этом поверхностный характер
3.Оптимальный	В основе формулировки цели – анализ состояния коллектива, интересов и потребностей учащихся. Проведены наблюдения, анкетирование, беседы, сочинения, на основании которых сделаны выводы о необходимости данного мероприятия

3. Определить, какие задачи ставит педагог при осуществлении первого этапа воспитательного мероприятия, и каким образом решает их.

4. Установить, соответствует ли данное мероприятие возрастным особенностям обучающихся; уровню развития творческого коллектива, с которым оно проводится; насколько реально решение поставленных задач в данном коллективе; подготовлены ли обучающиеся к восприятию воспитательных воздействий, предусматриваемых мероприятием, знают ли они о его цели, заинтересованы ли в его проведении.

5. Использовать для анализа первого этапа наблюдение, анкетирование, беседы с педагогом дополнительного образования и учащимися.

Анкета для изучения интересов и мнений обучающихся.

1. С какой целью проводится данное мероприятие?
2. По чьей инициативе проводится мероприятие?
3. Что интересного и полезного получено от этого мероприятия?
4. Какое твое участие в подготовке и проведении данного мероприятия?
5. Понравилось ли тебе это мероприятие?
6. Назови недостатки проведенного мероприятия.

II. Анализ этапа планирования воспитательного мероприятия.

От планирования воспитательного мероприятия в значительной степени зависит его качество и эффективность работы в целом. Вместе с тем при

коллективном подходе к осуществлению планирования, его правильной организации, у обучающихся развивается чувство коллективизма и ответственность за порученное дело. Ребята учатся правильно распределить свое время, силы, средства, выделять главное, развивают логику мышления.

Алгоритм анализа.

1. Выяснить, какие задачи по воспитанию, обучению и развитию поставлены педагогом дополнительного образования на данном этапе.

2. Познакомиться с планом подготовки и проведения мероприятия. Определить, способна ли реализация имеющегося плана решить поставленные педагогом задачи. Проанализировать, какие методы воспитания и приемы педагогического воздействия предусмотрены для решения задач этапа. Насколько целесообразен выбор методов и приемов воспитательного мероприятия. Соответствует ли он особенностям данного коллектива, отдельных обучающихся, реализации комплексного подхода к воспитанию.

3. Выяснить путем бесед с педагогами дополнительного образования и обучающимися, как при планировании подготовки и проведении мероприятия решались те или иные задачи этапа:

- Какое участие приняли в планировании обучающиеся, чему они при этом научились, что нового открыли для себя?
- Способствовало ли планирование мероприятия проявлению активности ребят, их самостоятельности и самодеятельности?
- Содействовал ли процесс планирования развитию коллективистских отношений в объединении?
- Способствовала ли избранная форма планирования подготовки и проведения предстоящего коллективного творческого дела укреплению содружества между педагогом и обучающимся?

4. Установить, учитывалась ли при планировании связь предстоящего мероприятия с предыдущим и последующими делами детского коллектива.

5. Выяснить, существует ли связь между первым и вторым этапами мероприятия.

6. Проанализировать, способствовало ли планирование подготовки и проведение воспитательного мероприятия решению его общей цели? Каким образом?

7. Суммировать достоинства и недостатки в организации второго этапа мероприятия. Попытаться установить их причины.

III. Анализ этапа организации мероприятия.

Этап организации мероприятия является самым важным для обучающихся в плане формирования таких качеств, как ответственность за порученное дело, умение довести начатое до конца, умение организовать детей на выполнение того или иного задания и поручения, проконтролировать и проанализировать их действия. Правильная постановка организации любого

дела призвана способствовать развитию детского творчества, инициативы, самостоятельности, самоуправления в творческом коллективе.

Алгоритм анализа.

1. Выяснить, какие задачи по воспитанию, обучению и развитию обучающихся поставлены педагогом дополнительного образования на данном этапе.

2. Проанализировать путем беседы с педагогами, каким образом и насколько успешно решались эти задачи.

3. Изучить, как была осуществлена управленческая сторона этапа: знает ли сам педагог основные требования к организационной деятельности, руководствуется ли он этими требованиями, какая роль и место в организации мероприятия отведены педагогу, обучающимся; насколько это оправдано и обосновано.

4. Выяснить, какое участие в организации мероприятия приняли обучающиеся, что сделано педагогом для их активизации, проявления инициативы и творчества: как подобраны организаторы и исполнители, насколько глубоко они проинструктированы, каков уровень разделения труда между организаторами, как осуществляется процесс формирования у них организаторских навыков.

5. Побеседовать с обучающимися-организаторами и исполнителями и выяснить, чему они научились при подготовке и организации, какие навыки приобрели.

6. Установить, выполнен ли план подготовки мероприятия, и какие аспекты общей цели по воспитанию обучающихся на организационном этапе.

7. Проанализировать причины высокого (низкого) качества осуществления данного этапа и определить, как это повлияло в дальнейшем на ход мероприятия.

IV. Анализ этапа проведения мероприятия.

Данный этап является центральным и призван способствовать реализации главной цели мероприятия и его задач. Этот этап характеризуется тем, что при проведении мероприятия, ярко видны все достоинства и недостатки, связанные с его подготовкой и организацией. Посещение и непосредственное наблюдение за ходом мероприятия дает большие возможности для их правильной оценки.

Алгоритм анализа.

Посетить воспитательное мероприятие и путем наблюдения изучить качество его подготовки и проведения, эффективность воспитательного влияния на обучающихся. Для наблюдения рекомендуется использовать карту посещения воспитательного мероприятия (*таблица 2*).

Таблица 2.

Карта посещения воспитательного мероприятия

Объединение:	
Педагог (Ф.И.О.):	
Вид воспитательного мероприятия:	
Тема:	
Цель:	
Задачи:	
Структура мероприятия	
Результаты наблюдения	
Характеристика использования методов и приемов воспитания: использованы методы воспитания приемы педагогического воздействия	
Организационная часть	
Основная часть	
Заключительная часть	
Замечания и предложения анализирующего мероприятия	

2. При наблюдении и заполнении карты обратить внимание на следующие моменты:

а) подготовка помещения к проведению мероприятия, оборудования и оформление;

б) убедительность, четкость раскрытия перед обучающимися цели и задач проводимого мероприятия;

в) осознанность цели обучающимися;

г) выполнение комплексной цели воспитательного мероприятия (как решены воспитательные, образовательные и развивающие задачи);

д) причины недостатков (достоинство) мероприятия, которые могут заключаться в таких моментах, как:

- соответствие формы проведения воспитательного мероприятия его цели и содержанию;

- соответствие методов, приемов и средств воспитания поставленной цели, их действенность, направленность на развитие личности;

- организационная четкость осуществления мероприятия, связь с предыдущими этапами;
- педагогическое мастерство педагога: аналитическая подготовленность, наличие организаторских навыков, эрудиция, умение ориентироваться в сложных педагогических ситуациях, гибко использовать весь арсенал методов воспитания, умение сочетать применение системы воспитательных воздействий на коллектив и одновременно на отдельную личность и т.д.

3. Сделать вывод и заключение на основе наблюдения о положительных и отрицательных сторонах проведения мероприятия, его недостатках и их предполагаемых причинах, продумать предложения о возможных путях преодоления недостатков и развития положительного опыта.

V. Анализ этапа подведения итогов.

Подведение итогов предполагает оценку мероприятия учащимися на основе его анализа. Этот анализ проводится организаторами мероприятия под руководством педагога. Он направлен на закрепление положительного опыта, выявление причин недостатков и призван воспитывать такие черты личности, как критичность и самокритичность, чувство ответственности за порученное дело, чувство долга перед коллективом, чувство гражданственности.

Обучающий момент этого этапа состоит в формировании у обучающихся умения правильно оценивать свою работу, подводить ее итоги, намечать перспективы своей деятельности, то есть решать управленческие задачи. Развивать аналитическое мышление обучающихся: умение выделять составные части мероприятия, анализировать каждую из них, синтезировать эти части в единое целое – осуществление развивающих задач.

Алгоритм анализа.

1. Определить, насколько выполнены задачи данного этапа.
2. Оценить уровень сформированности у обучающихся умения анализировать качество не только самого мероприятия, но и всех его этапов, связей между ними, умения делать практические выводы на основе анализа, общие заключения по мероприятию.
3. Проанализировать активность обучающихся при обсуждении мероприятия, умение давать правильную оценку фактам, устанавливать причины их возникновения, формулировать предложения по устранению причин отрицательных или по развитию положительных фактов.
4. Дать оценку поведения педагога на этом этапе, насколько умело он определяет задачи анализа, настраивает учащихся на глубокое осмысление мероприятия, помогает им сосредоточить внимание на главных моментах, насколько педагог способствует созданию атмосферы доброжелательности, непринужденности при обсуждении мероприятия. При этом обратить внимание на такт педагога, его умение активизировать обсуждение.

5. Суммировать информацию, полученную при анализе всех этапов, и на основании этого сделать вывод о мероприятии, его воспитательной ценности и эффективности.

Алгоритм анализа воспитательного мероприятия.

I. Оценка педагога как воспитателя:

- компетентность и уровень его эрудиции;
- уровень заинтересованности в проводимом мероприятии;
- степень демократичности в общении с воспитанниками;
- степень воздействия и помощи воспитанникам;
- культура речи, мимика и жесты.

II. Оценка основных характеристик и поведения воспитанников:

- активность обучающихся в процессе проведения мероприятия;
- их заинтересованность в течение всего времени проведения;
- степень инициативности и творчества самих воспитанников;
- уровень самостоятельности воспитанников;
- степень эмоциональности воспитанников;
- степень дисциплинированности и ответственности.

III. Оценка содержания воспитательного мероприятия:

- научность и мировоззренческая направленность содержания;
- доступность и посильность содержания для данного возраста;
- степень актуальности содержания (связь с жизнью);
- целесообразность и познавательная ценность содержания.

IV. Оценка способов деятельности педагога и обучающихся:

- степень рациональности и эффективности использования времени;
- эстетическая и действенность оформления;
- общий стиль и культура общения всех участников мероприятия;
- выразительность, эмоциональность и доходчивость выступлений;
- степень участия обучающихся в проведении мероприятия (что преобладает: участие или присутствие и почему).

V. Оценка цели и результата воспитательного мероприятия:

- социальная и педагогическая значимость цели, ее конкретность и четкость;
- реальность и достижимость в данных условиях, за конкретный отрезок времени;
- степень эмоционального и воспитательного воздействия;
- степень обучающего и развивающего значения данного мероприятия.

Схема анализа воспитательного мероприятия.

1. Объединение.
2. Мероприятие.
3. Количество присутствующих.
4. Ф.И.О. организатора.
5. Стаж работы.

6. Внешний вид воспитанников.
7. Кто привлекается к проведению мероприятия.
8. Оформление аудитории, наглядность.
9. Цель мероприятия:
 - а) воспитательная
 - б) развивающая
 - в) обучающая
10. Цель анализа: определить, носит ли данное занятие системный характер.

Программа наблюдения.

1. Выяснить, достаточно ли четко педагог понимает цель мероприятия и задачи каждого этапа мероприятия, насколько осознанно решает их.
2. Определить, соответствуют ли задачи каждого этапа мероприятия главной цели.
3. Установить, соответствует ли методика его проведения поставленным целям.
4. Выяснить, как осуществлялось взаимодействие педагога и обучающихся на всех этапах мероприятия.
5. Установить взаимосвязь мероприятия с другими формами.

Таблица наблюдений

Параметры наблюдения	Деятельность педагога	Деятельность обучающихся	Деятельность привлеченных лиц
Задачи			
Содержание			
Условие			
Показатели			
Замечания			

Основные требования к проведению мероприятий.

1. Четкое определение педагогом цели мероприятия.
2. Планирование этапов мероприятия и задач каждого этапа.
3. Организация его подготовки в соответствии с поставленной целью:
 - деятельность педагога и ребят на каждом этапе;
 - регулирование хода деятельности по подготовке мероприятия;
 - проведение мероприятия;
 - анализ результатов.
4. Определение оптимального содержания мероприятия (на данном материале необходимо решить поставленные задачи).

5. Выбор наиболее рациональных методов и приемов воспитания на каждом этапе мероприятия.
6. Четкость мероприятия, темп и ритм.
7. Гибкость и широта воспитательного момента:
 - отсутствие шаблона;
 - наличие «изюминки», элемента неожиданности.
8. Взаимосвязь этапов мероприятия:
 - I этап анализа обстановки, формулировки цели.
 - II этап планирование мероприятия.
 - III этап организация подготовки мероприятия.
 - IV проведение мероприятия.
 - V этап анализ мероприятия.
9. Связь мероприятия с предыдущими и последующими формами занятий, с классными и общешкольными формами.

Ход анализа.

По первому этапу выясняется:

- Принимали ли участие в анализе обстановки ребята?
- Знают ли они цели мероприятия?
- Имеют ли представление о том, что такое цель?
- Принимали ли участие в формулировке цели (сознательно ли будут участвовать в подготовке его проведении)?
- Осознал ли педагог задачи каждого этапа?
- Чем вызвана постановка данной цели?

По второму этапу устанавливается:

- С какими мероприятиями связано проводимое мероприятие.
- Участие ребят в планировании мероприятия, его этапов, постановке задач для каждого этапа.
- Имеют ли они представление о плане, для чего он составляется, в чем помогает?
- Связь задач первого и второго этапов.

По третьему этапу устанавливается:

- Было ли разделение труда организаторов.
- Как осуществлялось регулирование их деятельности.
- Как подбирались исполнители.
- Как данный этап способствовал формированию учащихся организационных навыков.
- Насколько решены поставленные задачи.
- Причина высокого (низкого) качества данного этапа.

Примечание: информация по первому-третьему этапу выясняется из беседы с педагогом и обучающимися.

По четвертому этапу мероприятия выясняется:

- Была ли достигнута цель;
- Какие направления воспитания реализовывались мероприятием;
- Какое направление было главным;

- Соответствие содержания и формы занятия, его цели и задачи;
- Соответствие методов, приемов поставленной цели;
- Предварительный вывод о силе влияния данного этапа мероприятия на воспитанников;
- Управленческая культура педагога, наличие организаторских навыков, его эрудиция, умение ориентироваться в сложных педагогических ситуациях, умение оказывать воздействие на личность и коллектив;
- Связь данного мероприятия с последующими (задания кружку);
- Причины высокого (низкого) качества данного этапа.

По пятому этапу выясняется:

- Определился ли уровень аналитической подготовки ребят, аналитической культуры педагога, его умение рассматривать воспитательное мероприятие во взаимодействии всех частей, как системное образование;
- Атмосфера обслуживания;
- Глубина проникновения в сущность проведенного мероприятия.

Заключение по анализу.

Анализ можно считать положительным, если:

1. Четко и осмысленно сформулирована цель анализа.
2. Исходя из цели намечается программа наблюдения и сбора информации.
3. В ходе анализа вычленяются этапы мероприятия и дается характеристика каждого из них (содержание деятельности педагога, содержание деятельности обучающегося, организация этой деятельности).
4. Анализируются системообразующие связи воспитательного мероприятия:
 - воспитательная цель мероприятия;
 - воспитательные задачи его этапов;
 - воспитательные задачи одного этапа;
 - воспитательные задачи последующего этапа.
5. Определяется, как в результате взаимодействия всех этапов образуется конечный результат – заранее запрограммированная цель.
6. Анализируется уровень управленческой культуры педагога и обучающихся.
7. Анализируется взаимосвязь цели, формы занятия, его содержания, методов, результатов.
8. Вскрывается взаимосвязь данного мероприятия с предыдущим и последующим мероприятиями, его место в общей системе воспитательной работы.
9. Выводы по мероприятию формируются на основе данных, полученных в результате анализа.
10. Конкретные предложения вытекают из анализа причин, обуславливаются конкретными сроками исполнения.

Типичные недостатки анализа.

1. Отсутствие четко сформулированной цели анализа.
2. Несоответствие программы наблюдения поставленной цели.
3. Бессистемность анализа мероприятия, характеристика отдельных его этапов и сроков.
4. Общий вывод делается на основе одного этапа проведения мероприятия.
5. Рекомендации даются без глубокого анализа причин, по схеме «недостаток - рекомендации». Нарушается цепь «недостаток – причина - рекомендация».
6. Оценка мероприятия исходит не из объективных данных, а из впечатлений и личного отношения аналитика.
7. Нелогичность выводов. Перечисляется все положительное, делается положительный вывод, потом отрицательный, который по логике перечеркивает положительный вывод.

Схема общего анализа.

1. Целостность мероприятия, связь между этапами.
2. Взаимосвязь цели – содержание формы – методов и приемов – результатов.
3. Связь данной формы с другими формами.
4. Общая оценка мероприятия. Рекомендации педагогу по совершенствованию воспитательной деятельности.

Анализ проведенной работы направлен на сравнение сформированной модели с реальным воплощением, выявление удачных и проблемных моментов, их причин и последствий. Очень важен элемент постановки задачи для дальнейшей воспитательной работы. Данный этап очень важен для корректировки воспитательных задач, содержания, форм и планирования дальнейшей внеклассной работы.

Анализируя воспитательное мероприятие, следует, прежде всего, фиксировать положительные результаты, указывать те приемы, условия, методы, которые привели к успеху, выискивать причины неудач. Квалифицированное подведение итогов создает условия для обоснованного планирования и улучшения качества всей воспитательной работы в дальнейшем.

Педагогический анализ каждого проведенного мероприятия может проводиться в соответствии со следующими основными критериями:

- 1) наличие цели;
- 2) актуальность и современность темы;
- 3) его направленность;
- 4) глубина и научность содержания, соответствие возрастным особенностям обучающихся;
- 5) подготовленность педагога и обучающихся к работе, организованность и четкость ее проведения.

Состояние и результаты воспитательной работы необходимо систематически обсуждать на педагогических советах и методических объединениях. К оценке проведенных воспитательных мероприятий следует привлекать и обучающихся, использовать в этих целях стенные газеты, выставки. Результаты таких форм работы, как соревнования, смотры, конкурсы, месячники и т.п., требуют широкого обсуждения в коллективе.

Судить о качестве воспитательного мероприятия можно и по реакции обучающихся. Их внимание, эмоциональный настрой, интерес к происходящему, активность или, наоборот, безразличие говорят сразу о многом. Более отдаленные во времени наблюдения за поведением обучающихся, беседы с ними, анкетирование позволяют глубже оценить эффективность проделанной работы.

Примерные формы воспитательных мероприятий

№	Форма проведения	План разработки и проведения
1.	Беседа -диалоговое взаимодействие воспитателей и воспитанников, направленное на формирование определенной системы знания, развитие интереса и пр.	<p>Определение темы. Формулировка целей проведения беседы.</p> <p>Оформление кабинета. Формулировка вопросов и содержания беседы.</p> <p>Подбор материалов для проведения беседы (книги, журналы, примеры жизненных ситуаций, стихи и т.д.).</p> <p>Определение методики проведения беседы. Выводы и рекомендации .</p> <p>Список литературы.</p>
2.	Диспут – публичный спор на научную, литературную, нравственную и другие темы. Это метод активизации учебно-воспитательного процесса, основанный на сопоставлении различных точек зрения и аргументированных доказательств, способствующих коллективному поиску истины	<p>Анализ и оценка ситуации, выявление противоречий. Определение темы.</p> <p>Формулировка целей проведения диспута. Музыкальное и художественное оформление .</p> <p>Формулировка вопросов для обсуждения. Поиск информации, доказательств разных точек зрения.</p> <p>Вступительное слово. Создание условий, стимулирующих обмен мнениями (определение методики проведения диспута). Обсуждение различных мнений. Обобщение мнений участников диспута, выводы (заключительное слово). Анализ диспута</p>
3.	Игра –воображаемая или реальная деятельность, целенаправленно организуемая в коллективе с целью отдыха, развлечения, обучения.	<p>Определение темы, названия игры. .</p> <p>Формулировка целей проведения игры с учетом возрастных особенностей.</p> <p>Определение задач игры. Оформление помещения. Распределение игровых ролей. Продумывание правил игры. Разработка игрового сюжета.</p> <p>Подготовка призов. Подведение итогов, награждение победителей.</p> <p>Анализ игры</p>
4.	Акция– яркое, кратковременное мероприятие, оставляющее эмоциональное впечатление у	<p>Определение актуальной, злободневной проблемы, к которой важно привлечь внимание участников</p>

	<p>участников. Это публичные общественно-политические действия, ставящие целью привлечь внимание. Зачастую акции не имеют чёткой долгосрочной цели и не связаны с другими мероприятиями, в которые вовлечены их участники. В акции важна незаконченность процесса и возможность для людей, ставших свидетелями акции, принять в ней участие. Главная цель в акционизме — привлечение внимания со стороны СМИ и людей «здесь и сейчас».</p>	<p>акции. Разработка сюжета, игрового действия. Подбор материалов для оформления: музыкальное сопровождение, плакаты, баннеры, костюмы участников, раздаточный материал. Формулировка вопросов для анализа акции.</p>
5.	<p>Круглый стол -это воспитательное мероприятие, в основу которого преднамеренно заложены несколько точек зрения на одну и ту же проблему, обсуждение которой подводит к приемлемым для всех участников позициям и решениям.</p>	<p>Выбор актуальной, противоречивой, неоднозначной темы для обсуждения. Формулировка цели проведения круглого стола. Оформление кабинета. Подбор материалов для проведения круглого стола. Формулировка вопросов. Приглашение «специалистов». Формулировка выводов и рекомендаций.</p>
6.	<p>Кольцовка песен. Играющие образуют несколько групп. Игра состоит в том, что команды по очереди исполняют один куплет песни на выбранную тему. Например, о насекомых, о временах года, солдатские песни, песни о море и т.д. Определяется интервал между исполнением песен командами 3 секунды. Этого времени необходимо строго придерживаться. За нарушение - штрафное очко. Победителем становится та команда, которая споет последнюю песню.</p>	<p>Это творческое дело проводится в любое время. Его можно использовать для заполнения вынужденных пауз, например, во время работы жюри. Ведущий объявляет тему и при помощи жеребьевки даёт сигнал команде начинать выступление. Каждой команде достаточно спеть куплет (не обязательно первый куплет) и припев, после чего очередь выступления переходит к следующей команде, на которую укажет ведущий. Ведущий каждый раз даёт команду для начала выступления следующей группе. Если группа не может выполнить задание, передает слово следующей команде. Команда, не справившаяся с заданием, выбывает из</p>

		соревнования.
7.	<p>Парад исторических войск. В параде исторических войск принимает участие несколько отрядов. Ребята не только исполняют выбранную и подготовленную ими заранее патриотическую песню в строю во время движения колонны, но могут и обыгрывать свой род исторических войск, подготовив соответствующую форму, показав небольшое творческое выступление с историческими фактами. Выступают отряды в порядке жеребьевки. Жюри оценивает мастерство пантомимы, музыкальность, костюмы, массовость, творчество участников, умение маршировать в строю.</p>	<p>Формулировка целей проведения творческого дела. Определение возрастных границ участников. Формулировка конкретных заданий для участников и критериев оценки выступления. Оформление кабинета. Определение рода войска. Подбор материалов, в том числе и музыкального оформления, для проведения «Парада исторических войск». Подготовка творческого выступления. Репетиция строевой подготовки. Приглашение гостей парада для приветственного слова. Проведение анализа проведенного мероприятия. Формулировка выводов и рекомендаций</p>
8.	<p>Конкурс патриотической песни. К участию в конкурсе патриотической песни привлекаются несколько отрядов. Ребята не только исполняют выбранную и подготовленную ими заранее песню, но и обыгрывают ее. Выступают отряды в порядке жеребьевки. Вариант: поют двое-трое, а остальные инсценируют то, о чем говорится в песне.</p>	<p>Формулировка целей проведения творческого дела. Определение конкретных заданий для участников и критериев оценки выступления. Оформление кабинета. Подбор материалов, в том числе и музыкального оформления. Подготовка творческого выступления. Приглашение гостей для приветственного слова. Анализ проведенного мероприятия. Формулировка выводов и рекомендаций</p>
9.	<p>Мини-спектакль. Это импровизированный непродолжительный по времени спектакль, в котором участвуют «артисты» из числа зрителей. Ведущий вызывает желающих поучаствовать в спектакле, раздаёт им роли, написанные на листочках:</p>	<p>Определение темы. Формулировка цели проведения мини-спектакля. Музыкальное и художественное оформление. Продумывание сценария спектакля. Распределение ролей. Подбор костюмов для проведения мини-спектакля. Формулировка выводов и рекомендаций.</p>

	<p>артисты одевают костюмы, читают текст, изображают действия. Здесь самое главное – ЧТО читать, потому что даже самые плохие актеры легко сыграют смешной, юмористический текст, а уж хорошие заставят всех хохотать до слёз</p>	
10.	<p>Вечер легенд. Это воспитательное мероприятие включает в себя несколько театрализованных мини-спектаклей на тему «Легенды нашего края», которые заранее готовятся творческими группами с костюмами, легендами, песнями и танцами родного края. Ведущий открывает вечер и рассказывает, с какими легендами сегодня познакомятся присутствующие на вечере. В конце каждого выступления ведущий проводит небольшой опрос об основных важных идеях каждой легенды, какие общие идеи объединяют все легенды и какие слова выделили бы участники в качестве лейтмотива сегодняшнего вечера</p>	<p>Определение темы. Формулировка целей проведения вечера легенд. Оформление кабинета. Подбор материалов, в том числе и музыкального оформления. Продумывание сценария мини-спектакля. Распределение ролей. Организация репетиций. Подбор костюмов для проведения вечера легенд. Совместно с участниками формулирование выводов по теме вечера.</p>
11.	<p>Интеллектуальная игра «Морской бой». Это интеллектуально-творческая игра, которую можно использовать для актуализации знаний играющих в любой области. Основой игры является детская игра «Морской бой». Поле с проставленными на нем очками является игровым полем для данной игры. Для участников «Морского боя» 5 х</p>	<p>Формулирование целей проведения игры. Определение темы. Оформление кабинета. Формулирование вопросов и содержания игры. Подбор материалов для проведения беседы (книги, журналы, примеры жизненных ситуаций, стихи и т.д.). Определение методики проведения беседы. Формулирование выводов и рекомендаций.</p>

	<p>5 клеток чистое игровое поле. А на поле ведущего расположены корабли, координат которых играющие не знают. Каждой команде, по секрету, сообщается расположение их кораблей. Их задача выбить корабли противника. Та команда, которой выпадет по жребию начинать игру, называет координату первого «выстрела». Если на этой клетке стоит корабль, то команда получает очки, проставленные на клетке ведущего и продолжает стрельбу. Если на этой клетке нет корабля, то она получает задание, которое закодировано в клетке и очки за его выполнение. На выполнение задания командам даётся одна минута. Если команда ответила правильно, то очки идут в «плюс» команде, если неверно или вообще не ответила, то в «минус», и ход переходит противнику. Команда выбывает из игры, если потоплены все её корабли. Выигрывает та команда, которая к моменту, когда сбиты все корабли, наберет больше очков (победителем может считаться та команда, у которой остался последний корабль «на плаву»).</p>	
12.	<p>Дебаты– игровая технология, предполагающая определенный уровень состязательности. Побеждает тот, кто смог выстроить наиболее логичную линию доказательств, т.к. в дебатах не может быть безоговорочной правоты одной</p>	<p>Формулирование целей проведения. Определение темы дебатов. Оформление кабинета. Подбор материалов для команд «Утверждение» и «Отрицание». Составление плана проведения дебатов. Определение основных понятий дебатов. Формулировка</p>

	<p>из сторон. В игре участвуют две команды. Одна из команд представляет систему доказательств (кейс) в защиту выдвинутого тезиса и пытается убедить зрителей и судей в правильности своей позиции – это команда «Утверждение». Вторая – критикует оппонента и стремится обосновать аргументами свою позицию – антитезис. Это команда – «Отрицание». Выступление утверждающей стороны (спикеры команды убеждения должны убедить судей в правильности своих позиций при помощи аргументации). Выступление отрицающей стороны (спикеры команды отрицания должны доказать, что позиция утверждающей стороны неверна и аргументация оппонента имеет недостатки, высказывают свою позицию и приводят свои аргументы) Составление кейса команды. Работа внутри каждой группы по поиску слабых мест оппонента Раунд перекрёстных вопросов – это раунд вопросов спикера одной команды и ответы спикера другой команды. Он используется для разьяснения позиций или для выявления потенциальных ошибок противника. Судьи выслушивают аргументы обеих команд и определяют победителя</p>	<p>выводов и рекомендаций.</p>
13.	<p>Аукцион – это игра, в которой основной задачей ставится получение наибольшего количества баллов для</p>	<p>Определение темы. Формулирование целей проведения аукциона. Распределение ролей (распорядитель аукциона, счётчики,</p>

	<p>«покупки» предмета с аукциона. Открытие аукциона, в рамках которого проходит представление товаров и установление их цен, сопровождается «куплей-продажей» предметов в обмен на знания. Распорядители аукциона оценивают каждый правильный ответ в баллах. Счетчики вписывают получаемые командами баллы на табло. Как только команда набирает установленное число баллов, вещь объявляется проданной. На продажу выставляется следующий аукционный предмет.</p>	<p>покупатели). Оформление кабинета (табло, аукционный молоток). Выбор предметов для купли-продажи. Формулировка вопросов для проведения аукциона. Подготовка табло для подсчёта результатов. Подготовка заключительного слова распорядителя</p>
14.	<p>Суд Ролевая форма диспута. В группе организаторов распределяются роли: секретарь, судья, адвокат, прокурор, свидетели защиты, свидетели обвинения, подсудимый (ые), потерпевший (ие), присяжные заседатели. Проигрывается процедура суда: § Слово секретарю § Выступление прокурора § Выступление адвоката § Выступление свидетелей § Слово потерпевшему § Слово подсудимому § Слово прокурору, адвокату для определения вины и степени наказания § Заседание присяжных заседателей и их вердикт § Вынесение приговора судьёй (вывод по теме).</p>	<p>Определение темы. Формулирование целей проведения суда. Распределение ролей (адвокат, прокурор, свидетель защиты и др.). Оформление кабинета – расстановка мебели, подготовка табличек с названиями ролей. Подбор материалов. Подготовка заключительного слова ведущего.</p>
15.	<p>Игра-путешествие. Игра по станциям. Игроки делятся на несколько команд и передвигаются, ориентируясь на маршрутный лист, в котором</p>	<p>Формулировка целей и задач игры. Разработка заданий на каждую станцию. Оформление станций и маршрутных листов, карты путешествия, табло для подведения</p>

	<p>указаны разнообразные станции по выбранной теме игры. На каждой станции команды выполняют определенное задание, за выполнение которого получают очки. Задания на станциях могут быть интеллектуальными, творческими, спортивными. Когда все станции пройдены, команды собираются в условленном месте и жюри подводит итоги. Пока жюри работает, задача организаторов занять участников игры-путешествия каким-либо творческим делом или игрой. Побеждает команда, набравшая наибольшее количество баллов.</p>	<p>итогов. Подготовка призов командам. Анализ игры</p>
16.	<p>Митинг - массовое собрание граждан для публичного выражения отношения к действиям лиц и организаций, событиям общественно-политической жизни. На митинге выдвигаются те или иные требования, выражаются чувства солидарности или протеста. Особую значимость в выступлениях приобретают не только логическая сторона выступления, но и яркость, эмоциональность речи оратора. Наряду с методами убеждения на митинге широко используются методы внушения, обращения к чувствам и настроениям его участников, чтобы утвердить у них определенное отношение к обсуждаемому событию. Проводится преимущественно на открытом воздухе,</p>	<p>Формулировка целей и задач митинга. Подготовка плакатов, газет, листовок и других наглядных агитационных материалов. Объявление о митинге. Подготовка вступительного слова. Приглашение желающих выступить. Привлечение представителей органов власти, администрации. Составление примерного варианта резолюции.</p>

	заканчивается принятием резолюции.	
17.	<p>Политинформация – вид идеологической и политико-массовой работы в форме обязательных лекций или бесед в трудовых и воинских коллективах, учебных заведениях и пр. Цель политинформации - это освещение и обсуждение главных политических, экономических, культурных событий страны и мира. Для политинформации в основном используются материалы периодической печати. Формы проведения политинформации: лекция, дискуссия, круглый стол, живая газета и прочее.</p> <p>Выводы</p>	<p>Формулировка целей и задач мероприятия. Музыкальное и художественное оформление. Подготовка вступительного слова. Продумывание формы проведения. Подготовка информационных материалов для проведения политинформации. Подготовка ведущего и участников воспитательного мероприятия. Анализ мероприятия.</p>
18.	<p>Что? Где? Когда? Интеллектуально-развлекательная игра. Игроки делятся на 3-5 команд. Ведущий объясняет правила проведения игры: всем командам зачитывается один вопрос, игрокам даётся минута на ответ, который они пишут на заранее подготовленных бланках (на каждом бланке команды заранее написано её название и порядковый номер вопроса); за 10 секунд до конца минуты звучит сигнал о том, что время на ответ заканчивается; когда заканчивается минута, звучит повторный сигнал; в этот момент по одному человеку от команды (или специально подготовленные помощники) несут бланки ответов и отдают жюри, которое оценивает</p>	<p>Формулирование целей проведения ЧГК. Оформление кабинета, антураж игры (гонг, карточки, таблица для баллов) · Распределение обязанностей в группе (подбор материала, который может стать питательной средой для подготовки вопросов, формулировка вопросов, Определение ведущего, жюри, помощников. Формулировка вопросов, подбор материалов. Анализ ЧГК.</p>

	<p>степень верности ответов и ставит баллы; помощник заносит баллы в таблицу (в том случае, если ответ верен. Если ответ неверен, то баллы не ставятся. В конце игры подводятся итоги, называются победители. При желании (по замыслу организаторов) могут быть названы лучшие игроки от каждой команды; лучший игрок в общем зачёте (как он определяется, должно быть продумано заранее); а также лучший вопрос игры.</p> <p>Организаторы подводят итоги игры (рефлексирование может пройти в форме круга, дискуссии, пресс-конференции; анализирования видеоплёнки, снятого по ходу игры; написания эссе (как коллективного, так и персонального), а также другими способами по желанию участников подготовки и проведения игры.</p>	
--	--	--

https://studopedia.ru/12_174268_tema--formi-vozpitatelnoy-raboti.html

Примерная схема самоанализа воспитательного мероприятия

1. Школа, класс, вид работы, тема проводимого внеклассного занятия.
 2. Педагогическое обоснование темы (почему данное мероприятие включено в план воспитательной работы, его соответствие возрастным особенностям класса).
 3. Цели и задачи проводимой работы.
 4. Организация подготовки учащихся к данному занятию (степень участия детей, наглядное оформление занятия, использование технических средств). Влияние подготовки к делу на сплочение учащихся.
 5. Содержание и методика проведения занятия:
 - а) Соответствие содержания занятия поставленной цели;
 - б) Познавательная и воспитательная ценность подобранного материала;
 - в) Эмоциональная насыщенность, интерес детей к занятию, их активность;
 - г) Приемы и методы, использованные на занятии, их соответствие возрастным особенностям учащихся, уровню развития детей данного класса;
 - д) Связь обсуждаемых вопросов с проблемами класса и окружающей среды
 6. Особенности личности учителя, проводящего занятие: убежденность, эмоциональность, контакт с учащимися, знание моральных качеств, поступков своих учеников и их мотивации.
 7. Педагогическая ценность проводимого занятия, его значение для последующего развития коллектива и отдельных воспитанников для совершенствования отношений в коллективе (замечания, предложения).
- Схема самоанализа воспитательного мероприятия. Обоснование выбора формы и содержания деятельности (для чего проведено).

Предполагаемый результат воспитательного мероприятия.

1. Насколько удалось достичь поставленных целей и задач.
2. Какова результативность проделанной работы.
3. Как и какими средствами достигался результат.
4. Как будет учтен опыт этого мероприятия в дальнейшей работе.

Схема анализа информационного часа

1. Идеиная направленность, злободневность информационного часа.
2. Убедительность, конкретность примеров.
3. Соответствие содержания и организационных форм информационного часа возрастным особенностям детей и уровню их развития.

4. Эмоциональная насыщенность беседы (убежденность ведущего, эмоциональность его речи, использование наглядности).

5. Связь анализируемых общественно-политических событий с интересами детей.

6. Роль классного руководителя в подготовке и проведении информационного часа.

7. Степень активности учащихся, участие их в обсуждении текущих событий.

8. Контакт классного руководителя, информатора с коллективом класса.

9. Дисциплина и организация класса.

<http://lib2.podelise.ru/docs/56/index-16365.html>

Самоанализ должен отвечать на следующие вопросы:

Тема воспитательного мероприятия (занятия), кто проводит (педагог, родители, старшеклассники, дети или совместное творчество).

Место проведения и его оборудование (нужны ли какие-то особые условия проведения: сцена, школьный двор, просторное помещение, как должны быть расставлены стулья). Какие технические средства привлечены для усиления воспитательного воздействия и т.д.

Участники данного мероприятия. Класс, возраст, добровольность (или обязательность) участия ребят.

Цель воспитательного мероприятия. Какие особенности данного коллектива можно отметить? Чем вызвана постановка данного мероприятия (интерес, актуальность для данного возраста, предварительная работа с целью заинтересовать учащихся). От кого исходит инициатива проведения мероприятия?

Какими индивидуальными психологическими особенностями учащихся обусловлено предполагаемое **распределение ролей** и какие конкретные воспитательные цели оно имеет (одному - привить чувство ответственности, другому – дать возможность утвердить себя в глазах сверстников, проявить свои возможности и преодолеть робость и неуверенность, третьему – научиться не только командовать, но и подчиняться и т.д.)?

Какова **роль воспитателя** в подготовке мероприятия? Что он должен сделать сам, в чем помощь учащимся, а что поручить им, чем это обусловлено?

В чем выразилась **общая и индивидуальная подготовка участников** к данному занятию? Кого из членов детского коллектива желательно привлечь к выполнению конкретных заданий и какую роль в подготовке и проведении мероприятия они должны играть?

Своеобразие данного мероприятия (традиции, обрядовая сторона, репродуцирование национальной культуры, праздничность, торжественность и т.д.).

Эмоциональное состояние на мероприятии, до и после. Возникновение у учащихся познавательных потребностей, сопереживания и желания самосовершенствоваться и самовыражаться.

Какие «корректировки» внесла жизнь в подготовку и проведение мероприятия по сравнению с задуманным планом? Чем это было обусловлено: объективными или субъективными причинами (неожиданно заняли помещение, где планировали мероприятие, кто-то заболел или не проявил активности, испугался трудностей, не справился с поручением)?

Проблемы, возникшие в ходе проведения воспитательного мероприятия; их причины; возможные пути их решения.

Удачные моменты в проведении воспитательного мероприятия. Несколько отзывов его участников.

Почему вы рекомендуете коллегам провести данное мероприятие.

Примерный перечень вопросов для самоанализа проведенного воспитательного мероприятия

1. Оцените мероприятие по следующим параметрам:
 - А) что было полезного;
 - Б) что было интересного;
 - В) что было неожиданного.
2. Какие проблемы в проведении урока (мероприятия) по выбору вы увидели?
3. Какие проблемы остались неразрешенными?
4. Какая помощь вам необходима для решения этих проблем?
5. С какими проблемами в организации часа по интересам вы столкнулись?
6. Какие трудности вы испытывали при проведении часа (мероприятия) общения?
7. Какую методическую помощь вы хотели бы получить, что бы успешно проводить час общения?
8. Что нового, неожиданного открыл этот день в детях?
9. Что вам не понравилось в проведении этого дня?
10. Что бы вы предложили для улучшения подготовки и проведения мероприятия?

Схема самоанализа внеклассного мероприятия.

1. *Какие воспитательные, образовательные, развивающие цели ставились на мероприятии?*
 - Как учитывались возможности класса и отдельных учащихся?
 - Каковы ожидаемые результаты (каких изменений во взглядах, в поведении учащихся планировалось достичь при подготовке внеклассного мероприятия).
2. *Самоанализ с точки зрения этапов подготовки внеклассного мероприятия.*

- Какой литературой пользовались?
- Сколько ребят было охвачено при подготовке к внеклассному мероприятию?
- Какая работа проведена с активом класса?
- Кто из учителей, родителей, общественности привлекался при подготовке классного часа?

3. Самооценка.

<https://nsportal.ru/shkola/klassnoe-rukovodstvo/library/2014/05/10/samoanaliz-vospitatelnogomeropriyatiya>

Схема самоанализа внеклассного мероприятия.

2. Какие воспитательные, образовательные, развивающие цели ставились на мероприятии?

- Как учитывались возможности класса и отдельных учащихся?
- Каковы ожидаемые результаты (каких изменений во взглядах, в поведении учащихся планировалось достичь при подготовке внеклассного мероприятия).

2. Самоанализ с точки зрения этапов подготовки внеклассного мероприятия.

- Какой литературой пользовались?
- Сколько ребят было охвачено при подготовке к внеклассному мероприятию?
- Какая работа проведена с активом класса?
- Кто из учителей, родителей, общественности привлекался при подготовке классного часа?

3. Самооценка.

<https://nsportal.ru/shkola/klassnoe-rukovodstvo/library/2014/05/10/samoanaliz-vospitatelnogomeropriyatiya>

Содержание

Введение	145
1 Роль воспитательного мероприятия в обновленной школе.....	147
2 Воспитательное мероприятие: <i>критерии измерения уровня достижений поставленных целей</i> (конкурентоспособность; прагматизм; сохранение национальной идентичности; культ знания; эволюционное, а не революционное развитие Казахстана; открытость сознания).....	163
3. Методические рекомендации по организации педагогического анализа воспитательного мероприятия на основе критериев программы «Рухани жаңғыру».....	185
Заключение	194
Список использованной литературы	195
Приложение	197

«Тәрбиелік іс-шара»: алға қойылған мақсатқа жету деңгейінің өлшеу критерийлері (бәсекелік қабілет; прагматизм; ұлттық бірегейлікті сақтау; білімнің салтанат құруы; Қазақстанның революциялық емес эволюциялық дамуы; сананың ашықтығы) әдістемелік ұсынымдамалары

**Методические рекомендации
«Воспитательное мероприятие: критерии измерения уровня достижений поставленных целей (конкурентоспособность; прагматизм; сохранение национальной идентичности; культ знания; эволюционное, а не революционное развитие Казахстана; открытость сознания)**

Басуға 15.06.2018 ж. қол қойылды. Пішімі 60×84 1/16.
Қағазы офсеттік. Офсеттік басылыс.
Қаріп түрі «Times New Roman». Шартты баспа табағы 16

Подписано в печать 15.06.2018 г. Формат 60×84 1/16.
Бумага офсетная. Печать офсетная.
Шрифт Times New Roman. Усл. п.л. 16

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі
«Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы» РМҚК
010000, Астана қ., Мәңгілік ел д-лы 8, «Алтын Орда» БО, 15-қабат.

Министерство образования и науки Республики Казахстан
Национальная академия образования им. Ы.Алтынсарина
010000, г. Астана, пр. Мәңгілік ел 8, БЦ«Алтын Орда»